

Torsdagen den 20 april

Kl. 12.00–21.23

§ 1 Val av justitieombudsmän

Val av justitieombudsmän företogs.

Från konstitutionsutskottet hade följande skrivelse kommit in:

Den tid för vilken Katarina Pålsson och Per Lennerbrant är valda att vara justitieombudsmän löper ut under 2023.

Konstitutionsutskottet har berett frågan om omval.

Konstitutionsutskottet föreslår enhälligt att riksdagen för tiden från valet till dess nytt val har genomförts under fjärde året därefter till justitieombudsmän omväljer Katarina Pålsson och Per Lennerbrant.

Stockholm den 23 mars 2023

På konstitutionsutskottets vägnar

Ida Karkiainen

Kammaren biföll konstitutionsutskottets förslag och utsåg därmed *för tiden från valet till dess nytt val genomförts under fjärde året därefter till*

justitieombudsmän

Katarina Pålsson

Per Lennerbrant

§ 2 Justering av protokoll

Protokollet för den 30 mars justerades.

§ 3 Anmälan om kompletteringsval

Andre vice talmannen meddelade att Socialdemokraternas partigrupp anmält Fredrik Stenberg som suppleant i EU-nämnden under Björn Wiechels ledighet.

Andre vice talmannen förklarade vald *under tiden den 20 april–24 september* till

suppleant i EU-nämnden

Fredrik Stenberg (S)

§ 4 Anmälan om subsidiaritetsprövning

Andre vice talmannen anmälde att utdrag ur prot. 2022/23:22 för tisdagen den 18 april i ärende om subsidiaritetsprövning av EU-förslag hade kommit in från trafikutskottet.

§ 5 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2022/23:304

Till riksdagen

Interpellation 2022/23:304 Gasstöd till hushållen
av Ola Möller (S)

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 29 maj 2023.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 18 april 2023

Klimat- och näringslivsdepartementet

Ebba Busch (KD)

Enligt uppdrag

Annica Sandberg

Expeditionschef

Interpellation 2022/23:309

Till riksdagen

Interpellation 2022/23:309 Kompetensutmaningen på arbetsmarknaden
av Serkan Köse (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 12 maj 2023.

Skälet till dröjsmålet är redan inbokade engagemang.

Stockholm den 19 april 2023

Arbetsmarknadsdepartementet

Johan Pehrson (L)

Enligt uppdrag

Kerstin Bynander

Expeditionschef

Interpellation 2022/23:313

Till riksdagen

Interpellation 2022/23:313 Polisiär närvaro i hela landet
av Lars Isacson (S)

Interpellationen kommer inte hinna besvaras inom tidsfristen.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra sedan tidigare inbokade arrangemang.

Interpellationen kommer att besvaras den 26 maj 2023.

Stockholm den 19 april 2023

Justitiedepartementet

Gunnar Strömmer (M)

Enligt uppdrag

Jenny Kvarnholt

Expeditionschef

Prot. 2022/23:93

20 april

Interpellation 2022/23:314

Till riksdagen

Interpellation 2022/23:314 Koranbränningar och svensk yttrandefrihet av Richard Jomshof (SD)

Interpellationen kommer inte hinna besvaras inom tidsfristen.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra sedan tidigare inbokade arrangemang.

Interpellationen kommer att besvaras den 26 maj 2023.

Stockholm den 19 april 2023

Justitiedepartementet

Gunnar Strömmer (M)

Enligt uppdrag

Jenny Kvarnholt

Expeditionschef

§ 6 Anmälan om faktapromemorior

Andre vice talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott:

2022/23:FPM73 En reform av EU:s elmarknadsdesign *COM(2023) 148*, *COM(2023) 147* till näringsutskottet

2022/23:FPM74 Meddelande om inre marknaden 30 år *COM(2023) 162* till näringsutskottet

§ 7 Ny mervärdesskattelag

Ny mervärdesskattelag

Skatteutskottets betänkande 2022/23:SkU10

Ny mervärdesskattelag (prop. 2022/23:46)

föredrogs.

Anf. 1 IDA EKEROTH CLAUSSON (S):

Fru talman! I dag behandlar vi skatteutskottets betänkande SkU10 *Ny mervärdesskattelag*.

Skattesystemets huvudsakliga uppgift är att säkerställa skatteintäkter som ska finansiera välfärden. Utöver detta ska skattesystemet bidra till omfördelning, jämlikhet och jämställdhet. För att systemet ska vara rättvist

och ha förtroende bland medborgarna är det viktigt med generella regler med breda skattebaser och inte minst att nivån på skatterna är väl avvägd gentemot målen för den ekonomiska politiken och ambitionerna för välfärden.

Tydliga regler bidrar inte bara till förståelse och legitimitet för skattesystemet utan minskar också den administrativa bördan för företag och privatpersoner. Dessutom minskar risken för fel, slarv och medvetet fusk om systemet är lätt att förstå.

Den nuvarande mervärdesskattelagstiftningen har ansetts vara svåröverskådlig. Många av bestämmelserna i den nuvarande lagen har förändrats, och tillägg har gjorts som inneburit att vissa bestämmelser har blivit onödigt omfattande. Därmed har bestämmelserna blivit svåra att förstå och överblicka.

I lagen finns flera exempel på att nya bestämmelser har infogats i befintliga kapitel. De svenska reglerna har också förändrats åtskilliga gånger, och nya har tillkommit. Detta har sammantaget gjort att lagstiftningen blivit svår att förstå och därmed också svår att tillämpa.

För att göra mervärdesskattelagstiftningen mer överskådlig och anpassa lagens regler och begrepp till EU:s mervärdesskattedirektiv tillsatte den dåvarande socialdemokratiska regeringen 2016 en utredning som fick i uppdrag att göra en översyn av lagen. Det förslag som vi nu ska ta ställning till är alltså en omarbetning av den nuvarande mervärdesskattelagen som är lättare att förstå och tillämpa. Den nya lagen får en ny struktur och ett modernare språk och har anpassats till EU-reglernas begrepp och struktur.

Fru talman! Lagen innebär alltså, förutom att den blir mer lättförståelig, en anpassning till EU:s mervärdesskattedirektiv. Den nya lagen tydliggör också vad som gäller när ideella föreningar säljer tjänster internt, vilket är en viktig fråga som särskilt har lyfts upp med Skatteverket på våra utskottsmöten.

Vi socialdemokrater delar synen i förra årets tillkännagivande, att det rätt oklarheter om vad som gäller när ideella föreningar säljer tjänster internt och att de tolkningar som gjorts av lagstiftningen har drabbat många organisationer hårt ekonomiskt.

Att ideella föreningar, såsom idrottsrörelsen, studieförbund och registrerade trossamfund, är undantagna från kravet på att betala moms stämmer. Men om tjänsten i stället hade kunnat köpas på marknaden kan det dock bedömas som att undantaget från moms leder till en snedvridning av konkurrensen. I sådana fall får undantaget från moms inte tillämpas. De interna försäljningarna bedöms då som momspliktiga. Vi stod därför bakom tillkännagivandet till regeringen om att utreda hur frågan kan lösas utan att orsaka en snedvridning av konkurrensen och utan att öka risken för fusk med momsen.

Mervärdesskattedirektivet styr utformningen av de svenska mervärdesskattereglerna och vilka tjänster som ska vara skattepliktiga eller skattefria. En lösning av frågan om intern mervärdesskatt måste således vara förenlig med direktivet.

Precis som nämns i utskottets ställningstagande i betänkandet måste man vid tolkning av bestämmelsen ta hänsyn till syftet med artikel 132.1 f i mervärdesskattedirektivet så att bestämmelsen inte ger en så restriktiv tolkning att undantaget i praktiken aldrig blir möjligt eller förlorar sin

effekt. Det är viktigt att detta fungerar. Vi menar att vi genom att anpassa lagtexten till direktivet undviker att de svenska reglerna tillämpas snävare än direktivets regler och vad EU-reglerna kräver.

Runt om i vårt land görs ovärderliga ideella insatser varje dag. Det handlar om engagerade ledare som tränar ungdomslag, medmänniskor som stöttar ensamma äldre, studiecirkelledare som stärker bildningen och kassörer som sköter föreningens bokföring på kvällen efter jobbet. Föreningslivet och ideella organisationer gör en fantastisk insats, inte minst i dessa tider av ekonomisk kris.

Vi delar reservanternas uppfattning att det är viktigt att vi får ordning på problematiken kring internmoms. Att vi socialdemokrater i dag inte kommer att rösta ja till reservationerna om att ytterligare utreda frågan om internmoms, vilket var skatteutskottets intention, beror på att lagen förhoppningsvis kommer att tolkas utifrån det som var skatteutskottets intention bakom tillkännagivandet.

Om det ändå visar sig att Skatteverket använder en snävare tolkning än direktivet tillåter och även domstolarna går på den linjen trots en ny lagformulering kommer Socialdemokraterna utan tvekan att agera i frågan genom att ta ett nytt initiativ till ett tillkännagivande och vidta ytterligare åtgärder för att komma till rätta med problematiken.

Fru talman! Med detta sagt yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 2 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V):

Fru talman! I huvudsak är vi överens inom utskottet om den nya mervärdesskattelagen. Jag kommer därför i mitt anförande att hålla mig till den del där vi inte är överens.

I lagen har vissa ändringar gjorts när det gäller ideella föreningar, men det är inte tillräckligt. Ideella föreningar och registrerade trossamfund är undantagna från inkomstbeskattning när näringsverksamheten syftar till att bidra till organisationens allmännyttiga ändamål.

Civilsamhällets insatser är viktiga och ska stödjas. Inom den ideella verksamheten jobbar tusentals medlemmar gratis för olika former av samhällsnytta. I dag uppstår det problem när organisationer verkar på olika nivåer och innehåller ett antal olika juridiska personer. Det kan till exempel handla om organisationer där den nationella organisationen är en juridisk person och de lokala avdelningarna är sina egna juridiska personer. Det är vanligt i större organisationer att man har system för att internt stödja lokala avdelningar. Det kan handla om it-stöd, administrativ hjälp och andra insatser som man av praktiska eller ekonomiska skäl väljer att samordna inom organisationerna. Under de senaste åren har rättsläget varit osäkert då det i olika domar har konstaterats att detta arbetssätt innebär problem i relation till det så kallade konkurrensrekvisitet. Dessa tjänster har då momsbelagts, trots undantaget, och det har blivit en form av internmoms.

Staten drar in mångmiljonbelopp i moms från föreningar, och samtidigt används ideella resurser till administration i stället för till den verksamhet som föreningen finns till för.

Vänsterpartiet motionerade om en översyn av internmomsen och fick stöd av ett enigt skatteutskott. Vi menade, och menar, att det är svårt att se hur de interna tjänsterna skulle innebära en snedvridning i konkurrensen då de ofta är anpassade efter exakt den verksamhet som de verkar inom och därför inte finns på marknaden. Utöver problemet att internmomsen skulle äta upp en stor del av föreningslivets ekonomi anser vi att det är viktigt att den administration som en lokal ideell kassör ska sköta är rimlig. Annars kommer vi att få en utveckling där färre kommer att vilja ta på sig uppdrag, vilket till slut blir ett problem för hur Föreningssverige är uppbyggt.

Utifrån vår motion och Liberalernas motion på samma tema beslutade riksdagen för ganska exakt ett år sedan att regeringen skyndsamt ska utreda hur frågan om intern mervärdesskatt mellan föreningar i samma organisation kan lösas utan att orsaka snedvridning av konkurrensen i strid med EU-rätten och utan att öka risken för fusk med mervärdesskattesystemet.

I propositionen om ny mervärdesskattelag som vi ska besluta om i dag menar regeringen att detta tillkännagivande är uppfyllt, eftersom man i förslaget i lagen om hur lagstiftningen rörande mervärdesskatt ska anpassas till EU-direktivet har uppnått detta genom att anpassa lagtexten efter det danska exemplet. Vi kan konstatera att någon utredning egentligen inte har gjorts men att propositionen redogör för de olika domar som finns på området och hur man skulle kunna gå till väga för att inte begränsa möjligheten till undantag för föreningslivet.

Konkurrensrekvisitet, så som det är uttryckt i svensk lag, har medfört att undantaget för tillhandahållande av interna tjänster i praktiken inte har kunnat tillämpas. Den strikta tillämpningen har inneburit att undantaget blivit mer begränsat och därmed ger ett annat resultat än motsvarande bestämmelse i mervärdesskattedirektivet från EU.

Regeringen har nu i propositionen föreslagit en förändring av konkurrensrekvisitet. Förändringen innebär att undantag från skatteplikt kan medges under förutsättning att undantaget ”inte kan befaras vålla snedvridning av konkurrensen.” Hur denna nya skrivning ska tolkas är oklart. Tillämpningen riskerar fortfarande att bli för restriktiv.

Mot bakgrund av detta bör avgörande för möjligheten att tillämpa undantaget i stället vara att det inte föreligger någon *verklig* risk för konkurrensnedvridning.

Konkurrensrekvisitet borde därför kompletteras på så sätt att det av lagtexten tydligt framgår att undantaget kan tillämpas under förutsättning att någon verklig snedvridning av konkurrensen inte uppkommer.

Detta var vad Vänsterpartiets följdmotion i detta ärende handlade om. Vi kan dock konstatera att vi var ensamma om att ha detta yrkande. Miljöpartiet och Centerpartiet menade i ett förslag till tillkännagivande att det behövde genomföras en ny utredning.

Vi vill samma sak, och vi har därför enats om en gemensam reservation som innebär att regeringen bör utreda frågan och se till att vi verkligen får en neutral lagstiftning som gör att föreningar inte behöver betala den så kallade internmomsen.

Det finns stora farhågor inom föreningslivet och även inom Vänsterpartiet. Det finns det även inom Socialdemokraterna, som vi hörde. Även om de inte vill ställa sig bakom vår reservation visar de ändå att de har

farhågor i fråga om detta och hoppas att Skatteverket ska sköta detta på ett bra sätt och därmed också att domstolarna ska komma fram till bra beslut.

Vi i Vänsterpartiet vill inte vänta och se. Vi vill vara säkra på att vi får en lagstiftning som ser till att föreningar inte hamnar i kläm när det gäller momsfrågor.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 3 ERIC WESTROTH (SD):

Fru talman! I dag debatterar vi en ny mervärdesskattelag som föreslås träda i kraft den 1 juli i år.

Mervärdesskatten, eller moms som vi vanligtvis kallar den, är en konsumtionsbaserad skatt som läggs på varor och tjänster vid varje transaktionsled och försäljning.

Momsens historia i Sverige inleddes redan under början av andra världskriget för att finansiera de ökade kostnaderna för försvaret. Den kallades då en allmän varuskatt, omsättningsskatt eller oms i vardagligt tal, och den togs ut vid försäljning av varan i sista ledet till slutförbrukaren.

Omsen var en tillfällig skatt och avskaffades faktiskt vid andra världskrigets slut. Dock kom den att återinföras igen 1960 som en konsekvens av en underbalanserad budget, och vid återinförandet var skatten 4,2 procent.

Omsättningsskatten kom dock 1969 att ersättas av den nuvarande mervärdesskatten, vilket innebar att man beskattade mervärdet i varje transaktionsled i stället för enbart det sista ledet, vilket var fallet med den tidigare omsättningsskatten.

Övergången till moms var då en trend inom de så kallade EG-länderna, och Sverige hakade på den. Vid införandet 1969 var den svenska momsatsen 11 procent. Den har senare successivt såväl höjts som breddats till den normalmoms som vi har i dag på 25 procent, vilket är en av de högsta momssatserna i världen även om vi förutom normalmoms och nollmoms tillämpar två nedsatta momssatser på 12 respektive 6 procent.

I slutet av 60-talet var det färre än tio länder som hade infört ett moms-system. Men i dag är det fler än 160 länder som har gjort det. OECD anger att moms allmänt är en skatt med förhållandevis små tillväxthämmande effekter, vilket är önskvärt vid uttag av skatt.

Momsen är primärt en fiskal skatt, det vill säga att den finansierar statens utgifter utan någon egentlig korresponderande motprestation. Momsen är en bra skatt i den meningen att medborgarna har en viss möjlighet att bestämma hur mycket skatt de vill betala genom att styra sitt konsumtionsmönster. Samtidigt är moms ett trubbigt styrmedel om man vill använda just momsens och olika momssatser för att åstadkomma en beteendeförändring eller för att gynna vissa grupper.

Fru talman! Jag lyssnade på skatteutskottets debatt i går kväll om momsbetänkandet med motioner från allmänna motionstiden. Där talade flera ledamöter om Riksrevisionens rapport om den sänkta momsens på livsmedel från 2019 och om hur trubbigt och dyrt detta sätt är för att gynna de grupper som det var tänkt att gynna.

Jag vill bara notera för kammaren och de ledamöter som inte satt i skatteutskottet när den aktuella skrivelsen från Riksrevisionen behandlades att Sverigedemokraterna var det enda partiet som följdmotionerade med anledning av skrivelsen med ett yrkande om ”att tillsätta en utredning av

fördelningspolitiska stödåtgärder som alternativ till den sänkta livsmedelsmomsen". Tyvärr var det inget annat parti i riksdagen som stöttade vår motion. Men jag noterar utifrån gårdagens debatt att stödet för vårt yrkande hade varit större i dag.

Sverigedemokraterna tycker generellt att moms-systemet bör vara så enkelt som möjligt – att man kan bredda moms-basen och samtidigt ha så få undantag från normalmomsen som möjligt och kanske i stället sänka nivån på normalmomsen.

Fru talman! Momsens andel av Sveriges skatteintäkter har hela tiden ökat och uppgick 2022 till 559,7 miljarder kronor, vilket är nära hälften av statens skatteintäkter. Momsen är alltså en otroligt viktig skatt för den svenska välfärden och vårt gemensamma välfärdssystem.

Dock kan moms-systemet ofta uppfattas som svårbegripligt och krångligt, och det toppar många gånger företags och företagares lista över såväl regelbörda som arbetsbörda då moms-en, till skillnad från många andra skatter, måste hanteras för varje transaktion och varje faktura, varje dag.

Att moms är krångligt illustrerades med all önskvärd tydlighet under pandemin. EU köpte då in sjukvårdsmateriel från länder för att sedan skänka det till andra länder, och då EU-byråkraterna ansåg momshanteringen vid dessa transaktioner vara krånglig beslutade man helt enkelt att moms-befria sig själv. Det är inga företag eller företagare som har den lyxen, utan de tvingas i stället dagligen att brottas med diverse moms-utmaningar vid varje köp och varje försäljning, varje dag.

Fru talman! Den nya mervärdesskattelagen, som vi debatterar i dag, är en rätt liten bok på nära 1 000 sidor. Den är dock till stora delar en omarbetning av den nuvarande mervärdesskattelagen i syfte att göra den mer lättförståelig och lättillämpad. Den har även fått en ny struktur och moderniserats språkligt, samtidigt som den också anpassats till EU:s mervärdesskattedirektiv.

En av förändringarna i lagen gäller det tillkännagivande som riksdagen riktade till regeringen under förra mandatperioden. Omsättning av tjänster som tillhandahålls mellan föreningar inom samma organisation, som vanligtvis inte är momspliktig, skulle ej heller behöva träffas av moms vid fakturering inom ramen för dessa samarbeten – den så kallade internmomsen.

Vi tycker att det är självklart att lagstiftningen i möjligaste mån ska stötta de viktiga ideella föreningarna och deras insatser för civilsamhället. De ska inte behöva lägga stora summor på moms för tjänster som man samarbetar om inom den egna organisationen och inte heller drabbas av det merarbete som momshanteringen skulle innebära för dem.

Fru talman! Tyvärr har Sverige numera avhänt sig stora delar av sitt självbestämmande beträffande moms-en till EU och dess byråkrater, och vi har ett gemensamt regelverk att förhålla oss till, nämligen det så kallade mervärdesskattedirektivet. Regeringen anpassar dock i propositionen det så kallade konkurrensrekvisitet till motsvarande lydelse i mervärdesskattedirektivet och ger det samma lydelse. Därmed ska man undvika att den svenska bestämmelsen tolkas snävare än mervärdesskattedirektivet medger och ger ett annat resultat än motsvarande bestämmelse i mervärdesskattedirektivet.

Därmed åtgärdas även det som påpekas i den skrivelse som inkom från en av remissinstanserna – att den svenska tillämpningen av undantaget var mer begränsad än för motsvarande undantag i Danmark. Texten i konkurrensrekvisitet kommer nu att motsvara en direkt översättning av den danska lydelsen. Vid tolkningen av bestämmelsen ska hänsyn också tas till syftet med mervärdesskattedirektivet och till att bestämmelsen inte får ges en så restriktiv tolkning att undantaget i praktiken aldrig blir tillämpligt eller förlorar sin effekt.

Fru talman! Därmed kan man tycka att regeringen har gjort vad som förväntas av den, och vi får kanske snarare invänta en rättslig prövning av huruvida den nya lydelsen i mervärdesskattelagen och konkurrensrekvisitet är tillräcklig för att uppnå ändamålet med undantaget från mervärdesskatt för fristående grupper och ideella föreningar.

Om den rättsliga prövningens utfall skulle peka i riktning mot att målet inte uppnås eller att bestämmelsen återigen tolkas för snävt är Sverigedemokraterna inte främmande för att på nytt lyfta denna problematik i utskottet med intentionen att uppmana regeringen att omformulera lagtexten ännu en gång så att ideella föreningar ska kunna interndebitera utan extra momskostnader och utan det merarbete som föreningarna skulle kunna komma att drabbas av.

Jag yrkar härmed bifall till utskottets förslag till beslut.

(Applåder)

Anf. 4 HELENA VILHELMSSON (C):

Fru talman! Jag kommer också i mitt anförande att uppehålla mig vid frågan om internmomsen eftersom det egentligen är det enda som skiljer oss åt i dagens debatt och proposition.

För exakt ett år sedan i dag fattades ett enigt beslut här i riksdagen om att frågan om internmoms skulle utredas. Det skulle göras snabbt, och syftet var att frågan en gång för alla skulle lösas, det vill säga att ideella föreningar inte först ska få bidrag av staten för att bedriva allmännyttig ideell verksamhet, för att sedan till stor del betala tillbaka de pengarna i form av moms – en ganska rimlig och logisk tanke, tyckte alla då. Men döm om vår förvåning och besvikelse när vi nu konstaterar att fem av åtta partier kanske inte riktigt tycker så längre.

Den här frågan är långlivad och har diskuterats mycket längre än ett år. Folkrorelsesverige, inklusive alla ideella föreningar, Riksidrottsförbundet, Svenska kyrkan och Svenskt Näringsliv har jobbat med frågan i decennier eftersom andra länder, som också är med i EU, inte har samma regler. Där behöver man inte alls betala internmoms i samma omfattning som här i Sverige. Men i Byråkratsverige fungerar det tyvärr så här.

Vi ska komma ihåg att EU:s mervärdesskattedirektiv anger ett slags miniminivå. Men i Sverige är vi duktiga på att överimplementera direktiv – det har vi sett många gånger tidigare. Det beror väl på att det fortfarande går att göra olika tolkningar i olika länder, och det är precis detta vi vill bort från.

Det vi behandlar och voterar om i dag är alltså en ny moms i Sverige. Lagen behövde moderniseras och förenklas efter mycket lappande och lagande i många år. Anpassningar har gjorts till EU:s lagstiftning. Gott så – det behövdes verkligen.

Processen med den nya moms lagen sammanföll med arbetet och opinionen mot den olycksaliga internmomsen, inte minst efter ett mycket välbesökt seminarium som Centerpartiet ordnade här i riksdagen för ett år sedan. Det ledde fram till att dessa två processer gifte sig, och alla partier enades så småningom om ett tillkännagivande.

Vad hände sedan, då? Jo, under arbetet med den nya moms lagen ändrade man som sagt formuleringen om internmoms så att lydelsen är densamma som i EU:s lagstiftning. Klart, tänkte man.

Ingen särskild utredning har gjorts, enligt oss. Ingen tog reda på varför Danmark har annorlunda regler för föreningar än Sverige. Det här blir bara ännu konstigare när vi sedan i utskottet får reda på att Skatteverket inte kommer att göra någon som helst annan bedömning än tidigare. De har nämligen redan beaktat EU:s mervärdesskattedirektiv i alla beslut. Det konstiga är att de kriterier eller rekvisit som nämns förstås är desamma i Sverige och andra EU-länder, och ändå har exempelvis fackförbund och andra föreningar i Danmark ett undantag från att betala moms.

Jag har, som ett ettårsjubileum, roat mig med att läsa lite citat från debatten för ett år sedan, när den dåvarande regeringen antydde att man inte skulle utreda frågan, trots riksdagens beslut.

”Det är häpnadsväckande om de här uppgifterna stämmer. Det var ett skarpt formulerat tillkännagivande från riksdagen och det kan regeringen inte ignorera. [...] Att de skulle vara så arroganta mot en folkvald riksdag låter otroligt nonchalant”, sa Liberalernas ledamot Gulan Avci.

Malin Danielsson från Liberalerna sa: Jag är oerhört glad att regeringen hörsammade det tillkännagivande som gjordes utifrån min med fleras motioner. Det är ett steg i rätt riktning. Nu återstår att se om det är tillräckligt. Vi får följa praxis och kommer inte att släppa frågan.

Hampus Hagman från KD var angelägen om en separat utredning och ställde en fråga till finansministern: ”Frågan är mycket viktig för många av Sveriges ideella organisationer. Dagens internmoms, det vill säga moms på interna tjänster ... innebär såväl kostnader som administration för organisationen. Precis som utskottet påpekar i betänkandet hämmar detta den ideella sektorn, folkrörelsernas och civilsamhällets verksamhet. [...] När avser regeringen att tillsätta utredningen om internmomsen?”

Skatteverket informerade skatteutskottet om att undantaget inte ska vara så svårt att implementera att det aldrig kan användas. Det tycker uppenbarligen regeringen och Socialdemokraterna också, eftersom de överlåter till domstolar att döma om det blir tvister – precis som i dag alltså. Vad är det för syn? Vad är det för rättssäkerhet för den ideella sektorn? Är det inte bättre att gå på djupet så att det en gång för alla slås fast vad som får vara momsbehaftat och inte?

Dessutom är det inte säkert att rättsfall, såvida de inte går ända upp till Högsta förvaltningsdomstolen, är generellt användbara. Svenskt Näringsliv till exempel menar att vi måste komma ned till vilka enskilda tjänster det gäller för att få en riktig vägledning. Lagtexten må räcka, men det är tolkningen som inte landar rätt.

Vi menar att det är just det här som en utredning ska titta på och besvara. Det handlar till exempel om hur de olika kanslierna ser ut, vilka tjänster det är som de olika föreningarna delar på och vilka tjänster mer konkret som kan omfattas utan internmoms – precis sådant som görs i alla utredningar. Det tycker jag att Socialdepartementet kunde kosta på sig.

Skatteverket menar dessutom att ekonomi och it-tjänster i förarbete och domar inte är kopplade till den unika verksamhet som de ideella organisationerna driver och att de därför inte kan vara undantagna. Det är jättekonstigt, för oavsett om du håller på med drejning, barnidrott eller någon annan verksamhet måste du ha ekonomi och it-stöd för att driva den. För de ideella organisationerna på nationell nivå är det effektivare och billigare att dela dessa tjänster än att gå ut och upphandla dem.

Men nej – frågan behöver inte utredas i Sverige. Socialminister Jakob Forssmed menar i stället att regeringen svarar upp mot det som riksdagen begärde och sa tidigare i år: ”Vi vill att föreningar och organisationer ska kunna ägna sig åt sitt viktiga arbete och inte i onödan drabbas av moms när man delar på vissa typer av tjänster.”

Ändå är det precis det som blir följderna av den proposition som vi behandlar i dag. Det tycks som om regeringen och Socialdemokraterna i den här frågan tycker att all offentlig makt utgår från Skatteverket. Tycker inte Skatteverket att propositionen ska tolkas som riksdagen vill, ja, då är det så.

Jag tycker att all makt ska utgå just precis från den här kammaren och att regeringen ska göra vad riksdagen beslutar, nämligen utreda frågan om internmoms. Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 5 MARIE NICHOLSON (M):

Fru talman! Tack för möjligheten att återigen få tala alldeles obehindrat i flera minuter om moms! Det får jag aldrig göra hemma.

Mervärdesskattelagstiftningen som vi använder oss av i dag trädde i kraft 1994 och har sedan dess förändrats mycket. Ett moderniserat mervärdesskattedirektiv har till exempel antagits på EU-nivå. Svenska regler har förändrats åtskilliga gånger, och nya regler har tillkommit. Det har gjort att det är en hög grad av komplexitet i lagstiftningen, och den har blivit svår att tillämpa.

Betänkandet som vi har framfört oss i dag gäller en ny moms lag. Den föreslagna lagen är en omarbetning av nuvarande lag i syfte att göra regleringen mer lättförståelig och lättillämpad. Den nya lagen får en ny struktur, moderniseras språkligt och anpassas också till momsdirektivets begrepp, struktur och systematik.

Reglerna på momsområdet ska vara enkla och tydliga, och de ska begränsa den administrativa bördan för företag. Den nya lagen kommer att bättre kunna möta upp en sådan enkel strävan. Det är väl egentligen allt man behöver säga om den biten.

Det är ett område som vi naturligtvis har hört väldigt mycket om redan, och jag tänker därför hålla mitt bidrag här i dag lite kortare. Det är ett område där det föreslås förändringar för att möta upp riksdagens tillkännagivande om intern moms i konkurrensrekvisitet.

Ideella föreningar ska vara undantagna beskattning, men till exempel inom idrottsorganisationer finns det ibland flera juridiska personer som tar hjälp av varandra med tjänster som det är svårt för varje enskild förening att själv stå för. De kan vara tjänster som till exempel administration, ekonomi och it. Det är riksdagens mening, enligt tillkännagivandet, att sådana interna tjänster inte ska momsbeläggas.

I den nuvarande moms­lagstiftningen är konkurrensrekvisitet utformat som en schablonregel, och moms­frihet tillämpas enbart på tjänster som inte tillhandahålls av någon annan utanför gruppen. I den nya mervärdes­skattelagstiftningen, som vi alltså ska ta beslut om i dag, har lagtexten ändrats till att vara likalydande med motsvarande bestämmelse i EU:s moms­direktiv. Texten lyder nu i stället att tjänsten är moms­befriad ”förutsatt att undantaget inte kan befaras vålla snedvridning av konkurrensen”.

Det här innebär inte att den internfakturerade momsen för ideella föreningar automatiskt försvinner, och Skatteverket har också bekräftat att det egentligen i stort inte förändrar deras tolkning av lagstiftningen. Men det öppnar däremot upp för en större möjlighet att få undantag i enskilda fall. Detta behöver prövas.

I Danmark, som ofta lyfts som ett gott exempel, har man i flera enskilda fall prövat undantagen och nått framgång, till exempel genom att bevisa att en viss tjänst skulle ha köpts internt oavsett om den var belagd med moms eller inte. Det vill säga inget företag har missgynnats av att en tjänst handlats moms­fritt inom gruppen.

Vi är här i kammaren mestadels eller helt överens om intentionen med den förändrade lydelsen, men precis som när det gäller all lagstiftning kommer den konkreta innebörden i det enskilda fallet att få avgöras i rätts­tillämpningen.

Vänsterpartiet säger att de inte vill vänta och se. Men en utredning görs inte heller i en hast. Även därefter kan lagstiftningen behöva prövas, och under tiden tickar pengarna på. Därför yrkar jag bifall till utskottets förslag i dag, fru talman.

(Applåder)

Anf. 6 MARIELLE LAHTI (MP):

Fru talman! Internmoms hade även jag tänkt uppehålla mig vid. Varför vill jag prata om detta nu när vi har ett så spännande ämne, en ny mervärdes­skattelag, som föregående talare sa? Jo, därför att jag i grunden är en riktig förenings­människa. Jag är en sådan person som har varit tränare, domare och spelare i damlaget – innebandy var min sport – och jag har deltagit aktivt i styrelsearbete och så vidare.

Alla vi som har gjort det vet att det innebär bingokvällar, korvförsäljning och vad det nu är för någonting. Det var jättekul! Mina barn har till stora delar vuxit upp i sporthallen eller i möteslokalen. Så såg det ut. Förenings­livet är ett jätteviktigt bidrag till svensk infrastruktur och består till stora delar av eldsjäl­ar som ideellt jobbar för att göra världen lite bättre, till exempel inom sport där jag själv verkade.

I detta förenings­liv där man ger så mycket av sig själv och sin tid behöver man inte ha onödiga hinder i verksamheten, tycker jag. Man behöver inte ha regler som gör att man börjar bli orolig för hur man ska administrera internmoms. Det blir helt absurt i det här sammanhanget, om jag ska vara helt ärlig, och leder till en enorm rättsosäkerhet.

Jag menar att politiken har ett ansvar att göra det så lätt som möjligt för människor att ge sin tid och sin energi för att göra det gemensamma. Sveriges folkrörelser bidrar till demokrati, folkhälsa, integration, lokaler att träffas i, ett rikt kulturliv och en meningsfull fritid för barn och unga, för att nämna några exempel.

I civilsamhället möts människor med vitt skilda bakgrunder och förutsättningar och får möjlighet att växa och förbättra sitt lokalsamhälle, samtidigt som man övar på demokratiskt beslutsfattande. När man börjar med innebandy hamnar man plötsligt i stadgar, och så rullar det på helt enkelt.

Miljöpartiet vill ge civilsamhällets organisationer ännu bättre förutsättningar genom stärkta och långsiktiga stöd, tydliga och skärpta demokrati-villkor och minskat regelkrångel, allt för att frigöra den kraft som skapas när människor jobbar tillsammans för det gemensamma.

Och då kommer vi till internmomsen. Som vi har hört från tidigare talare handlar detta om en ny mervärdesskattelag, och vi pratar om något som kallas konkurrensrekvisitet.

Det handlar om ett undantag för tillhandahållande av interna tjänster och att man i praktiken inte har kunnat tillämpa detta undantag för dessa interna tjänster.

Oavsett om tjänsterna har varit särskilt anpassade för vissa verksamheter eller har krävt specialistkompetens för utförande har bedömningen varit att om motsvarande tjänster har kunnat tillhandahållas av andra utanför den fristående gruppen har kriterierna för att tillämpa undantaget inte varit uppfyllda. Det har verkligen inte träffat rätt alls.

Mot bakgrund av detta finns nu en förändring av konkurrensrekvisitet, som vi ska besluta om senare i eftermiddag. Men vi tror att förändringen av formuleringen tyvärr kan ge samma effekt, alltså en mycket restriktiv tillämpning.

Föreningar är också oroliga. Bland andra Riksidrottsförbundet har sagt att det inte är tydligt hur den nya skrivningen ska tolkas. Blir det över huvud taget någon förändring av möjligheten att tillämpa undantaget? Det vet man inte. Man känner en stor osäkerhet, och det är illa. Tillhandahållet av interna tjänster inom den fristående gruppen skulle kunna befaras vålla snedvridning av konkurrensen, även om det i realiteten inte föreligger en sådan risk.

Regeringen har i sin bedömning konstaterat att det saknas underlag för att i detta lagstiftningsärende göra ytterligare anpassningar av bestämmelsen till direktivet.

Miljöpartiet delar föreningarnas och Riksidrottsförbundets oro och vill lyfta fram ett förslag som Riksidrottsförbundet har tagit fram. Man säger att ett alternativ skulle kunna vara att omformulera konkurrensrekvisitet från ”inte kan befaras vålla snedvridning av konkurrensen” till ”att en tillämpning av undantaget inte medför en verklig risk för konkurrenssnedvridning”.

Vi är oroliga för att propositionen, om den går igenom i sin nuvarande form, sviker föreningar avseende internmomsen. Därför behöver justeringar göras som tar såväl tidigare tillkännagivanden som föreningslivets situation på allvar.

Det är inte bra att frågan om internmoms ska vara så krånglig att den behöver avgöras i rättslig instans.

Dessutom håller jag med en av de tidigare talarna. Jag var själv med på mötet när Skatteverket sa att man upplever att detta inte påverkar den bedömning man hittills gjort och att det inte kommer att få någon påverkan på nuvarande praxis.

Detta ger anledning till oro, och därför yrkar jag bifall till den gemensamma reservationen.

Anf. 7 CECILIA ENGSTRÖM (KD):

Fru talman! En ny mervärdesskattelag ersätter den nuvarande mervärdesskattelagen. Den föreslagna lagen är en omarbetning som ska göra regleringen mer lättförståelig och lättillämpad, något som uppskattas av Sveriges företagare. Den nya lagen får en ny struktur, modernare språk och anpassas till EU:s mervärdesskattedirektiv med begrepp, struktur och systematik. Det är bra och efterlängtat av alla som ska tolka lagen.

Fru talman! Den viktigaste ändringen som görs i samband med den nya lagen är förtydligandet om undantag från skatteplikt för tjänster inom ideella sektorn, den så kallade internmomsen.

Vi kristdemokrater har alltid lyft fram den ideella sektorn och föreningslivet som en viktig del av vårt samhälle och en grundläggande del i vår demokrati. Civilsamhället gör en fantastisk insats på frivillig väg. Det kan vara fotbolls- eller innebandyträning, hjälp till hemlösa, läxhjälp eller folkbildning – allt i ett allmännyttigt ändamål. Förutsättningarna för detta ska givetvis vara de bästa.

Fru talman! De av civilsamhällets ideella tjänster som är direkt nödvändiga för att bedriva verksamheten ska vara undantagna från moms förutsatt att det inte vållar snedvridning av konkurrensen. Det handlar om tjänster som enbart tillhandahålls inom den egna organisationen och är skraddarsyddade för de behov som finns där, till exempel medlemsregister, it-support, administrativ hjälp och andra insatser som man av praktiska och ekonomiska skäl väljer att samordna inom organisationerna. Syftet är att de som är verksamma inom organisationen på det lokala planet ska kunna lägga sin tid och energi på föreningens huvudsyfte snarare än på administration.

Som vi har hört gjorde riksdagen ett tillkännagivande om att utreda hur frågan om intern mervärdesskatt mellan föreningar i samma organisation kan lösas. Det har nu gjorts, även om det inte var en formell utredning.

Vi tar verkligen föreningslivets oro på allvar, och lagtexten har nu förtydligats och har exakt samma lydelse som EU-direktivet. Genom att lagtexten anpassas till direktivet undviks att de svenska reglerna tillämpas snävare än direktivets regler. Genom dessa ändringar har den svenska lagen samma lydelse som den danska och bör därmed kunna tolkas på samma sätt. Även förarbetena har ändrats, så det har skett en förändring som kan få effekt.

Vi betonar också att bestämmelsen inte får ges en så restriktiv tolkning att undantaget i praktiken nästan aldrig blir tillämpligt och därmed förlorar sin effekt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på reservationen.

(Applåder)

Anf. 8 CECILIA RÖNN (L):

Fru talman! I propositionen föreslås en ny mervärdesskattelag som ersätter den nuvarande mervärdesskattelagen. Den föreslagna lagen är en omarbetning av den nuvarande i syfte att göra regleringen mer lättförståelig och lättillämpad. Den nya lagen får en ny struktur, moderniseras språkligt och anpassas till mervärdesskattedirektivets begrepp, struktur och systematik.

Detta är välkommet då allt vi kan göra för att underlätta för företag att tolka momsregler, som kan vara mycket snåriga, är viktigt och angeläget. Att minska regelbördan för företagen är prioriterat.

Mervärdesskattelagen är en skatt som är tänkt att föras fram i varje led för att till slut betalas av konsumenten. Det är alltså en skatt som staten tar in och som helt administreras av företagen i vårt land. Företagen administrerar detta åt staten, och då borde ett minimikrav vara att det är så enkelt, tydligt och enhetligt som möjligt.

Fru talman! Tyvärr är den nya mervärdesskattelagen främst en förenkling och ett förtydligande, vilket i sig givetvis är viktigt. Men behoven är större, och arbetet med att göra momsen mer enhetlig och enklare att tillämpa får inte avstanna. Därför kommer jag att fortsätta driva dessa frågor för att underlätta för Sveriges företagare.

Som flera av mina kollegor redan nämnt innehåller den nya mervärdesskattelagen en ändring. Det är ett resultat av bland annat min riksdagskollega Malin Danielssons motion från 2021 om mervärdesskatt på interna tjänster i civilsamhällesorganisationer, vilken ledde till ett tillkännagivande till regeringen våren 2022.

Tillkännagivandet löd att regeringen skyndsamt skulle utreda hur frågan om intern mervärdesskatt mellan föreningar i samma organisation kan lösas utan att orsaka snedvridning av konkurrensen i strid med EU-rätten. I betänkandet behandlas även regeringens redovisning i propositionen av hanteringen av tillkännagivandet.

Jag tog initiativ till att utskottet under beredningen kallade Skatteverket till sig för att inhämta upplysningar från Skatteverket om myndighetens tillämpning av reglerna för intern mervärdesskatt mellan föreningar i samma organisation.

Fru talman! Därför innehåller den nya mervärdesskattelagen nu samma lydelse som i direktivets bestämmelse så att det inte kan uppkomma situationer där bestämmelsen blir mer begränsad och därmed ger ett annat resultat än motsvarande bestämmelse i mervärdesskattedirektivet. Genom att lagtexten anpassas till direktivet undviks att de svenska reglerna tillämpas snävare än direktivets regler. För grupper av föreningar och andra aktörer som bedriver verksamhet av allmänt intresse kommer bestämmelsen därigenom inte att kunna bli mer begränsad än vad som krävs enligt EU-rätten.

Dessutom konstaterar utskottet att det enligt EU-domstolens praxis vid tolkning av reglerna om undantag i mervärdesskattedirektivet också ska tas hänsyn till syftet med undantagsbestämmelsen och att bestämmelsen inte får ges en så restriktiv tolkning att undantaget i praktiken nästan aldrig blir tillämpligt eller förlorar sin effekt.

Detta var intentionen och syftet med tillkännagivandet, och nu kommer Liberalerna och jag att bevaka att syftet blir som det var tänkt. Efter samtal med Skatteverket på utskottsmötet konstaterades att det kanske inte är så enkelt som det har sagts i talarstolen här före mig. Även i Danmark görs individuella bedömningar, vilket är något som har tagits upp i debatten som ett föredöme. Därför är det nu viktigt att man prövar Skatteverkets beslut i domstol om man anser att beslutet är felaktigt. Även detta kommer jag och Liberalerna att följa.

Prot. 2022/23:93
20 april

Ny mervärdesskattelag

*Avskiljningar vid
Statens institutions-
styrelses särskilda
ungdomshem*

För vår intention är precis så som min kollega Malin Danielsson skrev i sin motion: Liberaler värnar om människors frivilliga samarbete, utanför såväl den offentliga som den kommersiella sektorn. Det är det vi ofta kallar civilsamhället. I civilsamhället hittar vi idrottsrörelsen, folkbildning och samfund. Vi vill ge alla dessa aktörer de bästa förutsättningar för att kunna utföra sitt viktiga arbete för vårt samhälle.

Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 11.)

§ 8 Avskiljningar vid Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem

Socialutskottets betänkande 2022/23:SoU24

Avskiljningar vid Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem
(skr. 2022/23:49)

föredrogs.

Anf. 9 CHRISTIAN CARLSSON (KD):

Fru talman! Trygga barn ger ett tryggare samhälle. Det finns dock många barn som inte har förmånen att växa upp i en trygg familj eller som av en eller annan anledning behöver omhändertas av samhället. Vissa barn får möjlighet att placeras i ett familjehem, andra i HVB-hem. Till Statens institutionsstyrelse, Sis, kommer bland annat barn och ungdomar med allvarliga problem med missbruk och kriminalitet. Men på Sis särskilda ungdomshem finns även barn och tonåringar som framför allt har psykiska problem.

Det ska sägas att situationen på Sis redan från början är krävande, med utåtagerande och våldsamma ungdomar. Tyvärr har det under flera års tid nu dessutom förekommit allvarliga missförhållanden inom Sis verksamhet. Ivo kritiserade nyligen verksamheten för allvarliga brister och ställde krav på åtgärder vid 19 av 21 tillsynade ungdomshem, och Ivo har faktiskt funnit brister på samtliga ungdomshem där flickor vårdas. Det handlar inte minst om unga flickor som utsätts för kränkningar och rentav sexuella övergrepp av personalen eller andra på boendet. Tillsynen har till och med visat på fall där personal arbetar kvar med barn och unga trots pågående utredning om sexualbrott. Det får naturligtvis inte förekomma. Ivo har också konstaterat att Sis använder sig av så kallade avskiljningar som strider mot lagen.

Ett barn som vårdas på ett särskilt ungdomshem enligt 3 § LVU får i vissa fall hållas i avskildhet om det är särskilt påkallat på grund av att man uppträder våldsamt eller är berusad. Barnets bästa ska dock alltid vara avgörande. Avskiljning får endast användas om åtgärden står i rimlig proportion till syftet och om det inte finns några mindre ingripande åtgärder man kan vidta som är tillräckliga. De särskilda befogenheterna ska användas med största restriktivitet, och barnets eller den unges rättigheter ska alltid beaktas.

Det ska sägas att det har förekommit tung internationell kritik mot Sverige för användandet av avskiljning inom den psykiatriska tvångsvården, och så sent som i november 2022 riktade även Riksdagens ombudsmän, JO, kritik mot tillämpningen av dagens bestämmelser.

Mot bakgrund av detta är det viktigt att Sis nu bedriver ett omfattande arbete för att minska antalet avskiljningar, och ambitionen ska vara att användande av avskiljningar på sikt kan upphöra.

Sis har av en tidigare regering fått i uppdrag att utveckla sitt våldsförebyggande arbete, och det uppdraget ska slutredovisas i mars nästa år. Men för att stärka kunskapsunderlaget har den nya borgerliga regeringen där Kristdemokraterna ingår gett Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, SBU, i uppdrag att genomföra en förstudie för att utvärdera alternativa metoder och arbetssätt till tvångsåtgärder. Det gäller inom Sis, inom psykiatrisk tvångsvård och inom den rättspsykiatriska vården. Detta är ett viktigt led i den nuvarande regeringens arbete för att minska antalet avskiljningar på de särskilda ungdomshemmen, och uppdraget ska återrapporteras till regeringen senast i maj nu i vår.

Regeringen har dessutom i sitt regleringsbrev till Sis för innevarande år riktat ett antal återrapporteringskrav som avser just säkerheten och tryggheten för såväl barn och unga som personalen på Sis. Det handlar också om återrapporteringskrav när det gäller kompetensutveckling och kvalitet och uppföljning. I det uppdraget ligger särskilt att analysera utvecklingen av antalet avskiljningar och övriga särskilda befogenheter som man har tillämpat de senaste fem åren.

Fru talman! Det pågår alltså ett viktigt förändringsarbete på Sis, och regeringen jobbar aktivt med frågan. Det är en prioriterad fråga för regeringen, men mer behöver göras. I regeringens skrivelse nämns flera exempel. Man kan dra flera slutsatser av skrivelsen när det gäller vad som krävs framåt för att säkerställa att vården av i synnerhet placerade flickor ska vara trygg och säker. För det första behövs mer rättsligt stöd i Sis verksamhet, och personalens kunskap om funktionsnedsättningar behöver höjas. För det andra behöver myndigheten en högre personaltäthet och lägre personalomsättning, eftersom det då förekommer färre avskiljningar. Ungdomarna upplever också en större trygghet på boenden där det finns erfaren personal. För det tredje behövs mindre gruppstorlekar. Vi har sett att detta har varit framgångsrikt för att kunna erbjuda vård och för att antalet avskiljningar ska minska.

Detta är vad som krävs för stärka tryggheten för några av samhällets mest utsatta barn och unga, och som ordförande för socialutskottet ser jag fram emot gott samarbete för att detta ska bli möjligt.

Anf. 10 GUSTAF LANTZ (S):

Fru talman! Jag var nyligen på en loppis och fick se ett föremål som fick det att hugga till i bröstet. Det var en röd hjärtformad kudde med händer – jag vet inte om ni har sett en sådan kudde.

Det var när jag arbetade på tingsrätten i Falun som jag såg en sådan kudde för första gången. Jag satt på flera rättegångar där vi tittade på långa videoinspelade förhör med barn. Det var barn som råkat väldigt illa ut i livet, som berättade om övergrepp och som hade svårt att sitta still och att uttrycka sig. Skickliga förhållare hade skapat en så trygg miljö som möjligt för barnen, bland annat med just en sådan hjärtkudde. Den blev en

livboj i allt kaos. När de jobbiga frågorna kom om fruktansvärda händelser gömde sig ungarna bakom kudden och kramade den hårt och länge.

Under min tid på tingsrätten lärde jag mig att det inte finns några gränser för vad barn kan tvingas uppleva, inte heller i Sverige. Många av dem som bor på Sis-hem har tidigare varit utsatta för övergrepp eller annat våld från vuxna. De behöver trygghet och lugn, bra vård och tid att läka.

Fru talman! Därför är det så otroligt sorgligt att om och om igen läsa om att barn far illa inom Sis. När vi diskuterar hur samhällets allra mest utsatta ska behandlas finns det inte utrymme för politiskt spel, förenklingar eller ideologiska låsningar. Det måste helt enkelt bli rätt.

Den gemensamma nämnaren för dem som är intagna på Sis är att det är barn och ungdomar som samhället bedömt måste vårdas inlåsta. De riskerar i annat fall att skada sig själva eller andra. Där finns alltifrån unga tjejer som skurit sig i armarna för att de inte orkar leva längre, till pojkar som mördat på uppdrag av gäng.

Fru talman! Avskiljning är en lagreglerad möjlighet för personalen att ta en klient åt sidan för att ge vård i avskildhet. I vissa fall är det nödvändigt, men används det för ofta är det ett tydligt tecken på att något inte står rätt till i verksamheten.

Avskiljningar är en mycket ingripande åtgärd mot en persons frihet och kroppsliga integritet – rättigheter som inte minst är viktiga för barn och unga. Avskiljning ska endast vara en sista utväg för att inte någon ska komma till allvarlig skada, men mellan 2019 och 2021 har antalet avskiljningar för flickor nästan fördubblats. Detta måste Sis nu åtgärda.

Fru talman! Ivo har konstaterat i sin granskning att det förekommer färre avskiljningar på särskilda ungdomshem med hög personaltäthet, erfaren personal och låg personalomsättning. Barnen och ungdomarna är också tryggare där. Inte minst anses personalens kunskap om funktionsnedsättningar vara en viktig faktor för att placerade barn och unga ska få vård och behandling efter behov.

Fru talman! Slutsatsen måste bli att många avskiljningar skulle gå att undvika med rätt resurssatt personal. Den som vill förbättra situationen för barn och unga inom Sis måste därför intressera sig för arbetsmiljön. Arbetsmiljön är även en viktig nyckel för rekrytering av kompetent personal. Trots detta förekommer ensamarbete i yttersta linjen inom Sis. Detta innebär en stor risk för både personal och barn och unga.

Fru talman! Den som arbetar med landets mest krävande barn och ungdomar ska alltid ha en kollega till hands. Det borde vara en självklarhet, och inte minst förtjänar barn som är inlåsta att få den omsorgen och tryggheten. Därför föreslår vi socialdemokrater att ensamarbete stoppas i de klientnära kontakterna inom Sis. Ensamarbete är en stor påfrestning både psykiskt och fysiskt, i synnerhet på de särskilda ungdomshemmen.

Fru talman! Det är även en ohållbar säkerhetssituation inom Sis. Det har varit flera spektakulära rymningar bara i år, och nu i veckan kom rapporter om upplopp på det särskilda ungdomshemmet i Eksjö. Ensamarbete är farligt för både personal och boende. Tyvärr backas vi socialdemokrater inte upp av ett enda annat parti här i kammaren i dag när det gäller detta krav, trots att fackförbundet Seko väldigt tydligt kräver samma sak. Jag tycker att det är sorgligt.

Fru talman! Att ta bort regelverket kring avskiljningar är inte en lösning i sig. Arbetet måste koncentreras till att få åtgärder på plats som kan förebygga att allvarliga incidenter uppstår för att säkerställa att klienter och personal inte far illa. När situationer som motiverar ett avskiljande ändå uppstår är det viktigt med ett regelverk som tydligt anger ramarna för åtgärden. Det är också viktigt att det regelverket följs, vilket granskningen tyvärr visar inte har gjorts i flera fall.

Avslutningsvis vill jag yrka bifall till reservation 4 under punkt 2.
(Applåder)

Anf. 11 JOHAN HULTBERG (M):

Fru talman! I dag har vi att debattera en mycket viktig fråga, nämligen frågan om avskiljningar vid Statens institutionsstyrelsens särskilda ungdomshem. Vi i socialutskottet har under lång tid uppmärksammat behovet av rejäla förbättringar inom Sis ungdomsvård.

Rapporterna om inte bara kvalitetsbrister utan också alltför ofta rena missförhållanden och övergrepp har dessvärre varit många under årens lopp. Det är något som vi i riksdagens socialutskott har tagit på största allvar. Vi har gång på gång kallat generaldirektör och ansvarig minister till utskottet för att utkräva ansvar och för att driva på för ett nödvändigt förändringsarbete.

Tyvärr har vi tidigare inte haft en regering som gjort tillräckligt för att åtgärda bristerna inom Sis eller i stort utveckla och stärka den sociala barn- och ungdomsvården. Men nu, fru talman, har vi äntligen en regering med stora ambitioner på det här området. Det kommer till tydligt uttryck i Tidöavtalet. Nu har vi i Camilla Waltersson Grönvall en socialtjänstminister som med brinnande engagemang tar sig an uppgiften att stärka socialtjänsten och förebygga framtida sociala problem och därmed i förlängningen också behovet av långtgående insatser som exempelvis tvångsvård inom Sis.

Fru talman! Jag kan konstatera att trots att den nya regeringen bara har arbetat i ett halvår har mycket redan hänt, inte minst när det gäller det förebyggande arbetet och arbetet med tidiga insatser. I detta sammanhang vill jag lyfta fram regeringens satsning på stärkt tillgång till föräldraskapsstöd liksom två av nyheterna i vårbudgeten, nämligen satsningen på skol-sociala team och satsningen på stärkt familjehemsvård med fler platser av god kvalitet.

Kanske tänker nu fru talmannen att jag är på väg att segla iväg från dagens specifika ämne som ju är avskiljningar inom Sis särskilda ungdomshem, men jag menar att frågan om avskiljningar är och behöver vara del av en större diskussion. Jag är nämligen fast övertygad om att det förebyggande arbetet och arbetet med tidiga insatser av god kvalitet är grundläggande för att långsiktigt och varaktigt minska behovet av tvångsvård och i förlängningen också av förekomsten av avskiljningar inom tvångsvården.

Fru talman! Låt mig nu zooma in på frågan om vad som här och nu behöver göras för att minska förekomsten av avskiljningar inom Sis, såklart med det långsiktiga målet att avskiljningarna helt ska upphöra. Det kanske allra viktigaste är att genomföra ett kompetens- och kvalitetslyft inom myndigheten.

Det uppdrag som Sis har att utföra är mycket svårt och komplext. Genom att, som regeringen nu gör, satsa på utbildning och höjd kompetens blir medarbetarna inom Sis bättre rustade och förutsättningarna för en god och rättssäker vård förbättras. Sis har fått kraftigt ökade anslag – 140 miljoner kronor årligen – för att möjliggöra det kompetens- och kvalitetslyft som jag är övertygad om att alla vi som deltar i dagens debatt är helt eniga om behövs.

Vad som också är viktigt för att minska avskiljningarna inom Sis är att förändra myndighetens uppdrag liksom att ge myndigheten bättre verktyg och förutsättningar att skapa och upprätthålla en trygg och säker vårdmiljö. Som Statskontoret konstaterade i sin myndighetsrapport 2020 har Sis svårt att erbjuda vård som är anpassad efter alla de målgrupper som kommer till myndigheten. Att vårda såväl unga flickor med självskadebeteenden som grovt gängkriminella grabbar är ingen enkel uppgift.

Vi moderater har länge påtalat att Sis inte är rätt myndighet att ta hand om den senare gruppen. Den nya regeringen jobbar nu intensivt med att inrätta särskilda ungdomsfängelser i Kriminalvårdens regi. Det är ett viktigt steg för att ge Sis ett snävare och mer rimligt uppdrag.

Som jag nämnde behöver Sis ges bättre verktyg och förutsättningar att skapa och upprätthålla en god och säker vårdmiljö. Konkret handlar det om att skapa bättre lokaler men också om en lång rad nödvändiga lagstiftningsförändringar. Hur ska Sis kunna upprätthålla en säker vårdmiljö, fri från droger och vapen, om man exempelvis inte får lov att rutinmässigt genomföra rums- eller kroppsvisitationer?

Att ge Sis mer adekvata juridiska förutsättningar, vilket inte minst också handlar om att skapa bättre möjligheter att begränsa tillgången till telefoner och internet, är viktigt för att förebygga sådana situationer som ibland och alltför ofta slutar i avskiljning. Det är också viktigt att öka kunskapen om alternativa metoder till avskiljningar.

I detta sammanhang vill jag lyfta fram det uppdrag som regeringen har gett till Statens beredning för medicinsk och social utvärdering att genomföra en förstudie i syfte att utvärdera metoder och tillvägagångssätt som alternativ till tvångsåtgärder inom inte bara Sis utan också den psykiatriska och rättspsykiatriska tvångsvården.

Avslutningsvis vill jag ge uttryck för den otålighet som jag känner när det gäller att sätta stopp för de återkommande och helt oacceptabla missförhållanden som det larmats om i rapport efter rapport, senast i rapporten *Vem ska tro på mig?* från Barnrättsbyrån och Childhood. Det måste bli ett slut på missförhållanden samt ske en rejäl förbättring av vården.

Sis är en myndighet som befinner sig på en rejäl förändringsresa. Det är en resa som behöver påskyndas och mycket nogsamt följas upp. Den nya regeringen har därför ställt mycket tydliga återrapporteringskrav på Sis om att analysera och bedöma resultaten av de åtgärder som myndigheten har vidtagit.

Jag kan konstatera att de åtgärder som myndigheten har vidtagit har gett positiva resultat, bland annat i form av färre avskiljningar. Tempot behöver höjas, men utvecklingen går ändå åt rätt håll. Jag vet att Sis är en myndighet med väldigt många synnerligen kompetenta och engagerade medarbetare som gör allt i sin makt för att myndigheten samfällt ska bli bättre på att genomföra sitt uppdrag. Det uppdraget, fru talman, är ett av de allra svåraste men också viktigaste i vårt samhälle.

Anf. 12 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Jag tackar Johan Hultberg för hans anförande.

Jag kan inte låta bli att fundera över vad en avskiljning betyder. När använder man sig av en avskiljning? Jo, den får användas när ett barn eller en ungdom uppträder våldsamt eller är påverkad av berusningsmedel och inte kan hålla sig till ordningen.

Så länge vi tillåter att avskiljningar får ske kommer de att användas. Även om vi lyfter upp och höjer kompetensen finns ändå möjligheten.

Under förra mandatperioden röstade Moderaterna inte för förslag om att avskiljningar ska upphöra. Det är inget nytt att Moderaterna inte heller kommer att rösta för dagens förslag.

Min fråga till ledamoten är: Tycker ledamoten att det är rimligt att medarbetare med lagstöd får brotta ned och låsa in en flicka på elva tolv år i ett kallt rum på grund av ett utagerande beteende och att hon inte uppträder på det sätt som man vill att hon ska uppträda? Är det rimligt att det är lagligt att göra så?

Anf. 13 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Det enkla svaret på ledamotens fråga vore ”nej”, men jag tycker att frågan är för komplex och svår för att ge ett enkelt svar. Det är därför som Moderaterna i detta betänkande och tidigare har avvisat förslag om att införa förbud mot avskiljningar.

Vi tycker att det är en extrem möjlighet som måste användas oerhört restriktivt. Vi är jättebekymrade över att avskiljningar används i alldeles för många fall i dag, ibland faktiskt i strid med gällande lagstiftning. Jag vet att ledamoten Johansson är väl medveten om det. Bland annat har Ivos tillsynsrapport visat att myndigheten använder avskiljningar i för många fall och i vissa fall också i strid med gällande lagstiftning. Avskiljningarna pågår exempelvis under alldeles för lång tid.

Jag och Moderaterna har länge drivit på för att man ska komma till rätta med de grundläggande problem som gör att avskiljningar och andra långtgående tvångsåtgärder används i så stor utsträckning som sker i dag. Det handlar om att Sis inte är en myndighet som är rustad för att hantera det svåra uppdrag man har.

Platsbristen gör att ungdomar med vitt skilda behov blandas i alldeles för hög grad. Vi har sett att till exempel arbetet med särskilda avdelningar för unga flickor med ett destruktivt och ofta självskadande beteende har varit framgångsrikt. Men myndigheten har behövt gå ifrån detta arbete när det funnits platsbrist och man samtidigt har en skyldighet att omedelbart ställa upp när socialtjänsten fattat beslut om en placering.

Det här är ett långsiktigt arbete. Man har inte haft tillräckligt tempo, men nu har det tack vare den nya regeringen accelererat.

Anf. 14 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Vi kan vara överens om att det är ett långsiktigt arbete. Det finns väldigt många olika delar inom socialtjänsten och arbetet där som behöver förbättras på olika sätt. Det är jag den första att skriva under på. Det är inte alltid jag är överens med Moderaterna om hur detta arbete ska göras, men väl att det *ska* göras.

Jag är fortfarande bekymrad. Så länge någonting är tillåtet kommer det att användas. Ledamoten lyfter upp det faktum att åtgärden i dag används i strid med lagen. Det handlar kanske om både skäl och tidslängd för avskiljningen. Men även om vi jobbar med precis det som ledamoten föreslår, något som också jag självklart tycker ska göras, hjälper det inte. Om man tillåter medarbetare att använda sig av avskiljning vid situationer där de kanske inte är på topp gör det att det kommer att fortsätta även framöver. Det är normbrytande när vi i lagstiftningen säger att något inte är accepterat.

Många av dem som befinner sig på institutioner behöver kanske dessutom egentligen inte vara där. De har kanske det slags diagnos som de hade kunnat få stöd och hjälp för mycket tidigare i livet.

Tittar man på hur många och vilka det är som avskils ser man i statistiken att fler flickor än pojkar avskils. Det är inte riktigt dem som ledamoten tog upp i sitt anförande; han talade om gängkriminella pojkar. Här handlar det om flickor, som förmodligen inte är så starka rent fysiskt som vi kan tänka oss att en del pojkar är.

Jag kommer tillbaka till frågan om det verkligen är rimligt att det ska vara lagligt för medarbetare inom Statens institutionsstyrelse att brotta ned en ung flicka på elva tolv år och låsa in henne i ett kallt rum.

Anf. 15 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Det är fullkomligt orimligt att samhället inte i dag erbjuder eller har erbjudit ett bättre stöd och en bättre vård och behandling till väldigt sköra och socialt utsatta ungdomar med stort behov. Samhället har svikit dessa barn år efter år, och alla vi här i kammaren känner ett stort engagemang för att komma till rätta med det här.

Nu pågår ett omfattande arbete, och jag är som sagt otålig och vill att arbetet ska gå snabbare. Men jag uppfattar ändå att det görs akuta åtgärder och långsiktiga reformer för att komma till rätta med de problem som finns, och arbetet sker både inom myndigheten drivet av myndigheten själv och av regeringen.

Om jag hade känt mig trygg, fru talman, med att det alltid hade gått att hantera de situationer där det i dag är tillåtet att använda avskiljning på ett annat sätt hade jag direkt röstat för att förbjuda den här möjligheten. Men jag är inte trygg med det i dag, och därför är det uppdrag som SBU har fått viktigt. Man ska se på vilka möjligheter som kan användas i stället om man inte använder sig av avskiljning.

Barnets bästa måste vara i fokus. Hur kan vi säkerställa säkerheten och tryggheten för det enskilda barn som kanske är föremål för avskiljning? Ibland kanske man måste skydda barnet från sig självt. Men naturligtvis måste man också se till övriga barn och unga som vårdas på institutionen liksom den personal som jobbar där.

Jag är dock lika upprörd som ledamoten Johansson över hur ofta verktyget avskiljning används, att det används felaktigt, att myndigheten har misslyckats med att förebygga att situationerna uppstår och att man alltför ofta uppenbarligen tar till det som kan uppfattas som en enkel åtgärd för att hantera en akut situation.

Anf. 16 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Fru talman! Min enkla fråga är varför Moderaterna väljer att rösta emot att sätta stopp för ensamarbetet inom Sis.

Anf. 17 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Ett svar kan vara att jag tror att vi ska vara försiktiga med att i den här kammaren exakt reglera hur bemanningen på en myndighet ska ske, på samma sätt som jag tror att vi ska vara försiktiga med att exakt fatta beslut om bemanningen inom äldreomsorgen eller hälso- och sjukvården. Jag tror att det är viktigt att vi har en övergripande lagstiftning som styr vilken kvalitet en verksamhet ska ha och vad man har rätt till som patient eller som ung som vårdas på till exempel ett Sis-hem.

Jag är bekymrad över det omfattande ensamarbete som finns inom Sis. Det är också ett symptom på det mer grundläggande problem som myndigheten har med bristande kompetensförsörjning. Man har inte tillräckligt många välutbildade och duktiga kollegor. De behöver bli fler. Medarbetarna på Sis behöver få bättre utbildning. Därför är det bra att myndigheten till exempel antligen har fått på plats en internutbildning som säkerställer en grundläggande utbildning som är lika för alla oavsett vilken institution man jobbar på inom Sis.

Men jag tror inte riktigt, fru talman, på den här typen av enkla lösningar – att vi här i kammaren ska fatta beslut om förbud mot ensamarbete eller för den delen snabba förbud mot avskiljningar. Ledamoten Lantz lyfte i sitt huvudanförande fram att frågan om avskiljningar kanske är lite för komplex för att man skulle införa ett enkelt förbud. Jag tror att ungefär samma logik och resonemang går att anföras i frågorna om ensamarbete. I de allra flesta fall är ensamarbete absolut inte lämpligt. Men detta måste säkerställas av varje institutionschef och ytterst av generaldirektören för Sis. Jag tror inte att det är en fråga som vi ska hantera här i kammaren.

Anf. 18 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Fru talman! Jag känner ett ansvar för att dra röda linjer för den verksamhet som vi i riksdagen ansvarar för. För mig är det inte speciellt komplicerat eller konstigt om vi politiker säger att man alltid ska ha en kollega vid sin sida när man utför uppgifter inom Sis och jobbar med ungdomar och barn som ibland är väldigt svåra att hantera. Men framför allt handlar det om att ungdomar och barn ska känna den tryggheten.

Ledamoten Hultberg uttryckte på ett väldigt bra sätt allvaret i de brister som finns inom Sis. Men jag konstaterar att det bara är ett parti i den här debatten som har lagt fram ett konkret förslag som handlar om att förbättra situationen på Sis och inte bara säga nej till vissa åtgärder. Det här är någonting som skulle göra skillnad.

För mig är det viktigt att Seko, som organiserar dem som jobbar inom Sis, tydligt har ställt det här kravet. Jag har också lagt tid på att prata med människor som jobbar inom Sis och som säger att det här är väldigt viktigt, även för att kunna få nya kollegor. Som Hultberg tar upp finns det problem med att hitta kompetent och utbildad personal. Ska det vara attraktivt att jobba inom Sis måste man veta att man inte hamnar i farliga situationer och att man har en kollega till hands när det behövs.

Jag hoppas att vi kan fortsätta den här diskussionen. Hultberg inledde sitt huvudanförande med att prata om den förra mandatperioden och beskrev det som att ingenting hade hänt. Vi kan ta en kopp kaffe och prata om alla de uppdrag som getts och de pengar som tillskjutits, men jag tycker att vi fokuserar på framtiden och försöker göra så mycket bra som möjligt tillsammans.

Anf. 19 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Det hände saker under den förra mandatperioden med den förra regeringen, dock alldeles för lite. Tempot var för lågt. Nu har tempot höjts. Inte minst tycker jag att en viktig skillnad är att den nya regeringen konstant har nageln i ögat på myndigheten. Nu finns det ett väldigt tydligt återrapporteringskrav på myndigheten för att regeringen ska säkerställa att de åtgärder som har vidtagits från regeringens sida och från myndighetens sida ger effekt. Det gör att jag känner mig mycket mer trygg. Vi har nu en regering som är besjälad och beslutsam när det gäller att komma till rätta med de problem som finns inom Sis. Men tyvärr kommer problemen sannolikt inte att åtgärdas fullt ut på kort sikt, utan det är ett långsiktigt arbete.

När det gäller ensamarbete är frågan också om ett förbud skulle kunna få några andra negativa effekter, till exempel att man skulle jobba mer med unga i stora grupper när de kanske snarare behöver vård och insatser i mindre grupper eller rent av individuellt. Den typen av avvägningar måste man göra i det praktiska arbetet. De är väldigt svåra att göra i den här kammaren.

Jag och ledamoten Lantz delar helt och fullt ambitionen och målbilden. Ensamarbete nära den enskilda ungdomen bör upphöra. Men jag tycker inte att denna typ av enkla beslut här i kammaren är vägen framåt. Vägen framåt är att jobba med att ge myndigheten ökade resurser, inte minst ökade resurser för kompetenshöjning, som jag lyfte fram i mitt huvudanförande, eftersom det är det som behövs för att höja kvaliteten och för att förebygga och minska risken för farliga och hotfulla situationer. Man ska kunna hantera problemen tidigt, innan de eskalerar. Jag är glad över ledamoten Lantz engagemang i frågan och ser fram emot många fortsatta diskussioner.

Anf. 20 CARITA BOULWÉN (SD):

Fru talman! Vi debatterar nu socialutskottets betänkande 24 *Avskiljningar vid Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem*. Jag vill börja med att yrka bifall till Sverigedemokraternas reservation nummer 5.

Fru talman! Alla barn har rätt att växa upp under trygga förhållanden och få en god och kärleksfull omvårdnad. Inte ett enda barn och inte en enda ungdom skulle behöva växa upp i ett hem med våld, kriminalitet eller missbruk eller själv hamna däri.

Men tyvärr ser inte verkligheten så ut. Även om de allra flesta har det bra och växer upp under trygga förhållanden finns det alltför många barn och unga som far illa, och antalet är stadigt ökande. Ibland behöver samhället träda in och ta över föräldraansvaret under en kortare eller längre tid för att bryta ett ogynnsamt och skadligt beteende eller se till att de kommer bort från en allvarligt skadlig miljö.

Att omhänderta ett barn och flytta det från dess eget hem är en av de mest genomgripande åtgärder samhället kan vidta. För dessa barn och unga, som befinner sig i samhällets vård, har vi också ett särskilt ansvar. De barn och unga som befinner sig i samhällets vård har rätt till en trygg och säker vård som är av god kvalitet, oavsett form eller grund för placering.

Fru talman! Socialutskottet har upprepade gånger fått ta del av rapporter som visar på oerhört allvarliga missförhållanden som råder på olika Sis-institutioner runt om i landet, med våld, kränkningar och övergrepp. År efter år har missförhållanden lyfts fram. Olika satsningar och åtgärder har vidtagits. Trots det har missförhållandena kvarstått.

På Sis placeras de allra mest utsatta. Det är unga individer som av olika anledningar behöver skyddas från sig själva, från sitt eget beteende, från andra eller från allvarliga brister i sin hemmiljö. Redan utsatta barn och unga som under samhällets vård ska skyddas och vårdas blir utsatta för allvarliga övergrepp, våld och kränkningar, även sexuella övergrepp. Särskilt drabbade är unga flickor.

Inte nog med att dessa barn och unga utsätts för fruktansvärda övergrepp – rapporter visar dessutom att många upplever att de inte blir lyssnade på och att man inte tror på dem när de berättar om övergreppen, vilket kan vara lika fruktansvärt som själva övergreppen i sig. Så här får det bara inte fortsätta, fru talman. De rapporter som myndigheter och olika organisationer såsom Barnrättsbyrån och Childhood presenterat med berättelser från dem som varit placerade på olika Sis-hem gör mig både ledsen, arg och förtvivlad.

Det är verkligen smärtsamt att läsa, och fullständigt oacceptabelt. Många vittnar om maktmissbruk och systematiskt kränkande behandling och våld, ofta i samband med avskiljningar.

Flera tillkännagivanden har riktats från riksdagen till regeringen tidigare år i ett försök att komma till rätta med de allvarliga brister som råder inom Sis verksamheter.

Det är faktiskt vi från politiken som har det yttersta ansvaret för att säkerställa att statens insatser är effektiva, håller god kvalitet och är givande. Där har vi alla som är ledamöter i socialutskottet ett viktigt uppdrag. Jag är glad över det stora engagemang som finns i utskottet för just dessa frågor.

Med anledning av ett tillkännagivande som riksdagen i april 2022 riktade till regeringen om Statens institutionsstyrelsens åtgärder för att minska avskiljningar vid särskilda ungdomshem lämnade regeringen i januari 2023 över en skrivelse, vilket är anledningen till att vi har den här debatten i kammaren i dag. I den skrivelserna redogör regeringen för de insatser och åtgärder som vidtagits för att minska antalet avskiljningar och vilka åtgärder som behöver vidtas för att avskiljningarna på sikt ska kunna upphöra.

Vi kan konstatera att en rad åtgärder har vidtagits tidigare men att de långt ifrån har gett önskat resultat. Avskiljningarna har inte minskat i stort i verksamheterna, men man har kunnat se en minskning på de särskilt förstärkta avdelningarna och inom flicksatsningen. Där har man också stärkt upp med mer personal och bättre utbildning, vilket verkar ha gett resultat. Det är ett viktigt steg i rätt riktning.

Avskiljningarna tenderar att öka vid lägre personaltäthet och när personalen inte har rätt kompetens och utbildning. Det är därmed av oerhörd vikt att Sis-personal har rätt utbildning och rätt kompetens för att möta dessa barn och unga utifrån deras behov.

Fru talman! Jag är glad över att vi nu har en regering där Sverigedemokraterna har en tongivande ställning i regeringen. Med det Tidöavtal som ligger till grund för regeringssamarbetet finns både vilja och handlingskraft att faktiskt ta ansvar för att en förändring nu ska komma till stånd.

För oss i Sverigedemokraterna är dessa frågor av största vikt. Vi kommer nogsnamt att bevaka att åtgärder verkligen vidtas för att nå målen. Vi i Sverigedemokraterna har i vår reservation och i dess ställningstagande med ett yrkande.

Vi anser att befogenheten att avskilja ungdomar skyndsamt ska fasas ut och att Sis ska arbeta intensivt med att bygga upp metoder och arbetssätt inom sin verksamhet för att kraftigt minska antalet avskiljningar och göra sig redo för att avskiljningar avskaffas. Det är av vikt att andra metoder har etablerats inom myndigheten till dess.

Samtidigt är det viktigt att myndigheten har de redskap och verktyg som gör att personalen på ett säkert och etiskt sätt kan skydda unga som har ett destruktivt beteende. Detta behövs främst för att skydda den unge men även för att personalen ska kunna ha en trygg arbetsmiljö. Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder för att åstadkomma detta snarast möjligt.

Fru talman! Många av de barn och unga som placeras har en trasig bakgrund och behöver trygga, stabila vuxna omkring sig som kan ge dem stöd och god omvårdnad. Trygghet, stabilitet och förutsägbarhet är oerhördt viktigt för alla, inte minst för dessa barn, och kan vara avgörande för att bryta ett destruktivt beteende. Då är sällan en institution rätt placering.

Vi i Sverigedemokraterna arbetar för att fler unga, där det är möjligt, ska placeras i familjehem, särskilt i förstärkta familjehem och behandlingsfamiljer, i stället för på institutioner.

Det är viktigt att familjehem får det stöd som behövs för att kunna stå kvar och hålla i för att undvika sammanbrott med omplaceringar som följd. Många placeringar på Sis hade kunnat undvikas om det funnits andra alternativ.

Detta är frågor som vi upprepade gånger lyft fram här i kammaren. Det är därför extra glädjande att regeringen nu ger Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla stödet till kommunerna för att åstadkomma mycket av just detta. Regeringen avser också att förstärka subventionen av familjehemsplaceringar med 100 miljoner kronor för 2023.

Avslutningsvis vill jag likt föregående talare vara tydlig med att vi har många otroligt kompetenta medarbetare ute i Sis verksamheter. De gör ett fantastiskt arbete. Jag vill verkligen rikta ett stort tack till dem för det arbete de gör.

Anf. 21 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Fru talman! Tack så mycket, Carita Boulwén!

Det sades mycket klokt i inlägget. Det jag inte riktigt får ihop är dock när Sverigedemokraterna talar om hur viktigt det är att komma till rätta med missförhållandena och hur viktig personalen är. Ändå väljer man att rösta emot vårt förslag om att stoppa ensamarbetet i klientnära kontakter inom Sis. Skulle Carita Boulwén kunna utveckla det resonemanget lite?

Anf. 22 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Fru talman! För oss sverigedemokrater är tryggheten och säkerheten av allra största vikt. Det är naturligtvis någonting som man måste titta på för att säkerställa att det är tryggt både för medarbetarna och för dem som är placerade på hemmen.

Om jag inte missminner mig har Sis ändrat i sina riktlinjer vad gäller just ensamarbete. Jag hoppas att vi verkligen får se att arbetet stärks. Där det finns tveksamheter och risk för att man kan utsättas för någonting ska det inte vara tillåtet.

Anf. 23 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Fru talman! Jag hoppas och tror att andra partier ändrar sig i den här frågan. Det är, precis som ledamoten var inne på, viktigt att vi har ansvaret för verksamheten och att vi känner ansvaret och engagemanget.

Jag tror att de anställda inom Sis förväntar sig att vi ska kunna vara tydliga med en sak, nämligen att de inte ska vara själva i den här svåra miljön. De ska alltid ha en kollega i ryggen, nära till hands.

Det är inte vid många tillfällen som ensamarbete sker. Men det är alldeles för många. Det borde vara möjligt att komma till rätta med det. Min uppfattning är att vi måste peka med hela handen och vara tydliga för att inte lämna någon i sticket oavsett om det handlar om barn eller om personal.

Anf. 24 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Fru talman! Jag instämmer med det ledamoten säger. Det är oerhört viktigt. Vi har flera gånger påpekat att just trygghet och säkerhet är en oerhört viktig fråga för oss.

När det gäller hur man ska kunna komma till rätta med det och hur vi ska diktera villkoren härifrån är jag tveksam. Men jag hoppas verkligen att man hittar vägar.

Som tidigare talare har påpekat fortsätter vi naturligtvis att arbeta med det, för det är inte hållbart. Vi har brist på personal. Det måste man också göra någonting åt om man ska kunna åstadkomma detta. Det är en sak som man behöver arbeta med.

Det finns flera åtgärder som jag absolut tänker titta vidare på för att kunna möjliggöra en trygg och säker arbetsplats.

Anf. 25 JUNO BLOM (L):

Fru talman! Jag vill inleda anförandet med att uttrycka mitt fullständiga stöd till statsrådet Camilla Waltersson Grönvall. Under förra mandatperioden hade flera av oss möjligheten att jobba sida vid sida med Camilla Waltersson Grönvall och se det äkta engagemanget. Det fanns också ett engagemang bland alla i socialutskottet för att på olika sätt stärka barns rättigheter och försöka få till ett ökat fokus på barns bästa.

När det kommer till statens låsta boenden ärvde regeringen en enorm utmaning. Det handlar om barn som har utsatts inom statens låsta boenden under lång tid. Det är nu viktigt att vi försöker att hitta andra vägar för placeringar av barn. Det är oerhört viktigt att vi nu får till satsningen på att förstärka de familjehem som finns så att de verkligen får stöd i det viktiga arbetet.

Jag tänker att om vi har familjehem som får ett bättre stöd kanske också många av de barn som vi har tvingats placera på Sis i stället kan placeras i familjehem. Därför är det viktigt att Socialstyrelsen har fått i uppdrag att försöka hitta fler familjehem. Jag tror att det här hänger ihop, för jag tror att det finns många som vill göra en viktig insats men som också kan känna att de är rädda för att bli ensamma i detta oerhört viktiga uppdrag.

Däremot står jag fast vid den standpunkt som jag har haft under hela förra mandatperioden. Statens låsta boenden är på många olika sätt en totalt dysfunktionell verksamhet. Jag tror också att det är jättesvårt att laga och lappa i någonting som i grunden inte fungerar.

Det förslag som vi hade – och som vi kallade för en haverikommission – handlade egentligen om en extern granskning för att se över hela verksamheten och komma fram till hur vi ska få tillgång till den differentierade vård som vi talar om. Hur ska vi se till att barn som placeras inom statens låsta boenden också får tillgång till samtal med BUP? Hur ska vi se till att de verkligen har en skolgång som gör att vi rustar dem så bra som möjligt för framtiden?

I dag finns det ingen reglering av vid vilken ålder man kan placera ett barn. Det kanske vi behöver fundera över. Är det lämpligt att ha åttaåriga flickor placerade på Sis? Jag tycker definitivt inte det.

Men att göra små justeringar och tro att det skulle lösa problemet tror jag tyvärr kommer att leda till att barn far illa även i framtiden. Vi kommer att få läsa dessa larmrapporter om och om igen.

När jag tar del av det som händer har jag faktiskt svårt att känna förtroende för ledningen. När det gäller avskiljningar, som vi debatterar här, har de ökat under den ledning som finns. Som vi har varit inne på vet vi att de barn som i störst utsträckning utsätts för avskiljningar är de yngsta barnen – flickorna med autismspektrumtillstånd. Jag säger återigen: Vi kanske borde ställa oss frågan om de över huvud taget ska vara på ett låst boende. Det känns helt främmande för mig.

Om någon här vill begära replik kan jag säga att Liberalerna inte har anslutit sig till den motion som finns. Däremot tycker jag absolut att avskiljningen måste upphöra. Men jag kan också förstå att det inte går att få till detta i morgon, med tanke på att personalen på statens låsta boenden måste få en helt annan utbildning. Det handlar ju om en viktig kulturförändring. Men jag är ändå av åsikten att man borde ha satt ett bästföredatum.

Jag kan aldrig någonsin tycka att det är okej att staten legitimerar våld mot barn. Det gör ont i hela min kropp när jag tänker på det. Jag är absolut helt emot detta, men jag ingår i en regeringskonstellation – precis som vi gjorde under förra mandatperioden. Jag tyckte det då, och jag tycker det nu. Men jag ser ändå att det finns många andra saker som vi också måste göra.

När det gäller de sexuella övergreppen rapporteras det in fem misstankar i månaden om sådana övergrepp mot placerade barn som begås av Sis-personal. Varje år placeras ungefär 350 flickor på Sis. Det motsvarar i storlek en liten gymnasieskola eller en högstadieskola. Om man tänker sig att en högstadieskola skulle få in fem anmälningar om sexuella övergrepp i månaden från elever som rör personal som är gärningsmän – hade man då låtit rektorn sitta kvar?

Det är viktigt att se att kritiken mot Sis också har kommit från många andra myndigheter. Det kommer en rapport från Ivo om omfattande våld och kränkningar mot framför allt flickor på Sis. Ivo har dessutom tvingats stänga ned flera avdelningar på grund av dessa missförhållanden. JO riktar skarp kritik mot myndigheten i en mängd avseenden. Det kanske allvarligaste är att JO menar att myndigheten inte förmår använda de särskilda befogenheterna, fysiska tvångsmedel, på ett lagligt sätt.

JO reagerar också kraftfullt över bristen på kunskap och laglighet och konstaterar att ledningen inte förmår komma till rätta med felaktigheterna. Även Institutet för mänskliga rättigheter oroas över att de tvångsplacerade barnen inte tillförsäkras sina grundläggande mänskliga rättigheter.

Det som kanske främst får mig att känna att jag inte har förtroende för den sittande ledningen är att den rapportering som kommer till oss inte kommer från ledningen. Jag förstår verkligen svårigheten för en generaldirektör som ska ta ansvar för statens låsta boenden – ett uppdrag och en verksamhet där det sitter sju- och åttaåriga flickor med autismspektrumtillstånd och dessutom en 17-åring som har mördat någon. Detta uppdrag måste vara hur svårt som helst att genomföra. Men jag anser ändå att om man väl har tagit på sig den uppgiften har man också ett ansvar för att berätta vad som sker inom den verksamhet man ansvarar för.

Det blir för mig märkligt att det är barnrättsorganisationerna som måste lyfta fram den enorma utsatthet som finns inom Sis. Det är det som gör att jag känner så här. Jag kan förstå att det är enorma utmaningar och enorma svårigheter, men jag kan inte förstå att man inte är öppen, transparent och tydlig med vad som faktiskt sker.

Från Liberalernas sida förstår vi, återigen, att Camilla Waltersson Grönvall som ansvarigt statsråd inte kan trolla, även om hon säkert hade önskat det. Jag vet att det pågår ett intensivt arbete borta på departementet för att komma åt de enorma brister som finns i dag.

Men det jag verkligen önskar nu är att vi skyndsamt får till en extern klagomålmöjlighet eller stömlinje för de barn som är placerade på Sis. Efter det att rapporteringen kom om de sexuella övergreppen på Sis så ledningen att de skulle tillsätta en intern sådan funktion.

Många av de barn jag har mött som har blivit utsatta på Sis har berättat om sin utsatthet, men det har inte skett någon förändring. Jag tror därför att det är viktigt att vi tar ansvar för att ha en extern klagomålsfunktion och att de personer som ansvarar där också är ute på boendena för att verkligen skapa relationer och gör oanmälda besök för att se vad som händer.

En sak är säker: Arbetet pågår, och det är mycket. Men för de barn som utsätts just i dag är det en väldigt liten tröst att vi nu förstår att vi måste vidta ytterligare åtgärder.

Anf. 26 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Tack, Juno Blom, för anförandet! Både du och jag vet att vi båda drivs av barns rättigheter och barns delaktighet och att det är ett viktigt och ärligt engagemang i arbetet.

Men det är ju fortfarande så att det finns ett förslag i betänkandet om att på sikt förbjuda avskiljningar, det vill säga inom tre år. Ledamoten sa i sitt anförande att hon vill att avskiljningar ska avskaffas på sikt men att det behöver tas fram metoder och så vidare. Det förslaget finns ju! Vårt förslag handlar inte om att förbjuda avskiljningarna nästa år utan om tre år, just

för att det är så viktigt att vi inte kan fortsätta att låsa in dessa unga flickor på grund av att personalen inte kan hantera situationen.

Det är ett kombinationsarbete. Men, som jag har sagt tidigare, så länge det är tillåtet att använda sig av avskiljning kommer det att ske. Och det är inte en liten justering att ta bort denna rättighet för medarbetarna i lagstiftningen. Det är rättigheten för barn och unga som är det viktiga – att de har rätt till trygg vård och behandling där de inte riskerar att låsas in på oskäliga grunder.

Anf. 27 JUNO BLOM (L) replik:

Fru talman! Absolut! Det hade varit jätteenkelt att ansluta sig till den reservationen om det verkligen hade blivit så att detta genomförts.

En sak lärde jag mig under förra mandatperioden. Första gången jag var med och fick igenom ett tillkännagivande, där det alltså fanns majoritet för ett förslag, insåg jag att det blev ett av alla dessa papper som lades på hög. Nu ingår vi i ett regeringssamarbete. Det är inte så att jag inte kämpar för detta varje dag, men det handlar om att få med sig regeringen. Precis så var det under förra mandatperioden. Jag kämpade lika mycket då för att avskiljningarna skulle upphöra. Ett datum måste sättas och aktiva åtgärder måste till, annars kommer detta aldrig att ske.

För mig är politik inte spelet om vem som ansluter sig till vilken reservation. Det lärde jag mig ganska tidigt efter att ha trott att det faktiskt skulle kunna få effekt. Detta handlar om ett mycket större ansvarstagande.

Det är samma sak där: Under hela förra mandatperioden motionerade Liberalerna om att det skulle tillsättas en haverikommission. Hade man tillsatt en haverikommission initialt kanske vi också hade fått en större bild och ett bättre underlag för att verkligen kunna genomföra en verksamhet som inte utsätter barn på det fruktansvärda sätt som sker inom ramen för Sis.

Det är alltså inte så att jag inte delar ledamoten Johanssons uppfattning. Men det är också så att vi är ett av fyra partier som ingår i ett regeringssamarbete. Jag skulle absolut kunna skriva under reservationen, men det viktigaste är att jobba internt för att få till en förändring på riktigt. Det lovar jag att jag kommer att göra i dag, i morgon och varje dag jag är i den här riksdagen.

Anf. 28 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Visst är det så att Liberalerna är ett parti av fyra i ett regeringsunderlag. Men vi kan titta på hur de fyra partierna under förra mandatperioden röstade när det gällde avskiljningar. Då var det Moderaterna som inte ställde sig bakom att avskiljningarna skulle upphöra. Tre av fyra partier anser alltså att avskiljningarna ska upphöra – inte bara på sikt utan att det ska göras. Då är helt plötsligt antalet partier och mandat större för att kunna fatta beslut om detta.

Jag gillar tanken på att ha ett helhetsperspektiv. Jag har börjat ställa frågan: När kommer regeringen att ta ett helhetsgrepp och verkligen sätta sig med alla tåtar samtidigt, och även bjuda in oss andra, för att ta frågorna vidare? Det gäller hela socialtjänsten – i dag pratar vi om avskiljningar, men det kan även gälla något liknande den haverikommission som Juno Blom föreslår. Det kommer att behövas.

I ett annat betänkande där jag var en drivande person för att förbättra situationen när det gäller bodelning var det helt plötsligt väldigt viktigt att även regeringen ställde sig bakom detta, så vi fick ett tillkännagivande i går. Om man får regeringen att sätta en tidpunkt – i vårt förslag är det den 1 januari 2026 som avskiljningarna ska förbjudas – kommer också regeringen att leverera på det. Det är i alla fall min slutsats. Om alla fyra partier i regeringsunderlaget ansluter sig till ett sådant tydligt förslag kommer det att genomföras.

Anf. 29 JUNO BLOM (L) replik:

Fru talman! Absolut, om det vore så enkelt att bara för att jag röstade för ert förslag hade vi fått det här datumet på plats. Nu vet både du och jag att det inte är på det viset.

Jag tillhör Liberalerna och kan svara för vad vi vill. Jag kan också säga att vi i vissa lägen har tillkortakommanden och inte lyckas få igenom de politiska förslag som vi anser är de bästa för barn. Så är det att vara i en konstellation.

Vår ståndpunkt är fortfarande densamma. Mitt ansvar och min uppgift är att göra vad jag kan för att få med mig alla partierna i det regeringsunderlag som jag är en del av. Men fortfarande finns det en demokrati, och fortfarande finns mina begränsningar. Det kan ju vara fel på min personlighet som gjorde att jag inte lyckades få Moderaterna att stödja den linje som jag drivit så hårt.

Det enda jag kan säga är att jag inte ändrar uppfattning. Oavsett om jag sitter i opposition eller i majoritet står jag för de åsikter som jag har och som i det här fallet också vårt parti har.

Det viktigaste framöver är ändå att tydligt få en majoritet av riksdagen, och i det här fallet regeringen, att vidta alla tänkbara åtgärder. Personligen tycker jag att avskiljningen vore en jätte viktig del.

Nu vet jag, och det gör ledamoten Johansson också, att statsrådet Camilla Waltersson Grönvall har ett jättestarkt barnrättsperspektiv och vill vidta åtgärder för att stärka barnets bästa inom alla olika områden. Jag känner en stark förtröstan på att hon kommer att vara en nagel i ögat och göra det vi vill. Men hade jag fått bestämma hade avskiljningen upphört för väldigt länge sedan i det här landet.

(forts. § 12)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.55 på förslag av andre vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 14.00, då frågestunden skulle börja.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 14.00.

§ 9 Frågestund

Anf. 30 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag vill hälsa statsråden välkomna. Frågor besvaras i dag av socialminister Jakob Forssmed, justitieminister Gunnar Strömmer, statsrådet Erik Slottner och kulturminister Parisa Liljestränd.

En fråga ska vara av övergripande och allmänpolitiskt slag eller avse ett ämne som faller inom statsrådets ansvarsområde och rör dennes tjänsteutövning. Frågan ska därmed inte avse till exempel förhållanden inom politiska partier. Socialminister Jakob Forssmed besvarar såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt eget ansvarsområde.

Gårdsförsäljning och alkoholmonopolet

Anf. 31 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S):

Herr talman! Vi kunde för några dagar sedan i Svenska Dagbladet ta del av en intern rapport från Socialdepartementet. Den pekar på att tillåtelse av gårdsförsäljning av alkohol sannolikt skulle innebära döden för det svenska alkoholmonopolet.

De opolitiska tjänstemännen har gjort en EU-rättslig analys av förslaget om gårdsförsäljning. De har dessutom kommit fram till att det skulle vara mycket svårt eller omöjligt att rulla tillbaka gårdsförsäljningsreformen om den inte skulle vara förenlig med EU-rätten samt att utredningens förslag inte uppfyller direktiven om att alkoholmonopolet ska vara säkrat.

Hur ser regeringen på utfallet av den egna rättsutredningen? Och håller statsrådet Forssmed med sina tjänstemän?

Anf. 32 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Herr talman! Tack för frågan, Fredrik Lundh Sammeli!

Regeringen har ambitionen att införa småskalig gårdsförsäljning under förutsättning att Systembolagets monopol kan säkras. Det är också det som riksdagen har uttalat till regeringen. Det är det man efterfrågar. Beredning av frågan pågår med de förutsättningarna.

Jag noterar att det på den utredning som finns har kommit in många remissvar med lite olika synpunkter på detta. Men beredning pågår. Vi avser förstås att återkomma i frågan. Men det är under de premisser jag har redogjort för här i riksdagen som arbetet bedrivs.

Anf. 33 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S):

Herr talman! Tack för ett tydligt svar, statsrådet!

Många av remissinstanserna pekar på faran och oron för att alkoholmonopolet avskaffas bakvägen om man inför gårdsförsäljning.

Jag uppskattar tydligheten här och tolkar det ändå som att regeringen delar vår ståndpunkt när det gäller att monopolet aldrig får äventyras och att regeringen därmed inte kommer att lägga fram förslag om gårdsförsäljning om man inte kan säkerställa monopolet.

Anf. 34 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Herr talman! Jag har varit i kammaren vid ett flertal tillfällen och redogjort för regeringens syn i frågan, att vi ser positivt på möjligheterna att

införa småskalig gårdsförsäljning. Det är en ambition som regeringen har. Men det är viktigt att Systembolagets monopol kan säkras.

Det är under de premisserna arbetet bedrivs. Vi är angelägna om att komma framåt i frågan på det sätt och med de förutsättningar som jag har beskrivit.

Prot. 2022/23:93

20 april

Frågestund

Kontrollen över frihetsberövade

Anf. 35 PONTUS ANDERSSON (SD):

Herr talman! Den 14 april fritogs en 17-årig mördare vid ett tandläkarbesök. Min uppfattning är att fritagningen säger det mesta om vad som är fel med svensk kriminalpolitik. Mannen fick ett svenskt medborgarskap under tiden han var misstänkt. Han satt på ett Sis-hem och hade därför tillgång till både dator och telefon. Och han kommer på grund av sin låga ålder att vara en fri man innan han är 20 år gammal.

Tack och lov har vi med Tidöavtalet valt en ny väg för Sverige. Regeringen har aviserat ett uppdrag till Kriminalvården om att identifiera nödvändiga åtgärder i syfte att säkra säkerheten vid transporter av frihetsberövade. Inom ramen för Tidöavtalet ska vissa närliggande frågor ändras, såsom rätten till permission och bevakningen av sådan.

Ser statsrådet Gunnar Strömmer några skäl att utöver vad som framgår av Tidöavtalet se över kontrollen av frihetsberövade och tillföra detta till en sådan utredning?

Anf. 36 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr talman! Tack för en mycket relevant fråga, Pontus Andersson!

Det finns väl inte någon medborgare som inte reagerat utomordentligt starkt på flera av de omständigheter som framkommer i det här fallet. Min brasklapp är att det är en pågående rättsutredning och att vi ännu inte vet exakt vad som hänt. Men givet det vi vet kan man ändå säga flera olika saker.

När det gäller konkreta fritagningar har Kriminalvården meddelat att de har ställt in alla planerade sjuktransporter och infört nya rutiner för inbokningar. Vi har också gett Kriminalvården ett särskilt uppdrag att se över all säkerhet rörande fångtransporter, inklusive den naturligtvis brännande frågan: om det krävs beväpnad eskort i fler fall.

Vi har också dragit igång en forcerad process för att starkt begränsa tillgången till mobiltelefoner på Sis-hem och ge utökade möjligheter till kroppsvisitation och genomsökning av rum. Det finns mycket mer att göra. Jag återkommer gärna till det.

Anf. 37 PONTUS ANDERSSON (SD):

Herr talman! Tack för svaret, ministern!

I Tidöavtalet är regeringen och Sverigedemokraterna överens om att unga mördare ska sitta på särskilda ungdomsfängelser, att rymning ska kriminaliseras, att det ska vara dubbla straff för gängkriminella och att rätten till permission ska inskränkas. Jag tackar ministern för svaret och förtydligandet.

Rymningen har upprört många. Därför vill jag fråga ministern om regeringen kollar på ytterligare åtgärder för att förhindra att den typen av rymningar sker i framtiden.

Anf. 38 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr talman! Jag skulle kanske vilja bredda frågan till några av de saker som Pontus Andersson tog upp initialt.

Ja, det finns flera andra systemfel som aktualiseras i ett sådant här fall. Straffen för unga förövare måste höjas. Jag menar att rymningar måste kriminaliseras. Medborgarskapsfrågorna kommer vi att se över överlag. Att det inte finns ett skötsamhetskrav för ungdomar i ett sådant här fall i samband med medborgarskapsansökan är inte tillfredsställande. Det är några systemfrågor som vi tar itu med med full kraft.

Brott och invandring

Anf. 39 GUDRUN NORDBORG (V):

Herr talman! Jag vänder mig till justitieministern med en fråga som hänger ihop med en formulering i vårpropositionen. Under rubriken Politiska utgångspunkter yttrar man sig om kriminal- och rättspolitiska frågor. Efter en underrubrik om ökad trygghet står det följande: ”Det här året har inletts med ett hänsynslöst våld på nivåer som inte har setts tidigare, samtidigt som gängens terror sprider sig från storstäderna till mindre orter. Utvecklingen är inte minst resultatet av en alltför stor invandring till Sverige under lång tid.”

För mig är detta förvånansvärda formuleringar. Jag undrar om ministern står bakom dessa formuleringar till fullo.

Anf. 40 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr talman! Tack för frågan, Gudrun Nordborg! Ja, jag står till 100 procent bakom den formuleringen. Jag tycker att det är uppenbart för var och en att en alltför stor migration och invandring kombinerat med en alltför dåligt fungerande integration har fått väldigt negativa effekter, inte minst på detta område.

Jag vet inte varför det skulle vara ett särskilt uppseendeväckande konstaterande. Detta tror jag är en realitet som de allra flesta medborgare stämmer in i och kan se. Det leder naturligtvis oss till viktiga slutsatser när det gäller de långsiktiga förutsättningarna för att kunna vända utvecklingen. Det handlar naturligtvis om att inte ha en större invandring än vad vi klarar av från integrationssynpunkt men också om att ha ett mycket ambitiöst arbete för att bryta mönster som gör att alltför många människor som vill komma in i vårt samhälle inte gör det.

Ja, jag står alltså bakom detta, och jag tror att det klarspråket är mycket välkommet för de allra flesta medborgare.

Anf. 41 GUDRUN NORDBORG (V):

Herr talman! Det var ett svar som jag inte hade hoppats på. Jag menar att det finns många fler faktorer som påverkar detta och att detta inte enbart ligger på individer utan att det också är ett stort samhällsansvar att mot-

verka de stora sociala klyftor som har vuxit fram och som drabbar både invandrare och ”ursprungliga” svenskar.

Jag vill hoppas att detta inte leder till det som jag tycker att det är ett uttryck för, nämligen främlingsfientlighet och, egentligen, kulturell rasism.

Prot. 2022/23:93

20 april

Frågestund

Anf. 42 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr talman! Nej, det finns inte ett spår av vare sig främlingsfientlighet eller rasism i detta, tycker jag, väldigt självklara konstaterande. Inget samhälle kan hantera en väldigt stor invandring om man inte samtidigt har en väl fungerande integration. Att det leder till sociala problem av olika slag – det är alltifrån ett utanförskap när det gäller arbetsmarknaden till svårigheter att ta sig in på bostadsmarknaden, utslagning i skolan och kriminalitet – är en realitet som är känd i alla mänskliga samhällen. Allt handlar om att se det och att göra någonting åt det.

Chat control

Anf. 43 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Herr talman! Chat control strider mot den grundläggande rätten till ett privatliv och mot principen om konfidentialitet i kommunikationer. Så sammanfattar Justitiedepartementet orsaken till att Tyskland och andra länder är emot chat control.

De har rätt. Övervakning av alla digitala samtal har aldrig någonsin skett förut, men nu vill man gärna göra detta för att det är digitalt. Det är det största intrånget i rätten till privat kommunikation som har skett i Sveriges historia. Även många moderater börjar nu vakna till när det gäller detta. Moderaterna i Europaparlamentet kommer att rösta nej till chat control. Det är bra, men i regeringen är det Moderaterna och Gunnar Strömmer som sannolikt vill säga ja till detta. Det har de sagt än så länge i alla fall.

Syftet måste kunna uppnås på bättre och mer effektiva sätt, som Gunnar Strömmers partikollegor i Europaparlamentet säger. Hederliga människor måste kunna känna sig trygga med att deras rätt till privatliv och personlig integritet värnas.

Min fråga är ganska enkel: Varför vill den svenska regeringen, med Gunnar Strömmer i spetsen, tillåta en lagstiftning som strider mot medborgarnas grundläggande rättigheter?

Anf. 44 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr talman! Jag tackar för denna utmärkta och aktuella fråga. Regeringens hållning är mycket enkel.

Det första är att vi välkomnar ett initiativ från EU-kommissionen för att motverka pedofilers framfart på internet och hitta kraftfulla brottsbekämpande verktyg för att trycka tillbaka den väldigt grova brottslighet som detta innebär och de kränkningar och övergrepp som det innebär mot enskilda människor.

Det andra är att vi ser att det är en avvägning mellan effektiv brottsbekämpning och personlig integritet och att den avvägningen på intet sätt är enkel.

Det tredje är uppenbart. Det är ett väldigt omfattande lagförslag som är tekniskt komplicerat vad gäller den teknik som man tänker använda sig av. Det är också lagtekniskt väldigt komplext.

Detta är föremål för förhandlingar, som vi leder, bland EU:s medlemsstater. Sedan ska det dessutom förhandlas med Europaparlamentet. Det är alltså alldeles för tidigt att säga var det kommer att landa någonstans. Det kommer att visa sig, men där är vi inte i dag.

Anf. 45 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Herr talman! Vi är helt överens om att syftet med detta är fantastiskt. Däremot är verktyget verkligen inte det, för det är ett extremt övertramp när det gäller de demokratiska rättigheter vi har enligt regeringsform, Europarättigheter etcetera. Om det är Centerpartiet, Sverigedemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet överens. Men Moderaterna och regeringen följer Socialdemokraternas spår i fråga om detta.

I andra frågor i EU har regeringen varit extremt tydlig. Till exempel har man ställt krav när det kommer till migration, men man har inte gjort det i fråga om detta, som handlar om våra demokratiska rättigheter. Man kan inte gömma sig bakom en slöja av neutralitet. Det är dags att säga nej till chat control. Varför kan regeringen inte göra detta?

Anf. 46 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr talman! Av det enkla skälet att det inte finns ett färdigförhandlat förslag att säga ja eller nej till. Det är det enkla svaret. Vi leder dessa förhandlingar. Jag har pekat på den mycket legitima intresse motsättning som finns. Det handlar å ena sidan om behovet av effektivare verktyg för att trycka tillbaka övergrepp och övertramp gentemot barn på nätet och å andra sidan om de mycket berättigade invändningar som reses när det gäller hur långtgående dessa verktyg ska vara i relation till den personliga integriteten.

Jag lovar att vi när vi har ett färdigförhandlat resultat ska säga om vi säger ja eller nej till det.

Brister inom Polismyndigheten

Anf. 47 MALTE ROOS (MP):

Herr talman! Tidigare i våras släppte Riksrevisionen två granskningar av Polismyndigheten, en om Polismyndighetens arbete med särskilda handlingar riktade mot grov brottslighet och en om polisens hantering av mängdbrott.

I sina granskningar riktar Riksrevisionen omfattande kritik mot Polismyndigheten bland annat för att man inte använder sina resurser effektivt, inte genomför uppföljningar av sina operationer eller systematiskt dokumenterar sin verksamhet och inte drar lärdomar eller tar åt sig kritik. Polismyndigheten har inte en lärandekultur.

Vi vill alla ha en effektiv och välfungerande polismyndighet. Min fråga till justitieministern är därför: Hur tänker regeringen agera för att komma till rätta med de påtalade bristerna inom Polismyndigheten?

Anf. 48 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr talman! Tusen tack, Malte Roos, för den frågan! Först får man väl ändå konstatera att detta är en beskrivning av ett facit efter åtta år av ett styre där Miljöpartiet har haft ett utomordentligt stort inflytande.

Det råder ingen tvekan om att det på en rad olika områden, inklusive när det gäller hur polisen och andra brottsbekämpande myndigheter fungerar, finns väldigt stora reformbehov. De granskningar som Malte Roos lyfter fram och också flera andra pekar på att det finns ett utomordentligt stort behov av den typen av reformer.

I grund och botten handlar det om en tydlig ledning och styrning och, uppfattar jag, en genomtänkt strategi för att förverkliga viktiga delar i polisreformen som inte har nått ända ut. Det gäller inte minst fokus på tillväxt ute i kapilläerna. Jag tänker på utredningsverksamheten, poliser ute på stan, poliser som kan sitta och lyssna när man använder hemliga tvångsmedel etcetera.

Jag kommer att återkomma till vår strategi för att åstadkomma den kursändringen.

Anf. 49 MALTE ROOS (MP):

Herr talman! Tack, justitieministern, för svaret! Vi delar kanske inte bilden av att det skulle vara problem med den tidigare regeringens strategiska ledning, men det är inte det som frågan handlar om.

Vi ser att det är positivt att mer resurser avsätts till polisen. Det är något som vi också har verkat för. Men det löser inte problemet med att de resurser som polisen har i dag enligt Riksrevisionen inte används effektivt. Du aviserar att det kommer att komma några förslag, men har ni här och nu några strategiska beslut som ni tänker lansera?

Anf. 50 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr talman! I väntan på vårt övergripande och långsiktiga strategiska grepp kan man se på en rad beslut som vi redan har fattat. Exempelvis har vi gett ett särskilt uppdrag om att öka den operativa kraften i polisen genom att effektivisera verksamheten på Nationellt forensiskt center, att se till att resurser trycks ut till den utredningsverksamhet som dessvärre i hög grad saknar senior kompetens och att minska byråkrati och administration runt Nationella operativa avdelningen. Det är en rad saker vi kan göra regleringsbrevsmässigt, men strukturgreppet ber jag att få återkomma till.

Rymningar från Sis-hem

Anf. 51 LOUISE MEIJER (M):

Herr talman! Förra året sköts trebarnspappan Fredrik Andersson ihjäl på Delta Gym här i Stockholm. En 16-åring dömdes för mordet och fick sluten ungdomsvård i två år och elva månader. Efter mordet åkte 16-åringen till Armenien, och under den tid han var där blev han svensk medborgare enbart genom en anmälan från hans vårdnadshavare. Detta skedde alltså samtidigt som han var misstänkt för mord och annan grov brottslighet här i Sverige.

För några dagar sedan kördes den numera 17-årige killen från det Sis-hem som han suttit på för att åka till tandläkaren. Då fritogs han av maskerade män.

Det som har hänt visar tydligt problemen i svensk invandringspolitik och i svensk rättspolitik. Jag vet att den moderatledda regeringen gör mycket och arbetar hårt för att förändra denna politik, men låt mig fråga justitieministern: Vad gör regeringen för att förhindra rymningar från Sis-hem och anstalter?

Anf. 52 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr talman! Jag tackar Louise Meijer för att hon sätter ljuset på denna utomordentligt viktiga fråga. Jag tror att väldigt många medborgare – de allra flesta – som har tagit del av denna rapportering håller med om den beskrivning som Louise Meijer nu gav uttryck för.

Vad gäller rymningarna måste man göra saker både på lång och på kort sikt. Det gäller att omedelbart inhämta information om vilka åtgärder myndigheterna själva nu vidtar – jag nämnde några av dem tidigare. Vi har också gett ett bredare uppdrag om just säkerheten i samband med transporter i kriminalvården. Kriminalvården ska genomföra denna översyn, som inkluderar frågan om det krävs väpnad eskort i fler fall än i dag, och göra det i samspel med polisen, Migrationsverket och Statens institutionsstyrelse.

När det gäller Sis-hemmen är det uppenbart att tillgången till mobiltelefoner och surfplattor måste stramas åt till ett minimum. Andra säkerhetsåtgärder, som möjligheter till visitation av rum och individer som finns där, måste utökas. Allt detta forcerar vi nu fram i väldigt hög takt.

Anf. 53 LOUISE MEIJER (M):

Herr talman! Man kan få svenskt medborgarskap genom en anmälan samtidigt som man är dömd för brott, misstänkt för mord och dessutom misstänkt för en sprängning. Därefter kan man få ett straff som bara blir två år och elva månaders sluten ungdomsvård för att ha tagit en oskyldig människas liv. Därefter kan man planera en rymning och fritagning från sitt ungdomshem för att man får använda mobiltelefon. Det låter som en fars.

Jag vill tacka justitieministern och regeringen för ett gott arbete för att förändra den här politiken.

Anf. 54 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr talman! Jag uppskattar farsen av olika slag, men just den här farsen finns det ingen anledning att uppskatta över huvud taget.

Utöver de konkreta åtgärder som nu vidtas vad gäller säkerheten på såväl Sis-hem som andra institutioner i Kriminalvårdens regi måste andra saker göras. Vi måste höja straffen rejält, också för unga som begår grova brott. Vi måste kriminalisera rymningar. Självklart ska vårt medborgarskap vara öppet och möjligt att erövra för människor som kommer till Sverige och är skötsamma, men skötsamhetskrav måste gälla också för ungdomar i samband med medborgarskapsansökningar. Det är några åtgärder – som jag tror att de flesta medborgare skulle kalla självklara – som denna regering vidtar.

Anf. 55 CHRISTIAN CARLSSON (KD):

Herr talman! En sak som oroar många av oss är att så många barn och unga i Sverige mår dåligt och att Sverige är så dåligt rustat för att hjälpa dessa barn att må bättre. Under Socialdemokraternas tid vid makten tredubblades köerna till barn- och ungdomspsykiatri. Inte ens hälften av de barn och unga som vände sig till BUP förra året fick ett första besök i tid. Det kan ta flera år innan man får den vård man behöver.

Så här kan vi inte ha det. Min fråga till socialminister Jakob Forssmed är: Vilka åtgärder vidtar regeringen för att korta köerna till barn- och ungdomspsykiatri?

Anf. 56 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Herr talman! Jag tackar ledamoten Christian Carlsson för en mycket viktig och angelägen fråga.

Ett av de första beslut som jag fattade som ny socialminister var att kraftigt öka stödet för att förbättra tillgängligheten till barn- och ungdomspsykiatri – från 380 till 530 miljoner. Detta ska dock komma med krav på förbättringar. Regionerna behöver erbjuda fler första besök, fler fördjupade undersökningar och fler behandlingar i tid. De behöver bli bättre. De behöver organisera sig på ett sådant sätt att personalen träffar de barn som har behov snabbare och i större utsträckning.

Detta är otroligt viktigt för att möta den problematik som ledamoten beskriver så väl och för att möta alla de barn – ofta med förtvivlade föräldrar och anhöriga – som behöver detta stöd och som i många fall också kan få bra hjälp när man väl får möjligheten.

Anf. 57 CHRISTIAN CARLSSON (KD):

Herr talman! Det är bra att regeringen agerar för att vi ska kunna se till att fler barn och unga får den vård de behöver när de mår dåligt. Det bästa vore dock naturligtvis om färre barn och unga mådde dåligt redan från början. Min följdfråga blir därför vilka åtgärder regeringen vidtar för att förebygga psykisk ohälsa bland barn och unga.

Anf. 58 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Herr talman! Detta är otroligt angeläget. Vi kommer ju inte att kunna behandla bort all den psykiska nöd som finns eller all den stress, oro och ångest som många upplever.

Det kom nyligen förskräckande siffror som visar att allt fler unga känner att deras liv inte är meningsfullt. Detta är verkligen någonting att ta på allvar. Vi behöver se till att det finns tillfällen och gemenskaper med fler närvarande vuxna. Vi behöver se till att det finns tillgång till fysisk aktivitet, som vi vet hänger samman med psykisk ohälsa. Vi behöver göra en lång rad insatser och ha ett samtal om dessa frågor brett i samhället.

Anf. 59 MARTIN MELIN (L):

Herr talman! Jag har en fråga till justitieministern.

Den förra regeringen hade som mål att det skulle vara 10 000 fler polisanställda vid utgången av år 2024. Det är ganska snart. Den nuvarande regeringen har ju hakat på detta med 10 000 fler polisanställda. Målet med detta är att det ska bli 26 200 poliser i Sverige. Om vi går ut på gatan i dag och frågar de 22 000 poliser som arbetar om de tror att detta mål kommer att kunna uppnås kommer nog samtliga att säga nej.

Min fråga till justitieministern är: Hur ska vi uppvärdera polisyrket och göra det mer attraktivt?

Anf. 60 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr talman! Tack, Martin Melin, för en oerhört viktig och angelägen fråga!

Det första den nya regeringen gjorde när det gäller dessa frågor var att ge Polismyndigheten i uppdrag att själv räkna igenom och komma med förslag på vad som krävs – inte bara för att det mål som Martin Melin refererade till ska uppnås utan även för att vi ska kunna nå upp till EU-snittet på ungefär 300 poliser per 100 000 medborgare från ett utgångsläge där vi har drygt 200 poliser per 100 000 medborgare.

Regeringen tog emot denna redovisning i förra veckan. Där finns det både en analys och en lång rad förslag på hur detta ska nås till någon gång runt 2030.

Vad är det då man talar om i detta underlag? Det är alltifrån en utbyggd polisutbildning – förstås – till ökad attraktivitet i yrket. Man talar också om olika varianter av betald polisutbildning och om verktyg som gör att det verkligen går att som polis nå resultat på jobbet. Det är nödvändigt med hela denna bredd av åtgärder för att skapa den nödvändiga attraktiviteten.

Anf. 61 MARTIN MELIN (L):

Herr talman! Justitieministern nämnde betald utbildning. Jag vet att detta är någonting som skulle vara relevant för många i dag, framför allt för de personer som kanske är lite äldre och har familj, lån på bostad och så vidare och som inte har råd att utbilda sig till poliser. En betald utbildning skulle göra det mer attraktivt för dem att söka utbildningen.

Anf. 62 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr talman! Det är helt riktigt. Vi vet också att polisen konkurrerar med andra möjliga arbetsgivare som har olika varianter av betalda utbildningar – detta gäller tullen, Kustbevakningen och inte minst Försvarsmakten.

Det finns olika sätt att uppnå detta. Man kan tänka sig en rak betalning. Man kan också tänka sig olika varianter av skuldavskrivning, alltså avskrivningar av studieskulder. Allt detta analyserar vi nu.

Jag vill också komma tillbaka till att jag tror att en otroligt avgörande sak för att återupprätta attraktiviteten i polisyrket är att säkerställa att polisen har rätt verktyg på jobbet för att lösa sina arbetsuppgifter. Där är vi på god väg.

Anf. 63 INGELA NYLUND WATZ (S):

Herr talman! Det är väl känt att läget är kärt för många kommuner och regioner, liksom för hushållen och företagen i vårt land. De generella statsbidrag som regeringen har skjutit till är långt ifrån tillräckliga. Vi ser nu effekterna i form av varsel om uppsägningar i skolan och underskott i sjukvården.

Efter regeringens löftesbrott och oskickliga hanterande av elstöden är det ändå tänkt att kommunerna tillsammans med företagen ska få elstöd som kompensation för de ökade utgifterna. Det förhåller sig så att det elstöd som är utlovat för kommunerna också innebär ett tak på max 20 miljoner kronor, vilket gör att utlovade 50 öre per kilowattimme i exempelvis Stockholmsregionen i själva verket blir 3 öre.

Min fråga går till ansvariga statsrådet Slottner. Är det rimligt att i det kärva ekonomiska läget behandla kommunsektorn på det sättet, eller är det här ännu ett exempel på ett oskickligt olycksfall i arbetet?

Anf. 64 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Herr talman! Jag tackar ledamoten Nylund Watz för frågan. Frågan hör dock inte hemma på civilministerns bord, utan det är energiministern som ansvarar för just elstödsfrågan. Jag får faktiskt hänvisa till ansvarig minister i just detta fall.

Regeringen tar kommunsektorns ekonomi och verklighet på allvar. I den budget som lades fram inför 2023 gick en tredjedel av det reformutrymme staten hade till kommunsektorn, dels i generella statsbidrag, dels i riktade statsbidrag. Det var just för att säkra kvaliteten i välfärdens kärna, såsom sjukvård, utbildning och äldreomsorg.

Vi har precis presenterat en vårproposition, där vi skriver att vi noggrant följer ekonomins utveckling i såväl kommuner som regioner, och vi kommer att återkomma med hur vi ser på behoven av ytterligare ökning av statsbidragen i den proposition som ska läggas fram i riksdagen i höst.

Anf. 65 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Inlägg från läktaren är inte tillåtna, och jag ber om att vi återställer ordningen. Störning av kammarens sammanträde får inte förekomma.

Skyddet av kulturarv i händelse av kris och krig

Anf. 66 RUNAR FILPER (SD):

Herr talman! Min fråga ställs till kulturminister Parisa Liljestrand.

Rysslands pågående krig i Ukraina har aktualiserat behovet av att skydda vårt kulturarv från förstörelse i händelse av krig. Den svenska beredskapen för kulturarvet är eftersatt. Skyddet av kulturarvet i händelse av kris eller krig regleras i flera olika lagar, till exempel i kulturmiljölagen och vidare i arkivlagen.

Även museilagen säger att museer aktivt ska förvalta sina samlingar, och museilagen syftar även till att skydda museers samlingar.

Flera statliga museer har inte bomb- och brandsäkra magasin som är ändamålsenliga vid en eventuell kris eller konflikt. Således riskerar ovärderliga samlingar att stå utan skydd.

Vad gör regeringen för att garantera att kulturarvet skyddas? Kommer ni att se över vilka platser som är bäst lämpade för att bygga nya magasin för skydd av kulturarv i händelse av kris eller konflikt?

Anf. 67 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M):

Herr talman! Jag tackar för en mycket viktig fråga.

Den här situationen har aktualiserats och blivit en verklighet som vi befinner oss i även i Sverige. Vi har gått från fredstid till en tid där det är oroligt runt omkring oss, både i vårt land och i vår omvärld, och det måste vi naturligtvis förhålla oss till – så även i förhållande till det kulturarv vi har att bevara.

Regeringen har den senaste tiden givit i uppdrag att titta på möjligheten att instifta ett nationellt kulturarvsråd. Tanken med rådet är att man på ett bättre sätt ska kunna samordna insatser som myndigheter behöver göra och titta på hur vi inom den sektor som finns i kommuner och regioner på ett bättre sätt kan skydda vårt nationella kulturarv. Det handlar naturligtvis både om den fysiska platsen och i hög grad om digitalisering.

Stöd till barn med psykisk ohälsa

Anf. 68 KARIN RÅGSJÖ (V):

Herr talman! Min fråga går till minister Forssmed.

Vi kan i dag se långa köer till barn- och ungdomspsykiatrin, men det krävs också att andra dörrar öppnas, till exempel barnavårdscentraler, skola, primärvård, ungdomsmottagningar och så vidare.

Med den minimala påfyllnad av statsbidragen regeringen har gått ut med i sin budget och i vårbudgeten undrar jag hur barnen ska få ökad hjälp. Jag får det inte att gå ihop. Hur ska de nya öppningarna för barn som far illa minska köerna? Min bild är att den budget ni har lagt fram gör att barn kommer att fara ännu mer illa.

Anf. 69 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Herr talman! Jag tackar för engagemanget i denna otroligt viktiga fråga.

Som jag har redogjort för tidigare har regeringen kraftigt ökat stödet till barn- och ungdomspsykiatrin, just med syfte att öka tillgängligheten. Regeringen har ambitionen att skolhälsovården ska vara mer fysiskt närvarande på skolorna för att kunna erbjuda ett bättre stöd. Naturligtvis ska primärvården byggas ut.

Statsrådet Slottnér har redogjort för att regeringen satsade rejäla resurser på kommuner och regioner i årets budget och att regeringen naturligtvis följer utvecklingen noga för att kunna återkomma i höst om hur vi ser framåt.

Men det råder inget tvivel om att regeringen värnar vården, omsorgen och välfärden, och vi har ambitioner inte minst i fråga om psykiska besvär som drabbar många barn och unga i dag.

Anf. 70 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C):

Herr talman! I tisdags hade den här regeringen suttit sex månader vid makten, men ännu har man inte lyckats prestera en proposition om att tillåta gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker. Frågan har utretts ordentligt, och man har konstaterat att det inte råder någon fara för folkhälsan eller för det statliga monopolet. Men ändå har man inte kommit till skott.

I tisdags avtog socialutskottet ett förslag från Socialdemokraterna om att begära ett förhandsutlåtande från EU-kommissionen i frågan, vilket vi ansåg vara helt onödigt. Riksdagen har alltså sagt nej till detta, men vi vet ändå inte var regeringen står någonstans när man står och stampar i frågan.

Avser socialministern att begära ett förhandsutlåtande från EU-kommissionen för att fördröja införandet av gårdsförsäljning ytterligare? När kan vi förvänta oss en proposition på riksdagens bord?

Anf. 71 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Herr talman! Jag tackar Christofer Bergenblock för frågan.

Jag känner väl till engagemanget i frågan. Jag vet att det finns många som önskar att gårdsförsäljning kom på plats. Det är en ambition jag delar. Det vore bra om vi fick småskalig gårdsförsäljning under förutsättning att Systembolagets monopol kan säkras. Frågan är komplex, och vi arbetar med den seriöst för att få en förutsägbar och långsiktigt hållbar lagstiftning på plats. Det tror jag att alla gagnas av.

Det finns fler frågor som regeringen ännu inte har lagt fram propositioner om efter sex månader i regeringsställning. Lagstiftningsarbete tar en del tid, och det tycker jag att det kan göra om det är angeläget att hitta en lösning som respekterar riksdagens vilja – i det här fallet småskalig gårdsförsäljning under förutsättning att Systembolagets monopol kan säkras.

Jag har arbetat med frågan länge, och jag vet att den är komplex – men regeringens ambition är tydlig.

Hälsokonsekvenser av klimatförändringar

Anf. 72 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Herr talman! Min fråga går också till socialminister Jakob Forssmed.

Folkhälsomyndigheten skriver i sin rapport *Hälsokonsekvenser av klimatförändring i Sverige* att de största riskerna för hälsan med ett förändrat klimat i Sverige fram till 2050 är värmeböljor och fästingburna infektioner: ”Med hög sannolikhet leder klimatförändringen även till förändring av pollenallergier, fler översvämningar, sämre dricksvattenkvalitet samt mer vatten- och livsmedelsburen smitta. Med avseende på allvarliga hälsokonsekvenser följer sedan myggburna infektioner och skogsbrand.”

Kommer socialminister Jakob Forssmed att vidta några konkreta åtgärder för att skydda vår hälsa mot klimatrelaterade risker?

Anf. 73 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Herr talman! Jag tackar för frågan. Pollenhalten i luften tänker jag personligen försöka begränsa så mycket som möjligt, inte minst under våren.

Frågeställaren har många viktiga poänger. Klimatförändringarna är på riktigt. De kommer att medföra och medför redan konsekvenser för vår planet på olika sätt.

Regeringens ambition är förstås att bidra aktivt – vilket vi också gjort nu under våren, under Sveriges ordförandeskap – till att få på plats viktiga delar i att begränsa klimatutsläpp och arbeta med anpassning till den nya situationen.

När det gäller de specifika hälsofrågor som frågas om här följer vi utvecklingen mycket noga. Det handlar om olika typer av sjukdomar som kan få förändrad spridning i världen på olika sätt, och det gäller för oss att vara på tårna och kunna vidta de åtgärder som krävs mot fästingburna och myggburna sjukdomar och på annat sätt. Jag kan försäkra ledamoten att vi bedriver ett sådant arbete på både kort och lång sikt.

Kompetensförsörjning och arbetsmiljö i kriminalvården

Anf. 74 OSKAR SVÄRD (M):

Herr talman! Min fråga riktar sig till justitieminister Gunnar Strömmer och gäller kriminalvården.

För mig som är född och uppvuxen i Kumla i Örebro län är Kumlaanstalten något som följt mig genom åren och alltid funnits nära. Här jobbar cirka 600 personer, vilket gör att anstalten är en viktig arbetsgivare i min hemkommun och i länet.

I takt med det paradigmskifte vi just nu ser i kriminalpolitiken kommer fler fängelseplatser att behövas men också mer personal.

Herr talman! Jag vill börja med att bjuda in Gunnar Strömmer till Kumla och ett besök på anstalten. Men jag vill också fråga justitieministern på vilket sätt regeringen kommer att agera för att säkerställa kompetensförsörjningen och förbättra situationen för kriminalvårdens personal.

Anf. 75 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr talman! Tack, Oskar Svärd, först och främst för inbjudan till Kumla! Dit åker man ju gärna, inte bara på anstaltsbesök, men jag hänger gärna med till Kumlaanstalten.

Det råder inget som helst tvivel om att svensk kriminalvård redan är satt under stor press. Flera har pekat på en rapport från fackförbundet Seko, som beskriver stora bekymmer och utmaningar vad gäller kompetensförsörjning men också arbetsmiljön och säkerhetssituationen för medarbetarna i kriminalvården.

Man kan säga att den här regeringen onekligen ärver en hel del bagage som vi nu ska göra allt vi kan för att bringa reda i.

Vi har bett Kriminalvården att komma med underlag, vilket man gjorde bara häromdagen, både om tillväxtförutsättningarna nu när det sker eller kommer att behöva ske en stor expansion och om kraven när det gäller kompetensförsörjningen och förutsättningarna för den.

Det här kommer att vara en av de mest angelägna uppgifterna för både regeringen och riksdagen under de kommande åren.

Anf. 76 YUSUF AYDIN (KD):

Herr talman! Min fråga går till statsrådet Slottner.

De svenska skatterna är ju bland de högsta i världen. Samtidigt finns det en okunskap om hur mycket vi betalar i skatt.

Ett mer transparent skattesystem skulle möjliggöra kunskap om detta, och en logisk början vore att alla uppmärksammas på den totala lönekostnaden. Ett första steg skulle kunna vara att synliggöra hur mycket arbetsgivaren betalar in i skatt på den lön som en medarbetare har. I dag redovisas den preliminärskatt som arbetsgivaren betalar in åt medarbetaren, men det framgår sällan hur mycket som utgörs av arbetsgivaravgifter.

Min fråga är hur statsrådet ser på möjligheten att ta initiativ till att myndigheter och andra statliga verk börjar redovisa arbetsgivaravgifter på lönebeskedet för sina medarbetare.

Anf. 77 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Herr talman! Tack, ledamoten Aydin, för frågan! Jag tycker att det är en intressant fråga.

Det skulle vara välkommet om fler arbetsgivare kunde vara mer transparenta med skatterna och faktiskt redovisa den totala skatten som betalas på lönen. Arbetsgivaravgiften är ju en skatt på lönen men indirekt till sin karaktär. Få vet storleken och omfattningen på den, så det skulle vara väldigt välkommet. Samtliga regeringspartier har också vid olika tillfällen genom historien uttryckt den här typen av förslag.

Det har inletts ett arbete på Finansdepartementet för att titta på frågan om det är möjligt för arbetstagare i staten att få det här beskedet. Vi har inget konkret att komma med än så länge, men jag hoppas verkligen få återkomma i frågan. Jag anser att det skulle vara väldigt välkommet.

Barns läsande och en kulturkanon

Anf. 78 EWA PIHL KRABBE (S):

Herr talman! Läsningen i Sverige fortsätter att minska. Andelen som läser böcker varje vecka har minskat sedan 2008 och låg för några år sedan på 34 procent i befolkningen över 16 år.

Vuxnas läsvanor speglas ju i ungas läsande. Över hälften av de svenska 15-åringarna svarar att de bara läser om de måste, och 20 procent av 15-åringarna når inte över basnivån i läsförståelse.

Kulturrådets bedömning är att kunskap om läsfrämjande insatser behöver stärkas för vissa grupper av barn och unga, bland annat för barn i socioekonomiskt utsatta områden, barn och unga med flerspråkighet och barn med funktionsnedsättning.

Att bemanna skolbibliotek med utbildad personal, som Utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedel föreslår, anser Kulturrådet skulle vara till stort gagn för att stimulera barns läsintresse efter varje barns förutsättningar.

I Tidöavtalet framgår att en svensk kulturkanon ska tas fram. Min fråga till kulturministern är på vilket sätt en kulturkanon skulle kunna kompensera och stärka lässvaga barns intresse för läsning.

Anf. 79 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M):

Herr talman! Tack, Ewa Pihl Krabbe, för en oerhört viktig fråga! Jag är glad att du lyfter fram frågan om läsningen och vikten av att läslusten fortsätter att leva hos de yngre generationerna.

Vad gäller frågan om bemannade skolbibliotek ligger den hos min kollega Lotta Edholm och på det departementet, så den ligger inte hos mig.

Däremot vill jag ta tillfället i akt och säga att både jag och statsrådet Edholm ser behovet av läsfrämjande insatser. Det var också därför vi för några veckor sedan brett bjöd in olika aktörer i Sverige som kan vara med och bidra och som i dag är med och bidrar till läsfrämjande åtgärder.

Jag tror att man behöver titta på vad som faktiskt har fungerat historiskt. Jag tror att man också behöver titta på vad vi behöver göra framöver. Det finns det olika idéer om.

Jag tror vad gäller tanken på en kanon att den absolut skulle kunna vara ett hjälpmedel för att få upp läslusten hos många.

Finansiell rådgivning och konsumentskydd

Anf. 80 MARTIN WESTMONT (SD):

Herr talman! Min fråga går till statsrådet Erik Slottnér.

I Finansinspektionens konsumentskyddsrapport från 2023 kan vi läsa att många finansiella rådgivare i grunden är säljare, som får provision på den rådgivning de säljer. Det uppstår med andra ord en intressekonflikt där det inte alltid är vad som är bäst för konsumenten som sätts i första rummet. Det kan i vissa fall vara så att den finansiella rådgivaren rekommenderar den tjänst som han eller hon får högst provision på.

Min fråga till statsrådet är hur han ser på detta och om det finns några förslag på att förbättra villkoren för konsumenter i Sverige som är i behov av finansiell rådgivning.

Anf. 81 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Herr talman! Tack, Martin Westmont, för frågan!

Det finns inget konkret på mitt bord nu. Sedan är ju det här en beröringspunkt med finansmarknadsministern. Jag är i talande stund lite osäker på exakt vem som äger denna fråga. Men vi inväntar vad som är på gång i frågan nu.

Något som är nära relaterat är utredningen om överskuldssättning, som Westmont känner väl till. Den ska komma någon gång i maj eller juni. Vi ska ta del av den med stort intresse för att se om det finns förslag i den som vi kan ta vidare för att motverka överskuldssättning, och kreditinstitutet kommer naturligtvis in i den bilden. Jag hoppas att det i den utredningen kommer att finnas en del åtgärder för hur vi kan få till en reglering av kreditinstitutet som kan leda till att riskerna för överskuldssättning minskar. Vi får se om det finns förslag om denna del eller om det är något som regeringen behöver ta initiativ till senare.

Anf. 82 MARTINA JOHANSSON (C):

Herr talman! Jag vänder mig till minister Gunnar Strömmer om en fråga inom familjerätten som är mycket viktig, och jag uppfattar att sådana frågor debatteras mycket i dag.

Det finns ett förslag som Moderaterna röstade ned i går, och det handlar om att en förälder som dödar den andra föräldern automatiskt ska bli av med vårdnaden om de gemensamma barnen. Det borde vara en självklarhet, anser jag. Men det är det uppenbarligen inte för ministerns parti Moderaterna, som i går som sagt hade kunnat rösta för ett sådant förslag.

Ministern sitter på möjligheten att lägga fram motsvarande förslag, så frågan är om Moderaterna kan tänka sig att se över detta att en förälder som dödar den andra föräldern automatiskt ska förlora vårdnaden om de gemensamma barnen.

Anf. 83 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr talman! Jag tackar Martina Johansson för ännu en angelägen fråga i snittet mellan familjerätt och kriminalrätt.

Det råder ingen som helst tvekan om att detta är en av de mest angelägna, och också svåraste, frågorna som ligger framför oss att hantera gemensamt mellan regering och riksdag under kommande år. Det finns också flera aktuella fall som har satt dessa frågor i blyxtbelysning. Det finns utredningsunderlag som vi har ute på remiss och som bland annat berör den här typen av frågor. Vi inväntar dem för att se vilka ytterligare mått och steg vi ska ta.

Man kan väl säga att redan dagens lagstiftning utgår från att det i princip ska vara omöjligt för en förälder som mördar eller utövar väldigt grovt våld mot en annan förälder att behålla vårdnaden om barnen, men det är helt riktigt att det finns en marginal för individuell bedömning i det konkreta fallet. Det frågan nu gäller är om detta ska förändras, och jag lovar att vi ska återkomma till dessa frågor i samspel mellan regering och riksdag.

Det statliga stödet till kulturskolan

Anf. 84 AMANDA LIND (MP):

Herr talman! Min fråga går till kulturminister Parisa Liljestrand.

I höstas halverade regeringen det statliga stödet till kulturskolan, och när vårändringsbudgeten presenterades i måndags stod det klart att det inte blir några nya pengar till kulturen. Därmed kvarstår det halverade stödet till kulturskolan.

Kulturskolan har alltid haft en central roll för barn och unga i vårt samhälle, och i tuffa tider har den en kanske ännu viktigare roll. Nu ser vi dessvärre att barns och ungas möjligheter till kulturutövande riskeras. Enligt en ny rapport från Kulturskolerådet kommer sju av tio kommuner att minska antalet elevplatser till följd av det sänkta statliga stödet, vilket leder till att nära 60 000 platser i Kulturskolan riskeras.

Min fråga till kulturministern blir hur regeringen tänker kompensera de barn och unga som är beroende av Kulturskolans verksamhet och de barn och unga som Kulturskolan nu inte kommer att kunna nå ut till. Vad planerar regeringen att göra för de barnen?

Anf. 85 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M):

Herr talman! Jag tackar Amanda Lind för en viktig fråga.

Ja, det är onekligen tuffa tider nu. Det är tuffa tider för Sverige, och det är tuffa tider för enskilda familjer. Det är tuffa tider för kommuner och regioner – och det är också tuffa tider för staten, som måste prioritera i sin budget. Detta är den i nominella tal näst högsta kulturbudget som har lagts fram, trots det ekonomiska läge vi har. Vi har återgått till en nivå på 100 miljoner kronor till kulturskolorna efter att de haft en fördubblad budget under pandemiåren.

Detta är naturligtvis allvarliga signaler, och vi kommer att följa dem. Men det vi ska komma ihåg är att det statliga bidraget är lyxen som ska möjliggöra nya satsningar inom den kommunala kulturskolan – för kulturskolan är trots allt kommunal. Samlat lägger kommunerna i dag ungefär 2,8 miljarder kronor på sina kulturskolor. Det är fantastiskt, och det ska vi naturligtvis stötta på de sätt vi kan. Men vi måste också våga göra prioriteringar när tiderna ser ut som de gör.

Kulturråd i Moskva och Peking

Anf. 86 EMMA AHLSTRÖM KÖSTER (M):

Herr talman! Ett kulturråd, för er som inte känner till begreppet, kan beskrivas som en kulturdiplomat. Arbetsuppgifterna handlar om att förmedla svensk kultur i världen och ordna utbyten mellan svenska internationella kulturskapare med mera.

Det är Kulturdepartementet som ytterst ansvarar för kulturråden – var de finns och vad de ska göra. Mot den bakgrunden undrar jag varför tjänsterna som kulturråd vakanssätts i just Peking och Moskva.

Anf. 87 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M):

Herr talman! Tack för en oerhört viktig fråga, Emma!

När vi klev in på Kulturdepartementet och in i regeringsställning var det viktigt för oss att titta på de möjligheter kulturråden har att utöva verksamhet där de är stationerade. Av den anledningen påbörjades en översyn som blev klar alldeles nyligen, i början av april. I översynen är det mycket tydligt att det på just dessa två platser – Moskva och Peking – i dag inte finns möjlighet att bedriva adekvat verksamhet. Av det skälet har vi valt att vakanssätta tjänsten i Peking, och vi kommer inte heller att ersätta kulturrådet i Moskva när det förordnandet löper ut.

Detta beror inte på att kulturråden inte har gjort ett gott jobb. De har utifrån omständigheterna gjort ett så gott jobb de kunnat, men förutsättningarna finns inte på plats – på grund av omvärldsomständigheter vi helt enkelt måste förhålla oss till.

Anf. 88 ANNETTE RYDELL (S):

Herr talman! Min fråga går till Parisa Liljestrand, och det blir en liten upprepning.

Vid Kulturrådets sammanställning av kulturskolornas användning av det statliga utvecklingsbidraget framgår att kulturskolorna med hjälp av detta bidrag nått över 81 000 barn och ungdomar. Av dessa bedöms 58 000 vara unga som inte tidigare varit inskrivna i kulturskolans verksamhet.

Regeringens halvering av utvecklingsbidraget till kulturskolan från 200 till 100 miljoner kronor får stora konsekvenser för ungas möjligheter till kulturutövande, enligt en ny rapport från Kulturskolerådet. Rapporten visar att elevklasserna blir färre i sju av tio kommuner.

Min fråga till Parisa är: Vad avser ministern att göra för att bredda kulturskoleverksamheten så att den når fler barn och unga, mot bakgrund av regeringens halvering av kulturskolebidraget från 200 till 100 miljoner kronor?

Anf. 89 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M):

Herr talman! Det gör mig ingenting att frågan kommer igen, för det ger mig chansen att lägga ut texten lite. Tack, alltså, för frågan – igen – Annette Rydell!

Precis som jag sa tidigare måste vi kunna prioritera i ekonomiskt tuffa tider. Det ledamoten beskriver som att vi har halverat utvecklingsbidraget stämmer jämfört med tidigare år, men det är i mina ögon en återgång till läget som det var före pandemin. Under pandemin ökade man bidraget till det dubbla, och nu har vi återgått till samma nivå som före pandemin.

Vi ska inte glömma bort att kulturskolan framför allt är en kommunal institution och inrättning. Kommunerna finansierar kulturskolorna till allra största del. Med det sagt gör regeringen andra satsningar, utöver det statliga bidrag som ändå går till kulturskolan. Det gäller bland annat utredningen av fritidskortet, som kommer att gälla både fritids- och kulturaktiviteter och vara möjligt för barn och unga att använda sig av.

Våld i nära relationer och betänketid vid äktenskapsskillnad

Anf. 90 ANGELICA LUNDBERG (SD):

Herr talman! Våld i nära relationer, såväl fysiskt som psykiskt och ekonomiskt våld, är ett stort problem i vårt samhälle. Många är drabbade.

Enligt äktenskapsbalken ska äktenskapsskillnad föregås av minst sex månaders betänketid om skilsmässa är begärd av enbart den ena maken eller om någon av makarna varaktigt bor tillsammans med eget barn under 16 år. Detta kan vara problematiskt i de fall det förekommer våld, hot, trakasserier eller liknande brott mot person inom äktenskapet. I dessa fall bör det vara möjligt att skilja sig omgående. Lagstiftningen ska inte vara ett hinder för den som vill lämna en våldsam relation.

Sverigedemokraterna har därför föreslagit att det ska utredas hur fler fall kan undantas från betänketiden. Jag vill därför fråga justitieministern om justitieministern kommer att verka för att en sådan utredning tillsätts för att förbättra situationen för den som är utsatt för våld i en nära relation.

Anf. 91 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr talman! Jag tackar Angelica Lundberg för en väldigt intressant fråga, som inte är helt okomplicerad.

Jag kan börja med bakgrunden till betänketiderna. De är förstås ett uttryck för att konsekvenserna av en skilsmässa – i olika avseenden, inte minst för barn om det finns gemensamma barn – är sådana att det bör finnas ett visst rådrum innan en skilsmässa träder i kraft. Jag tycker att det är enkelt att se bakgrunden till detta. Jag tycker i och för sig också att det är enkelt att förstå de aspekter som ledamoten tar upp, det vill säga att betänketiden i vissa situationer i praktiken blir en sorts inlåsning i en relation som kan vara våldsam eller destruktiv på andra sätt.

Jag är inte beredd att här och nu utlova någonting i utredningsväg, men jag kan utlova en fortsatt diskussion om en väldigt intressant och viktig fråga.

Främjande av ungas psykiska hälsa

Anf. 92 JOHAN HULTBERG (M):

Herr talman! Det har redan sagts men tål att upprepas: Från 2014, med Socialdemokraterna i regeringsställning, tredubblades köerna till barn- och ungdomspsykiatrin. Det är givetvis alarmerande siffror och ett allvarligt problem för de barn som tvingas vänta – ett problem som jag tror går rakt in i hjärtat på varje förälder, som enkelt kan förstå den frustration och maktlöshet man måste känna om ens barn mår dåligt och inte snabbt får hjälp och stöd.

Därför är regeringens arbete för att korta köerna till BUP som sagt viktigt, och jag vill följa upp frågan om vad som kan göras för att förebygga ohälsa, främja psykisk hälsa och avlasta BUP.

Konkret frågar jag socialministern: Hur fortskrider arbetet med att införa skolsociala team och en elevhälsogaranti, och hur går det med satsningen på fritidskortet, som kan vara en viktig åtgärd för att främja fysisk aktivitet, som vi vet är så viktigt för det psykiska måendet?

Anf. 93 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Det är oerhört angeläget att vi här och nu ökar tillgängligheten till barn- och ungdomspsykiatrin. Vi jobbar också med kompetensförsörjningen för att vi ska få fler som kan jobba med dessa frågor inom ramen för barn- och ungdomspsykiatrin.

När det gäller fritidskortet hade vi ett uppstartsmöte i veckan med fem myndigheter och civilsamhället för att rivstarta detta arbete så att vi kan ha kortet på plats nästa år. Då kan fler barn få tillgång till långsiktiga och regelbundna gemenskaper med närvarande vuxna, där det står någon i dörren och välkomnar en och säger: Du är viktig för vår verksamhet. Vi ser dig. Vi vill att du är med här hos oss.

Att ge fler barn och ungdomar möjligheten att bli guidade, peppade och fostrade av närvarande vuxna och få röra på sig eller delta i annan fritidsverksamhet är oerhört angeläget, inte minst i dessa tider när många upplever att den egna privatekonomin är pressad.

Ledamoten nämner också viktiga saker på skolans område, och jag vet att mina kollegor på Utbildningsdepartementet jobbar mycket aktivt med dessa frågor.

Prot. 2022/23:93
20 april

Frågestund

Demokrativillkor för stöd till civilsamhället

Anf. 94 LAWEN REDAR (S):

Herr talman! I dag presenterar Riksrevisionen en granskningsrapport om den statliga bidragsgivningen till civilsamhället. Bidragsgivningen i Sverige är omfattande och syftar till att främja ett rikt civilsamhälle som stärker och vitaliserar demokratin, idrottsutövandet, friluftslivet och samhällsengagemanget.

Bidragsgivningen till civilsamhället bygger på en tradition av tillit. Men nu tycks antidemokratiska verksamheter öka i vårt land, och därför behöver kontrollerna förstärkas. Riksrevisionen rekommenderar att regeringen utvecklar styrningen genom tydligare uppdrag till myndigheterna. Men för att komma åt felaktiga utbetalningar och bidrag som går till antidemokratiska verksamheter behöver vi få lagstiftning på plats.

Detta jobbade den tidigare socialdemokratiskt ledda regeringen med i nästan fyra år, och jag var med i detta arbete. Hade vi haft möjligheten att fortsätta styra hade lagstiftningen varit på plats från och med januari i år.

Min fråga till det statsråd som ansvarar för dessa frågor är: När får vi en lagstiftning på plats som handlar om just demokrativillkor vid bidragsgivning till civilsamhället?

Anf. 95 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Jag välkomnar Riksrevisionens rapport. Den är ett alldeles utmärkt bidrag till den viktiga diskussion och ökade styrning vi behöver ha på detta område. Riksrevisionen är också tydlig med att civilsamhällesorganisationer inte ska behöva drabbas av ökad administration för att vi klarar av att öka kontrollerna.

Tillit är viktigt. Men det är också viktigt för tilliten till bidragsgivningen att det finns fungerande kontroll- och uppföljningssystem, och jag noterar att Riksrevisionen lämnar flera konkreta förslag, varav vi redan arbetar med flera.

När det gäller demokrativillkoret är det mycket angeläget att få fram bättre villkor, och vi arbetar aktivt med det. Vi tar förstås med oss det arbete som har gjorts i frågan tidigare av Lawen Redar med partikamrater under förra regeringen. Vi har noterat att det har funnits en del kritik och osäkerhet i hur detta ska tillämpas.

Vi hoppas kunna arbeta med detta så att det blir ett effektivt redskap för att motverka bidrag till extremism, som inte ska förekomma, och så att de civilsamhällesorganisationer som bär upp den svenska demokratin känner trygghet i sitt arbete.

Anf. 96 JONAS ANDERSSON (SD):

Herr talman! Jag har en fråga till socialminister Forssmed.

För att försäkra oss om att inte en enda skattekrona hamnar i fickorna på islamister behöver Sverige fler verktyg för att få kontroll på statsbidragen till civilsamhället.

Propositionen om nya demokrativillkor återkallades av regeringen i höstas. Det har gått ett antal månader sedan dess, och det är viktigt att arbetet med det nya förslaget går undan så att propositionen skyndsamt kan hamna på riksdagens bord.

Tidigare i år godkändes en uppmärksamman avhandling av forskaren Sameh Egyptson gällande det islamistiska nätverket Muslimska brödraskapets etablering i Sverige. Det är viktig forskning för att vi ska kunna sätta stopp för islamisternas framfart i vårt land.

Nya, skärpta demokrativillkor kommer att vara en viktig del i att sätta stopp för islamistbidragen, men jag tror att det är viktigt att fler åtgärder än så ses över.

Utöver de nya demokrativillkoren, vad vill regeringen göra för att sätta stopp för att bidrag hamnar i fickorna på islamister och andra extremister?

Anf. 97 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Herr talman! Jag tackar ledamoten Jonas Andersson för frågan.

Vi arbetar mycket intensivt med lagstiftningen om demokrativillkor. Det är viktigt att vi får den på plats så att det blir ett fungerande regelverk som också kan bidra till att stävja överutnyttjande och att bidrag hamnar som också hos dem som vill undergräva demokratin i stället för, som syftet med bidragen är, att förstärka demokratin och erbjuda bra verksamhet runt om i landet som skapar den värme i samhället vi så väl behöver.

Jag noterar att Riksrevisionen i dag också pekar på en del andra saker som vi bereder inom ramen för Regeringskansliet. Det handlar till exempel om stödfunktioner för myndigheter så att de kan bli bättre i sitt arbete med att stävja den typ av avarter som Jonas Andersson beskriver.

Olika myndigheter har här kommit olika långt, och jag ser därför framför mig att Regeringskansliet ska hjälpa de myndigheter som inte har kommit fullt lika långt i sitt arbete med att stävja detta att bli bättre.

Riskerna med artificiell intelligens

Anf. 98 GUNILLA SVANTORP (S):

Herr talman! Jag har en fråga till statsrådet Erik Slottnér.

Vart jag än kommer i dag och nästan oavsett ålder på dem jag träffar på är frågan om artificiell intelligens, AI, stor. Det finns en nyfikenhet på vad AI klarar av, men jag möter också en oro för att det går för fort och för om vi håller på att skapa något som människan inte kan styra över.

I den nationella inriktningen om AI säger vi att vi ska ta till vara de möjligheter som finns med AI, och det är jätteviktigt att vi gör det.

Men vad tänker statsrådet om de risker som finns med AI?

Anf. 99 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Herr talman! Jag tackar Gunilla Svantorp för en intressant och aktuell fråga.

Artificiell intelligens har fått en enorm uppmärksamhet bara de senaste veckorna, och det har på senare tid pågått en snabb utveckling runt om i världen.

Inom EU pågår ett bra arbete för att få en gemensam reglering inom Europeiska unionen. Olika AI-system ska klassificeras med olika säkerhetsrisker. En del AI-implementering kommer i princip att bli förbjuden, en del helt fri och en del till viss del reglerad. Det handlar om att skapa hållbar AI och en etisk tillämpning av AI.

Vi kommer att återkomma många gånger i denna fråga. Men min inriktning är att vi ska ta till vara alla möjligheter som artificiell intelligens ger oss och att vi måste steppa upp i den offentliga förvaltningen men också hantera alla de etiska risker som trots allt finns längs vägen.

Behandling av opioidberoende

Anf. 100 ANNA-LENA BLOMKVIST (SD):

Herr talman! Opioidberoende är ett allvarligt sjukdomstillstånd med hög överdödlighet och lidande samt en kraftig funktionsnedsättning. Psykosociala behandlingsmetoder fungerar inte tillfredsställande, och 75 procent av patienterna återfaller i heroinmissbruk inom ett år.

En alternativ behandling av opioidberoende är läkemedelsassisterad behandling, så kallad LARO, vilket är en behandling för personer som haft ett långvarigt och allvarligt beroende av heroin eller andra opioider.

En uppföljning som Socialstyrelsen tidigare gjort visar att tillgängligheten till LARO varierar i landet. Både resurser och insatser skiljer sig åt mellan regionerna. Bland annat konstaterades skillnader i hur utredningar går till och i innehållet i den vård som ges.

Min fråga till socialministern är: Hur ser regeringen på en ökad användning av LARO-behandlingar i Sverige?

Anf. 101 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Herr talman! Tack, Anna-Lena Blomkvist, för frågan! Jag tycker att det vore bra om det användes mer.

Vi vill ha en restriktiv narkotikapolitik i Sverige för att förhindra inte minst att nya unga personer och andra börjar använda narkotika, men det är också otroligt angeläget att minska dödligheten i narkotika. Då är det viktigt att den typ av behandling som ledamoten beskriver kommer fler till del på olika sätt och att vi underlättar för detta.

Jag vill också lyfta fram naloxon, där jag ser framför mig att vi kan göra mer. Vi bedriver ett mycket aktivt arbete just nu på departementet för att se till att fler kan få tillgång till det och att det också ska finnas hos fler yrkesgrupper så att man kan häva överdoser. I många fall kan det fungera lite som en hjärtstartare för personer som drabbas.

Jag tycker att det finns mycket att göra när det gäller att minska dödlighet och allvarliga sjukdomstillstånd till följd av narkotika. Den typ av behandlingar som ledamoten lyfter fram skulle jag gärna se mer av, framför allt att de tillgängliggörs på ett bättre sätt.

Anf. 102 LAILA NARAGHI (S):

Herr talman! Barn ska inte tvingas till umgänge där risk för våld föreligger. Det ligger inte i barnets bästa.

När det gäller den pojke i Luleå som mördades av sin pappa under umgänge och kravet på en lex Tintin sa socialtjänstministern till Aftonbladet nyligen att regeringen i slutet av året ska presentera ett starkt paradigmskifte i dessa frågor. I helgen sa socialtjänstministern samma sak till DN gällande rapporteringen om den pappa som fick behålla vårdnaden om tre flickor efter att han mördat deras mamma.

Eftersom dessa frågor i allt väsentligt ligger hos justitieministern vill jag fråga honom om det starka paradigmskiftet i frågor om våld, umgänge och vårdnad. Kan han berätta mer om det som regeringen tänker presentera? Det är långt till slutet av året. Går det att tidigarelägga detta starka paradigmskifte? För barnets bästa behöver lagändringar göras snarast.

Anf. 103 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr talman! Jag tackar Laila Naraghi för att hon lyfter upp denna fråga, eller flera frågor på samma tema, här i kammaren.

När det gäller den första delen av frågan, som handlar om umgänge, har vi ärvt den tidigare regeringens utredning om tryggare hem, som är ute på remiss. Den innehåller förslag som går hyggligt långt i den riktning som jag uppfattar att ledamoten efterfrågar, men om jag får föregripa remissynpunkterna kan jag säga att jag tror att många kommer att tycka att den inte går tillräckligt långt. Detta kommer vi nu att behöva ta om hand och överväga om vi ska nöja oss med den ambitionsnivå som finns eller om vi ska gå längre.

Den andra delen av frågan är i grund och botten straffrättslig. Den har koppling till frågan om man ska kunna mörda sin partner och ändå behålla vårdnaden om barnen. Jag tror att de allra flesta skulle svara nej på den frågan. Dagens reglering utgår från att det är så, men sedan kan man säga att det finns en ventil i ett enskilt fall. Frågan är om den ska tas bort. Jag lovar ett samspel mellan regering och riksdag även i den frågan.

Frågestunden var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.13 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 15.20, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 15.20.

SfU14 Socialförsäkringsfrågor

Punkt 8 (Trygghetssystem för företagare)

1. utskottet

2. res. 16 (C)

Votering:

202 för utskottet

21 för res. 16

78 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 19 V, 15 KD, 14 L

För res. 16: 21 C

Avstod: 64 SD, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 9 (Företagare inom kulturområdet)

1. utskottet

2. res. 18 (S, C, MP)

Votering:

173 för utskottet

129 för res. 18

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 64 SD, 60 M, 20 V, 15 KD, 14 L

För res. 18: 94 S, 21 C, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 4 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 15 (Rehabiliteringskedjan)

1. utskottet

2. res. 26 (V)

Votering:

197 för utskottet

20 för res. 26

85 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 26: 20 V

Avstod: 64 SD, 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 4 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 17 (Rätten till aktivitets- och sjukersättning)

1. utskottet
2. res. 31 (SD)

Votering:

217 för utskottet
64 för res. 31
21 avstod
47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 31: 64 SD

Avstod: 1 S, 20 V

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 4 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Jessica Rodén (S) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 18 (Studier och arbete)

1. utskottet
2. res. 33 (S)

Votering:

153 för utskottet
95 för res. 33
54 avstod
47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 64 SD, 60 M, 15 KD, 14 L

För res. 33: 94 S, 1 MP

Avstod: 20 V, 21 C, 13 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 4 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Leila Ali Elmi (MP) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU15 Migrationsfrågor

Punkt 1 (Migration och asylpolitik)

1. utskottet
2. res. 1 (S)
3. res. 2 (SD)
4. res. 4 (MP)

Förberedande votering 1:

64 för res. 2
14 för res. 4
224 avstod
47 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Frida Tånghag (V) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

Förberedande votering 2:

94 för res. 1

64 för res. 2

145 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

110 för utskottet

95 för res. 1

98 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 M, 21 V, 15 KD, 14 L

För res. 1: 94 S, 1 SD

Avstod: 63 SD, 21 C, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 2 (Skydd för utsatta kvinnor)

1. utskottet

2. res. 5 (C, MP)

Votering:

268 för utskottet

35 för res. 5

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 64 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 L

För res. 5: 21 C, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 7 (Anhöriginvandring)

1. utskottet

2. res. 13 (V, MP)

Votering:

204 för utskottet

35 för res. 13

64 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 L

För res. 13: 21 V, 14 MP

Avstod: 64 SD

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU14 Punktskatt och tull

Punkt 1 (Energiskatt m.m.)

1. utskottet

2. res. 3 (MP)

Votering:

204 för utskottet

14 för res. 3

85 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 L

För res. 3: 14 MP

Avstod: 64 SD, 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 2 (Energiskatt på eldriven kollektivtrafik)

1. utskottet

2. res. 4 (V)

Votering:

261 för utskottet

21 för res. 4

21 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 64 SD, 60 M, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 4: 21 V

Avstod: 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 3 (Skatt på drivmedel m.m.)

1. utskottet

2. res. 6 (C)

Votering:

268 för utskottet

21 för res. 6

14 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 64 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 L

För res. 6: 21 C

Avstod: 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 9 (Övriga miljöskatter)

1. utskottet

2. res. 18 (SD)

Votering:

218 för utskottet

64 för res. 18

21 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 18: 64 SD

Avstod: 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU15 Mervärdesskatt

Punkt 1 (Skattesatser m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (SD)

3. res. 3 (MP)

Förberedande votering:

64 för res. 1

14 för res. 3

225 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

204 för utskottet

64 för res. 1

35 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 L

För res. 1: 64 SD

Avstod: 21 C, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Punkt 4 (Övriga mervärdesskattefrågor)

1. utskottet

2. res. 7 (C)

Votering:

282 för utskottet

21 för res. 7

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2022/23:93
20 april

Partvis fördelning av rösterna:
För utskottet: 94 S, 64 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 MP, 14 L
För res. 7: 21 C
Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 11 Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde

SkU10 Ny mervärdesskattelag

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Undantaget för tjänster inom fristående grupper)

1. utskottet

2. res. (V, C, MP)

Votering:

247 för utskottet

56 för res.

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 64 SD, 60 M, 15 KD, 14 L

För res.: 21 V, 21 C, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L

*Avskiljningar vid
Statens institutions-
styrelses särskilda
ungdomshem*

§ 12 (forts. från § 8) Avskiljningar vid Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem (forts. SoU24)

Anf. 104 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Fru talman! När jag hörde Juno Bloms inlägg kom jag att tänka på uttrycket ”visa mig dina vänner så ska jag säga dig vem du är”. Det märks att Liberalerna umgås mycket tätt med Sverigedemokraterna just nu.

Att ledamoten står i talarstolen och säger att hon inte har förtroende för den högsta ledningen för Sis kräver sin förklaring. Vem är det som styr? Vad är det ni säger, och vad är det ni vill? Min fråga är: Har Juno Blom förtroende för generaldirektören för Sis, och, om inte, är det regeringens ståndpunkt hon har redogjort för, nämligen att man kommer att sparka henne?

Anf. 105 JUNO BLOM (L) replik:

Fru talman! Jag sa i mitt anförande att jag har svårt att ha förtroende för Sis generaldirektör. Jag står för det uttalandet. Som jag redogjorde för i mitt anförande kan jag nämligen inte se att det under den tid då vi har fått ta del av all denna fruktansvärda rapportering har skett några förändringar.

Jag kommer för alltid att stå på barnens sida. Som jag redogjorde för i mitt inlägg anmäler man alltså varje månad fem sexuella övergrepp mot barn från personal, och det är ungefär 350 flickor som är placerade. Skulle man ha en sådan ordning på en skola skulle det vara fruktansvärt.

I anförandet var jag också väldigt tydlig med att jag har full förståelse för att den som är generaldirektör för Statens institutionsstyrelses låsta boenden har en otroligt svår uppgift. Detta är problem vi har sett under väldigt lång tid.

Det jag reagerar så starkt på är att den som ansvarar för en verksamhet med ansvar för redan utsatta barn som placeras där och som sedan skickar in sina redogörelser för vad som sker inom verksamheten inte själv är den som lyfter detta. I stället är det ständigt barnrättsorganisationer som måste beskriva de utsatta barnens verklighet.

Att ledamoten Lantz gör sådana här jämförelser bryr jag mig inte om. Men jag heter Juno Blom, och jag sa att *jag* inte har förtroende. Jag sa inte att Liberalerna eller regeringen inte har det. Jag har rätt till min åsikt, och den kan ingen ta ifrån mig.

Anf. 106 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Fru talman! Det är många partier som är med och styr nu. Det största partiet i regeringsunderlaget är Sverigedemokraterna som styr från baksätet. Men det är faktiskt så att Juno Bloms parti Liberalerna sitter med i regeringen. Är det så att det som liberaler säger här i kammaren står för var och en av dem? Hur ska en generaldirektör som slår upp tidningen på morgonen och läser att det från talarstolen har yttrats att man har svårt att ha förtroende för generaldirektören och gör en liknelse med en rektor som tillåter någonting och att vederbörande i så fall inte borde få vara kvar tolka detta?

Ibland känns det som om Liberalerna inte riktigt förstår vad de har gjort när de har lierat sig med Sverigedemokraterna, men nu börjar det också kännas som om Liberalerna inte förstår att de sitter i en regering.

Sverige missköts. Även om ledamoten inte riktigt förstår vidden av sitt uttalande är det regeringsodugligt att ha regeringspartier som går upp i talarstolen och yttrar misstroende mot en generaldirektör utan att ha regeringen och ansvarig minister med sig. Det bryter mot svensk förvaltnings-tradition.

Det känns mer och mer som om Liberalerna har anammat Sverigedemokraternas arbetsätt när det gäller hur det här landet ska styras, och det beklagar jag.

Anf. 107 JUNO BLOM (L) replik:

Fru talman! Jag engagerade mig i politiken av ett enda skäl: Jag hade i min yrkesutövning på en myndighet som jobbade med de allra mest utsatta barnen sett så enormt stora brister där barns röster inte fått komma till tals. Detta är orsaken till mitt engagemang i politiken. Om ledamoten Lantz vill dra växlar på olika saker är det helt okej, för jag var kritisk i den här frågan även under den tid som vi hade ett samarbete inom ramen för januariavtalet.

Jag kommer aldrig någonsin att svika de barn som gjorde att jag beslutade mig för att stå här. Att jag säger att jag inte har förtroende för en generaldirektör som under så lång tid har sett sådana enorma missförhållanden är inte detsamma som att säga att generaldirektören har orsakat de problemen. Men det som oroar mig oerhört mycket är när man ansvarar för en verksamhet och i den verksamheten inte tydligt och transparent berättar om den utsatthet som barnen upplever.

Trots allt är det ju så att det är mitt och ledamotens ansvar att göra allt vi kan för att barn som är i statens vård ska få den hjälp de har rätt till. När barn som av olika skäl många gånger har en egen utsatthet redan när de kommer till statens låsta boende inte får vård och stöd utan i stället blir sönderslagna och utsätts för sexuella övergrepp, då tycker jag åtminstone att dessa utsatta barn kan förvänta sig att man är tydlig med att berätta om den verkligheten.

Jag har fullt förtroende för regeringen och för Camilla Waltersson Grönvall, vilket jag också var tydlig med. Men jag kommer att stå för att jag alltid står på barnens sida.

Anf. 108 ISABELL MIXTER (V):

Fru talman! Jag blir lite konfunderad när jag lyssnar på debatten här i kammaren i dag. Moderaternas och Sverigedemokraternas företrädare pratade om förebyggande åtgärder för att barn och unga inte ska placeras på Sis, och de verkar också visa ett intresse för att situationen på Sis ska vara trygg för barn och unga.

Samtidigt ger de otillräckliga statsbidrag till kommuner och regioner, vilket innebär att kommuner och regioner behöver skära ned i skolan, socialtjänsten och psykiatrin som är så viktiga för våra barns och ungas mående. Samtidigt som man pratar om förebyggande åtgärder vill man också öka repressalierna i andra ändan genom ungdomsfängelser, som vi får anta kommer att ha mer långtgående befogenheter än våra Sis-boenden.

Fru talman! Jag ska återgå till frågan om Sis och avskiljningarna. Det har kommit en rad rapporter den senaste tiden som visar att det förekommer allvarliga missförhållanden i den tvångsvård som utförs på Sis. Rapporternas innehåll visar inte bara vikten av att avskiljningar som sådana ska upphöra utan visar också att tvångsvården på Sis behöver reformeras i grunden.

FN:s barnrättskommitté har uppmanat Sverige att förbjuda avskiljningar och att utbilda personal i alternativa metoder till våld och tvång. Redan 2009 rekommenderades Sverige av barnrättskommittén att se över avskiljningarna. Även Ivo har kommit med kraftfull kritik mot de statliga ungdomshemmen. På 19 av 21 granskade ungdomshem uppmärksammades allvarliga brister.

Det är också betydligt vanligare att flickor än pojkar avskils. Flickor utgör endast en tredjedel av de placerade, men 61 procent av de avskilda är flickor. Det är anmärkningsvärt. Det finns ingen anledning att tro att just flickor skulle agera mer våldsamt eller farligt än pojkar som är i tvångsvården.

Ivos generaldirektör Sofia Wallström har sagt att Ivo ser allvarliga brister i samtliga verksamheter där unga flickor vårdas. Flickorna utsätts för hot, kränkningar, våld och avskiljningar som inte har stöd i lag. Avskiljningar genomförs i många fall genom att flickorna hålls fast mot ett golv,

mot en vägg eller i sin säng, vilket är mycket allvarligt. De här flickorna är placerade utanför sitt eget hem. De utgör en utsatt grupp med komplexa behov och i många fall psykisk ohälsa. Flickorna har rätt till en god vård och en trygg miljö.

Trots den mångåriga kritiken mot avskiljningarna på Sis kan vi inte se att de på något sätt är på väg att upphöra, även om de minskade något 2022. Avskiljningar av flickor har nästan fördubblats mellan 2019 och 2021. Det här är ett symptom på för lite personal, kompetensbrist och även brist på styrning av verksamheten.

Nyligen släppte Barnrättsbyrån och Childhood en rapport där det framkommer att det förekommer sexuella övergrepp på Sis ungdomshem. Rapporten visar också att sexuella övergrepp sker på alla utom ett av totalt 21 ungdomshem. Detta i kombination med den övriga bilden som framkommer med bland annat avskiljningar visar på mycket allvarliga brister och missförhållanden inom statens tvångsvård.

Med anledning av det lade Vänsterpartiet fram ett förslag till utskottsinitiativ i socialutskottet, där vi krävde att det skulle tillsättas en utredning om att reformera tvångsvården, att Ivos tillsyn och kontroll skulle öka och att avskiljningarna skulle avskaffas omgående.

Fru talman! Vi menar att det krävs en ordentlig reformering av tvångsvården. Det behövs en omfattande förändring för att komma till rätta med de problem som finns på Sis. Både den förra och den nuvarande regeringen har sagt att det pågår förändringsarbete inom Sis genom bland annat minskade gruppstorlekar på avdelningar för flickor och särskilt förstärkta vårdavdelningar.

Men det räcker inte. Situationen har varit densamma i decennier. Försöken att komma till rätta med problemen har pågått länge, och under tiden får barnen betala priset. Det är en rättsskandal. De omfattande problemen är inget som ytterligare åtgärds paket kan lösa, utan för att få bukt med problemen krävs en omfattande reformering och förändring av Sis.

Regeringens åtgärder är otillräckliga. Skrivelsen vi behandlar i dag skulle innehålla två delar, dels en bedömning av effekten av Sis åtgärder för att minska antalet avskiljningar, dels vilka fortsatta insatser som krävs för att avskiljningarna ska upphöra. Vi har inte fått något svar på hur avskiljningarna ska upphöra.

Det ska nu genomföras en översyn av alternativa metoder till tvångsåtgärder, däribland avskiljningar. Men det finns alltså inget mål från regeringen att avskiljningarna ska upphöra, bara att de ska minska.

Det tycker vi är för svagt. Vänsterpartiet menar att det bör finnas en nollvision gällande avskiljningar. Därför borde regeringen återkomma inom sex månader med en ny skrivelse som redogör för vilka insatser och åtgärder som krävs för att avskiljningarna ska upphöra.

Jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 109 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Fru talman! Jag har bara en kort fråga. Den gäller Socialdemokraternas följdmotion om att stoppa ensamarbetet inom Sis. Jag skulle vilja veta varför Vänsterpartiet röstar emot det förslaget.

Anf. 110 ISABELL MIXTER (V) replik:

Fru talman! Nu tror jag att ledamoten vet att detta egentligen inte är mitt område. Det är Maj Karlsson som vanligtvis företräder Vänsterpartiet i debatter om socialutskottets betänkanden.

Det jag vet är att vårt förslag är att avskiljningarna ska upphöra. Det har Socialdemokraterna inte ställt sig bakom. Även om man förbjuder ensamarbete, vilket vi säkerligen kan tänka oss att ställa oss bakom, betyder det inte att avskiljningarna behöver upphöra. Därför vill jag fråga ledamoten: Varför ställer sig Socialdemokraterna inte bakom kravet att avskiljningarna ska upphöra?

Anf. 111 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Fru talman! Dessa frågor är ju inte beroende av varandra. Man kan av flera skäl vara emot ensamarbete i en så känslig verksamhet som Sis. Att man ska stå ensam utan kollegor till hands när man ska hantera några av de mest komplexa ungdomar vi har tycker jag inte är sjyst. Där tycker jag att vi borde dra en röd linje från politikens sida och säga att detta inte är okej.

Jag är övertygad om att det är ett bra sätt att också förbättra tryggheten för dem som bor på Sis-hem och få ned antalet avskiljningar, vilket vi måste göra.

Men frågan återstår: Varför kan inte Vänsterpartiet ställa sig bakom ett sådant förslag, som också har drivits av fackförbundet Seko och dem som jobbar i den här verksamheten och ser vad ensamarbetet betyder för deras hälsa och kvaliteten inom Sis?

Anf. 112 ISABELL MIXTER (V) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Lantz, för frågan! Ledamoten är ju mycket väl bekant med hur det fungerar i riksdagen. Man lägger fram sina egna motioner och röstar oftast på dem.

Vänsterpartiet har varit det parti som gått längst fram och haft mest kraftfull kritik under många år när det gäller hur Sis fungerar. Jag tycker att det är lite oklädligt av Lantz att då kräva att vi ska ställa oss bakom Socialdemokraternas förslag när ni nu äntligen har hamnat i opposition och kräver någon typ av åtgärder när det gäller Sis. Ni har ju suttit vid makten och inte åtgärdat detta tidigare.

Vänsterpartiet ser gärna att ensamarbetet upphör, men det krävs mycket mer omfattande åtgärder för att komma till rätta med de allvarliga problem som finns på Sis. Det har Socialdemokraterna inte ställt sig bakom. Ni hade till exempel kunnat haka på Vänsterpartiets förslag till utskottsinitiativ. Om jag inte är felinformerad har ni inte gjort det. Där kräver vi kraftfulla åtgärder för att det ska bli ett stopp på avskiljningarna och för att reformera och se till att arbetet fungerar på ett bra sätt i grunden. Det har Socialdemokraterna inte ställt sig bakom.

Det enda ni säger är att man inte ska få vara ensam i arbetet. Men det betyder inte att alla problem löses. Vi behöver lösa problemen med Sis i grunden.

Anf. 113 MARTINA JOHANSSON (C):

Fru talman! Statens institutionsstyrelse har fått mycket kritik. Det har handlat om sexuella kränkningar. Det har handlat om skillnad mellan flickor och pojkar. Det har handlat om bemötande av barn och unga. Det handlar också om avskiljningar på felaktigt sätt.

Det finns olika skäl till att denna kritik riktas mot en viktig verksamhet i vårt samhälle. Det finns också olika sätt att bemöta kritiken och motverka att dessa missförhållanden upprepas och att barns och ungas rättigheter kränks. Då krävs det olika grepp.

Vi kan alla vara överens om att vi behöver förstärka kunskapen. Vi behöver fler tidiga insatser. Barn och unga som har någon form av neuropsykiatrisk funktionsnedsättning kanske inte ens ska behöva vara på denna typ av boenden om vi gör rätt från början.

Men det handlar inte bara om arbetssätt utan också om vad vi i svensk lag tillåter. Det sätter normer för hur vi betar oss i olika sammanhang.

För ganska många år sedan var det i Sverige helt okej att använda aga när det gällde ens egna barn. När vi beslutade att förbjuda barnaga i Sverige blev det också normbrytande och gjorde att det i dag är en självklarhet att vi inte agar våra barn i uppfostringssyfte. Vi tillåter dock avskiljningar på Statens institutionsstyrelse. Det jag menar är att genom att förändra lagstiftningen kan vi också förändra normer.

Regeringen lägger mycket fokus på kunskapsuppbyggnad, och det är bra. Jag brukar också tala om vikten av kunskap och forskning. Men jag tycker inte att det räcker. Vi måste också angripa avskiljningarna. Det ska inte vara tillåtet enligt lag.

Om jag som förälder skulle använda mig av en motsvarande metod och låsa in mitt barn skulle jag förmodligen bli anmäld i en orosanmälan, vilket är helt befogat i sammanhanget, och bli föremål för en utredning. Om mitt beteende då inte förändras kommer mina barn att omhändertas. Men vi tillåter enligt lag medarbetarna inom Statens institutionsstyrelse att göra samma sak.

Fru talman! Sverige har fått kritik från många olika håll. FN:s barnrättskommitté har både 2009 och i en granskning man gjort nu, 2023, kritiserat Sverige för detta. FN:s kommitté mot tortyr har också kritiserat Sverige. Det har även våra egna justitieombudsmän gjort.

Att avskiljningar får användas baseras på om den unge till exempel uppträder våldsamt eller är påverkad av berusningsmedel. Det handlar då inte om berusningsmedlet i sig utan om att man inte kan hålla sig till ordningen.

Statistiken visar att det är fler flickor än pojkar där man använder avskiljningar, men det är fler pojkar än flickor som bor på våra institutioner. För mig blir det väldigt märkligt att flickor blir avskilda oftare än pojkar. Det handlar om elva- och tolvåriga flickor som avskils.

Regeringen och vår ansvariga minister Camilla Waltersson Grönvall brukar få mycket beröm för sitt engagemang i barnrättsfrågor, och jag är beredd att hålla med. Jag har också jobbat tillsammans med Camilla under förra mandatperioden i socialutskottet. Men jag hoppas också att det engagemanget snart ger konkret förändring, att det händer saker. Det räcker inte med utredningar och att uppdrag har getts, utan vi måste också se ett resultat.

Vad gäller just avskiljningar har Moderaterna inte tidigare röstat för de förslagen, så det är inte konstigt att man inte röstar för vårt förslag i dag. Inte heller Socialdemokraterna har röstat för att ta bort avskiljningar tidigare. Centerpartiets förslag i detta handlar inte om att vi ska förbjuda avskiljningar i morgon, utan det handlar om en övergångsperiod. Det handlar om 2026. Det är alltså om tre år, så att vi faktiskt kan göra det vi måste göra. Vi måste öka kunskapen och se över vilka metoder som kan användas så att inte de här situationerna uppträder.

Jag upprepar det jag har sagt lite tidigare här i replikskiften, att det för mig är helt orimligt att man får låsa in unga flickor på våra statliga institutioner.

Med det yrkar jag bifall till reservation 6.

Anf. 114 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Fru talman! Kritiken mot användningen av avskiljningar på Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem är mycket omfattande och har pågått mycket länge. Redan 2010 skrev till exempel Barnombudsmannen i sin årsrapport om detta ämne och citerade ungdomar som varit intagna på Sis. En av dessa berättade för Barnombudsmannen om sina erfarenheter:

”Första gången blev jag misshandlad i samband med det. Det har jag polisanmält men inget hände. Det blev tjafs mellan mig och personalen. Två personer höll fast mig, en slog och knäade mig. Jag var helt uppsvullen över ena ögat och läppen, ögonvitan var blodsprängd.

Andra gången gick jag i princip in i isoleringen och var väldigt lugn. Det fanns ingen anledning att hålla mig där så länge. Jag blev ännu mer arg inombords och tänkte vad håller de på med. Jag vet att de inte får göra så här.”

Barnombudsmannen lade stor vikt vid att unga som själva varit utsatta skulle få komma till tals i den här rapporten, detta eftersom de inte hade fått komma till tals när Sis själva gjorde en översyn efter att ha fått ett regeringsuppdrag som kom efter det att avskiljningarna hade uppmärksamats stort i medier under 2009.

Barnombudsmannen konstaterade också 2010 att FN:s barnrättskommitté kritiserat Sverige för användningen av isolering av unga. Detta skedde redan 2007. Då menade kommittén att disciplinära åtgärder som isolering och andra straff som skadar barns fysiska och psykiska hälsa är strikt förbjudna. Det innebär att avskiljning endast ska användas i mycket exceptionella fall. FN:s barnrättskommitté rekommenderade Sverige att förkorta den tillåtna tiden för avskiljning med målet att helt avskaffa åtgärden – alltså 2007. År 2010 fick också Socialstyrelsen i uppdrag av regeringen att under året göra särskild tillsyn av tillämpningen av avskiljning på de särskilda ungdomshemmen.

Dagens debatt handlar alltså om en fråga som har både uppmärksamats och kritiserats under lång tid. Det har dessutom vidtagits en stor mängd åtgärder av flera olika regeringar, men alltför lite har hänt. Skrivelsen som vi debatterar i dag handlar om arbetet med riksdagens tillkännagivande om effekten av Statens institutionsstyrelses åtgärder för att minska antalet avskiljningar och vilka fortsatta insatser som krävs för att avskilj-

ningarna ska upphöra. Det tillkännagivandet beslutade riksdagen om i april 2022.

År 2021 publicerade civilsamhällesorganisationen Barnrättsbyrån en rapport om avskiljningarna med titeln ”... och jag kunde inte andas” – en granskning av våld mot barn på de statliga ungdomshemmen. Barnrättsbyrån konstaterar i sitt förord: ”Att barn och unga vittnar om missförhållanden på SiS är tyvärr ingen nyhet. Under decennier har vi nåtts av rapporter i media och vittnesmål från barn, anhöriga och yrkesverksamma om våld, isolering, kränkande behandling och övergrepp. Tillsynsmyndigheter och utredningar har återkommande konstaterat missförhållanden och enskilda institutioner har fått stänga ner. Samtidigt har rader av åtgärds paket från både regeringen och SiS själva satts in. Men problemen kvarstår.” Av Barnrättsbyråns rapport framgår också att majoriteten av de avskilda är flickor, trots att dessa är i minoritet av de ungdomar som är intagna på Sis.

Barnrättsbyrån har dessutom publicerat ytterligare två rapporter om problem på Sis – en uppföljning av 2021 års rapport om avskiljningar som kom 2022 och en rapport som hette *Vem ska tro på mig?* och som handlade om sexuella övergrepp. Den senare gjordes tillsammans med organisationen Childhood. Också denna rapport innehöll chockerande läsning. När 193 fall dokumenteras där personal är förövare av sexuella kränkningar och våld mot de barn som de är satta att skydda och vårda finns det ett mycket allvarligt systemfel. Regeringen och Sis måste säkerställa att inte ett enda barn till utsätts för sexuella övergrepp.

Förutom civilsamhällets fortsatta uppmärksammande av frågan har också FN:s barnrättskommitté – återigen – i år kritiserat Sverige och rekommenderat oss att lagstifta på så sätt att avskiljning och isolering uttryckligen förbjuds. Dessutom rekommenderas vi att säkerställa att barn som är intagna har tillgång till klagomålsmekanismer för att kunna rapportera missförhållanden.

Jag anser i likhet med FN:s barnrättskommitté att avskiljningarna måste upphöra. Ett förbud behöver införas. Det är värdefullt att SBU har fått i uppdrag att utvärdera alternativa metoder och arbetssätt till tvångsåtgärder inom Sis verksamhet samt inom den psykiatriska tvångsvården och den rättspsykiatriska vården, men det framstår som otillräckligt. Med tanke på det allvarliga läget bör regeringen återkomma med en skrivelse om utvecklingen på Sis-hemmen i stort, inklusive utvecklingen för att avskiljningarna ska upphöra. Jag anser även att regeringen behöver ha en plan för utveckling av alternativ till Sis-institutioner och hur man lyfter hela området för att få verkligt anpassade och verksamma insatser för dem som är i behov av det.

Vi kräver en offentlig ursäkt till alla dem som har isolerats felaktigt och till dem som har utsatts för övergrepp av personal på Sis. De bör också få rätt till ersättning. Vi kräver också att de som är placerade på Sis får stärkt rätt till juridiskt ombud och att rättssäkerheten stärks generellt.

Jag står bakom båda våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag endast bifall till reservation 3.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 april.)

Prot. 2022/23:93
20 april

Avskiljningar vid
Statens institutions-
styrelses särskilda
ungdomshem

§ 13 Internationella relationer m.m.

Utrikesutskottets betänkande 2022/23:UU7
Internationella relationer m.m.
föredrogs.

Anf. 115 ANN-SOFIE ALM (M):

Fru talman! Vi behandlar ett motionsbetänkande om internationella relationer, och som alltid med stort engagemang. Hela 110 yrkanden har behandlats, och det är ett sundhetstecken!

Det visar också att Sverige befinner sig i en ny utveckling, en ny geografi och en ny tid. Det svenska engagemanget i världen ska präglas av en sammanhållen linje som tar sin utgångspunkt i Sveriges intressen och i våra värderingar. Sverige är inte ett isolerat och allianslöst land långt uppe i norr. Sverige har en stark global röst med en ekonomi som till stora delar handlar om export. Det kräver nära och goda internationella relationer för att kunna upprätthålla flöden med andra länder och regioner.

Pandemin, grundstötningen i Suezkanalen och kriget i Ukraina visar både på vikten av dessa flöden av varor, människor och medmänskliga kontakter och på hur känsliga de är för konflikter och andra störningar. Vi ska under alla omständigheter försvara Sveriges frihet, säkerhet och rätt till självbestämmande samt främja stabilitet och säkerhet i vårt närområde.

Sverige axlar ett stort europeiskt ledarskap och är en stark internationell kraft. Sverige kommer att bidra stort i försvarsalliansen Nato. Sverige och Europa behöver mer samarbete, inte mindre.

Fru talman! Sverige och världen befinner sig i en ny tid. Det är ett rävspel som pågår i världen, och vargar upptäcks i varje hörn av spelplanen. I Sveriges direkta närhet slåss våra grannar för sina liv och för sitt lands fortsatta existens. Rysslands olagliga invasionskrig i Ukraina visar på ett gränslöst förakt för folkrätten, den europeiska säkerhetsordningen och FN-stadgans mest grundläggande regler. Vi måste därför vara oerhört klar-synta i denna vargavinter.

Rysslands mål att ersätta den europeiska säkerhetsordningen och föra oss tillbaka till en tid där våld går före rätt kräver att Sverige lägger om kursen i den samlade utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. Sveriges intressen och demokratiska värderingar måste vara kärnan i den politiken.

Rysslands förkastliga krig mot Ukraina har med all tydlighet visat på två saker: för det första att ensam inte är stark och för det andra att om vi står tillsammans och enade är vi oslagbara. Ryssland trodde att de kunde splittra västvärlden genom ohämmat våld och terrorliknande krig mot civila mål och mot Ukrainas befolkning, men Rysslands krig har gjort att västvärlden aldrig varit mer beslutsam i sin enighet. Det är en enorm styrka, och den kommer att hjälpa Ukraina att vinna freden.

Fru talman! Enigheten är styrkan. I en aldrig så orolig omvärld, där Iran blir påkommet av IAEA med att anrika uran till långt över avtalade värden enligt JCPOA och där bevakningen från IAEA inte återupptagits förrän nu, behöver EU stå enat – men inte stillastående – för att förhindra en eskalerande konflikt och en militär konfrontation.

Den kontinuerliga översyn som görs inom FN och EU av vilka åtgärder som är lämpliga, juridiskt genomförbara och effektiva behöver intensifieras. Sverige stöder det iranska folkets krav på mänskliga rättigheter. Sveriges fördömer enskilt och tillsammans med EU det övervåld som iranska myndigheter använder mot sin befolkning och andra. Ansvar ska utkrävas av dem som är skyldiga till Mahsa Jina Aminis död.

Endast 6 procent av världens befolkning lever i demokratiska stater, och den andelen minskar. Den demokratiska tillbakagången i världen i det här allvarliga världspolitiska läget kräver stort fokus på just demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer. Det är viktigt att Sverige står enade med världens demokratier i den gemensamma strävan efter att engagera fler länder för en demokratisk utveckling. Därför är det viktigt att inom ett-Kina-politiken fortsätta utveckla kontakter och samarbeten med Taiwan.

Taiwan har väl fungerande lärosäten för att lära ut både kinesisk kultur och språket mandarin utan kommunistisk prägel. Världen har mycket att lära av Taiwan. Inte minst inom WHO kan dessa kunskaper tas till vara. Moderaterna vill att Sverige ska skapa möjligheter för ökade kontakter inom forskning, handel, civilsamhälle och näringsliv med Taiwan och ser med tillförsikt fram emot vad som kommer ur vår nya regerings beredning av ett House of Sweden.

Fru talman! Jag vill understryka att Dawit Isaak och Gui Minhai omedelbart ska frigges och att arbetet med även andra komplicerade fall av frihetsberövade svenskar i världen fortsätter. Jag vill också nämna Vladimir Kara-Murza, som dömts efter en olaglig rättegång till 25 år i ryskt fängelse. Han har, liksom redan fängslade Aleksej Navalnyj, synliggjort korruptionen inom Putins parti och inre cirkel. De ska båda omedelbart frigges. Det är i stället Putin och hans medbrottslingar som ska dömas och fängslas för de ohyggliga krigsbrott och brott mot mänskliga rättigheter de begått i sitt olagliga krig mot Ukraina och mot oppositionella i Ryssland.

Sverige har ett starkt värn för demokrati och därmed jämställdhet. En viktig del av länders hållbara säkerhet och demokratiutveckling är just jämställdhet. Att värna flickors och kvinnors rätt till egenmakt, till stärkt ställning i samhället och till frihet är en stark ledstjärna i det strategiska jämställdhetsarbetet framåt. Det innebär också att bekämpa alla former av förtryck och sexuellt och könsrelaterat våld.

Det finns en oerhörd orättvisa i att en stor del av världens befolkning lever under skadliga sedvänjor såsom hederskulturens förtryck, där unga flickor slits ifrån sin mammas armar för att giftas bort under tvång. Tvångsgiftet av barnet kan också ske med mammans välsignelse, vilket kanske är ännu värre. Det allra värsta är att döttrar mördas i skuggan av en förlorad familjeheder.

Vi är alla här inne otäckt medvetna om att könsstympning sker av flickor som därigenom blir skadade för livet endast för att männens lustar och familjens påstådda heder sätts före flickans liv. Sverige ska arbeta med SRHR och alltid vara en tydlig röst för jämställdhet och för flickors och kvinnors rättigheter och möjligheter.

Vissa kallar det feministisk utrikespolitik, andra strategiskt jämställdhetsarbete. Det viktiga är att orden inte stannar vid ord, därför att under tiden, fru talman, våldtas och lemlästas kvinnor, flickor tvingas till sexsla-

veri under religiösa välsignelser och kvinnor förnekas rätt till utbildning och ekonomisk egenmakt.

Kvinna, liv, frihet – ropen hörs högt från Iran, men de gäller för hela världen. Om detta är vi eniga, fru talman. Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut.

(Applåder)

Anf. 116 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Ann-Sofie Alm nämnde vikten av jämställdhetsarbete och stöd till SRHR, och där är jag absolut överens med henne. Men det gör det ju ännu mer märkligt att regeringen har tagit bort den feministiska utrikespolitiken. För mig är det väldigt konstigt eftersom det ger signaler om att feminismen inte är viktig längre på samma sätt. Det är väldigt beklagligt när jämställdheten backar kraftigt i världen som ett resultat av coronapandemin, klimatkrisen, kriget och konflikterna. Kvinnor och flickor drabbas särskilt hårt.

Kvinnors ekonomiska möjligheter har minskat, och barnäktenskapen ökar igen, liksom könsstymningen. Flickors möjligheter att gå i skola har gått tillbaka. Allt detta är tecken på att jämställdheten backar. Att ta bort den feministiska utrikespolitiken är att skicka fel signaler till flickor och kvinnor ute i världen och till omvärlden.

Anf. 117 ANN-SOFIE ALM (M) replik:

Fru talman! Jag vet att ledamoten och jag delar engagemanget för flickors och kvinnors rätt till sin egen kropp, egenmakt i samhället, utbildning och möjlighet att välja själva precis hur de vill leva. Vi delar den uppfattningen.

Det vi inte delar uppfattning om är vilken etikett vi ska sätta på detta. För mig spelar det inte någon större roll. Under etiketten feministisk utrikespolitik fanns en utrikespolitik som innehöll handlingsplaner som det inte blev någon effekt av.

Vi måste kunna jobba med de här frågorna och se effekt. Det behövs ett strategiskt jämställdhetsarbete som sträcker sig långt över Sveriges gränser, för vi som är födda och uppvuxna i Sverige har en otroligt privilegierad plats i samhället. Vi är otroligt privilegierade och måste kunna dela med oss av den jämställdhet vi ser här och som lönar sig i form av ett mer demokratiskt samhälle. Det lönar sig. Bolag som är jämställda blir mer lönsamma. Det lönar sig på alla sätt att ett jämställt samhälle finns och levererar för alla i samhället.

Det verkar bara vara en etikett som vi bråkar om. Jag tror bestämt att Vänsterpartiets representant kommer att förstå att strategisk jämställdhetspolitik kommer att göra stor nytta.

Anf. 118 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Jag tackar Ann-Sofie Alm för svaret.

Jag tycker ändå inte att det bara är en fråga om etiketter. När jag var vice talman och reste runt och representerade riksdagen i världen fick jag många gånger frågor om just den feministiska utrikespolitiken. Det var många som var intresserade av den och av vårt jämställdhetsarbete. Då förklarade jag att den feministiska utrikespolitiken är något som ska genomsyra hela den utrikespolitiska agendan och även biståndet.

Många länder har lyssnat på detta. Dessutom har flera länder i världen börjat diskutera i samma termer och vill genomföra en feministisk utrikespolitik. Det handlar om ett tiotal länder, såsom Frankrike, Chile med flera. Att nu ta bort den feministiska utrikespolitiken är att ge fel signaler till omvärlden.

Det är klart att man måste se att det inte går att få gehör och genomslag för allt detta på en gång, men vi hade ändå siktet inställt på ökad jämställdhet på ett strukturerat och bra sätt.

Vi i Vänsterpartiet ser ju gärna att Sverige till exempel avsätter 50 procent av biståndet till jämställdhet och 10 procent örönmärkt till SRHR för att visa hur viktigt jämställdhetsarbetet och kvinnors delaktighet är. Jag undrar hur Ann-Sofie Alm ser på det.

Anf. 119 ANN-SOFIE ALM (M) replik:

Fru talman! Jag tackar Lotta Johnsson Fornarve för fortsatta frågor.

Ledamoten sa i sin första replik att tecknen på jämställdhet minskar i världen och att jämställdheten är på tillbakagång. Ändå hävdar hon att regeringens politik gav den nytta som man ville ha.

I mitt anförande talade jag ganska mycket om hederskultur och de brott mot mänskliga rättigheter som hederskulturen innebär. Här i Sverige har vi också hederskultur, som vi försöker adressera och visa nolltolerans emot.

Under den förra mandatperioden behandlade vi ett betänkande som föreslog att vi skulle utvisa fler som hade begått brott. Betänkandet innehöll ett ganska starkt yrkande som fick genomslag och handlade om att fler som begår hedersbrott ska utvisas. Detta betänkande, detta yrkande och denna inställning sa Vänsterpartiet tvärt nej till.

Om man inte på hemmaplan vill visa att hederskultur är något som är fel och utgör ett brott mot mänskliga rättigheter, hur ska man då kunna visa det ute i världen och vara den förebild som ledamoten säger sig vilja vara? Vi måste ju visa med goda exempel. Och vi måste ha ett strategiskt jämställdhetsarbete som gör nytta och som hjälper kvinnor och flickor till ett bättre liv.

Anf. 120 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Fru talman! Jag hade inte tänkt beröra frågan om strategiskt jämställdhetsarbete, men när jag lyssnade på det förra replikskiftet måste jag ändå ta upp den. Det är klart att det handlar om strukturer och om att se de strukturer i världen där man försöker trycka tillbaka kvinnor. Man gör det med kläder och genom att kvinnor inte får vara ute. Man gör det genom att hävda traditionella värden och så vidare. Detta är det viktiga. Min fundering är om regeringen ser det som en strategisk insats att försöka bemöta detta.

Jag uppfattar, fru talman, att strategiskt jämställdhetsarbete är nästan lika mycket en etikett som feministisk utrikespolitik är. Vad står det för egentligen? "Strategisk" låter spännande, men vi har inte sett exakt vad det står för. Det vore intressant att se vad det är.

Om man har en feministisk grundsyn, vilket jag som liberal centerpartist har, ser man naturligtvis det hela tydligt och vill åtgärda det.

Anledningen till att jag begärde ordet var de positiva ord jag hörde från Ann-Sofie Alm, fru talman, när hon berörde vikten av att utveckla relationerna med Taiwan och att stå upp för Taiwan. Jag hörde någonting som jag inte kan läsa om i betänkandet, nämligen den stora förväntan som verkar ligga i luften någonstans mellan kammaren och UD om ett House of Sweden. Kan Ann-Sofie Alm bekräfta att det blir ett House of Sweden och att Moderaterna står upp för det? Det gjorde de för ett år sedan när vi behandlade frågan. Står de upp för det i dag?

Anf. 121 ANN-SOFIE ALM (M) replik:

Fru talman! Jag tackar Kerstin Lundgren för frågorna. Det blev några att besvara.

Låt mig börja med House of Sweden. Taiwan är ett demokratiskt land och visar att man kan ha en fullvärdig demokrati och samtidigt tala kinesiska.

I betänkandet, vars förslag till beslut jag yrkar bifall till, säger vi att vi inväntar beredningen av det tillkännagivande som riksdagen riktade till regeringen under förra mandatperioden. Jag ser med tillförsikt fram emot beredningen och hoppas att vi verkligen ska öka våra kontakter och internationella relationer med Taiwan.

Vi hör hur det mullrar över Taiwansundet just nu. Taiwan utsätts för ganska hotfulla rörelser från Kina. Detta måste man kanske också ta i beaktande när det gäller hur stora steg man ska ta. Men att Taiwan ska ha en observatörsplats i WHO är alldeles självklart.

Jag ser med tillförsikt fram emot hur den nya regeringen kommer att bereda det hela i Regeringskansliet.

Anf. 122 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Fru talman! Jag fick svar från utrikesministern i dag på en fråga om observatörskapet i Världshälsoorganisationens församling, och det var inte jättetydligt. Jag uppfattar att försiktigheten har tagit över.

Mot den bakgrunden undrar jag, fru talman, om Ann-Sofie Alm kan berätta något som ger kött på benen för en positiv förväntan. Om det ska bli ett House of Sweden gäller det inte bara att utveckla lite relationer, utan då handlar det faktiskt om att sätta spaden i jorden och bestämma sig för att här ska bli ett House of Sweden. Det handlar om något mycket mer än lite internationella relationer. Att göra detta handlar också om att stärka och skydda den demokrati som vi är överens om präglar Taiwan.

Anf. 123 ANN-SOFIE ALM (M) replik:

Fru talman! Mer kött på benen har jag dessvärre inte. Men Moderaterna står upp för att Taiwan ska ha en observatörsplats i WHO. Regeringen har såklart ett annat förhandlingsläge. Jag kan förstå att utrikesministerns ställningstagande var försiktigt.

Låt oss se på de fördelar som finns för resten av världen om Taiwan har en observatörsplats i WHO. Taiwan har lyckats väldigt bra med pandemin. Trots att man har en ganska låg bni har man lyckats förlänga sin livslängd över tid på ett sätt som är svårt att hitta i något annat land med samma förutsättningar. Inom forskningen är Taiwan otroligt intressant, och vi ska aldrig förneka forskningen.

Fru talman! Jag vill återkomma till den första frågan Kerstin Lundgren ställde till mig: om vad strategiskt jämställdhetsarbete står för. Strategiskt jämställdhetsarbete innebär att ha en större förståelse för vad kvinnors egenmakt är. Man jobbar till exempel med humanitärt bistånd, utbildning och kvinnors ekonomiska egenmakt. Det finns naturligtvis mycket som man behöver adressera för att nå jämställdhet i ett land som ligger långt efter. Ett strategiskt arbete handlar om att ha de långa linjerna för den feministiska utrikespolitiken, om man vill säga så. De behöver vara ännu längre om man vill hitta nytta och göra nytta i det strategiska jämställdhetsarbetet.

Anf. 124 ALEXANDRA VÖLKER (S):

Fru talman! För första gången på flera decennier ser vi hur fattigdomen verkar öka i stället för att minska. Demokratien är på tillbakagång och auktoritära krafter på frammarsch. Samtidigt ser vi bara början på klimatförändringarnas konsekvenser, såsom extrem värme, torka, svält och på andra håll stora översvämningar.

Det allt tuffare läget drabbar stora delar av världens befolkning. Men gång på gång ser vi att det är kvinnor och barn som drabbas hårdast. Det är deras villkor som försämras först. Det är deras möjlighet till försörjning som försvåras först. Det är deras möjlighet till påverkan som aktivt begränsas. När det ekonomiska läget försämras och när auktoritära krafter kommer till makten är det alltid kvinnorna som drabbas först.

I Afghanistan ser vi hur talibanregimen begränsar kvinnor på område efter område: stänger dörren till utbildning, begränsar möjligheten till försörjning och stänger dörren för dem som vill kunna röra sig fritt. Det allra senaste beskedet är att inga kvinnor får arbeta för FN i landet. I julas var beskedet att inga kvinnor fick arbeta i de icke-statliga organisationerna. I ett könssegregerat land som Afghanistan innebär beslut om att kvinnor inte får arbeta i hjälporganisationer i praktiken att kvinnor inte heller kan få stöd av dessa organisationer.

I Iran har vi under det senaste halvåret sett hur kvinnor kämpar för sin egen frihet och för att få leva fritt i demokrati. Men vi ser också med vilken brutalitet kampen slås ned.

FN:s resolution 1325 handlar om kvinnors och barns särskilda utsatthet i konflikter och vikten av kvinnors deltagande i konfliktlösning och fredsfrämjande. Även om resolutionen är välkänd, inte minst i detta hus, verkar dess faktiska innehåll ständigt glömmas bort. Det handlar om kvinnors deltagande vid den beslutande makten. Det handlar om att säkerhet, stabilitet och fred för hela befolkningen inte kan skapas av delar av befolkningen. Då kan inte alla fredsfrämjande soldater vara män. Då kan inte heller alla fredsförhandlare vara män. De som sitter vid bordet och tar de säkerhetspolitiska besluten kan inte alla vara män. Och detta ändras inte av sig självt. Ska kvinnor vara med vid de beslutande borden måste vi ständigt lyfta kvinnliga kandidater.

Under åtta år bedrev Sverige en feministisk utrikespolitik. Under åtta år var det kvinnors särskilt utsatta situation som vägledde utrikespolitiken. För att leva upp till åtagandena i resolution 1325 gav man bland annat i uppdrag till Folke Bernadotteakademin att inrätta ett medlingsnätverk. Det har under de här åren samlat 19 kvinnor med lång erfarenhet av dialog och

fredsmedling. Nu har den nya regeringen valt att pausa det arbetet. Det är vilande i väntan på utredning, som det kallas.

Sedan Sverige som första land införde feministisk utrikespolitik har flera länder följt i Sveriges fotspår. Men sedan regeringsskiftet är inte Sverige längre ett land som bedriver feministisk utrikespolitik. Att säga att Sverige står upp för jämställdhet och att man eventuellt ska ta fram en ny plan för sexuell och reproduktiv hälsa är inte samma sak som feministisk utrikespolitik. Den nuvarande politiken är som bäst symtombehandling. Feministisk utrikespolitik är att agera aktivt för att möta grundproblemet.

Fru talman! Närmare 700 miljoner av världens befolkning lever i extrem fattigdom. Omkring 55 väpnade konflikter pågår. Endast 14 procent av världens befolkning lever i demokratier. Den fattigdom, torka och svält som breder ut sig får enorma konsekvenser. Att i det läget minska det svenska engagemanget till att fokusera på endast det egna närområdet är ansvarslost.

Tigray, Sudan och Somaliland är bara några av de platser där det just nu pågår väpnade konflikter med fruktansvärda brott mot mänskliga rättigheter, där människor får sina rättigheter kränkta och där människor dödas varje dag. Tillsammans med torka och svält skapar de här konflikterna helt fruktansvärda situationer för människorna som lever där. Konsekvenserna sträcker sig långt bortom de geografiska områdena och drabbar även kommande generationer.

Att ensidigt fokusera på vårt närområde och minska vårt engagemang i resten av världen kommer att få enorma konsekvenser. Vi måste arbeta för att bekämpa fattigdom, främja demokrati och stärka kvinnors rättigheter. Vi måste stå upp för mänskliga rättigheter och demokratiska principer och värna multilateralismen. Därför yrkar jag bifall till reservation 1.

Fru talman! Tänk att en dag komma hem från skolan och mötas av att ditt hem har rivits! Hela huset har demolerats, och alla dina saker har förstörts. För alltför många palestinska barn är detta deras verklighet. FN:s generalsekreterare har varit tydlig med att de israeliska bosättningarna är olagliga enligt internationell rätt och uttryckt att varje ny bosättning på ockuperad mark är ett hinder på vägen mot fred.

Den utveckling som vi just nu ser är mycket oroväckande. Det är viktigt att vi från svenskt håll håller i vårt engagemang, står upp för folkrätten och värnar det svenska biståndet till Palestina. Vi socialdemokrater är stolta över det beslut om att erkänna Palestina som stat som togs av den socialdemokratiska ledda regeringen hösten 2014. Målet är en tvåstatslösning där staterna Israel och Palestina kan leva i fred sida vid sida. Det är också utifrån den målsättningen som vi måste väga våra egna beslut.

Jerusalem har fått särskild status av FN, och alla frågor som rör Jerusalems status måste baseras på folkrätten med en partsförhandlad tvåstatslösning som mål. Att som USA under Trumps presidentskap erkänna Jerusalem som Israels huvudstad får allvarliga konsekvenser och försvårar fredsprocessen. I den kontexten måste vi vara särskilt noga med vilka budskap vi skickar från Sverige. Att som svar på en motion där det yrkas att Sverige ska erkänna Jerusalem som Israels huvudstad säga att det *i dagsläget* inte är aktuellt att göra det öppnar för olyckliga tolkningar, exempelvis att det är något som Sveriges riksdag kan tänka sig framöver. Därför vill jag avslutningsvis yrka bifall till reservation 14.

Anf. 125 MAGNUS BERTSSON (KD):

Fru talman! I detta betänkande om internationella relationer med mera föreslår utskottet att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden, främst med hänvisning till pågående arbete och tidigare ställningstaganden. Vi kristdemokrater står bakom den bedömningen.

I regeringens utrikesdeklaration för 2023, som utrikesministern presenterade den 15 februari, anges bland annat att Sverige fortsatt ska vara engagerat i rustningskontroll och icke-spridning av massförstörelsevapen.

Den uttrycker också en oro över Irans agerande på det kärntekniska området och dess roll i regionen. Med hänsyn till utvecklingen i Iran men även i övrigt är det viktigt att EU-kretsen agerar både direkt och i FN. Det måste göras en kontinuerlig översyn av vilka åtgärder som är mest lämpliga, juridiskt genomförbara och effektiva mot regimen.

I utrikesdeklarationen klargörs det också att Sverige ska fortsätta att vara engagerat i Mellanöstern, på Afrikas horn och i Sydostasien. Beträffande Israel och Palestina ska Sverige verka för en tvåstatslösning baserad på internationell rätt.

Här vill jag dock passa på att betona att vi kristdemokrater ser Jerusalem som Israels huvudstad. Vårt högsta organ, rikstinget, har därför beslutat att partiet ska arbeta för att flytta Sveriges ambassad i Israel till Jerusalem. Det kan dock finnas steg att ta även innan vi är där.

När det gäller Kina fastslår utrikesdeklarationen att Sveriges intressen tjänas bäst av ett nära samarbete mellan europeisk sida och våra transatlantiska vänner. Därför vill jag betona att Frankrikes president Macron varken talade för Europas eller för Sveriges räkning nu vid sitt senaste besök i Kina. Hans uttalande är särskilt olyckligt med tanke på Kinas tonläge mot Taiwan och agerande i Taiwansundet och i Sydkinesiska sjön.

Fru talman! Att rubriken på detta betänkande avslutas med ett ”m.m.” känns väldigt naturligt då det berör så disparata ämnen som utrikespolitikens inriktning, internationellt demokratiarbete, Förenta nationerna och folkrätten samt konsulära ärenden. Det talas också om Sverigefrämjande och internationell samverkan mot terrorism.

Tematiskt diskuteras vidare jämställdhetsarbetet, erkännande av stater och Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser. Geografiskt rör vi oss över områden som Afrikas horn, Västsahara, Kina och Taiwan, Mellanöstern, inklusive Israel och Palestina, och Östeuropa.

Regeringspartierna anser att Sverige ska vara en ansvarsfull och engagerad medlem i de internationella organisationerna. Medlemskap i dessa organisationer möjliggör genomslag för den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken.

Vi vill dock arbeta för ett än mer effektivt, resultatorienterat, representativt och transparent FN och för att motverka alla former av oegentligheter inom FN-systemet. Vi vill också att det ska föras en utrikespolitik där svenska och europeiska intressen och demokratiska värderingar är kärnan.

Respekten för den regelbaserade internationella världsordningen som bygger på folkrätten är central. Den utmanas för tillfället. Sverige ska vara tydligt i sitt engagemang i kampen mot terrorism, värna demokratin och en fungerande rättsstat samt vara en pådrivande och konstruktiv partner i EU, vilket vi visat under ordförandeskapet.

Sverige ska också driva ett strategiskt jämställdhetsarbete i bistånds- och utrikespolitiken, arbeta för att skapa allianser inom FN och långsiktigt och målmedvetet driva på för effektiva lösningar som tillgodoser behoven av bland annat globala klimatåtgärder och hållbar utveckling.

Sverige kommer också fortsättningsvis, enskilt och tillsammans med andra, att agera för att Dawit Isaak och Gui Minhai ska frigges. Samtidigt pågår även arbetet med andra fall med frihetsberövade svenskar.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag till beslut i betänkandet UU7.

Anf. 126 JACOB RISBERG (MP) replik:

Fru talman! Tack för anförandet, Magnus Berntsson!

Jag hörde att ni har fattat ett kongressbeslut om att ni ska jobba för att Sverige ska erkänna Jerusalem som Israels huvudstad.

Det finns två stater som gärna vill se Jerusalem som sin huvudstad. Det finns ett FN-beslut på att det ska finnas internationell närvaro i väntan på ett formellt fredsavtal där man gemensamt beslutar om var huvudstäderna ska ligga. Palestinierna vill också ha Jerusalem som huvudstad.

Jag undrar om Kristdemokraterna har funderat någonting på var ni har tänkt att Palestinas huvudstad ska vara i framtiden.

Anf. 127 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack för frågan, Jacob Risberg!

Som jag betonade är det givetvis en tvåstatslösning som vi vill se. Det är en sådan sak som behöver diskuteras i framtiden.

Mitt parti är dock väldigt tydligt med att vi vill se Jerusalem som Israels huvudstad. Men det finns också lösningar på det som jag skulle tänka är möjliga för framtiden.

Det är den diskussion man behöver komma till den dagen fredsförhandlingar återupptas och vi ser till att få en långsiktig lösning där vi helt enkelt har en tvåpartslösning. Det är dit vi måste komma.

Anf. 128 JACOB RISBERG (MP) replik:

Fru talman! Jag tackar för det eventuella klargörandet. Jag tror dock inte att jag blev speciellt mycket klokare.

Å ena sidan vill ni föregripa fredsförhandlingarna genom att säga att Jerusalem givetvis ska vara Israels huvudstad. Men ni vill inte föregripa fredsförhandlingarna och säga samma sak vad gäller palestinierna.

Min fråga återstår. Om ni tänker er att Israels framtida huvudstad ska vara Jerusalem, var har ni då tänkt att Palestinas framtida huvudstad ska vara?

Anf. 129 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack, Jacob Risberg!

Under förra mandatperioden var det ett antal beslut som fattades prematurt på det här området. Det var framför allt att Sverige erkände Palestina som en självständig stat trots att Palestina inte levde upp till alla kriterierna enligt folkrätten.

Dessutom ställdes det då krav på att man skulle göra en uppföljning och följa upp den palestinska myndigheten för att se till att den skulle fortsätta med demokratiska val. Det är ganska många saker som man inte har gjort.

För att vi ska få något mer balans i det ser vi det som ett bra steg för framtiden. Jag är övertygad om att det här är frågor som Jacob Risberg och undertecknad kommer att fortsätta att diskutera ett antal gånger framöver. Men i dagsläget har vi nog inte samma syn på den frågan.

I detta anförande instämde Markus Wiechel (SD).

Anf. 130 MARKUS WIECHEL (SD):

Fru talman! När vi nu debatterar det viktiga betänkandet om internationella relationer vill jag bara börja med att säga att det känns fantastiskt kul att så många nödvändiga och bra förändringar är på gång inom svensk utrikespolitik.

Precis som Sverigedemokraterna skriver i sitt särskilda yttrande i detta betänkande har den svenska utrikespolitiken i många år blivit ordentligt misskött, likt mycket annan politik i Sverige. Det råder därför inte någon brist på nödvändiga förändringar och reformer.

Vi ser med glädje hur intentionen i vår utrikespolitik delvis vunnit gehör i flera delar av detta betänkande. Samarbetet mellan regeringen och Sverigedemokraterna fungerar alltså mycket väl, så även inom detta område, varför vi noga följer våra viktigaste frågor under mandatperioden och ser med optimism på vad regeringen och Sverigedemokraterna gemensamt kan göra framöver.

Fru talman! För tydlighetens skull tänkte jag lyfta några av de viktigaste frågorna för Sverigedemokraterna i detta betänkande men också flagga för några andra viktiga frågor som nödvändigtvis inte behandlats i utskottet men som ändå är relaterade till just detta. Därtill tänkte jag kommentera betydande förbättringar inom vissa områden.

Låt oss börja med det internationella demokratiarbetet. Det är ingen hemlighet att Sverigedemokraterna sedan länge har lagt stor vikt vid att tydligt främja det internationella demokratiarbetet.

Vi har i våra motioner lyft behovet av att bland annat stötta folkambassader samt att dra lärdom av hur andra länder, exempelvis Storbritannien och Portugal, gör i syfte att underlätta för ett aktivt demokratiarbete i enlighet med Wienkonventionen. I dessa länder ser vi hur man har funnit sätt att frysa tillgångar tillhörande illegitima regimer, och de möjliggör också för legitima folkambassader att överta fysisk egendom från illegitima regimer.

Vi gläds därför åt att utskottet också ser vikten av att dra lärdom från andra länder för att representanter för en organiserad demokratisk opposition som fått fly auktoriaära stater ska få det stöd som de behöver.

Var ser vi då exempel på detta? Det finns två väldigt tydliga exempel, som vi också har lyft tidigare vid ett antal tillfällen: Belarus och Venezuela. I båda dessa länder ser vi en förhållandevis välorganiserad opposition som är beredd att axla ansvaret. När det är så måste vi göra vårt yttersta för att de också ska få den möjligheten.

Fru talman! Ett annat område där Sverigedemokraterna har stuckit ut mycket är frågan om Somaliland. Det finns flera goda skäl till det. Våldsamheterna och de många problemen i Somalia har som bekant pågått länge nu, utan minsta tecken på förbättring. I många fall är det tyvärr tvärtom. Det drabbar i synnerhet de människor som bor där, men det påverkar också övriga världen, däribland Sverige. Därför ligger det ur flera synvinklar i vårt intresse att verka för förbättring.

Vi ser dock hur utskottet nu har tagit ett betydligt mer verklighetsförankrat steg i synen på hela denna region, samtidigt som man erkänner den förhållandevis positiva utvecklingen i just Somaliland, med undantag för de våldsamheter vi ser där just nu och som vi verkligen beklagar.

Dessutom konstaterar nu utskottet att en omvärdering av erkännandet av Somaliland förutsätter en tydlig förbättring av grundläggande mänskliga fri- och rättigheter. Då ser jag att detta i synnerhet gäller religionsfriheten. Jag hoppas onekligen att detta blir en tydlig signal till styret i Somaliland, som bör få vårt stöd när de har vidtagit rätt åtgärder och därmed också är redo för stödet.

Fru talman! Taiwan är en alltmer angelägen fråga när vi ser hur Taiwan, som är en av världens främsta demokratier och kan betraktas som ett föredöme inom närapå varje samhällsområde, hotas av en auktoritär stat som saknar grundläggande respekt för fundamentala värden om bland annat mänskliga fri- och rättigheter.

Tack vare regeringsskiftet ser vi hur en betydligt sundare hållning gentemot Taiwan tar form, och jag utgår från att vi inom en snar framtid kommer att kunna besöka ett House of Sweden i Taipei. Det är en fråga som för närvarande bereds.

Även utskottet kan nu tydligt klargöra att man ser positivt på att samarbetet med Taiwan kan utvecklas ytterligare och att vi har ett intresse av att de får delta i olika internationella organisationer. Jag kan inte nog poängtera hur viktigt det är att vi hand i hand med USA växlar upp samarbetet med Taiwan.

Och så kommer vi till Israel, fru talman. Här finns det väldigt mycket man kan säga. Att Sveriges erkännande av staten Palestina var förhastat bör det inte råda någon som helst tvekan om, och det är glädjande att utskottet också kan konstatera just detta.

Erkännandet av detta område, som aldrig har uppfyllt kraven för att erkännas som stat, har inte bidragit till att förbättra förutsättningarna för en hållbar fred. I sammanhanget hade man kunnat tro att åtminstone en sådan sak hade varit viktig för Socialdemokraterna när de hade makten och när de plötsligt svek och bröt mot sina egna principer i syfte att tillgodose det agg som uppenbarligen finns inom det socialdemokratiska partiet gentemot Israel.

Några folkrättsliga krav har inte heller uppfyllts sedan erkännandet, och beslutet fattades utan den breda blocköverskridande parlamentariska majoritet som den här typen av symboliskt viktiga frågor bör vila på när sådana beslut fattas. Beslutet att erkänna staten Palestina var särskilt olyckligt eftersom den dåvarande vänsterregeringen inte samtidigt tog avstånd från Hamas genom att deklarerat att terrororganisationen Hamas inte kan ses som part i en legitim palestinsk statsledning.

Det bör ses över om det är möjligt att återkalla erkännandet av Palestina samt offentligt förklara att en palestinsk statsledning där Hamas ingår inte kan betraktas som legitim. Vidare menar vi att den svenska representationen i Israel måste öka i Jerusalem, som också bör betraktas som Israels huvudstad.

Sist, men absolut inte minst, fru talman, tänkte jag lyfta Iran och i synnerhet det som behandlas i betänkandet, nämligen kärnenergiprogrammet Joint Comprehensive Plan of Action, JCPOA.

Det är faktiskt rent av skamligt att jag står här ensam och att det bara är Sverigedemokraterna som verkar för att detta avtal slutligen skrotas. Vi har sedan protesterna som bröt ut efter Mahsa Jina Aminis död i Iran sett åtskilliga riksdagsledamöter från närapå samtliga partier sluta upp bakom krav på betydligt hårdare tag mot den iranska skurkregimen. Ändå är det bara jag som står här i dag och verkar för att skrota det avtal som bakbinder EU och därmed också omöjliggör en rad viktiga sanktioner.

I februari och mars 2023 meddelade IAEA att anrikningsgraden vida överskrider JCPOA:s överenskommelse. Vem som helst kan därför konstatera att Iran inte uppfyller sin del av avtalet. Redan det faktum att Iran inte fullföljt sina förpliktelser innebär att avtalet bör betraktas som brutet.

Fru talman! En annan sak: Sverigedemokraterna har gått i bräsch för att regeringen ska bedriva maximalt tryck gentemot Islamiska revolutionsgardet, IRGC. Detta är också regeringens officiella hållning, och det har skett med instämmande från den samlade oppositionen.

Men var är trovärdigheten för detta ställningstagande när samma partier, från höger till vänster, som säger sig stå för detta samtidigt accepterar JCPOA? Det går inte ihop. Man kan inte verka för maximalt tryck mot IRGC och samtidigt acceptera JCPOA.

Avslutningsvis, fru talman: Vi nöjer oss med att ha enbart en reservation i betänkandet – reservation 11, som jag också yrkar bifall till – trots att vi har flera yrkanden inom ett antal olika områden.

Detta gör vi då vi förstår att det inte är möjligt att genomföra allt det vi skulle vilja genomföra på en och samma gång. Men samtidigt ser vi med optimism på de utrikespolitiska framsteg som nu görs tack vare det goda samarbete som finns mellan oss och regeringspartierna.

Anf. 131 MARTIN MELIN (L):

Fru talman! Sveriges roll i internationella relationer ska vara fast förankrad i värderingar och principer som genomsyrar vår liberala demokrati.

Precis som anförts i regeringens utrikesdeklaration ska vi prioritera att föra en i första hand svensk och europeisk utrikespolitik. Detta har blivit än viktigare på grund av det allvarliga säkerhetspolitiska läge vi befinner oss i efter Rysslands anfallskrig mot Ukraina.

Samtidigt ska vi komma ihåg att det inte är något nytt att svensk utrikespolitik ska utgå från att värna svenska intressen och stå upp för demokratiska värderingar. Det har vi alltid gjort, och det ska vi alltid göra.

Sverige ska vara en ansvarsfull medlem i internationella organisationer. Vårt engagemang ska synas och höras. Vi värnar om den europeiska säkerhetsordningen och tror på ett världssamfund som bygger på det regelbaserade internationella systemet. Vi tror på ett effektivt och resultatorienterat FN, och vi tror på att det är de demokratiska principerna som bygger det gemensamma internationella systemet starkt.

Det är viktigt att arbetet med att bryta mönstret att allt färre länder räknas som demokratier fortsätter. Vi behöver demokratier, inte regimer.

Det arbete som Liberalerna och samarbetspartierna i regeringen bedriver inom utrikespolitiken måste också intensifieras på andra områden. Kampen mot terrorism, kampen mot auktoritära tendenser hos vissa stater och kampen mot förtryck på basis av etnicitet eller sexuell läggning, för att ta några exempel, är alla områden där Sverige måste ta striden varje gång.

Fru talman! Vi ska även ta striden för demokratin och jämställdheten. För oss liberaler är jämställdhet frihet. Det är därför av stor betydelse för oss att regeringens utrikesdeklaration anger jämställdheten som ett prioriterat område.

Det har här i kammaren diskuterats olika etiketter på utrikespolitiken. Vi har tidigare hört att man vill se mer av etiketter av typen feministisk utrikespolitik. För vissa partier verkar det vara viktigare att diskutera ord och etiketter än innehåll. Jag menar att ingen bok bör bedömas efter dess pärm. Om man slår upp boken och inte stirrar sig blind på omslaget kan man läsa att Sverige med den nya regeringen faktiskt driver en aktiv utrikespolitik för jämställdheten, där feministiska värderingar återfinns.

Det handlar till exempel om att fortsätta ha fokus på ökad frihet och en stärkt ställning för kvinnor och flickor, bland annat genom att Sverige främjar kvinnors och flickors egenmakt genom rätten till utbildning, till exempel i Afghanistan. Vi stöder även kvinnors kamp i Iran. Vi uppmärksammar och jobbar för att det ska bedrivas arbete för att motverka och i värsta fall utreda våldtäkter som sker i Ukraina med anledning av kriget.

Internationellt arbete är ett abstrakt uttryck som det kan vara svårt att sätta ord på. Låt mig därför knyta an till vad jag och andra poliser uppmärksammar och inte sällan möter i vårt arbete, nämligen mäns våld mot kvinnor och den effekt det har.

Sverige måste också i internationella sammanhang verka för att hejda alla former av könsrelaterat våld och även hemskheter som barn- och tvångsäktenskap samt hedersrelaterat våld och förtryck. Detta måste vi alla stå upp för, oavsett partitillhörighet. Jämställdhet i det internationella arbetet är prioriterat för den här regeringen.

Jag och Liberalerna delar i mycket de åsikter och värderingar i dessa frågor som Miljöpartiet och Socialdemokraterna och även Vänstern för fram, men jag menar samtidigt att dessa värderingar faktiskt tas om hand av den nuvarande regeringen genom den utrikespolitik som bedrivs. Sedan kan det alltid göras mer om man inte är nöjd med det.

Herr talman! Förtryck är påtagligt närvarande när vi diskuterar internationella relationer. Vi följer med intresse det iranska folket och dess kamp mot den brutala regimen i landet. Det är extra närvarande för oss riksdagsledamöter när demonstranter veckovis möter oss utanför riksdagen och påtalar och sprider information om regimen's hänsynslösa politik mot det egna folket, inte minst mot kvinnor.

Det är modiga kvinnor som tar av sig slöjorna. Det är modiga män som stöder deras kamp. Och detta är ingen kamp mot religionen, det är en kamp mot en auktoritär regim som vill påtvinga ett land med 88 miljoner invånare sin tolkning av religionen. Religion och religiösa ritualer ska vara ett fritt val, inte någon annans beslut eller tvång.

Sverige och EU har att vara tuffa mot den iranska regimen på det sätt som bäst gynnar de iranska kvinnorna här och nu, och även på lång sikt. Vi tror på tuffa, riktade sanktioner mot ledande personer inom bland annat det iranska revolutionsgardet. På sikt får vi se om det kan behöva göras mer och i andra former än genom sanktioner. Sverige ska fortsätta vara en stark röst för att kvinnorna i Iran ska få sin frihet.

Herr talman! Rysslands brutala anfall mot en suverän stats territoriella integritet är ett folkrättsvidrigt angrepp som inte har någon plats i det internationella regelbaserade systemet.

Det brukar sägas att alla hjältar inte bär mantel. Hjälten i Kiev bär militär munktröja. När västledare erbjöd eskort frågade han var stödet var. När de ville skicka räddningshelikoptrar frågade han efter ammunition.

Men inga hjältar står själva. Jag tror inte att man är en hjälte förrän man har inspirerat andra att vara hjältar, och det har Zelenskyj gjort. Det ukrainska folket har visat den sanna definitionen av motståndskraft och frihetslängtan. Låt oss aldrig glömma att de strider för sitt folk, sina familjer, sitt land, sin demokrati – men också för Sveriges och Europas frihet och framtid.

Det är en ynnest att kunna stå här och tala i riksdagen utan rädsla för nedfallande bomber. Våra kollegor i Ukraina kan inte ta sin frihet för givet. Våra ord här i denna kammare får därför inte vara bara ord. Låt oss lova varandra att våra stora ord också framöver leder till stora handlingar. Vi måste fortsätta att leverera ekonomiska, militära och civila stödpaket till Ukraina ända till freden.

I detta anförande instämde Ann-Sofie Alm (M).

Anf. 132 ALEXANDRA VÖLKER (S) replik:

Herr talman! Det är intressant med högern och feminismen – denna skräck för detta ord och samtidigt denna vilja att klistra på oss att det skulle vara vi som är fästa vid etiketter. Om feministisk utrikespolitik på riktigt endast hade varit en etikett hade ni ju lika gärna kunnat behålla den, eftersom den dessutom var någonting vi fick ganska mycket beröm för internationellt.

Därför blir min fundering denna: Kvinnor lämnas ständigt utanför vid fredsförhandlingar, vid regeringsbildningar och egentligen vid all direkt påverkan i världen. Det går ständigt åt fel håll. Även här i Sverige går det fruktansvärt långsamt.

En konkret sak som ingick i den feministiska utrikespolitiken var medlingsnätverket, där vi samlar erfarna kvinnliga medlare och bidrar till att främja andra kvinnliga medlare runt om i världen. Om vi ska nå upp till resolution 1325, vilket ju alla säger att vi är överens om, behöver vi se till att lyfta kvinnor och ge dem plats vid bordet.

Då undrar jag: Vilken är Liberalernas syn på framtiden för medlingsnätverket, i och med att det nu har lagts vilande och det är väldigt oklart vad det ska få för framtid?

Anf. 133 MARTIN MELIN (L) replik:

Herr talman! Jag tackar så mycket för frågan. Jag fick frågan om nätverket också förra veckan i samband med en debatt här i kammaren, och

jag har samma svar nu som då. Svaret är att jag inte har något svar. Det är beklagligt att saker och ting som fungerar läggs ned, det tycker jag också. Därför säger jag: Fortsätt kampen för att se till att saker som funkar ska fortsätta fungera! Jag kan inte hjälpa ledamoten med detta här i dag, tyvärr, men sluta aldrig att ta den kampen!

När det gäller om det ska heta feministisk utrikespolitik eller kanske kallas strategisk jämställdhetspolitik är det viktigaste för mig fortfarande vad politiken ger, inte vad den kallas. Det kommer det alltid att vara. När jag läser igenom dagens utrikespolitik och ser vad den leder till, när jag läser biståndsbudgeten och ser vad pengarna ska gå till, ser jag väldigt mycket arbete för jämställdhet. Jag vet inte riktigt vad det är som har försvunnit.

Det kan hända att det är saker som har minskat, och det beror naturligtvis på att det inte finns pengar nog. Vi har en ekonomisk situation i världen som gör att vi minskar stödet till i princip allt. Men jag ser hur vi lägger pengar på att hjälpa mödravården runt om i världen, hur vi hjälper till att utbilda män i jämställdhet och hur vi i den mån det går försöker hindra tvångsäktenskap och barnäktenskap. Jag ser att den här regeringen stöttar väldigt mycket feministiskt arbete runt om i världen. Jag vet inte vad som är fel med det.

Anf. 134 ALEXANDRA VÖLKER (S) replik:

Herr talman! Just det som ledamoten säger är ju själva problemet. Det är kärnan i vår kritik kring den feministiska utrikespolitiken. När man slopade den så kallade etiketten rök faktiskt ganska mycket bra och viktig politik, politik som just syftade till att komma åt själva grundproblemet och inte bara symtomen. Det är skillnaden mellan jämställdhetspolitik och feministisk politik.

Jag förstår att det är lite besvärligt med de här frågorna. Någonstans handlar ju feministisk politik också om att lyfta kvinnor, att se till att kvinnor får plats vid de beslutande borden, att se till att kvinnor sitter med och tar de säkerhetspolitiska besluten och inte bara män.

Om man tittar på Regeringskansliet på andra sidan vattnet kan man konstatera hur det ser ut. Statsministern är man, utrikesministern är man, försvarsministern är man och säkerhetsrådgivaren är man. Fram till extremt nyligen var också precis alla statssekreterare på de departementen män. Glädjande nog har där nu klivit in *en* kvinna, en kvinna i horden av män.

Jag förstår alltså att arbetet med att lyfta kvinnor och att se till att kvinnor får ta plats vid bordet när man ska ta de säkerhetspolitiska besluten är besvärligt för regeringen. Det förstår jag, eftersom man tydligen inte ens kan börja här i Sverige.

Anf. 135 MARTIN MELIN (L) replik:

Herr talman! Jag har en dotter, och jag kan försäkra ledamoten om att jag vill att min dotter ska växa upp i en jämställd värld och att hon ska betyda lika mycket som män. Det kan jag garantera ledamoten, till 100 procent. Jag är den första som skulle stå på barrikaderna om det behövdes.

Att det ser ut som det gör i världen är jag också den första att beklaga. Jag läste någonstans att en av fem parlamentariker i världen är kvinna – en

av fem. Det är förskräckligt. Jag kan dessutom tänka mig att siffran är ännu lägre i vissa länder. Jag tror inte att vi kommer att lösa det här och nu. Men vi kan åtminstone göra vad vi kan.

Ledamoten nämnde att grundproblemet med den feministiska politiken är hur den bedrivs i dag. Då är frågan om det är ett grundproblem som har kommit till under de sex månader vi har haft en ny regering eller om det är effekter av en dålig utrikespolitik som bedrevs av den förra regeringen. Jag vet inte. Ett grundproblem är att ganska stort problem. Om det har uppkommit nu, är det då effekter? Det är det jag försöker förstå.

Vad har hänt på sex månader som har gjort att världen helt plötsligt är jättedålig och att jämställdheten i världen har förfallit totalt? Jag förstår inte vad som har hänt på sex månader. Jag försöker förstå, men jag får inte in det riktigt. Är det ett nytt grundproblem?

Det kan alltid göras mer i alla sammanhang och alla situationer, oavsett om det gäller bistånd eller arbete för jämställdhet internationellt. Den här regeringen kommer också att försöka göra mer. Men just nu ser det ut som det gör. Det får vi nog acceptera.

Anf. 136 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Tack för anförandet, Martin Melin!

Jag ska inte prata om feministisk utrikespolitik, även om jag naturligtvis tycker att det är en jätteviktig fråga. Jag tänkte däremot ta upp en fråga som Martin Melin inte nämnde över huvud taget i sitt anförande. Det gäller Västsahara och Marockos illegala ockupation av Västsahara som har pågått sedan 1975. Det är en många gånger glömd men viktig konflikt.

Liberalerna är ett parti som verkligen har stått upp för Västsahara genom decennier och kämpat för västsahariernas rättigheter. Det är därför lite tråkigt att Martin Melin inte nämnde Västsahara med ett enda ord.

Nu ser vi hur konflikten eskalerar. Sedan 2020 har vapenvilan brutits. Den kom till stånd efter att parterna hade kommit överens om att genomföra en folkomröstning om Västsaharas självstyre. Men folkomröstningen har aldrig blivit av, på grund av Marockos sabotage under alla dessa år.

Världssamfundet har inte lyckats lösa den frågan på ett bra sätt. Sverige har ett gott renommé när det gäller Västsahara. Vi har stått upp för folk-rätten och för Västsahara på många sätt. Men ingenting händer.

Jag undrar om Liberalerna är beredda att trycka på i regeringen för att Sverige ska agera kraftfullt i FN och i EU för att den folkomröstning som man kom överens om för över 30 år sedan äntligen ska komma till stånd.

Anf. 137 MARTIN MELIN (L) replik:

Herr talman! Tack för frågan, ledamoten!

Jag ska villigt erkänna att jag inte är jätteväld inläst på situationen i Västsahara. Jag beklagar det. Jag nämnde inte Västsahara. Jag nämnde inte heller Taiwan, Venezuela eller Sudan. Det finns massor av orosområden i världen som jag inte nämnde. Västsahara är tydligen ett av dem. Jag beklagar det. Jag ska försöka ta med alla områden i mitt nästa anförande. Men man måste ju välja lite under de få minuter man har på sig.

Det svar jag dock kan ge är att jag som liberal såklart vill lösa alla konflikter i världen. Jag vill inte att det ska finnas krig, svält eller orättvisor någonstans, inte heller i Västsahara. Om jag som liberal kan göra något åt

det kommer jag självklart att göra det, även i den här regeringskonstellationen.

Anf. 138 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret. Det var ändå positivt. Jag hoppas verkligen att Liberalerna lever upp till det löftet. Anledningen till att jag tog upp det med just ledamoten Martin Melin är att Liberalerna under lång tid har stått upp för Västsahara.

Jag förstår att man inte kan nämna varenda konflikt. Men det är en konflikt som har pågått väldigt länge, och det är viktigt att hitta en lösning. Jag tror att det finns en risk att det krig som har blossat upp sedan 2020 kommer att eskalera och att det kommer att bli en allvarligare konflikt i Västsahara än tidigare. Det är ingen förtjänt av.

Vi måste kämpa för att få till en fredlig lösning. Då måste folkomröstningen komma till stånd. Där kan Sverige, som har gott renommé och gott rykte i frågan, verkligen bidra. Jag hoppas att ledamoten kommer att se till att det blir verklighet.

Anf. 139 MARTIN MELIN (L) replik:

Herr talman! Jag kan bara förtydliga vad jag sa tidigare. Jag ska absolut göra vad jag kan för att den frågan lyfts upp inom Liberalerna och kanske till och med ännu högre upp. Det lovar jag ledamoten.

Anf. 140 ANN-SOFIE ALM (M) replik:

Herr talman! Tack för anförandet, Martin Melin!

Herr talman! Det här är Martin Melins sista debatt i utrikesutskottet, för den här gången. Därför vill jag gärna tacka honom. Martin har varit fantastisk att jobba ihop med. Han är en problemlösare utan dess like och gör det alltid med ett soligt och glatt leende.

När vi mötte det kanadensiska utrikesutskottet hade vi en trevlig tillställning på Villa Bonnier. När det kanadensiska utrikesutskottet kom ut ur sin buss skrek de: The survivor! Martins berömdhet hade nått hela vägen över Atlanten.

Martin! Vi kommer att sakna dig. Och vi önskar verkligen att du snart kommer tillbaka. Jag vill överlämna ett litet presentkort på en ganska trevlig kväll med dina favoritledamöter i utrikesutskottet. Ett stort och varmt tack!

Anf. 141 MARTIN MELIN (L) replik:

Herr talman! Jag vill tacka för jättesnälla ord. Det har varit en fröjd att vara i utrikesutskottet. Samtliga ledamöter är väldigt kunniga och pålästa. Efter att ha suttit i utrikesutskottet i ett halvår har jag fått väldigt stor respekt för det politiska arbete som bedrivs i det här huset. Det gäller samtliga partier. Vilka politiker som sitter i utrikesutskottet! De är kunniga, duktiga och drivna. Jag håller inte med dem i alla frågor. Men de är otroligt kunniga.

Herr talman! Du kan vara stolt över det utrikesutskott som finns i Sveriges riksdag och den kompetens som finns där.

Tack så mycket!

Anf. 142 ANN-SOFIE ALM (M) replik:

Herr talman! Tusen tack! Mina ord kommer naturligtvis från hela utskottet.

(Applåder)

Anf. 143 MARKUS WIECHEL (SD) replik:

Herr talman! Jag instämmer i allt som Ann-Sofie Alm har sagt. Det har varit en fröjd och en ära att jobba tillsammans med Martin Melin i utrikesutskottet. Tack så mycket!

(Applåder)

I detta anförande instämde Ann-Sofie Alm (M).

Anf. 144 MARTIN MELIN (L) replik:

Herr talman! Jag nöjer med mig ett kortare men stort tack för snälla ord från ledamoten.

(Applåder)

Anf. 145 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka Martin Melin för det goda samarbetet. Jag visste inte att det var hans sista anförande här.

Jag står naturligtvis bakom samtliga våra reservationer – vi har flera stycken. Men jag yrkar bifall bara till reservation nummer 9, som handlar om Västsahara.

Vi lever i en värld som är långt ifrån rättvis. Klyftorna är stora mellan fattiga och rika människor, mellan fattiga och rika länder och mellan kvinnor och män. Den rikaste procenten äger lika mycket som de övriga 99 procenten tillsammans. Det är inte rimligt. Coronapandemin, klimatomställningen och krig och konflikter har ytterligare bidragit till att öka orättvisorna och minska jämställdheten och demokratin. Vår värld är orättvis därför att det finns de som tjänar på orättvisorna.

Vänsterpartiet menar att utveckling och fattigdomsbekämpning kräver en rad åtgärder: en klimatpolitik där de rika länderna och de multinationella företagen tar sitt ansvar, ett strukturerat arbete för jämställdhet, rättvisa handelsregler, ett stopp för skatteflykt, skarpare regelverk för vapenhandel, skuldavskrivningar samt ett effektivt långsiktigt bistånd där man håller fast vid att biståndet ska utgöra 1 procent av bni.

Vänsterpartiet vill att alla politikområden ska vila på en feministisk grund. Att regeringen har valt att bryta med Sveriges feministiska utrikespolitik är ett hårt bakslag för flickor och kvinnor världen över, samtidigt som jämställdheten går tillbaka som ett resultat av ökade kriser och konflikter. Sverige var det första landet i världen som uttalade en feministisk utrikespolitik. Ett tiotal länder, till exempel Frankrike, Tyskland och Chile, har följt Sveriges exempel. Att överge den feministiska utrikespolitiken är oansvarigt samtidigt som det skickar fel signaler till omvärlden.

Vänsterpartiet har som sagt flera reservationer i betänkandet som jag tänker redogöra för, men jag tänker fokusera på Västsahara och Palestina- och Israelfrågan.

Jag börjar med reservationen om Västsahara, som vi har tillsammans med Miljöpartiet och Socialdemokraterna. Västsaharakonflikten har pågått sedan Marocko illegalt ockuperade Västsahara 1975, helt mot FN:s

direktiv om att landet skulle avkolonialiseras. Den internationella domstolen i Haag har också tydligt uttalat att Västsahara tillhör det västsahariska folket. I samband med Marockos anfallskrig tvingades en stor del av västsaharierna på flykt till sydöstra Algeriet, där de fortfarande lever i flyktingläger i Saharas öken under mycket svåra omständigheter. De västsaharier som bor kvar i landet utsätts för ständiga trakasserier och förföljelser av ockupationsmakten.

Situationen har ytterligare förvärrats efter att vapenvilan bröts av Marocko i november 2020. Det var en vapenvila som slöts 1990 efter att parterna, det vill säga Polisario och Marocko, kommit överens om att hålla en FN-ledd folkomröstning om landets självständighet. Det är en folkomröstning som ännu inte ägt rum på grund av Marockos ständiga sabotage.

Världssamfundet har hitintills misslyckats med sitt uppdrag, och Marockos ockupation och plundring av landets råvaror kan fortgå. Nu riskerar kriget att trappas upp som ett resultat av dessa misslyckanden. Det är hög tid att FN och EU börjar ställa krav på Marocko om att acceptera folkomröstningen och att EU lyssnar på sin egen domstol och slutar ingå avtal som innefattar det ockuperade Västsahara och på det sättet legitimerar ockupationen.

Marockos ockupation av Västsahara har fått fortgå utan större protester från omvärlden. Reservationen går ut på att världssamfundet måste ta sitt ansvar i Västsahara och se till att den folkomröstning som parterna enades om för över 30 år sedan kommer till stånd och att västsaharierna därigenom får utöva sitt självbestämmande. Sverige kan inte ensamt ansvara för att folkomröstningen genomförs. Sverige har dock ett högt förtroende i regionen genom ett långvarigt och principfast ställningstagande för folk-rätten och mot ockupationen. Med stöd av detta höga förtroende anser vi att regeringen bör agera aktivt för att skynda på processen för en folkomröstning i Västsahara.

Jag utgår också från att riksdagens ställningstagande från 2012 om att den svenska regeringen bör erkänna den västsahariska staten ligger fast.

Vi har även en motivreservation tillsammans med S, MP och C angående hur vi ska se på statusen för Jerusalem. I betänkandet finns en olycklig formulering om att det inte i dagsläget skulle vara lämpligt att erkänna Jerusalem som Israels huvudstad. Det öppnar för tolkningar som kan väcka frågetecken om den svenska hållningen när det gäller Jerusalem. Vi anser, i likhet med vad utskottet tidigare gett uttryck för, att det med hänvisning till att FN har gett Jerusalem en särskild status och att EU tydligt behandlar Jerusalem som en separat enhet och som en framtida huvudstad för två stater inte är aktuellt att erkänna Jerusalem som Israels huvudstad.

Vänsterpartiet anser att en fredlig lösning på konflikten mellan Israel och Palestina är omöjlig så länge Israels ockupation fortsätter, bosättningar byggs ut och palestinierna förvägras sina mänskliga rättigheter. Detta är inte en provokation bara mot palestinier utan också mot hela det internationella samfundet och folk-rätten. Israels uppenbara folkrättsbrott har samtidigt gång på gång passerat utan att det fått några konsekvenser.

Med den nya högerextrema regeringen har Israels övergrepp mot de mänskliga rättigheterna, folk-rätten och det palestinska folket inte bara fortsatt utan också blivit allt grövre. Samtidigt pågår en allvarlig nedmontering av demokratiska rättigheter inne i Israel. Regeringen har gått fram med ett lagstiftningspaket som innebär stora förändringar av rättsväsendet.

Vänsterpartiet är djupt oroat över utvecklingen, där Israel nu tar stora kliv mot en brutaliserad och alltmer auktoritär regim. Den svenska regeringen har visat ett begränsat engagemang för den humanitära situationen i Palestina. Exempelvis har man valt att drastiskt skära ned på det svenska biståndet till landet. I det allt spändare läget måste den svenska regeringen tydligt stå upp för folkrätten, mot den israeliska ockupationen och för en tvåstatslösning.

En annan reservation som vi har rör kriget i Syrien, som pågått sedan 2011. Konflikten är komplex med olika stridande fraktioner inom landet och inblandning av andra stater. Huvudansvaret vilar dock på den syriska regimen. I den syriska konflikten har det varit svårt att få fram humanitärt stöd till civilbefolkningen. Vänsterpartiet anser att omvärlden måste göra mer för att skydda hälso- och sjukvård i samband med konflikter. Det gäller inte minst konflikten i Syrien. Sverige bör därför som enskilt land såväl som medlem i EU och FN verka för att de stridande parterna ska respektera folkrätten, upphöra med attacker på civila aktörer och tillåta införsel av humanitär hjälp till civilbefolkningen.

Vi har också en reservation som rör Östeuropa. Rysslands aggressiva agerande och inblandning i de östeuropeiska ländernas politik och kränkningar av deras suveränitet och territoriella integritet är självklart helt oacceptabelt. Rysslands folkrättsvidriga och oprovocerade anfallskrig mot Ukraina är i det sammanhanget det allra tydligaste exemplet.

Det finns risk för att fler länder i Östeuropa dras in i konflikten, exempelvis Moldavien och Georgien. Det är därför oerhört viktigt att Sverige stöder Moldavien i ansträngningarna att säkra sin territoriella integritet, demokratiska utveckling och strävan efter att minska de sociala klyftorna och fattigdomen i landet. Sverige måste också som enskilt land såväl som medlem i EU och FN stå upp för Georgiens suveränitet och folkrättens principer.

Även de baltiska staterna befinner sig i en särskilt utsatt situation i förhållande till Ryssland, bland annat eftersom det där finns betydande ryska minoriteter. Till de ansträngda relationerna bidrar även återkommande ryska påverkansoperationer. Vi anser att Sverige kan spela en viktig roll för utvecklingen i regionen. För att göra det bör regeringen inom ramen för samarbetet inom Östersjöregionen främja förbättrade relationer mellan baltiska folkgrupper och ryska minoriteter i Baltikum samt verka för att stärka de baltiska staternas motståndskraft mot ryska påverkansoperationer.

Och så vill jag passa på att kort nämna att vi, även om vi inte har några reservationer om det, naturligtvis står upp för mänskliga rättigheter i Kina – de mänskliga rättigheterna kränks dagligen. Och vi får aldrig någonsin sluta kräva ett ovillkorligt frigivande av Gui Minhai. Självklart ska vi också stödja Taiwan i dess kamp för sitt självbestämmande.

Anf. 146 KERSTIN LUNDGREN (C):

Herr talman! När man lyssnar på denna debatt kan man få bilden av att vi ägnar oss åt alla frågor i hela världen, men så är det inte. Vi kommer tillbaka med betänkanden som rör mänskliga rättigheter, där Iran kommer att få en mycket stor närvaro och bli en stor del av debatten. Det finns andra frågor som också kommer att dyka upp i de sammanhangen.

Om jag nu inte berör alla de frågor där vi självklart står upp för frihet och rättvisa villkor beror det på att jag sparar på krutet till kommande debatter, herr talman.

Vi utgår ju från de motioner vi har. Utrikespolitikens inriktning är en av de frågor som finns med, och den landade i detta betänkande. Det är självklart så, som vi säger i den utrikespolitiska debatten, att utrikespolitiken rör väldigt många politikområden – detta är inte bara UD:s utan hela regeringens och hela Sveriges uppdrag.

Vårt syfte är att skydda såväl den svenska befolkningen som Sveriges statsskick och grunderna för hur människor lever. I den värld vi i dag ser är det tydligt att demokratin backar – 70 procent av världens befolkning lever i dag under auktoritärt styre, och tyvärr blir den siffran allt högre. Mot den bakgrunden måste demokratin stå i centrum för vår utrikespolitik. Det handlar om utrikespolitik, säkerhetspolitik, handel och klimatfrågor. Det handlar om hela bredden av det vi kan prata om.

Här måste demokrati tydligt vara i fokus. Från vår utgångspunkt handlar det om den liberala demokratin, för det är den som har skapat vårt välstånd och givit våra förutsättningar för frihet – för kvinnors och människors frihet i vår del av världen.

Vi anser självklart att ett liberalt perspektiv – ett frihetsperspektiv eller ett demokratiskt perspektiv – ska vara i fokus för utrikespolitiken. Vi anser att den liberala demokratin ska främjas. Det handlar om mänskliga rättigheter, om att stötta rättsstatsuppbyggnad, om att bekämpa korruption, om att stärka kvinnors rättigheter och möjligheter och om att fördjupa samarbetet.

Vi har en diskussion om detta. Hur kan vi då jobba? Ska vi kunna arbeta tillsammans mellan demokratier och på det sättet stärka motkrafterna? Vi behöver ju bygga motkrafter om vi ska lyckas.

Vi ser hur de auktoritära staterna och de auktoritära ledarna försöker att kroka arm för att bygga sin idé starkare. Vi måste vara mycket smartare och mycket bättre och jobba på ett tydligt sätt för att bli en motkraft.

Vi vet att det finns en lockelse. Det finns väldigt många människor som söker sig till vår del av världen och som ser vår samhällsmodell som en hoppfull modell, och det är klart att vi måste ta vara på det. Oavsett om det gäller bistånd eller om det gäller andra områden måste detta finnas med.

Herr talman! Detta betänkande innehåller som sagt flera bilder. Vi har från Centerpartiets sida lyft upp konsulära ärenden i detta betänkande. Det landade här och blev ”med mera”, vilket har berörts tidigare.

Konsulära ärenden är Gui Minhài och Dawit Isaak. Det är mycket viktigt att de fortfarande finns med och att vi lyfter upp deras fall. Detta är svenska konsulära ärenden. De som står upp för det fria ordet – journalister och författare – är en del av dem som nu hotas och fängslas på så många ställen.

Vår svenska medborgare Gui Minhài har nu varit kidnappad sedan 2015. Han kidnappades i Thailand och fördes till kinesiska fängelser. Dawit har i dag suttit fängslad i 7 879 dagar. Det är självklart att vi måste jobba både med att lyfta fram deras situation – att de fortfarande sitter i fängelse – och med att de måste släppas fria. Detta är en oerhört viktig uppgift i kampen för frihet och demokrati och i kampen för det fria ordet. Därför tar Centerpartiet upp detta i en av sina reservationer.

Frågan om Kina och Taiwan har redan tagits upp i debatten. För oss är det självklart att återigen ta upp frågan om House of Sweden.

Vi var överens – vi hade en bred samsyn och ett tillkännagivande. Vi förväntar oss att vi får ett House of Sweden, och vi vill se detta under 2023. Det är inte en komplicerad uppgift, så det bör kunna ske.

En viktig del i diskussionen är den permanenta skiljedomstolens beslut från 2016 om de kinesiska anspråken på Sydkinesiska havet. Detta är ett intressant beslut, herr talman. Där är man tydlig med att de kinesiska anspråken, som är baserade på så kallad historisk rätt, saknar laglig grund. Detta är naturligtvis en viktig internationell signal, för det finns många länder – till exempel ett stort land som krigar i Ukraina – som anser sig ha historisk rätt till ett annat land. Det finns även andra som har motsvarande hållning, så det är klart att detta är en viktig signal.

Vi tycker att det finns skäl att lyfta upp detta. Det handlar om Unclos, och det handlar om att stå upp för internationell rätt i den delen.

Eftersom Israel, Palestina och Jerusalem har tagits upp i debatten vill jag betona att vi är kritiska mot den forna regeringens erkännande av Palestina år 2014. Det skedde på ett felaktigt sätt, och vi har kritiserat det. Vi är tydliga med att detta är en motivreservation. Vi står bakom en motivreservation.

Motivet till att vi gör det, herr talman, handlar om att vi inte ska skapa en ny politik utan stå upp för det som vi har gjort sedan länge. Jerusalem har en särskild status – både EU och FN har den hållningen – som en separat enhet och som en framtida huvudstad för inte en utan två stater. Väljer man att skapa tvivel om detta, eller att gå en annan väg, har man varken folkrätten eller EU bakom sig.

Vi står upp för detta. Därför vill vi inte skapa tvivel, och därför kommer vi att rösta för en motivreservation.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 2 under punkt 1 och reservation 10 under punkt 9.

Jag vill naturligtvis också, som alla andra, passa på att säga tack till Martin Melin för en trevlig tid tillsammans i utrikesutskottet. Vem vet när vi ses igen?

(Applåder)

Anf. 147 JACOB RISBERG (MP):

Herr talman! Utskottet har behandlat en rad motioner som rör Sveriges internationella samarbeten. Vi i Miljöpartiet anser att Sveriges internationella samarbeten är avgörande för att möta klimatkrisen, bekämpa fattigdom och värna mänskliga rättigheter. Vi vill att Sverige ska förvalta det förtroende som Sverige har för att driva på för fred och demokrati och vara en stark röst för rättvisa, fred och hållbar utveckling i världen.

Jag kommer i mitt anförande att beröra situationen i Israel och Palestina och i Västsahara.

Till att börja med vill jag säga följande: Jag saknar den feministiska utrikes- och utvecklingspolitiken. Vi ser att hoten ökar och att kränkningarna av demokratiska och mänskliga rättigheter fortsätter i en rad länder i världen. I takt med att klimatet förändras ökar också spänningar och konflikter som handlar om tillgång till vatten, mat och mark. Det är enorma utmaningar vi står inför. Regeringen vill hellre fokusera på handel, på villkorat och kraftigt sänkt bistånd och på att låta utländska despoter sätta

villkor för yttrande- och demonstrationsfriheten i Sverige, inklusive i Sveriges egen riksdag.

Herr talman! Den 28 mars stod utrikesminister Billström i denna kammar och kallade Israel för en levande demokrati.

”Israel är en levande demokrati. EU:s och Sveriges goda relationer med Israel grundas på gemensamma värderingar som demokrati och respekt för rättsstatens principer. Vi utgår från att rättsstatens principer fortsatt kommer att respekteras i Israel.”

Sedan dess har situationen i Israel eskalerat, och Netanyahus regering har bytt ut en galen reformagenda med en ännu galnare idé: att införa en privat milis. Det börjar bli rätt tröttsamt, men vi undrar verkligen hur den moderatledda regeringen förhåller sig till definitionen av demokrati, eller om det är ett sätt att undvika att markera när regeringar som Sverige samarbetar med kränker rättsstatens principer och mänskliga rättigheter.

Den svenska regeringen och EU behöver markera hårdare mot Israel för att deeskalera situationen. Både israeler och palestinier har rätt till frihet, utveckling och trygghet inom säkra och erkända gränser. Och samtalet om vägen dit behöver bidra till en fredlig lösning. Miljöpartiet stöttar Palestinas rätt att existera och tvåstatslösningen i enlighet med 1967 års gränser.

Miljöpartiet står bakom utskottets bedömning att alla frågor om slutlig status, inklusive Jerusalems status, måste lösas genom förhandlingar mellan parterna och inte genom ensidigt agerande. Israel måste respektera internationell rätt och på allvar försöka hitta vägar framåt för en tvåstatslösning, i stället för att fortsätta expandera sina bosättningar på palestinsk mark. Det räcker inte att hänvisa till att Israel är en demokrati och att vi får hoppas på det bästa. Det är en tandlös utrikespolitik som regeringen för.

Herr talman! Lika tandlös är den tystnad som råder i frågan om Västsahara. Marockos ockupation av Västsahara har fått fortgå utan större protester från omvärlden. Det är nu hög tid att världssamfundet tar sitt ansvar i Västsahara och ser till att den folkomröstning som parterna enades om för över 30 år sedan kommer till stånd och att västсахarierna därigenom får utöva sitt självbestämmande över Västsaharas framtida status.

Sverige kan inte ensamt ansvara för att folkomröstningen genomförs. Men Sverige har ett högt förtroende i regionen genom ett långvarigt och genomtänkt bistånd i kombination med ett principfast ställningstagande för folkrätten och mot ockupationen. Med stöd av detta höga förtroende anser vi att regeringen bör agera aktivt för att skynda på processen för en folkomröstning i Västsahara.

Ett erkännande skulle sätta mycket stark press på Marocko att komma vidare i fredsförhandlingarna. Sverige bör erkänna Västsahara och arbeta för att fler EU-länder gör detsamma. Erkännanden från EU-länder är en viktig pusselbit, och ett svenskt erkännande skulle sända en viktig och tydlig signal till omvärlden och den frihetsrörelse som tror på fred och en demokratisk utveckling i regionen.

Herr talman! Medan vårt och Europas fokus ligger på kriget i Ukraina – och missförstå mig rätt, Ukraina behöver allt stöd det kan få av oss – flyttar Israel samtidigt fram sina positioner på de ockuperade områdena, ännu fler bosättningar byggs och våldsamheter mot civilbefolkningen ökar, och Marocko fortsätter samtidigt att fiska i västсахariska vatten, att

utvinna värdefulla mineraler ur västahariska gruvor och att neka västaharierna rätten till sitt land och självbestämmande. Lidandet hos palestinier och västaharier råkar inte vara mindre bara på grund av att det pågår ett fruktansvärt krig i vårt närområde.

Herr talman! Jag stöder givetvis samtliga av Miljöpartiets motioner och reservationer på området, men för tids vinnande yrkar jag bifall enbart till reservation 3.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 april.)

§ 14 Grundläggande om utbildning

Utbildningsutskottets betänkande 2022/23:UbU6
Grundläggande om utbildning
föredrogs.

Anf. 148 FREDRIK MALM (L):

Herr talman! I detta ärende behandlar vi utbildningsutskottets betänkande 6, och där behandlas ett hundratal yrkanden från allmänna motions tiden i riksdagen i höstas om bland annat skolans värdegrund, trygghet, särskilda ämnen och kunskapsområden och en hel del annat.

Låt mig börja med, herr talman, och säga att svensk skola står inför mycket stora utmaningar. Hur ska fler elever nå kunskapsmålen? Hur ska skolan bli mer likvärdig? Hur ska vi få fler behöriga, duktiga och engagerade lärare? Hur ska vi öka tryggheten, lugn och ro i skolan och stävja skolk, stök, våld och trakasserier? Hur ska vi hjälpa de elever som behöver mer stöd, och hur ska vi stötta de som är högpresterande och inte får tillräckliga utmaningar i skolan i dag?

Det finns inga snabba lösningar på hur vi lyfter upp svensk skola, och det finns inte heller några enkla lösningar. Den som tror det har varken förstått vidden av utmaningarna eller hur en så pass omfattande verksamhet som svensk skola med så många huvudmän, regelverk, fördelnings system och medarbetare kan förändras. Vad som krävs är en rad reformer och ett kontinuerligt, mödosamt arbete under många år för att höja svensk skola till att åter bli en skola i världsklass. Det handlar om att hantera utmaningarna jag redan nämnt och många fler därtill.

Svensk skola måste återgå till att bli en kunskapsskola. Fokus måste vara lärarledd undervisning av hög kvalitet med fokus på kunskapsresultat och läroböcker av hög kvalitet i en miljö som präglas av lugn och ro, ordning och reda, att elever följer de regler som gäller och att lärarna har en arbetsmiljö som gör att de trivs och vill utvecklas i jobbet. Vidare ska föräldrar ta ansvar för att deras barn sköter sig.

Detta kommer att kräva en högre grad av regelstyrning, tydligare fokus på ordning och reda, större satsningar på läroböcker och ett tydligare ledarskap i svensk skola. Målsättningen måste vara att alla elever ska nå kunskapsmålen och att alla skolor ska hålla en hög kvalitet. Så är det inte i dag. Det är tyvärr långt därifrån.

Det som däremot kommer att behöva ta ett steg tillbaka, herr talman, är det omfattande fokuset på digitalisering, särskilt i unga åldrar, den allt-

Prot. 2022/23:93
20 april

*Internationella
relationer m.m.*

*Grundläggande
om utbildning*

för omfattande administrativa delen av lärarnas arbete, flummiga idéer om att ta bort läxor och F-betyget eller att lärarledd undervisning skulle vara något gammaldags och mossigt samt skolor som konkurrerar med klat-schiga koncept och reklamkampanjer men som inte fokuserar på kvalitet.

I grund och botten behöver svensk skola ett statligt huvudmannaskap igen. Detta är i det längre perspektivet den allra viktigaste pusselbiten för att garantera likvärdigheten i svensk skola. Tre decennier av kommunalt huvudmannaskap har försämrat kunskapsresultaten. Vi har urholkat lärar-yrkets status och skapat orimliga skevheter i resursfördelning. Många kommuner har inte tagit det ansvar som krävs för sin skola – antingen för att de inte har prioriterat detta eller för att de inte har haft kapacitet att kunna prioritera detta.

Att skapa likvärdighet i svensk skola, herr talman, innebär inte att re-surserna nödvändigtvis ska fördelas lika. Likvärdighet handlar om lika för-utsättningar, inte om lika ekonomiskt utfall. Svensk skola är redan i dag kompensatorisk genom till exempel socioekonomisk omfördelning, till-läggsbelopp, extra stöd för de elever som behöver det, fritidsverksamhet och en hel del annat. Men svensk skola kommer att behöva bli än mer kompensatorisk eftersom förutsättningarna skiljer sig åt så mycket som de gör. Det handlar till exempel om fler mindre undervisningsgrupper, fler speciallärare, ökade möjligheter till skola på loven för de elever som be-höver och att fler barn i utsatta områden går i förskolan.

Ett sätt att öka likvärdigheten i undervisningen är att satsa på läro-böcker av hög kvalitet. Det gör den här regeringen. Vi satsar detta år från statens sida nästan 700 miljoner kronor i ett riktat stöd till läroböcker och de kommande åren 500 miljoner kronor per år.

Det är intressant att sätta detta i perspektiv. Under 2021, herr talman, fick en elev i svensk skola enligt de senaste siffrorna i genomsnitt läro-böcker i samtliga ämnen för 850 kronor. Det är alltså 70 kronor i månaden. Det är mindre än vad ett basabonnemang på Netflix kostar. Jämfört med våra grannländer ligger vi avsevärt lägre.

De nya pengar som nu tillförs motsvarar ungefär 500 kronor ytterligare per elev för detta år. Huvudmännen kan ansöka om detta stöd, men de får inte lägga mindre resurser på läroböcker och läromedel än de gjort de sen-aste tre åren. Man kan alltså inte minska de kommunala anslagen och kom-pensera den besparingen med statsbidrag, utan pengarna ska gå till fler läroböcker. Det är nya pengar; det är ett ytterligare stöd för att kunna köpa in läroböcker.

Det finns mycket starka skäl för denna satsning. Läroböcker i skolan förbättrar inläringen. Det höjer undervisningens kvalitet, gör det lättare för föräldrar att hjälpa sina barn i skolarbetet och minskar arbetsbördan för lärare som lägger tiotals timmar varje termin på att producera egna läro-medel, som dessutom inte är kvalitetssäkrade på det sätt som en lärobok är.

Fler läroböcker är också en förutsättning för att minska skärmtiden i skolan. Kognitiv forskning visar att barn lär sig bättre när de läser i en bok, och vem som helst som hanterat en Ipad eller en dator vet att det är lätt att bli distraherad. Våra barn behöver mindre skärmtid. De behöver mer läs-ning och skrivning med papper och penna.

Men jag medger att det bästa vore om kommunerna, som har ansvaret för detta, hade prioriterat läroböcker högre. Då hade inte regeringen behövt

göra denna extra satsning. Men eftersom detta område är så eftersatt är denna satsning absolut nödvändig.

Avslutningsvis, herr talman, finns det fler frågor kopplade till läroböcker som nu bereds i Regeringskansliet. Det följer av den utredning som genomfördes för några år sedan av Gustav Fridolin, den tidigare skolministern. Det var en utredning, men det blev två betänkanden av den – ett om skolbibliotekens roll och ett om läromedel. Jag är i grunden positiv till den utredningen, vill jag säga, och jag hoppas att regeringen så fort som möjligt kommer med förslag till riksdagen så att vi kan genomföra de förändringarna. Det handlar bland annat om definitioner i lagstiftning och sådana saker.

Med detta sagt vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 149 AYLIN FAZELIAN (S) replik:

Herr talman! I det betänkande vi debatterar i dag ingår motioner om modersmålsundervisning.

Herr talman! Jag är orolig för vad den här regeringen kommer att göra med våra elevers rätt till modersmålsundervisning. Tidöavtalet har ju landat i att modersmålsundervisningens negativa effekter ska granskas. Det är de facto retorik som man köpt av SD.

Vilka negativa effekter menar man då? Är det att barnen får en tryggare kulturell identitet? Är det att barn som är starka i sitt modersmål också presterar bättre i andra ämnen, som engelska och svenska?

Det finns stor potential att stärka modersmålsundervisningen i Sverige; det är jag den första att skriva under på. Men det är SD-retorik att modersmålsundervisningen skulle vara skadlig. Det finns gott om forskning, gott om forskning i Sverige och internationellt, som konstaterar de stora nyttorna. Det är bara att söka på Google.

Min fråga till Fredrik Malm är om hans regering kommer att ge vika för SD:s krav att ta bort modersmålsundervisningen om den de facto politiskt tillsatta utredningen skulle föreslå det.

Anf. 150 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Jag tackar så mycket för frågan.

Den här verksamheten är ju reglerad i dag, herr talman. I det som vi har kommit överens om och i Tidöavtalet nämns ingenting om att modersmålsundervisningen skulle vara skadlig eller något sådant. Det är socialdemokratisk retorik. Det står att man ska utreda om det kan få negativa konsekvenser. Det skulle till exempel vara om modersmålsundervisningen skulle inkräkta på inläringen av svenska på något sätt eller ta lektionstid från andra ämnen. Om så sker är det ju inte bra.

Jag skulle inte vara särskilt orolig över detta. Sverige har ju haft modersmålsundervisning, som tidigare hette hemspråk, under många år.

Dessutom ställs det vissa krav. Det handlar inte bara om att ens föräldrar talar det språket, utan man ska också tala det språket hemma. Det krävs också att man har vissa grundkunskaper i modersmålet för att man ska kunna ta del av den undervisningen.

Det finns andra saker man kan titta på också, till exempel hur läromedlen ser ut i modersmålsundervisningen. Jag har tidigare fått indikationer på att det förekommit modersmålsundervisning där man haft läroböcker

från hemlandet och hemlandet inte har riktigt samma syn som Sverige på vilket samhällsskick som är mest lämpligt. Det kanske är av just det skälet som de här personerna befinner sig i Sverige – för att de tvingades fly hemlandet.

Det finns säkert saker och ting som man kan titta på i detta, men jag skulle inte vara särskilt orolig.

Anf. 151 AYLIN FAZELIAN (S) replik:

Herr talman! Tack, Fredrik Malm, för svaret!

Man skulle ju vilja bli betryggad när man lyssnar på den här debatten. Men om man är lite mer insatt och dessutom har läst Tidöavtalet och förstår hur de politiska majoriteterna ser ut i den här regeringen blir man orolig.

Sverigedemokraterna nickar instämmande. Det är också intressant.

De facto står det i Tidöavtalet att modersmålsundervisningen ska ses över, och man betonar att det är de negativa effekterna som ska utredas. Då utgår man inte från forskningen, utan det är högst politiskt.

Vad det här regeringsunderlagets största parti vill är ju tydligt. Det står i betänkandet som vi i dag debatterar. Modersmålsundervisningen ska fasas ut. Den ska försvinna. Det är, svart på vitt, vad det största partiet i det här regeringsunderlaget tycker. Då är det inte konstigt att vi är många som är oroliga.

Min fråga till Fredrik Malm kvarstår. Om det är Sverigedemokraternas krav att modersmålsundervisningen ska tas bort och om utredningen föreslår det, för det kan ju vara så att Sverigedemokraterna tycker till om vem utredaren blir, kommer Fredrik Malm att kunna säkerställa att rätten till modersmålsundervisning för våra barn och elever i Sverige kvarstår? Kan han garantera mig det?

Anf. 152 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Till att börja med finns det ingenting i Tidöavtalet som säger att modersmålsundervisningen ska bort. Det finns ingenting som säger att den är skadlig. Det som står där är att det ska ses över om den får negativa konsekvenser.

Det är klart att man se över någonting också utifrån dess positiva konsekvenser. Men det sker inte lika ofta i politiken att man gör det, kan jag säga, och de positiva konsekvenserna tror jag inte att man behöver se över särskilt mycket. Det är bättre att kunna två språk än ett, tycker jag. Det är bättre att kunna tre än två, dessutom, och kan man tio är det alldeles förträffligt. Men om modersmålsundervisningen får konsekvenser för den andra undervisningen, till exempel om man går från lektioner i svenska som man behöver för att i stället läsa sitt modersmål som man ändå har med sig hemifrån, är det inte särskilt bra. Det är väl bra om man kan se över de delarna. Men jag skulle som sagt inte vara särskilt bekymrad över detta.

Anf. 153 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Det var en fröjd att höra ledamoten Malm i talarstolen. Det borde vara mindre klatschigt i svensk skola. Det finns inga enkla lösningar.

Det hade varit välkommet om man uppfattade att det är så regeringens politik funkar. Det är inte riktigt så jag uppfattar det. Men jag utgår från att det här innebär Liberalerna från och med nu inte kommer att säga att svensk skola är räddad om vi bara förstatligar den. Det hade ju varit lite väl mycket av en förenkling, så jag utgår från att det är slut med det i dagsläget.

Jag vill egentligen ställa en fråga om någonting annat. Ledamoten sa att det är flum att ta bort betyget F och att de som diskuterar problemen med dagens F är flummiga.

Det finns en rätt aktiv skoldebattör som heter Mannerheim. Jag uppfattar inte henne som flummig. Det gör tydligen ledamoten Malm.

Lärarnas Riksförbunds ordförande Åsa Fahlén uppfattar inte jag som en flummänniska, direkt. Men det gör tydligen Fredrik Malm.

Alla dessa skolforskare och skolledare säger att det finns problem med dagens system och hur F fungerar. Min fråga är därför: Om vi ska ha en mindre klatschig skoldebatt och lite mer fokus på att detta faktiskt är komplicerat och att det inte finns några enkla lösningar undrar jag om ledamoten Malm ser att det finns problem kopplat till betyget F, det betygssystem vi har i dagsläget och de konsekvenser F-betyget ger när det ges.

Anf. 154 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Niels Paarup-Petersen går upp i talarstolen och argumenterar för att det inte finns några enkla lösningar – och sedan föreslår han precis en sådan: att helt enkelt ta bort betyget underkänt. Då är saken biff, så att säga.

Så enkelt är det inte. Det är inte så att eleverna lär sig mer i skolan för att man tar bort möjligheten att bli underkänd. Om man tar bort betyget underkänd betyder det inte att de eleverna plötsligt har blivit godkända eller har nått de kunskapsmål vi har.

Sanningen är ju att vi måste ha höga ambitioner för svensk skola. Vi måste ha målsättningar och mål som eleverna ska uppnå. Armand Duplantis hoppar 6,22 i stavhopp, tror jag att det är. Hur högt hade han hoppat om han inte hade haft en ribba? Det kan man fråga sig. Det hade varit omöjligt att ta reda på hur högt han hade hoppat, och han hade inte kunnat se om han hoppade högre en gång jämfört med gången tidigare. När han klarar en höjd höjer han dessutom ribban lite till. Det är precis så svensk skola också måste fungera.

Det är klart att man mycket väl kan diskutera de olika betygsstegen. Man kan diskutera spannen däremellan, och man kan diskutera en rad olika saker. Det är inte så att detta är några stentavlor från berget Sinai, utan det är någonting som politiker och även Skolverket kan rå över på olika sätt. Tidigare har vi haft fyra steg, och någon gång har vi haft fem. Ibland har vi bokstäver, ibland har vi siffror och så vidare. Men i grund och botten är det så att vi måste ha vissa mål eleven behöver uppnå för att kunna ta sig vidare till nästa steg, och därför behövs det här betyget.

Man tar en smitväg om man tror att man hjälper barn och ungdomar genom att ta bort F-betyget. Det innebär bara att dessa barn kommer att flyttas upp till nästa stadium, och nästa, och sedan i stället får bekymmer framöver. Det är mycket bättre att sätta in stöd tidigt – att kunna upptäcka dessa elever och ge dem mer hjälp.

Anf. 155 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Jag kan konstatera att vägen från mindre klatschigt till att fortsätta i samma stil som alltid var ungefär fem meter lång.

Jag har inte ens föreslagit att vi ska ta bort betyget F. Jag har inte föreslagit det. Jag ställde frågan till ledamoten Fredrik Malm om han ser att det faktiskt finns problem med hur dagens betygssystem definieras, vad som gör att man får betyget F och konsekvenserna av det. Ser han att det finns problem med det? Det var min fråga. Jag sa inte att betyget F skulle tas bort.

Jag vill däremot jättegärna ställa frågan igen. Låt oss ta Duplantis; det är en fantastiskt vacker metafor! Så här fungerar dagens betygssystem: Om Duplantis skulle trilla en gång när han springer för att hoppa och slå nytt världsrekord – som enligt min mobil är 6,22, men det kan ha kommit ett nytt rekord sedan februari – skulle han inte få lov att hoppa igen. Det är så skolsystemet funkar. Om man trillar en gång får man inte hoppa igen, för det är det som ger betyget F.

Detta innebär att du bedöms efter din absolut sämsta prestation, inte efter hur bra du är generellt. För att få betyget E måste du leverera rätt sak varenda gång. Det är i dagsläget din över huvud taget sämsta insats som avgör om du får lov att hoppa igen och gå vidare.

Jag tror ju att det finns möjligheter att förbättra systemet, och därför frågar jag återigen om Fredrik Malm ser att det finns vissa problem med sättet detta fungerar på och om han ser att det finns ett värde i att diskutera hur betyget F fungerar, mot vilken bakgrund det ges och konsekvenserna av det så som det fungerar i dag.

Anf. 156 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Som jag sa i min förra replik till Niels Paarup-Petersen kan man mycket väl diskutera de olika stegen; det handlar inte bara om F utan om de andra bokstäverna dessförinnan också – E, D, C, B och A. Det är klart att man kan diskutera det. Man kan diskutera om spannen är för stora eller för små.

Riksdagen fattade tidigare beslut kring just detta att från lärarens sida göra den sammanvägda bedömningen vid betygssättningen så att det inte ska vara den sämsta prestationen som påverkar och sätter betygen. Men jag skulle säga så här, herr talman: Mitt största bekymmer är egentligen inte konstruktionen av de olika stegen i betygsskalan, utan mitt största bekymmer är att 15 000 elever går ut årskurs 9 varje år utan att komma in på gymnasiet. Det spelar ingen roll vad betyget de får heter, för de eleverna har uppenbarligen inte nått de mål som krävs.

Då kan man välja, vilket jag nu har förstått att Niels Paarup-Petersen inte vill men vilket andra partier i hans opposition vill, att ta bort betyget F och helt enkelt slussa vidare dessa elever till gymnasiet. På gymnasiet ska sedan alla programmen vara högskoleförberedande, och efter det ska eleverna in på universitetet. Problemet är att detta inte är en bra modell för svensk skola. Det är inte en bra modell för svensk skola att vi på det sättet flyttar den stora utmaningen, alltså att elever ska få grundläggande kunskaper, högre och högre upp i åldrarna.

Egentligen behöver vi gå i motsatt riktning, och vi behöver sätta in stöden mycket tidigare. För att sätta in stöd mycket tidigare behövs det mer av screening, mer av diagnostiska prov och mer av mätbara prov och

annat. Det handlar om att kunna identifiera de här eleverna bättre och kunna sätta in stödet. Det skulle jag säga är det allra viktigaste.

Prot. 2022/23:93
20 april

*Grundläggande
om utbildning*

Anf. 157 AYLIN FAZELIAN (S):

Herr talman! Den här debatten handlar om 118 motionsförslag från allmänna motionstiden som berör grundläggande frågor om utbildning. Jag kommer att göra några nedslag i sådant som för oss socialdemokrater är viktiga ställningstaganden.

Först ska jag dock säga följande: Skollagen tydliggör bland annat att utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna, såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Den utbildning som våra barn får i skolan är förutsättningen för personlig utveckling och för deltagandet i ett demokratiskt samhälle. Skolan lägger också grunden för hela samhällets välbefinnande i framtiden. Men ska man leva upp till skollagens portalparagrafer, som jag precis läste upp, och de mål och visioner som vi har antagit för våra barns och elevers bästa kan vi inte acceptera de systemfel som råder i svensk skola och som leder till att ojämlikheten och segregationen ökar.

I det betänkande vi i dag debatterar lyfts bland annat frågan om religiösa friskolor. I regeringsställning tog den socialdemokratiskt ledda regeringen initiativ till att införa tydligare krav och skärpta regler för religiösa friskolor. Men vi anser inte att det räcker. Vi anser att religiös påverkan inte hör hemma i skolan över huvud taget. Alla skolor i Sverige ska vara bra skolor med fokus på kunskap och bildning – inte religiös påverkan.

Ändå vet vi från bland annat Säpo att det förekommer kopplingar mellan skolverksamhet och islamistiska, våldsbejakande miljöer. Vi får också larmrapporter om kristna friskolor som nekar flickor sexualundervisning. Det är helt oacceptabelt, och därför vill vi socialdemokrater förbjuda religiösa friskolor. Vi vill göra det på ett sätt som också tar hänsyn till de internationella åtaganden som Sverige har ingått och till nationella minoriteters förutsättningar att bibehålla och utveckla sin kultur.

Skolan ska vara en plats för elever att byta idéer och tankar. Skolan ska vara en plats där elever växer som människor genom att umgås med och lära av andra med helt annan bakgrund. Där ska bankdirektörens barn möta arbetarens barn, och barnet från en kristen familj ska möta barnet från en muslimsk familj. I den skolan får alla våra barn växa och utvecklas som människor.

Herr talman! Det är en mycket allvarlig utveckling att läsningen sedan en tid har minskat i alla åldrar. Den socialdemokratiskt ledda regeringen genomförde en rad insatser för att främja läsandet bland unga. Läroplanerna ändrades så att högläsning blev en del av förskolans verksamhet. Hundratals miljoner har satsats på kompetensutveckling för förskollärare och lärare i läs- och skrivutveckling inom ramen för Läslyftet. Att fortsätta stärka läs- och skrivförmågan är avgörande för att kunskapsresultaten ska fortsätta att öka. Därför menar vi socialdemokrater att läsfrämjande insatser behöver fortsätta att genomföras.

Bra läromedel är också avgörande för våra barns och ungas lärande, inte minst för dem som inte kommer från studievana hem. Trots detta är tillgången till läromedel ojämlik, och många skolor har inaktuella läromedel. På många skolor tvingas lärare kopiera upp kompendier, vilket tar tid från undervisningen, minskar likvärdigheten och försämrar föräldrars möjlighet att få en sammanhängande bild av undervisningen.

Därför tillsatte vi en utredning som år 2021 presenterades, med förslag om hur statens roll ska se ut när det kommer till läromedel i svensk skola. Bland förslagen fanns inrättandet av en läromedelsnämnd och ett statligt produktionsstöd, liksom att skollagen ska förtydligas när det gäller elevers tillgång till böcker och lärverktyg. Dessa förslag är viktiga. Därför avsätter vi socialdemokrater både resurser och vilja i vårt alternativ för att genomföra dessa förslag.

Herr talman! Sveriges skolor och våra barn och elever står inför en tuff tid framöver mot bakgrund av den ekonomiska krisen. Jag är uppriktigt orolig över att SD:s regering för en politik som kommer att öka problemen i svensk skola. I regeringens vårbudget blir det inga nya pengar till kommunerna, trots att skolsektorn behöver stora tillskott. Fackförbundet Sveriges Lärare har reagerat på högerregeringens besked med orden: ”Bristen på nödvändiga resurser är ett svek mot barn, elever och lärare som kommer att vara kännbart under lång tid framöver.” Det är tydligt att SD och regeringen låter barnen betala priset för krisen.

Samtidigt är förslagen i Tidöavtalet på skolområdet direkt barnfientliga, vilket bland andra barnrättsorganisationer har konstaterat. På skolområdet ska modersmålsundervisningen ses över, förmodligen för att läggas ned som Sverigedemokraterna vill. Lägg därtill att högerregeringen vill ha en obligatorisk anmälningsplikt mot barn och ett fråntagande av elevernas inflytande och medbestämmande över ordningsregler, vilket också riskerar att ordningsreglers legitimitet och efterlevnad minskar. Dessutom ska jour- och akutskolor inrättas – en sorteringsskola som SD beskrivit ska vara en skola för elever som inte lever upp till ”ett minimikrav för hur man uppför sig”.

För oss socialdemokrater bygger skolpolitiken i stället på att stärka stödet till våra barn, för deras utveckling och lärande. Vi skjuter till betydligt mer resurser till skolan i våra förslag, inte minst till skolor med stora utmaningar.

Vi kräver att samhället tar tillbaka kontrollen över skolan från marknaden och från religiösa krafter och att skolan ska ha ett större fokus på faktakunskaper och tydligare och mer rättvisa betygskriterier.

Rätten till fritidshem behöver byggas ut, och lärare behöver få det stöd de behöver, i alltifrån minskade administrativa bördor till rätten till kompetensutveckling och tillgång till läromedel av hög kvalitet i undervisningen.

Herr talman! Jag står givetvis bakom samtliga våra reservationer, men för tids vinning yrkar jag bifall bara till reservationerna 10, 20 och 24. (Applåder)

Anf. 158 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att säga att jag gärna hade sett att vi inte skulle behöva några akutskolor i Sverige. Problemet är bara att vi gör

det. Problemet är att vi har en situation i svensk skola i dag där vi tvingas införa den typen av åtgärder.

Det är ett underbetyg för svensk skola. Det är också ett underbetyg för svensk skolpolitik och samhällsutveckling under många år att vi har fått en situation där otryggheten kan få sådana konsekvenser att elever kan tvingas att placeras i sådana skolor. Det är dock ingen permanent lösning. Det ska inte vara det och kan inte vara det.

När det gäller till exempel elever som har varit väldigt våldsamma och skapar en otrygghet för andra elever på skolan behöver kanske polisen rycka ut till skolan ofta. Men även de eleverna har rätt till utbildning av pedagogisk personal som måste försäkras.

Vi har den situation vi har i våra skolor. Vissa av de åtgärder som Aylin Fazelian förfasar sig över är tyvärr helt nödvändiga, givet den situation vi har nu. Häromveckan sköts en elev utanför en skola i Eskilstuna. Det har varit andra situationer där personer har gått rakt in i klassrum under lektionstid och till exempel rånat skolan på datorer. Det har varit attacker och till och med en lärare som dödats.

Herr talman! När man talar om resurser till skolan ska man vara medveten om att 92 procent av resurserna till svensk skola kommer från kommunerna medan 8 procent kommer härifrån. Det är faktiskt kommunerna som har ansvar för svensk skola. Jag välkomnar om Aylin Fazelian vill ansluta sig till Liberalernas uppfattning och återföra ansvaret hit.

I nio av Sveriges tio största kommuner är det Aylin Fazelians parti som styr. Det är ni som drar ned anslagen i de kommunerna.

I detta anförande instämde Robert Stenkvist (SD).

Anf. 159 AYLIN FAZELIAN (S) replik:

Herr talman! Det är ett underbetyg för Liberalerna att man har gett upp om Sveriges barn och elever.

Den bästa kränkningen är den som aldrig sker. Det som behöver ske är att våra elever, våra barn, får det stöd de behöver i skolan. Vägen att gå är inte SD:s linje att sortera barn i olika skolor. Vad akut- och joursskolor är vet vi inte. Det är skrämmande att Liberalerna nu för en politik om en sorteringsskola.

Herr talman! Jag tycker att det är magstarkt att Fredrik Malm menar att det inte är så himla viktigt med resurserna från staten till välfärden. Det är avgörande! I regeringens vårbudget lägger man inte en enda ytterligare krona till välfärden när våra skolor har enorma utmaningar med tanke på de kostnadsökningar som är.

Skolor och kommuner vittnar om att barn behöver äta mer av maten i skolan för att de är hungriga. De får inte tillräckligt med mat hemma. Då kommer regeringen med nedskärningar till den redan pressade skolan. Redan pressade barn ska också få se sina lärare bli uppsagda. Det spelar så klart roll med resurser. Det är ansvarslöst av den här regeringen och inte minst av Fredrik Malms parti, som en gång kallade sig för ett skolparti, att vända ryggen åt våra barn och elever.

Anf. 160 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Låt mig ta ett exempel. För ett antal år sedan var det en elev på en gymnasieskola i Stockholms stad som grovt misshandlade en annan elev. Den elev som blev misshandlad gick för övrigt sin första dag på skolan. Eleven som genomförde misshandeln blev avstängd i två tre veckor av rektorn för skolan. Då var han hemma. Han fick ingen akutskola. Sedan kom han tillbaka efter tre veckor, och det han gjorde då var att han knivhögg en annan elev till döds.

Att denna elev skulle flyttas till en akutskola tycker alltså Aylin Fazelian är att sortera den eleven.

Jag tror att vi behöver lite perspektiv på situationen i svensk skola. Vi har fall med elever som agerar på ett sådant sätt att de sätter skräck i en hel skola.

Det finns elever som agerar på ett sådant sätt att det blir ständiga polisiära ärenden och elever som till slut gör att skolledning, personal och andra elever anser att situationen är ohanterbar. Då måste man på något sätt i vissa fall kunna genomföra åtgärder som gör att de andra elevernas trygghet stärks och att det finns en ordnad verksamhet för eleven som agerar på det här sättet.

Det här handlar inte om att sortera barn och ungdomar. Det handlar om att hantera en rätt brutal realitet som finns på många skolor i Sverige. Jag hade önskat att det inte behövts, men vi befinner oss där vi befinner oss. Vi har säkerligen i alla tider haft fall med incidenter, och man måste kunna agera för att hantera sådana situationer.

Herr talman! Vad gäller den andra frågan styrs nio av tio kommuner av Socialdemokraterna, och 90 procent av resurserna till skolorna kommer från kommunerna. De borde verkligen satsa mer på skolan i stället för att skylla på regeringen.

Anf. 161 AYLIN FAZELIAN (S) replik:

Herr talman! Vi har nyligen fått igenom en proposition om trygghet och studiero. Det verkar Fredrik Malm ha glömt. Det var otroligt viktigt för oss socialdemokrater att få igenom förändringar på skolområdet som faktiskt kan motverka sådana situationer som Fredrik Malm beskriver.

Det har handlat om att lärare och skolpersonal har fått utökade befogenheter att gå in i en situation fysiskt om så skulle krävas. Det har också handlat om att förtydliga deras rätt att ingripa vid kränkningar och ordningsstörningar och om att rektorer ska få ett tryggare stöd i att tillfälligt kunna stänga av elever eller besluta om avstängning eller placering inom eller utanför skolan. Det är alltså en rad åtgärder som i dag finns och är möjliga för skolan och rektorn att ta till för de elever det krävs för.

Liberalerna väljer i stället att gå med på Sverigedemokraternas ”ge upp”-politik där elever sorteras utifrån ett minimikrav på hur man uppför sig. Vad kommer att vara definitionerna av vilka barn som uppför sig ”rätt” eller ”dåligt” enligt Sverigedemokraterna? Det vet vi inte. Men vi vet att det är otroligt farligt att börja gå den vägen och sortera elever i olika typer av skolor. Vägen framåt är resurser till skolan för att de ska kunna arbeta förebyggande, ge elever stöd och ge lärare, pedagoger och rektorer möjlighet att ingripa.

Anf. 162 NORIA MANOUCHI (M):

Herr talman! I dag debatterar vi utbildningsutskottets betänkande *Grundläggande om utbildning*. Det innehåller en bredd av frågor, och utskottets ordförande Fredrik Malm har redogjort för flera av dem. Jag skulle vilja fokusera på det som jag tror kommer att vara helt avgörande för svensk skola på både kort och lång sikt.

Först vill jag nämna några siffror. Av eleverna i årskurs 9 blir enligt Brottsförebyggande rådet 50 procent utsatta för brott. Av Friends senaste rapport framgår att vart fjärde barn har utsatts för någon form av allvarligt våld i skolan under det senaste året. Närmare 10 procent behövde söka vård för sina skador. Var femte anmälan om hot och våld som inkommit till Arbetsmiljöverket har skickats in av en lärare, och var fjärde lärare har hotats av en elev.

Enligt Friends har trygghetsarbetet som pågår i svensk skola nedprioriterats under de senaste åren, och jag instämmer i den analysen. Egentligen, herr talman, är det mycket märkligt att detta inte över tid har varit en av de i särklass viktigaste frågorna för skolpolitiker i hela landet, att medierna inte har publicerat skandalrubriker var och varannan dag och att föräldrar, elever och lärare inte har tågat genom landets städer. Man kan fråga sig hur det kan ha blivit normalt att hälften av eleverna går till skolan med en klump i magen och hälften går dit med knutna nävar.

Ska inte barn få lära sig vad som är rätt och vad som är fel? Ska det verkligen vara så att djungelns lag gäller, att ingen markerar i lägre årskurser och att det i de högre årskurserna inte längre är någon som vågar? Det finns många som vittnar om hur normbrytande beteende cementerats i tidig ålder och att det etablerats en kultur som går ut på att starkast överlever. Det blir så när den ena elevens rätt till trygghet inte kan garanteras för att man i stället säkerställer den andra elevens rätt att slå.

Det är tråkigt att behöva beskriva en så dystert verklighet, men vi måste förhålla oss till den. Det är, som tur är, fullt möjligt att bryta denna nedåtgående spiral. Det kommer dock att krävas en hel del jobb, men med en regering som har gjort skolan till ett av de sex mest prioriterade områdena kan vi nu äntligen påbörja detta arbete.

I skollagen ska rektorns huvudansvar för att upprätthålla trygghet och studiero skrivas in. Rektorn ska bli skyldig att flytta elever när det är nödvändigt. Målet är att det aldrig mer är brottsoffret som ska tvingas att byta skola.

Vi ska stärka rektorers och lärares befogenheter och ansvar. Tydliga ordningsregler ska bli väl kända för både elever och föräldrar. Föräldrarnas ansvar i detta kan inte understrykas nog. Att se till att barnen lär sig reglerna, att barnen får lära sig att respektera sina lärare och sina klasskamrater och att barnen kommer till skolan utvilade och mätta – det är föräldrarnas ansvar.

Något som föräldrarna däremot inte ska behöva oroa sig för är att deras barn befinner sig i en otrygg miljö under tiden de befinner sig i skolan. Obehöriga ska inte längre ha rätt att beträda skolor eller skolgårdar. Jour-skolor med skickliga lärare och välutbildad personal ska gälla för elever som återkommande brukar våld mot lärare och elever. Om ett brott begås ska det faktiskt anmälas. Det ska vara en plikt som åläggs vuxna inom skolan. När man talar med gemene man blir de förvånade över att det inte

redan ser ut på detta vis, men nu ska det äntligen komma på plats. Bättre sent än aldrig!

Vi behöver även vidta åtgärder som hjälper barn som mår dåligt att inte bli utåtagerande. Alla skolor bör ha ett förebyggande arbete mot psykisk ohälsa som utgår från beprövade metoder och vetenskap. Hälsosamtalen måste också omfatta den psykiska hälsan. Det borde i svensk skola vara lika naturligt att träffa kuratorn som att träffa skolsköterskan. Barn som bär på en ilska eller som lätt blir så arga att de kokar över behöver fångas upp innan det är för sent.

Herr talman! Moderaterna ser mycket allvarligt på den situation elever i dag befinner sig i. Att barn tvingas – som man faktiskt gör, via skolplikten – att befinna sig på den vanligaste brottsplatsen utan att vi gör allt i vår makt för att säkerställa deras trygghet är en verklighet som jag inte kommer att acceptera.

Jag yrkar bifall till förslagen i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 163 JÖRGEN GRUBB (SD):

Herr talman! Jag yrkar för tids vinning endast bifall till Sverigedemokraternas reservation nummer 25. Vi har flera men väljer den.

I detta betänkande, *Grundläggande om utbildning*, finns många bra förslag – allt från ökad kvalitet på läromedel till tryggare skolgång med bland annat akutskolor som ger möjlighet för huvudmän att värna om tryggheten och studieron i skolan. Det är saker som den gamla regeringen helt har förbisett och bokstavligen blundat för under åtta år.

Nu har vi ett nytt regeringsunderlag, och då tar vi direkt tag i problemen och börjar vår resa mot att göra svensk skola bra igen. Resan kommer att ta tid, och vi kommer att stöta på hinder. Men vi kommer att göra vårt allra bästa. Svensk skola ska åter blomstra, vilket den gjorde under min egen skolgång. Det är något som jag och regeringsunderlaget gärna vill bjuda denna och kommande generationer på.

Herr talman! Värderingar och kultur är viktiga ingredienser i ett samhälle, och så även i skolan. Vi sverigedemokrater värnar särskilt de klassiska svenska värderingarna, såsom etik och moral, där kamratanda, ärlighet, samarbete och hänsyn till varandra är centrala beståndsdelar. Skolan ska också lära ut innebörden av demokrati och respekt för andras åsikter samt stimulera till kritiskt och självständigt tänkande.

I dag ser vi tyvärr vissa avarter i skolan där lärare under lektionstid tar partipolitisk ställning, vilket mina barn har råkat ut för ett antal gånger. Detta beteende måste bort, då det bryter mot de demokratiska spelreglerna. Vår skola ska vara neutral – punkt.

Herr talman! En kvalitetshöjning av skolans läromedel bereds just nu inom Utbildningsdepartementet, vilket är jättebra. Vi sverigedemokrater vill gärna att det ska finnas ett standardiserat urval av läroböcker att välja mellan för respektive ämne och kurs. Dessa ska naturligtvis vara av hög kvalitet, och de ska gärna vara tryckta, neutrala och faktabaserade.

En lägstanivå för kostnader för läromedel per elev och år bör också fastställas. Vad det ska ligga på får dock en utredning visa. En utredning som gjordes för drygt ett år sedan visade att den genomsnittliga svenska kommunen i dag lägger ungefär 650 kronor per elev och år på läromedel, men var femte skola spenderar mindre än 400 kronor per elev och år. Det

är inte mycket; det är en fjärdedel av ett Netflixabonnemang. Jämförelsevis kan nämnas att man i Norge satsar i genomsnitt 1 050 kronor och i Finland 1 450 kronor. Nu har det blivit lite mer på grund av inflation och annat.

Jag är också glad över att regeringen tillsammans med oss sverigedemokrater redan nu satsar 685 miljoner kronor på läromedel med hög kvalitet. Det gjordes väldigt lite inom detta område av den förra regeringen, så nu finns det hopp för Sveriges skolledare och elever.

Herr talman! För några månader sedan gav regeringen Skolverket i uppdrag att införa centralt rättade nationella prov i fyra ämnen. Detta är bra, och många partier har också varit positiva till att det här införs.

Vidare återstår dock arbetet med vilka kriterier som betyg ska sättas utifrån. Det finns bland annat en del att göra i de praktiska och estetiska ämnena, där en alldeles för stor tonvikt läggs på teoretiska kunskaper. Elever förväntas kunna argumentera för sin prestation och analysera densamma. Vi anser att det är utövandet och bemästrandet av själva hantverket som ska utgöra betygsgrund. Låt de elever som är duktiga på detta få möjlighet till ett högt betyg! Jag tror att många elever hade blivit glada över en sådan förändring.

Herr talman! Modersmålsundervisningen är en ofta debatterad reform från 70-talet, min tid i skolan. Syftet var att bevara sitt modersmål och sin kultur för en eventuell flytt tillbaka till hemlandet. Vi hade ju stor arbetskraftsinvandring på den tiden. Målgruppen var barn till arbetskraftsinvandrare, och de utgjorde cirka 5 procent av eleverna i skolan.

I dag är situationen helt annorlunda. En tredjedel av alla elever är i dag berättigade till modersmålsundervisning. Det kostar mycket pengar, vilket jag inte har hört någon prata om. För vissa är det kanske gratis, men kommunerna har en kostnad på cirka 2 400 miljoner kronor per år. Ja, ni hörde rätt: 2 400 miljoner kronor!

I dag är vårt samhälle mycket segregerat, och olika kulturer råder i olika områden. Det gäller särskilt i min hemstad Malmö. Det här är en brist som man inte bör låta öka genom modersmålsundervisning, utan snarare tvärtom.

Att själva språkinläringen skulle förstärka andra områden är ytterst tveksamt. Jag hävdar dock inte motsatsen. I vissa undersökningar, ofta med andra förutsättningar än Sverige eller Norden, kan den visa en marginell förbättring, men inte så stor att den kan anses mycket värdefull. Andra undersökningar visar inte på någon skillnad.

Jag tror att det var 2006 som man i vårt grannland Danmark gjorde den största studien av modersmål någonsin. Den visade på inga eller väldigt små avvikelser mellan gruppen som valde modersmålsundervisning och dem som avstod. Resultatet blev att man tog bort det statliga lagstadgade kravet på modersmålsundervisning i Danmark, ett land där förutsättningarna borde vara ungefär desamma som i Sverige, om än inte exakt.

För de tusentals miljoner kronor som modersmålsundervisningen kostar årligen kan vi få många saker till vår skola. Miljoner skolböcker, höjda lärarlöner, mindre undervisningsgrupper och även stärkt elevhälsa ryms inom modersmålsundervisningens kostnader.

Det är just nu extra svåra tider även för våra kommuner, vilket oppositionen gärna pratar om. Här bjuder vi på 2,4 miljarder kronor – eller som jag sa innan: 2 400 miljoner kronor – i lägre kostnader för våra kommuner. Det kan vi ta direkt.

Vi i Sverigedemokraterna anser att modersmålsundervisningen har tjänt ut sitt syfte. Däremot ser vi väldigt gärna att man lär sig sitt modersmål men att man gör det i egen regi.

Herr talman! Slutligen vill jag meddela att vi under punkterna 9 och 15 först kommer att rösta på vårt eget förslag, och därefter röstar vi på utskottets förslag.
(Applåder)

I detta anförande instämde Patrick Reslow och Robert Stenkvist (båda SD).

Anf. 164 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Herr talman! Jag kommer senare i mitt anförande att beröra samma fråga, men jag börjar ändå här i ett replikskifte att ställa en fråga som ställdes tidigare till Liberalerna om vad som egentligen gäller i Tidöavtalet. Ska modersmålsundervisningen tas bort, så som Jörgen Grubb argumenterade för i talarstolen, eller ska den ses över och utvecklas?

Tidigare hörde vi Liberalernas ledamot säga att det inte handlar om att ta bort modersmålsundervisningen. Men helt plötsligt hör vi Sverigedemokraternas ledamot säga att den ska tas bort. Finns det en överenskommelse, och vad går den i så fall ut på?

Det här är egentligen en retorisk fråga eftersom vi alla vet att detta är en punkt som Sverigedemokraterna har fått in på grund av den rasism som de har stått upp för i kammaren och i Sverige under alla år sedan de grundades. Det handlar om att föra över allt fokus och all politik till ett enda område, nämligen människor som har samma hårfärg som jag. Det handlar om att alltid och i alla lägen försöka föra över fokus från det så att det i stället handlar om huruvida det kostar att ha modersmålsundervisning eller inte, speciellt i tider då Sverigedemokraterna sitter med i Tidöavtalsgänget och genomför de största nedskärningarna någonsin inom svensk skola.

Sverigedemokraterna talar också om forskningen om detta, men forskningen är väldigt tydlig, i varje fall i Sverige. En rad forskare säger dag efter dag emot Sverigedemokraterna i medierna på denna punkt. Jag undrar om Jörgen Grubb kan nämna exakt vilka forskningsrapporter som säger att modersmålsundervisningen skulle ha negativa konsekvenser för barns inläring. Jag vill ha svar på det nu.

Anf. 165 JÖRGEN GRUBB (SD) replik:

Herr talman! Jag börjar med att säga att jag ska undvika att kalla någon annan rasist.

(DANIEL RIAZAT (V): Gör det du!)

Det är väl jag som har ordet? Jag börjar om. Jag ska undvika att kalla någon annan rasist här i talarstolen.

Vad gäller modersmålsundervisningen är ingångslägena för oss och Liberalerna kanske lite olika, men vi är väldigt överens om att man ska göra en utredning om modersmålsundervisningen. Den får vara bred, och man får titta på fördelar och nackdelar för att se om det är värt pengarna och så vidare. Det är svaret på frågan.

Anf. 166 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Herr talman! Jag tror att till och med talmannen, som tidigare i en annan roll har tillhört den här koalitionen, förstår att det här inte var ett svar. Jag ställer frågan igen: Kan Jörgen Grubb och Sverigedemokraterna nämna en forskningsstudie – som inte är gjord av Sverigedemokraterna, som er egen vitbok – som visar på vilket sätt det här skulle ha negativa konsekvenser för barns inläring i den svenska skolan? Skulle Jörgen Grubb kunna svara på det? Svaret är nej, och det är därför vi hörde det icke-svar som tidigare kom från Jörgen Grubb.

Dessutom vill jag lägga till en sak. Sverigedemokraterna vill förändra lagar som gäller människor med utländsk bakgrund. Man vill förändra modersmålsundervisningen, vilket vi inte kommer att tillåta. Det kommer också andra typer av rasistiska förslag. Oavsett detta kommer det nu och framöver i det här landet att bo miljontals människor som talar olika språk. Det kommer att vara människor som jag, som talar persiska. Det kommer att vara människor som talar diverse olika språk från hela världen. Vi kommer att organisera dessa människor. De ska även i fortsättningen ha sin rätt till kunskap och bildning på sina egna hemspråk. Det stärker inte bara dessa människor, till exempel mig, utan det stärker hela vårt samhälle i Sverige. Det är ett samhälle som säger sig vara demokratiskt och stå upp för demokratiska värderingar.

Jag förespråkar att Sverigedemokraterna inte bara läser läroplanen utan också tar till sig det som står i läroplanen. Det som barnen lär sig i skolan i dag är vad sverigedemokrater skulle ha behövt lära sig, nämligen att skolans värdegrund går ut på mänskliga rättigheter, förståelse och medmännisklighet. Det handlar om att värna solidariteten mellan människor.

Anf. 167 JÖRGEN GRUBB (SD) replik:

Herr talman! Den absolut största och mest verklighetstroga studie eller undersökning – man kan kalla det vad man vill – som har gjorts vad gäller modersmålsundervisning är från Danmark. Det var över 10 000 elever som var inblandade i den. Studien resulterade i att man 2006 tog bort det lagstadgade kravet på modersmålsundervisning. Jag tror att jag nämnde detta i mitt tal; det står i mina papper i alla fall. Det vore bra om man lyssnade också. Studien visade tydligt att det var mycket små avvikelser, oavsett åt vilket håll man tittade. Därför fann man ingen anledning att sätta det som ett tvång i Danmark att ha modersmålsundervisning. Jag förstår inte var problemet ligger; detta gör varken från eller till.

Sedan vill jag också påpeka för ledamoten att varken jag eller mina kollegor sagt att detta skulle vara något som är gravt negativt. Jag har faktiskt inte hört någon som debatterat modersmålsundervisning säga det. Men man kan ha i en vågskål att modersmålsundervisningen kostar pengar. Det finns massor med saker som man skulle kunna göra för elever och som inte är negativa. Vi skulle till exempel kunna säga att alla elever i den svenska skolan ska få jättefina mobiltelefoner gratis. Det är säkert

inget som är negativt, men det innebär en oerhörd kostnad för kommunerna. I den andra vågskålen finns, som jag nämnde, elevhälsa, läroböcker och mindre undervisningsgrupper. Det är detta man får välja emellan. I stora drag har det här spelat ut sin rätt. Därför blir vi inte särskilt beklämda om kommunerna inte tvingas ha modersmålsundervisning. Det kostar 2 400 miljoner kronor varje år.

Anf. 168 AYLIN FAZELIAN (S) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att säga att jag har tittat på den danska forskning om modersmålsundervisning som Jörgen Grubb hänvisar till. Jag har det framför mig just nu. Här går det att läsa att resultaten inte är statistiskt säkerställda och att resultaten inte kan användas till avgöranden. Jörgen Grubb kanske ska läsa på lite bättre om den forskning han hänvisar till.

Herr talman! SD har i Tidöavtalet fått igenom att inspektionerna av skolor med muslimsk profil ska öka. Jag antar i alla fall att det är Sverigedemokraterna som har fått igenom det, eftersom det bara handlar om skolor med muslimsk profil.

Vi socialdemokrater tycker inte att religiös påverkan hör hemma i svensk skola över huvud taget, oavsett om det är en kristen friskola eller en muslimsk friskola. Vi tycker att det är viktigt att barn från olika bakgrund möts, att barn får möjlighet att forma sin egen tro och växa som individer utifrån beprövad erfarenhet och vetenskap samt att utbildningen bygger på allas lika värde.

Vi nås av larmrapporter om till exempel kristna friskolor, inte minst i det område som jag kommer från, Västsverige. I dessa kristna friskolor är det så att flickor nekas rätt till sexualundervisning och att lärare och elever ska hålla sig borta från så kallat moraliskt farligt material såsom evolutionsteorin, skilsmässor och hbtq-frågor.

Min fråga till Jörgen Grubb är därmed om han tycker att påtvingad religiös påverkan, som många gånger konstaterats i till exempel kristna friskolor, hör hemma i svensk skola?

Anf. 169 JÖRGEN GRUBB (SD) replik:

Herr talman! Vi som parti, Sverigedemokraterna, har sagt nej till att det ska kunna stiftas nya friskolor som är religiösa. Vi har också sagt att man ska göra flygande inspektioner, som det kan kallas, på de här friskolorna och andra skolor. Vi har inte riktigt fått medhåll från er, men vi kanske får det nu. Man ska alltså inte behöva boka tid innan. Vi vill nämligen ha koll. Vi vill absolut inte att det ska kunna ske någon religiös påverkan i religiösa friskolor under skoltid, utan skollagen ska följas. I så fall ska det ske innan eller efter så att det är valfritt att vara med.

Det är mycket möjligt att det här förekommer på både kristna och muslimska skolor. De största skandalerna har ju varit på de muslimska friskolorna, men det kanske förekommer någonting dåligt på de kristna friskolorna också. Då är det ju det som inspektionen ska slå ned på. Är det tillräckligt allvarligt ska man naturligtvis stänga skolan eller på något annat sätt beivra verksamheten. Det är inget konstigt med det. Vi gör inte någon skillnad på olika religioner, utan man måste helt enkelt sköta sig för att kunna ha de här skolorna. Men de stora problemen har som sagt funnits i

muslimska friskolor, bland annat i Västsverige, nära ledamotens hemvist. Vi har väl alla följt pressen.

Prot. 2022/23:93
20 april

*Grundläggande
om utbildning*

Anf. 170 AYLIN FAZELIAN (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Jörgen Grubb för svaret. Att Sverigedemokraterna säger att de inte gör skillnad på olika religioner är dagens skräll.

Vi socialdemokrater har sett till att inspektionerna ökat. Vi har skärpt kraven. Vi har skärpt kontrollerna av religiösa friskolor. Men det räcker inte. Vi vill gå längre. Vi vill förbjuda religiösa friskolor.

Även om Jörgen Grubb säger att han inte gör skillnad på muslimska och kristna friskolor står det de facto i Tidöavtalet att kontrollerna ska öka av skolorna med *muslimsk* profil. Vi tycker att det är viktigt att de här kontrollerna görs. Vi tycker att det är fruktansvärt att det finns skolverksamhet som är sammankopplad med islamistisk miljö, vilket bland annat Sjöpo har konstaterat. Det är bara att titta på de granskningarna. Men det är också så att det gång på gång har larmats om kristna friskolor *efter* inspektion.

Min fråga kvarstår. Det finns inte med i Tidöavtalet att även kristna friskolor ska omfattas av de utökade inspektionerna. Jag undrar: Är Sverigedemokraterna och Jörgen Grubb redo att lägga sitt muslimförakt åsido för att också ta itu med andra skolor som påtvingar barn religiös påverkan? Är man redo att sätta eleverna i första rummet?

Anf. 171 JÖRGEN GRUBB (SD) replik:

Herr talman! Vi sätter hela tiden eleverna i första rummet. Det sa jag i mitt anförande, och det sa även mina kollegor som företrädare regeringen. Vi bildar tillsammans regeringsunderlaget. Vi gör nu massor av åtgärder som bara handlar om förbättring för elever och lärare.

Ni har hållit på att laborera med vår skola i åtta år. Det har gått allt sämre. Jag hör till och med att när ni står i talarstolen börjar ni helt plötsligt att tala om bra förslag från vår sida. Det var det väldigt tyst om i åtta år.

Det hände ingenting, och det blev ingen verkstad. Ni stängde inga skolor. Ni stängde inga kristna skolor, och ni stängde inga muslimska skolor. Ni gjorde helt enkelt ingenting. Ni stod där totalt handfallna.

Nu låter det som att ni ska vara jätteperfekta. Nu vill ni ha detta. Jag förstår inte varför ni inte gjorde någonting. Nu försöker vi att göra någonting.

I de gemensamma punkterna fick vi med att man skulle skärpa till det extra i muslimska friskolor. Där har de värsta händelserna skett och där har de största problemen funnits.

Vi har också sagt att man överlag ska ha fler inspektioner. Det har lagts mer pengar på fler inspektioner överlag i alla skolor. Vi har gjort detta. Vi har talat om det i flera år.

Ni hade åtta år på er. Det hände ingenting åt det hållet. Ni kommer nu tio minuter över tolv och snackar om: Nu vill vi göra detta. Det är lätt att göra det. Ni hade åtta år på er. Varför hände ingenting?

Jag tycker att åtta år är en ganska lång tid. Två år är bara en fjärdedel av den tiden. Det kan vara tufft att få en utredning. Den kanske tar åtta år och så vidare. Men det handlar om åtta år, kära nån!

Anf. 172 MATHIAS BENGTTSSON (KD):

Herr talman! Skolans uppgift är att hjälpa alla barn. Det är att skapa förutsättningar för att varje barn ska få lära så mycket som möjligt, att varje barn ska få utvecklas som person och kunna förverkliga sin fulla potential.

Därför måste skolan förmedla kunskap för ett liv på arbetsmarknaden, men skolan behöver också förmedla klassisk bildning. Det handlar om förståelse för vårt samhälle, vår historia, vårt kulturarv och de värdefulla dygder och den etik som har förvaltats av kristen och västerländsk tradition. Det är minst lika viktigt för att utvecklas som människa.

Utan en gemensam grundläggande etik skapas ett samhälle där den starke styr och den svage lider. Dagens debatt rör bland annat skolans värdegrund, med normer som alla människors unika och okränkbara värde och solidaritet med de utsatta. Den värdegrunden har en djup förankring i den kristna etiken och i västerländsk humanism.

Skolans ansvar är att förankra den värdegrunden hos eleverna genom att omsätta de etiska principerna i praktisk handling i arbetet mot mobbing och stök.

Herr talman! Alltför många elever bär inte bara på sin ryggsäck på väg till skolan. De bär också på en klump i magen av oro för vad som ska skrikas i korridoren i dag. Mobbingen har fördubblats de senaste tio åren, enligt Friends rapport, samtidigt som skolornas arbete för tryggheten har minskat.

Sociala medier har bidragit till att mobbingen även följer med hem i mobilen. För alltför många barn är inte det sista de får höra innan de somnar på kvällen föräldrarnas ord ”jag älskar dig”, utan de får ett sms med ett hatfullt meddelande: Hur kan man vara så ful?

Herr talman! Det här behöver mötas på bred front med ett aktivt arbete från skolans sida, med skickliga lärare som agerar och evidenssäkrade antimobbningsprogram. Men vi behöver också fånga upp den växande psykiska ohälsan med stärkt elevhälsa och vård- och omsorgsinsatser.

Det gäller inte minst satsningar för trygga familjer. För i familjer som fungerar och har tid älskas vi villkorslöst. Där mäts inte kärlek i antalet likes eller prissätts i märket på tröjan. Där älskas vi för den vi är, inte för vad vi presterar eller hur vi ser ut.

Herr talman! Även elevhälsan är oerhört viktig. Många är de elever som vittnar om hur kontakten med elevhälsan var ett första steg på resan att må bättre. Samtidigt har vi alltför många vittnesmål som berättar om att man tagit sig modet att sträcka ut en hand men mötts av en frånvarolapp på skolkuratorns dörr.

Regeringens aviserade prioriteringar inom elevhälsoområdet är oerhört viktiga för att stärka tillgängligheten och stärka samverkan mellan elevhälsan, hälso- och sjukvården och socialtjänsten så att barn och unga får tidiga och samordnade insatser.

Herr talman! Vi kan konstatera att svensk skola har stora ordningsproblem. Var femte elev i årskurs 9 känner sig inte trygg i skolan. Det är klart att elever som inte känner sig trygga lätt hamnar efter. De får svårt att hänga med i undervisningen.

Det finns uppenbarligen en hel del att jobba med bland eleverna, men dessvärre även bland lärarna. Nästan hälften av högstadiel eleverna uppger att skolpersonalen inte alltid agerar när elever kränks eller behandlas illa.

En rapport från Sveriges kristna råd som visar att varannan kristen ungdom upplever sig kränkt för sin tros skull i skolan visar också att i en fjärdedel av fallen är det läraren som kränker.

Det är fullständigt oacceptabelt. Att som elev bli hånad, fördummad och ifrågasatt av sin lärare, som man står i beroendeställning till, och dessutom inför sina klasskamrater, ska ingen behöva bli utsatt för i ett samhälle som har skrivit under på de mänskliga fri- och rättigheterna.

Värst av allt är kanske att elever i Sveriges kristna råds undersökning har uppgett att ingen har brytt sig när de har vänt sig till skolan för att få hjälp. Det gör att kränkningen blir dubbel.

Alla som jobbar i skolan måste på ett professionellt sätt kunna hantera att det finns människor med olika filosofiska och religiösa övertygelser, likaväl som andra minoritetsgrupper. De ska bemötas med respekt, även om man som lärare eller elev inte själv delar den övertygelsen. Det är någonting som vi behöver återkomma till och bevaka i det fortsatta arbetet. Att förbjuda kristna friskolor, där många av dessa elever äntligen har hittat en fristad, kommer aldrig att vara lösningen.

Herr talman! Lärarna är viktiga. De är helt enkelt avgörande för att eleverna ska må bra. Det är alla de mycket skickliga lärarna vi har ute i landet som bygger skolan stark. Det är lärare med varmt hjärta och fast hand som talar om vad som är rätt och fel och hur man behandlar varandra. Det är de som skapar en skola för barnen att längta till. Det är de som lägger grunden för ett tryggare samhälle i hela landet, ett tryggare Sverige.

Skolledarskap och lärarnas roll är nyckeln. Men det handlar också om ordning och reda i klassrummet och i korridorerna. Redan i dag ska det finnas ordningsregler på varje skola. Men de elever som bryter mot ordningsreglerna måste också mötas med tydliga konsekvenser.

Det finns i dag möjlighet till omhändertagande av föremål, utvisning, kvarsittning, tillfällig omplacering eller, i värsta fall, avstängning. Den typen av åtgärder behöver kunna användas ännu oftare och i större utsträckning.

Det behöver finnas en tydlig konsekvenstrappa för vad som händer vid regelövertramp och ordningsstörningar. Den som saboterar bör själv kunna vara med och laga skadan. Det är fullt rimligt att man i vissa fall skickar hem notan till föräldrarna till den som saboterat. Det måste helt enkelt råda nolltolerans mot klotter och skadegörelse, på samma sätt som det ska råda nolltolerans mot mobbning och kränkande beteende.

Den sortens agerande behöver alltid resultera i en direkt kontakt med hemmet så att föräldrarna kan ta sitt viktiga föräldraansvar. Samhället är större än staten. I det här fallet är vi övertygade om att familjerna själva, men också civilsamhället, skulle kunna bidra mer till att skapa trygghet i skolan på ett bättre sätt än i dag.

Herr talman! Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 173 DANIEL RIAZAT (V):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att Vänsterpartiet självklart står bakom alla våra reservationer, men för att vi inte ska få en extremt lång votering i nästa vecka yrkar jag bifall endast till reservation 26.

Herr talman! Just i detta nu, när vi diskuterar betänkandet vid namn *Grundläggande om utbildning*, kämpar skolflickor i Iran för sina liv eftersom de ännu en gång har blivit förgiftade av den vidriga diktatoriska statsmakten – en regim som vi alla hoppas förgörs en gång för alla. Samtidigt kämpar palestinska barn med anledning av folkrättsvidriga attacker från den israeliska apartheidregimen.

När vi nu diskuterar vardagen för barn i den svenska skolan får vi inte glömma det som står i läroplanen om solidaritet. Vi bör därför komma ihåg alla barns grundläggande rättigheter. Den internationella solidariteten som barnen får lära sig i skolan är något som jag hoppas att fler även i Sveriges riksdags kammare får lära sig en gång.

Herr talman! Historien om alla demokratiska samhällen är historien om synen på människors rätt till och tillgång till kunskap. Ska bildning och kunskap vara en rättighet för alla, med ett egenvärde som inte enbart handlar om att göra sig anställbar för arbetsköpare som aldrig nöjer sig utan också om att få utvecklas utifrån sin potential – en stark grund för alla, med kompensatoriska delar för dem som behöver det extra mycket? Eller ska det vara ett system som slår ut, som sorterar, som segregerar och som splittrar?

Vänstern har alltid stått för det förstnämnda och högern för det sistnämnda. Därför måste vi göra allt för att stoppa högern från att förstöra synen på kunskap och bildning. Men vi måste också stoppa högern så att de inte ska kunna slakta skolans budget mer.

Den borgerliga regeringen har nyligen aviserat att den kommer att ge så lite pengar till kommunerna för skolans verksamheter att en stor majoritet av landets kommuner kommer att tvingas till stora och större nedskärningar än tidigare beräknat. Det är något som skolministern i Hälsans förskola, eller jag menar Tellusgruppen, eller förlåt, jag menar skolministern i den svenska regeringen har uttalat sig vara stolt över.

Herr talman! Ett år efter att jag gick ut högstadiet lades skolan som hette Västra skolan ned. Det var en kommunal skola med lång historia i kommunen, centralt belägen i en historisk byggnad – en populär skola. Vänsterpartiet vände sig emot detta. Tillsammans med lärare och fackföreningsrörelse kämpade vi emot, men skolan lades ned. Anledningen som angavs var sviktande elevunderlag. Men enligt samma prognoser skulle vi behöva en ny skola två år senare.

Ett par timmar därifrån, i Solna kommun, meddelade för två år sedan högerpolitiker att kommunala skolor skulle läggas ned på grund av sviktande elevunderlag. De lades ned.

Nu är det dags för nästa skola. Båtsmansskolan i Haninge kommun ska läggas ned. Högeralliansen i Haninge har från en dag till en annan meddelat att skolan inte kan fortsätta att drivas på grund av dålig ekonomi. Detta är den skola i kommunen som har högst andel behöriga lärare.

Vad alla dessa tre kommuner har gemensamt, tillsammans med en rad andra kommuner de senaste 25 åren, är att de haft eller har kommunstyren som har fattat beslut om nedläggning av välfungerande kommunala skolor för att kratta manegen för privata skolkoncerner – som ofta ägs av före detta politiker.

I fallet som rörde min före detta högstadieskola slutade sagan bra. Vänsterpartiet tog över styret i kommunen och makten över skolförvaltningen, och vi såg till att återöppna den kommunala skolan tillsammans med de rödgröna partierna. Hur det ska gå i framtida fall för skolorna i Solna eller Haninge handlar om vilka partier väljarna röstar på, inte bara i det senaste valet utan även i kommande val.

Vänsterpartiets besked är tydligt: Vi kommer inte att acceptera den här typen av skolnedläggningar, som endast har till syfte att sänka och förstöra den kommunala skolan. Vi kommer aldrig att acceptera marknadsskolan.

Herr talman! Det finns ett stycke om skolbibliotek i betänkandet, där vi i Vänsterpartiet menar att vi bör titta närmare på hur skolbiblioteken kan stärkas. Utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedel föreslog i sitt delbetänkande *Skolbibliotek för bildning och utbildning* att det ska framgå av skollagen att skolbibliotek ska vara bemannade, i första hand med personal som har examen i biblioteks- och informationsvetenskap.

En av anledningarna till att elever i dag inte får tillgång till skolbibliotek är att dessa inte är bemannade. Eleverna möts av en låst dörr eller, i fallet med de skolor som gänget här framför mig i kammaren förespråkar, av obefintliga skolbibliotek. Orsakerna varierar över landet och över tid. Det handlar om en blandning av sparkrav, vinstintresse och okunskap, tyvärr både hos rektorer och hos förtroendevalda, om fördelarna med bemannade skolbibliotek. Men nu handlar det främst om att skolorna inte ens kommer att få tillräckligt mycket i budget av den här regeringen för att kunna ha skolbibliotek.

En annan punkt som är väldigt viktig för Vänsterpartiet handlar om modersmålsundervisning och rätten till en utvecklad undervisning i nationella minoritetsspråk.

Enligt Tidöavtalet ska en utredning tillsättas för att se över modersmålsundervisningen i skolan. Vi har alla hört vad detta kan komma att innebära. Patrick Reslow, ledamot i utbildningsutskottet för Sverigedemokraterna, har sagt i medierna att partiets förhoppning är att modersmålsundervisningen ska försvinna. Enligt Fredrik Malm ska modersmålsundervisningen ses över och utvecklas. Det är väldigt oklart för Sveriges befolkning vad denna punkt i Tidöavtalet kommer att innebära. Men en sak vet vi, och det är att den handlar om att peka ut en särskild grupp i samhället och barn som har utländsk bakgrund.

I Sverigedemokraternas reservation skriver man: Tidigare studier visade att ett starkt modersmål är viktigt för barns utveckling av sitt andra språk, men senare forskning har visat att det varken gör från eller till.

Det här är väldigt lustigt, för Sverigedemokraterna har sedan den dag de grundades i nynazismen varit emot modersmålsundervisning. Om det nu var så att det tidigare fanns forskning som var för modersmålsundervisning och visade att det ledde till något positivt kan man ju undra varför Sverigedemokraterna var emot det redan då. Det här är det yttersta beviset på att fake news och faktaresistens är en del av Sverigedemokraternas, och numera också Tidöavtalets, obefintliga ryggrad.

Anne Reath Warren, lektor i didaktik vid Uppsala universitet, har bland annat i *Omnis* sagt som svar på detta att elever som studerar sitt modersmål en längre tid får bättre resultat i andra ämnen och att kritiken mot undervisningen bygger på en myt, som inte är baserad på forskning. Flera forskare som har uttalat sig i frågan är inne på exakt samma linje.

I Tidöavtalet står det att förslaget inte rör de nationella minoritetsspråken, men vi vet alla att det är så här fascismen fungerar: De börjar med vissa grupper, och därefter fortsätter det. Till er som tillhör nationella minoriteter har jag därför en sak att säga: Låt oss bekämpa dessa nationalistiska förslag innan de har gått igenom!

Lärande är starkt förknippat med modersmålet. Att befästa kunskaper i det egna språket är också en väg till att lära sig det svenska språket. Men detta är inte den enda positiva anledningen, utan det handlar också om att stärka sin identitet för att kunna ta en roll i det samhälle man befinner sig i. Ämnet har utöver detta uppdraget att stödja eleverna i deras kunskapsutveckling, och där vet vi vad forskningen säger.

Det är av största vikt för oss att fortsätta stärka modersmålsundervisningen. Men det ska sägas att modersmålsundervisningen tyvärr inte ges samma status som andra skolämnen i skolans timplan med garanterad undervisningstid, trots att ämnet har kunskapskrav och betygskriterier. Vi menar därför att regeringen i stället för att avveckla modersmålsundervisningen bör ta initiativ till en minsta garanterad undervisningstid i ämnet.

Herr talman! I den svenska skolans läroplan påbörjas hela dokumentet med huvudrubriken Skolans värdegrund och uppdrag. Flera har nämnt en del av dessa värdegrunder från talarstolen här tidigare i dag. Underrubrikerna handlar bland annat om grundläggande värden om mänskliga rättigheter samt förståelse och medmänsklighet. Det står om att följa barnkonventionen, och det står om att visa solidaritet med sina medmänniskor.

Det är vad vi har kommit överens om i den här riksdagen och vad regeringar – till och med de tidigare borgerliga – har beslutat ska gälla för barnen och det de ska lära sig i den svenska skolan.

Alla som på något sätt vill värna den svenska läroplanens delar i dessa avseenden samtidigt som man vill värna elevintresset före marknadsintresset ska veta att vi tillsammans med andra partier kommer att kämpa för att vara deras röst. Vi kommer tillsammans med fackliga företrädare och med alla dem som vet vad den här högerpolitiken innebär att se till att bekämpa högern och stå emot dessa fruktansvärda förslag så gott vi kan.

(Applåder)

Anf. 174 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 8. Naturligtvis står jag bakom alla våra reservationer.

Den situation vi har just nu över hela Sverige är att skolan blöder pengar. Det är verkligheten. Lärare sägs upp över hela Sverige.

Vad satsar då regeringen i vårändringsbudgeten? Vilka pengar kommer nu att gå ut till Sveriges skolor och lärare? Absolut ingenting! Det finns inte en enda satsning som går direkt ut till skolan i den vårändringsbudget som precis har lagts fram, samtidigt som det sägs upp lärare över hela landet. Detta är verkligheten, herr talman!

Man kan prata hur mycket man vill här i talarstolen om saker man vill göra med skolan, men om man inte bidrar till att det finns pengar gör det inte så stor skillnad. Ja, kommunerna har det primära ansvaret för skolan – tveklöst. Kommunerna har först och främst ansvaret för att det finns pengar i den – tveklöst. Men staten har också en del av ansvaret. Det är vi som i väldigt stor omfattning bestämmer vad skolorna ska göra, vilka krav de måste leva upp till och vilka kostnader de måste ha, och vi är jättedåliga

på att finansiera de krav vi ställer. Då kan man inte bara – som vissa partier, särskilt partier i regeringsställning med undervisningsministrar och skolministrar, gärna gör – klaga på kommunerna. Det är inte rimligt.

I dag, herr talman, pratar vi om vad som är grundläggande i utbildningen. Lärare är grundläggande, och Sveriges Lärare kallar detta för en katastrofbudget för svensk skola. Det är verkligheten. Då kan man återigen stå här i talarstolen som representant för regeringspartierna eller deras stödparti SD och prata om alla möjliga saker, men om man inte gör någonting själv, härifrån, för att se till att dessa saker låter sig göras hjälper det ingenting.

Det är verkligheten. Kommunerna blöder, lärarna sägs upp och regeringen gör ingenting.

Något som också är grundläggande i utbildningen förutom lärare är resurser. Samtidigt som den här regeringen vägrar att ta tag i att skicka pengar i budgeten vägrar man också att ta tag i att se över fördelningen i skolpengen och resursfördelningsmodellen för svensk skola. Vi har frågat gång på gång: Kan vi inte sätta oss ned och göra en långsiktig modell? Kan vi inte se till att det händer någonting? Aldrig någonsin säger regeringen: Ja, låt oss göra någonting åt detta.

Nej, vi fortsätter att lägga pengar där det inte gör skillnad. Vi vet att de skolor som tar störst ansvar inte är de som får mest pengar, men regeringen vägrar att göra någonting åt det. De som ser till att det finns behöriga lärare, de som ser till att det finns skolor över hela landet – och det behövs skolor över hela landet om hela landet ska leva – missgynnas av den nuvarande modellen, och regeringen vill inte göra något. Det är verkligheten.

Herr talman! En annan sak som är helt grundläggande är att svensk skola är fantastisk. Jag är väldigt trött på att höra folk här i talarstolen som gång på gång svartmålar svensk skola. Det har hänt också i kväll i denna kammare. Man låtsas som att svensk skola är förfärlig.

De svenska skolresultaten har ökat de senaste tio åren, ungefär. Det är också verkligheten. Ja, det var problem med den senaste Pisamätningen. När det gäller de resultat som handlar om de nyanlända finns det issues. Men när det kommer till dem som är födda i Sverige och deras resultat är det ingen tvekan om att resultaten ökar, samtidigt som vi har tagit emot oerhört många barn som har kommit till Sverige utan ett ord svenska. Vi har lyckats med detta, och när jag säger ”vi” är det inte jag utan vi som samhälle. Det är lärarna där ute, rektorerna och all annan personal i skolan som har lyckats med det. Så tack så mycket! Ni är inte kassa, som folk från regeringen och dess stödparti påstår. Ni är fantastiska! Det är verkligheten. Det görs under ute i svensk skola, men ni får inte alltid det stöd ni borde få härifrån.

Sverigedemokraternas representant stod här i talarstolen och sa att svensk skola blir sämre och sämre. Jag skulle skämmas över att säga sådana saker. Hur ska vi göra svensk skola bättre om våra främsta företrädare i den här salen säger sådana saker? Gör det att det blir lättare att skaffa lärare, tror vi? Nej, det gör det nog inte. Svensk skola blir bättre och bättre just nu, även under den senaste regeringen. Det var inte allt som blev rätt, verkligen inte. Det är mycket som vi hade gjort annorlunda. Men det är ändå den verklighet som finns, och det måste vi säga.

En annan sak som är grundläggande är att svensk skola måste leva upp till svensk grundlag. Enligt svensk grundlag kan du inte differentiera mellan olika religioner i lag. Du kan inte säga att muslimska friskolor inte får finnas men att kristna får det. Det är religionsfrihet, och alla ska behandlas lika.

Jag vet att Kristdemokraterna i sitt hjärta tycker att detta är viktigt. Ändå måste de leva med den här typen av saker. Jag förstår att det är jobbigt, men verkligheten är att man måste leva upp till grundlagen. Det måste Sverigedemokraterna också. Jag förstår att det är jobbigt för er, men ni måste faktiskt leva upp till svensk grundlag.

Svensk grundlag gör det omöjligt att säga att muslimska skolor ska stängas och att kristna inte ska det. Det är olagligt. Man försökte det här med att inga nya religiösa friskolor – eller konfessionella skolor, som det heter – skulle få startas. Det är jättetydligt: Det är emot grundlagen, för det innebär att vissa får och andra inte. Det har redan konstaterats. Ni lägger fram grundlagsvidriga förslag här i kammaren. Varför? Läs på!

Man står också här och säger att det finns problem med de muslimska skolorna. Flera muslimska skolor stängdes under den senaste regeringen. Det är fakta. Det är ingenting som börjar nu. De har stängts under de senaste åren. Vi har varit med och stärkt reglerna. Jag kan gärna se till att stärka vissa av de här reglerna, men det stängdes skolor under 2019, 2020, 2021 och 2022 innan den nya regeringen kom i gång. Det är fakta. Läs på!

Det har varit artiklar om psykiska övergrepp i kristna skolor i årtionden. Man har förbjudit tjejer och killar att vara tillsammans. Man har förbjudit vetenskaplig undervisning. Det är verkligheten. Läs på! Låt oss göra någonting åt de skolor som inte fungerar, oavsett varför och oavsett vem som har dem!

Vi är med på att se över reglerna, men vi går inte med på att lägga fram grundlagsvidriga förslag som bara handlar om signaler om andra saker än bra skolgång – verkligen inte!

Herr talman! En annan sak som är viktig är läromedel. Det var bra att det kom pengar i höstas till fler böcker i skolan. Men det är också viktigt att det är professionen och inte politikerna som bestämmer vilka läromedel som ska användas i klassrummet. Det är läraren i klassrummet och inte Liberalerna i riksdagen som avgör vilket som är det rätta läromedlet i den specifika situationen. Så är det faktiskt.

Jag vill inte stå här i talarstolen, vid denna kateder framför mina kära kollegor, och bestämma vad läraren ute i klassrummet ska lära ut från sin kateder. Jag vill inte det, för jag har inte förutsättningarna, kunskapen eller någonting, inte ens utbildning, för detta. Jag vet att Liberalernas företrädare inte heller har det.

Vi ska inte lägga oss i vad som händer inne i klassrummet. Vi ska inte bestämma hur man ska genomföra sin undervisning. Däremot vill vi gärna starta en läromedelsnämnd som kan ge rekommendationer om vad som är bra och kan visa att andra läromedel inte är särskilt bra. Det är jättebra. Låt oss göra det i stället! Tyvärr har vi inte fått stöd från regeringen för det, men det gör jag jättegärna.

Herr talman! En annan sak som är väldigt viktig är att det finns trygghet. Trygghet är helt grundläggande i skolan. Min kollega Noria Manouchi från Malmö sa många saker som var väldigt bra, men det är nog inte hälften

av dem som kommer till skolan som gör det med knutna nävar. Det var nog ett fel från hennes sida. Men det är för mycket våld i skolan.

Vi vill stärka kunskapen om våld i skolan. Vi vill ta fram planer för att agera mot hedersförtryck. Vi måste få unga människor att förstå vilka osunda normer som finns kring övergrepp i unga relationer. De är jättetydligt dokumenterade, och dem måste vi göra mycket mer åt. Vi måste satsa mycket mer på psykisk och sexuell hälsa i skolan. Det är helt avgörande för att våra elever ska må bra.

Herr talman! Vi tvingar in barnen i skolan. Men vi ser inte alltid till att de mår så bra som de borde kunna göra. Här finns jättemycket kvar att göra.

Jag vill tacka de flesta av mina kollegor för en bra debatt. Men snälla, kan vi i denna kammare ta vårt jobb på allvar och göra det bättre. Vi har ett ansvar för hur det blir där ute. Då kan vi inte lägga fram förslag som strider mot grundlagen, fakta och vetenskap. Vi måste göra bättre än så här.

(Applåder)

Anf. 175 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Jag blir lite fundersam när Niels Paarup-Petersen i talarstolen verkar insinuera direkt eller möjligen indirekt att jag själv och mitt parti argumenterar för att vi vill bestämma vilka läroböcker som ska användas i olika klassrum. Det har vi aldrig sagt. Jag har aldrig argumenterat för det.

Däremot förfäktar jag den uppfattning som Niels Paarup-Petersen möjligen inte instämmer i: att det är bättre att barnen har läroböcker än att de inte har några läroböcker. Därför gör den här regeringen den största satsningen någonsin så att vi ska kunna ha läroböcker i skolan. Det verkar bekymra Niels Paarup-Petersen, av något märkligt skäl.

Det är tvärtom. Jag vet inte om det behövs någon särskild nämnd av människor som ska säga vilka läroböcker man ska ha. Jag tycker att beslutsfattandet över vilka läroböcker som köps in till skolan ska decentraliseras. Framför allt ska man ge de enskilda lärarna mycket större inflytande. De arbetar med läroböckerna och ser vilka böcker de tycker fungerar bra i undervisningen. Genom att vi ökar anslagen finns det också större möjlighet för lärarna att få större inflytande över detta.

Herr talman! Därtill vill jag upprepa något som är lite märkligt. Av resurserna till svensk skola kommer 92 procent från kommunerna. Då vore det lite klädsamt om de partier som styr de största kommunerna – till exempel är Socialdemokraterna med och styr nio av Sveriges tio största kommuner – klarade av att göra vissa kommunala prioriteringar.

I tuffa tider med hög inflation måste man välja att prioritera skolan. Det har regeringen gjort med 9 000 platser på yrkesvux, stora satsningar på läromedel och miljardsatsningar på välfärden för detta år. Men det är märkligt att socialdemokratiska kommuner drar ned på anslagen och skyller på regeringen. Och sedan kommer Niels Paarup-Petersen här och säger att sossarna alltid har rätt. Det säger verkligen någonting om Centerpartiet nu för tiden.

(Applåder)

Anf. 176 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Till den opåläste Fredrik Malm vill jag säga att jag verkligen inte anser att Socialdemokraterna alltid har rätt. Jag kan säga till dem nu: Ni har fel. Så har det förts till protokollet.

Socialdemokraterna har faktiskt oerhört ofta fel. De som har jobbat med mig i Malmö vet att det alltid har varit en utgångspunkt. Jag har, medan vi har suttit i kammaren, retweetat att Socialdemokraterna drar ned pengar på skolan på ett sätt som inte är rimligt och att Centerpartiet i Malmö satsar mer pengar än de gör på skolan. Nu har det också förts till protokollet, som finns för all framtid.

Så här är det: Jag vill jättegärna satsa mer på läromedel. Vi har inte heller tagit bort den satsning som ni gjorde. Den är jättebra. Men Liberalerna säger gång på gång att vissa läromedel ska användas och vissa inte. Jag tror inte att det är upp till mig att värdera vilka läromedel som är bäst. Jag tror att det är upp till läraren. Det är grundläggande.

Jag säger igen att det primärt är upp till kommunerna att besluta. Ungefär 92 procent av resurserna kommer från kommunerna. Så är det absolut. Men vi ska också komma ihåg att minst 90 procent av kraven på skolorna kommer härifrån. Det är en diskrepans mellan kraven och pengarna. Om vi här i riksdagen gång på gång höjer kraven på kommunerna och inte skickar med pengar kan vi inte klaga på att de har svårt att finansiera. Det är inte rimligt.

Den här kammaren har ett ansvar för att säkerställa att de krav vi ställer på kommunerna att de ska leva upp till ska följas av ekonomiska satsningar. Det görs inte i dagsläget. Det är en av orsakerna. Som det är nu blöder kommunerna pengar.

Som regeringsföreträdare kan man såklart sitta här och tänka: Det får de klara själva. Man kan också tänka: Vi kan samarbeta och få ett samhälle som fungerar.

Anf. 177 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Om man tittar på de utgiftsområden som finns i statsbudgeten ser man att de stora tillskotten av resurser sker bland annat på våra områden, till svensk skola. Dels tycker regeringen och de fyra partierna i regeringsunderlaget att utbildning och skola är viktigt, dels handlar det om att vi går in i tuffare tider. Det innebär att det kommer att krävas stöd, inte minst för omställning. Därför gör vi väldigt stora satsningar på till exempel kommunal yrkesvuxutbildning och även yrkeshögskolan med många nya platser.

Från riksdagens sida tar vi i och med budgetpropositionen och även vårändringsbudgeten ett stort ansvar. Vi satsar. Problemet är att många kommuner inte klarar av att prioritera skolan utan prioriterar andra kommunala verksamheter.

Herr talman! Niels Paarup-Petersen har rätt i att Socialdemokraterna ofta har fel. Men han har samtidigt fel när han i sin argumentation ger Socialdemokraterna rätt i en del frågor. Det är väl så vi kan sammanfatta det hela.

Anf. 178 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Fredrik Malm har fel i att jag har gett Socialdemokraterna rätt. Jag pratade inte om dem över huvud taget i mitt anförande, men det är en annan sak.

Det är inte bara jag; lärarna säger att detta är en katastrofbudget. Det är fackförbundens svar.

Regeringen har dragit ned på yrkesutbildningen, på YH och på komvux. Ni har lagt in lite pengar nu. Men ni tog ju bort mycket mer tidigare. Att ta bort mycket och lägga till lite är inte en satsning. Det är inte så världen fungerar. Man kan inte gå hem till sina barn och säga: Hej! Nu ska vi ha lördagsgodis, ta bort allting och sedan ge två godisbitar och förvänta sig att de ska bli glada. Jag tror inte att det fungerar så. Det kommer inte att ge dem mer godis. Det kommer att ge dem mindre godis. Det är basal matte och fysik. Jag tror ändå att Fredrik Malm förstår det.

Vi måste vara ärliga med den situation vi är i just nu. Regeringen skickar inte några extra pengar till skolan över huvud taget i den senaste budgeten. Det finns absolut lite saker man kan söka, men det kommer inte några direkta pengar till kommunernas skolor. Det gör det inte.

Samtidigt drar man ned på yrkesutbildning, YH och komvux, och man stänger branschskolorna etcetera. Det är inte att satsa på svensk utbildning. Ja, det kommer extra till YH och till komvux i den här budgeten. Men för några månader sedan drog man precis bort ännu mer pengar.

Om vi vill ha ett utbildningsväsen som utvecklas och där lärarna kan vara kvar och inte bli uppsagda, som de blir just nu, måste vi bidra med att satsa på svensk skola. Jag hade helt ärligt trott att Liberalerna – med tanke på allt som de får svälja i den här regeringen, som är så långt från liberal som det bara går – åtminstone skulle lyckas få igenom lite skolsatsningar. Men inte ens det får ni. Det går inte några pengar till Sveriges lärare och skolor i denna vårändringsbudget. Det är anmärkningsvärt.

Anf. 179 CAMILLA HANSÉN (MP):

Herr talman! I dag tar vi oss an utbildningsfrågor ur ett brett perspektiv – grundläggande om utbildning. Även miljöpartister har verkligen bredd i sina motionsförslag. Det handlar om demokratiuppdraget, om genuspedagogik, om medie- och informationskunnighet, om ökad kunskap om natur, friluftsliv och allemansrätt, om modersmål och om minoritetsspråk.

Men skolan är mycket mer än så. Det är en verksamhet med hundratusentals barn, elever och lärare och många fler yrkesgrupper. De går till skolan varje dag. Det är där ett hopp om framtiden grundläggs. Jag vill verkligen lyfta alla de människor som gör detta jobb varje dag, som jobbar hårt, som ser barnen i klassrummet och som gör att eleverna går från skolan och att barnen går från förskolan och känner att de var på rätt plats den dagen.

Detta är en verksamhet som ska grundas i vetenskap och beprövad erfarenhet. Det ska vara en trygg plats för elever och medarbetare. Eleverna ska växa upp till samhällsmedborgare som ska fortsätta utveckla vårt land och världen. De ska leda landet när vi lämnar över stafettpipen. Det är det vi ska förbereda dem för. De ska vara alla de människor runt om i landet som får vårt samhälle att fungera. Det är brett. Det är grundläggande.

Både för mitt parti och för de andra blir det lite snuttifierat när vi kommer med våra hjärtefrågor. Jag vill på detta sätt markera att just det grundläggande kring utbildningsfrågor är mycket bredare, djupare och större än det vi fokuserar på när vi delar upp det i smådelar.

Vi har berört en rad viktiga områden som tas upp i betänkandet. Det handlar om katederundervisning, från denna kateder eller andra, konfessionella skolor, läsning, mobbning och bemannade skolbibliotek. Vi har alla dessa hjärtefrågor. Det kommer också väldigt höga förväntningar med varje hjärtefråga från varje parti, från varje politiker. Ibland är det som att vi verkar vara mer intresserade av våra egna detaljerade hjärtefrågor än av att faktiskt slanta upp de pengar som krävs för att infria våra extremt höga förväntningar på vad skolan ska åstadkomma som samhällsinstitution.

Vi politiker kommer hellre med pekpinningar och detaljer än med resurser och tillit till skolans professioner. Jag är lite slarvig ibland. Jag pratar om lärare, men det är inte bara lärare i en skola. Det är jättemånga professioner, och de är lika viktiga allihop.

Men vad är verkligen grundläggande när det gäller utbildning? Kunskap. Jag är ny i utskottet sedan i höstas. När jag är ute och träffar människor och pratar om skola och utbildning kokar det ofta ned till en sak: skickliga lärare som har tid med sina elever.

Det är ganska grundläggande. Då handlar det om att slanta upp resurserna så att skickliga lärare har tid med sina elever och att de har tid att vara skickliga och bli skickligare.

Miljöpartiet är det enda parti som var berett att ge kommunerna de pengar som de äskade i höstas när det gällde statsbudgeten för innevarande år. Det skulle ge kommunerna bättre möjligheter att faktiskt ta det ansvar som de har. Man kan inte effektivisera mänskliga relationer ned till ingenting.

Jag ska nu beröra några av de detaljerade hjärtefrågor som även jag och mitt parti kommer dragande med till denna debatt.

Något som flera av er kanske känner igen och som jag vet ligger flera av oss varmt om hjärtat är skolans demokratiuppdrag. Jag är säker på att många av er var ute i skolor under valrörelsen. Det var jag med. Det är ett ganska hårt jobb. Det är ganska forcerat. Man har inte riktigt tid att prata om vad det innebär att vara förtroendevald eller att ha några ideologiska djuplodande diskussioner. Det hade jag gärna haft. Jag frågade lärarna om jag kunde komma tillbaka vid andra tillfällen. Nej, då måste alla partier komma samtidigt. Nej, det går inte, för då är det si och så.

Jag oroas över att skolelever träffar politiker mer och mer sällan. Jag tror inte att det är bra att man bara träffar politiker i valrörelsens slutskede. Jag tror nämligen att en del av oss politiker inte är vårt bästa jag då, när vi pratar i slagord och i 30-sekundersprator.

Jag har mött elever i högstadiet som inte vet att det finns lokala förtroendevalda. Jag tror att det är jätteviktigt att fler elever träffar politiker från olika partier i sin vardag. Detta är det fler som tycker. Kommittén Demokratin 100 år har förslag om hur man kan stärka skolans demokratiuppdrag, och det innebär att Skolverket ska få i uppdrag att göra det enklare med politikerbesök i skolorna. Skolverket ska då också utvärdera vad det betyder att politiska företrädare alltmer sällan bjuds in till skolan.

Det finns flera frågor i detta betänkande som ligger mig varmt om hjärtat. Det handlar om kunskap om natur och miljö. Det handlar om artkunskap och om allemansrätten. Det handlar om jämställdhet och om behovet av att varje barn ska mötas för den barnet är.

Herr talman! Jag vill avsluta med att påminna om vad som är grundläggande om utbildning: skickliga lärare och skolmedarbetare som har tid med eleverna.

Jag vill yrka bifall till reservation 3, om skolans demokratiuppdrag, och reservation 7, som handlar om alla barns rätt att få utveckla sin fulla potential oavsett kön och könsidentitet.

Anf. 180 ROBERT STENKVIST (SD):

Herr talman! Jag ber om ursäkt redan nu för att jag förlänger debatten. Jag måste bara kommentera lite grann.

Det pratades om sorteringskolan och att dessa akutskolor skulle vara någon jätteallvarlig sortering. I viss mån är det någon form av sortering, och det är en sortering för att det behövs. Det är ingen som vill detta. Det är ingen som tycker att det är bra. Men det behövs.

Det finns redan i dag akutskolor i några kommuner i Sverige, men de kallas något annat. De finns också i socialdemokratiskt styrda kommuner. Stängs de, om det nu är en allvarlig sortering? Nej, de stängs inte. De kommer inte att stängas heller, för de behövs.

Jag växte upp i ett väldigt socialdemokratiskt samhälle. Det var bra på många sätt och mindre bra på en del sätt. När jag gick i skolan fanns det något som kallades för obsklasser, socialdemokratiska obsklasser. Var det någon som tyckte att de var jättebra? Nej, men de behövdes. Därför fanns de.

Jag saknar något i debatten. Jag har själv jobbat inom skolan i många år. Här pratar vi aldrig om alla de elever som blir störda av stökiga barn – barn som kanske är överaktiva, som har någon diagnos eller som är allmänt oroliga och stökiga. Det kan vara barn som allvarligt stör hela klasser under halva och hela lektioner. Vi pratar aldrig om de eleverna. De eleverna får stora delar av sin utbildning spolierade. Det går inte att lära sig saker och att ta in kunskap om man hela tiden blir störd, speciellt inte om man dessutom känner sig otrygg och hotad i klassrummet. Det finns forskning om detta, om man nu gärna vill prata om forskning.

Tidöpartierna slaktar skolans budget, hörde jag här. Skolan är kommunal. Den kommunaliserades av Göran Persson, socialdemokrat. Jag var emot det, men han kommunaliserade skolan och drev igenom det. Därmed är finansieringen kommunal. Kommunerna ska finansiera skolan. Om jag minns rätt fick skolan 12 miljarder extra inför detta budgetår. Hur kan det vara att slakta skolan?

Det är socialdemokratiskt styrda kommuner som inte prioriterar skolan tillräckligt väl. I Botkyrka, där jag är verksam, har vi alltid haft en högre budget än vad den socialdemokratiska majoriteten har haft.

Det nämndes också att vi sverigedemokrater pekar ut en särskild grupp när det gäller modersmålsundervisningen. Elever med svensk bakgrund behöver inte och ska inte ha någon modersmålsundervisning. Det bara är så – jag kan inte göra så mycket åt det. I vårt parti har vi många personer med utländsk bakgrund som har haft modersmålsundervisning, och de tycker likadant.

Jag går vidare till den undersökning som publicerades i en dagstidning och som visade att elever med modersmålsundervisning hade högre betyg. Det stämmer att det gjordes en undersökning där det visades att de hade högre betyg. Detta visade dock egentligen ingenting eftersom man inte hade tillräckligt många parametrar. Man antog – även forskare – att dessa elever mycket väl kunde vara ambitiösare än genomsnittet och ambitiösare än den grupp som de jämfördes med. Därför stämde inte undersökningen.

Anf. 181 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Ledamoten Robert Stenkvist tyckte att det var absolut nödvändigt att gå upp i talarstolen för att påminna alla Sveriges lärare och kommuner om att det inte kommer några pengar till skolan så länge som SD har någonting att säga till om.

(Applåder)

Det var löftet. Det var detta som det var nödvändigt att påminna om från talarstolen: ”Vi garanterar att det inte kommer en krona från staten till Sveriges skolor och kommuner, för det ska de klara själva.”

Var så goda, Sveriges lärare! Ni blir uppsagda nu, för det finns inga pengar!

Staten ökar kraven på skolan hela tiden. Detta ökar kraven på pengar, vilket i sin tur gör det svårare för kommunerna att finansiera skolan i en ekonomisk kris. Samtidigt som belåningen i den svenska statskassan är extremt låg slår kommunernas lånesättning i taket nästan överallt. Men självklart ska staten inte hjälpa till, för vi är ju inte ett samhälle – vi hänger inte ihop!

Staten är en egen liten grej. Vi kan leka här uppe och ha gott om pengar i fickan medan kommunerna blöder. Det är inte vårt problem, enligt ledamoten från Sverigedemokraterna.

Detta är så långt från verkligheten som det bara går att komma. Om man tittar på hur det faktiskt ser ut kan man säga att det har kommit pengar. År 2022 var de generella statsbidragen 152 miljarder kronor. Vet ledamoten från Sverigedemokraterna hur stora de generella statsbidragen var 2023? De var 152 miljarder kronor – beloppet var alltså detsamma. Enligt ledamoten från Sverigedemokraterna är det en enorm satsning, men så är det ju inte.

Det är jättesvårt, även för staten, att se till att det finns tillräckligt med pengar i samhället. Jag tror inte att något av våra partier över huvud taget kommer att kunna ge så mycket. Det skulle eventuellt vara Vänsterpartiet, för de har aldrig några begränsningar – det är bara att kasta bort statens, kommunernas och regionernas pengar när som helst.

Anf. 182 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Herr talman! Jag påminde faktiskt om att skolan är kommunal. Jag påminde inte om någonting annat. Jag påminde om att det var Göran Persson som kommunaliserade den.

Kommunerna behöver mer pengar. De har fått mer pengar. Jag lovar ingenting för framtiden. Det kommer en höstbudget snart, och jag har ännu inga kunskaper om vad som kommer att komma i den. Det kan mycket väl komma tillskott.

Ledamoten lägger ord i min mun som jag aldrig har sagt. Detta är huvudsakligen en kommunal fråga, och staten hjälper till så gott den kan. Däremot kan nog inte staten i den situation som nu råder, med krig och med den pandemi som vi har haft, plåstra om alla sår – jag tror inte att det är möjligt. Jag tror inte ens att det hade varit möjligt om den andra sidan hade vunnit valet. Det är så mycket lättare att komma med de rätta anslagen i opposition.

Anf. 183 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Om Sverigedemokraterna börjar få åtminstone en liten insikt i vad det innebär att ta ansvar tycker jag att det har varit värt att ha denna debatt. Detta är nämligen inte någonting som vi har sett förut. Det har varit populism på populism, oavsett om det har gällt 10 kronor lägre pris vid pump eller vad det nu kan ha varit. Det har varit helt orealistiska förslag som aldrig har finansierats av någon och som aldrig hade kunnat bli verklighet. Sådant har vi hört gång på gång från Sverigedemokraterna. Om de har börjat ta ansvar är det jättebra.

Regeringen lade 6 miljarder extra i generella bidrag till kommunerna. Detta motsvarade precis de pengar som tog slut 2022. Det var alltså inte mer pengar, utan det motsvarade pengarna i de tidigare satsningarna. Det var inte krona extra till kommunerna; det är verkligheten. Det går att läsa på även om detta.

När ledamoten känner ett behov av att gå upp i talarstolen bara för att påminna om att det är ett kommunalt ansvar att finansiera detta är det jätte-svårt för mig att få det till att det innebär att man ska skicka mer pengar till kommunerna. Det var ju det som var bakgrunden till att ledamoten gick upp. Jag påstod att det kanske var dags att skicka lite mer pengar till skolan från statens håll. Ledamoten gick upp för att påpeka att detta inte är statens utan kommunernas jobb, vilket jag tolkade som att ledamoten nog inte vill skicka mer pengar. Jag tycker att det är en ganska rimlig tolkning.

Om löftet från Sverigedemokraterna skulle ha varit att det ska skickas mer pengar till skolan kunde man ju ha tänkt sig att detta skulle ha gjorts i den budget som Sverigedemokraterna precis har varit med om att lägga fram. Annars kan de kanske hinna ändra det – jag vet inte hur detta funkar. Det kanske skulle kunna gå att göra en liten ändringsbudget. Centerpartiet har inte lagt fram sin. Sverigedemokraterna kan säkert göra en ändringsbudget och lägga in mer pengar till kommunerna. Kanske kan vi komma överens? Då kan vi ta bort detta. Då kommer det mer pengar till skolorna, och då kan vi undvika att så många lärare sägs upp.

Anf. 184 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Herr talman! Sverigedemokraterna lägger inte fram någon egen budget; än så länge gör Sverigedemokraterna budgetar ihop med de övriga Tidöpartierna. Jag har ingen aning om vad som kommer att komma i höstbudgeten, och det tror jag inte att någon annan här heller har någon aning om ännu. Vi har ju precis lagt fram en VÅP.

Centern brukar inte vara det parti som pratar om höjda bidrag. Ni i Centern brukar i stället prata om lägre skatter. Det har skett en ändring nu när ni har hoppat över till den andra sidan; det ska sägas. Jag är dock ganska gammal – 64 år – och minns mycket väl hur det lät tidigare. Jag

Prot. 2022/23:93
20 april

*Grundläggande
om utbildning*

förfasade mig över er nyliberalism då. Men partier kan ändra sig, och det är väl bra att man kan ändra sig.

Att det skulle vara populism att inte lova enorma statsbidrag tycker jag dock är att ta det lite för långt. Den här regeringen – och det här regeringsunderlaget – kommer naturligtvis att hjälpa kommunerna så mycket som möjligt framöver utan att riskera en inflationsbrasa. Vi vill ju inte se att kommuner går under.

Jag vill dock påminna ledamoten om att kommuner har ett eget ansvar, herr talman, och man måste prioritera rätt i kommunerna. Som jag nämnde i talarstolen har vi i min hemkommun alltid haft en högre skolbudget än vad majoriteten har haft, för vi prioriterar annorlunda. Vi har prioriterat skolan framför en massa kringsaker. Vi vill att man ägnar sig åt kärnverksamheten, och skolan är en viktig kärnverksamhet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 april.)

Gymnasieskolan

§ 15 Gymnasieskolan

Utbildningsutskottets betänkande 2022/23:UbU8
Gymnasieskolan
föredrogs.

Anf. 185 FREDRIK MALM (L):

Herr talman! Gymnasiet är ju en väldigt viktig del av det svenska skol-systemet. Det är också en ganska väsentlig del av ungdomen och tonåren, får man konstatera.

Gymnasiet är viktigt såtillvida att det är då man väljer inriktning. Det gör man ju inte i grundskolan, utan där läser alla elever i stort sett samma sak. Man ska klara mer avancerade moment, och det egna ansvaret ökar.

Gymnasieskolan i Sverige är uppdelad så att man ska förberedas för högre studier eller förberedas för arbetslivet. Många elever som har kommit hit under de senaste åren är i gymnasieåldern, och de behöver snabbt lära sig svenska språket genom till exempel först språkintröduktion för att sedan komma in på ett gymnasieprogram. Den svenska gymnasieskolan är viktig på många olika sätt. Det innebär också att grundskolan måste fungera för att gymnasiet ska fungera, på samma sätt som gymnasieskolan behöver fungera för att den högre utbildningen ska fungera.

Låt mig, herr talman, inledningsvis säga att de praktiska programmen på gymnasiet är minst lika viktiga som de teoretiska. Under lång tid i Sverige har det funnits en attityd att de teoretiska utbildningarna är lite finare och lite viktigare än de praktiska utbildningarna. Synen har lett till att man alltmer velat teoretisera de praktiska utbildningarna för att höja deras status. Men alla vill inte bli akademiker, och alla kan inte bli akademiker. Samhället skulle inte fungera om alla vore akademiker.

Det är lite märkligt, herr talman, men de partier som framför allt ned-prioriterat praktiska yrkeskunskaper är just de partier som själva kallar sig för arbetarpartier. Vi ser i dag ett stort behov av yrkesutbildad arbetskraft. Det handlar både om gymnasial yrkeskompetens och eftergymnasial yrkeskompetens.

Enligt Svenskt Näringslivs bedömning av behoven på svensk arbetsmarknad borde ungefär fyra av tio i varje årskull läsa ett yrkesprogram på gymnasiet. I dag är den siffran ungefär en tredjedel. I min valkrets, Stockholms stad, är det en bra bit under 20 procent som läser yrkesinriktade program.

Skolverket har i uppdrag att ta fram regionala planeringsunderlag som stöd för huvudmännens planering, dimensionering och erbjudande av utbildning. Om man vill öka andelen elever som läser på yrkesprogram innebär det en förändrad dimensionering av gymnasieprogrammen, hur många som ska läsa varje program och så vidare. Det handlar om att göra programmen bättre anpassade så att de leder till att fler elever kan gå direkt till jobb. Det är vad det i grund och botten handlar om.

Nu kommer även de praktiska utbildningarna att leda till högskolebehörighet igen. Jag vill vara uppriktig och säga att jag verkligen hoppas att fler ungdomar väljer yrkesprogrammen, även om jag inte är lika tvärsäker som många andra i kammaren. Jag tror att det finns andra faktorer som också påverkar, till exempel ungas attityder som har förändrats över tid, en allt bredare medelklass, kvaliteten på yrkesutbildningar och så vidare. Det är inte bara högskolebehörigheten som påverkar attraktiviteten för utbildningarna. Jag hoppas att förändringen ska öka intresset för att läsa yrkesprogrammen på gymnasiet. Det vore bra för Sverige och för vår arbetsmarknad. Men vi lär få avvakta några år för att se hur den förändringen har påverkat.

Herr talman! Man bör dock i diskussionen om dimensionering av gymnasieprogrammen också ha ett lite längre perspektiv. Jag har tagit upp det i några debatter tidigare under åren. De som läser på gymnasiet i Sverige i dag kommer att vara ute på arbetsmarknaden i Sverige en bit in på 2070-talet. Under den tiden kommer arbetsmarknaden givetvis att förändras mycket. Individer förändras också. Individer byter jobb eller bransch, tar en ny bana i livet, gör nya vägval, flyttar och så vidare. Det innebär att vi inte får stirra oss blinda på vissa förmågor eller dimensionera utbildningar för hårt utifrån kortare arbetsmarknadsprognoser. Det finns andra värden, förkovran, lärande och annat.

Men även andra delar av utbildningssystemet är minst lika viktiga när det gäller kompetensförsörjning och arbetsmarknadens behov, inte minst yrkeshögskolan, möjligheter till omställning senare i livet, det livslånga lärandet, vuxenutbildningen och det nya omställningsstudiestödet. Det är viktigt att se detta i frågorna om dimensionering. I slutändan finns ett subjekt i sammanhanget, nämligen den unga personen som ska välja gymnasium. Den personen kanske inte vill bli plattläggare därför att vi politiker tycker det, eller den personen kanske inte vill bli naturvetare därför att vi politiker tycker det. Den personen har en egen vilja, och det är viktigt att ha med i diskussionen om utformningen av gymnasieskolan.

Herr talman! Höga krav och höga förväntningar i gymnasiet är en förutsättning för att de elever som går vidare till universitetet klarar sina studier där, precis som jag har nämnt. Detsamma gäller de elever som går ut grundskolan och börjar på gymnasiet. Om grundskolan brister i sitt kunskapsuppdrag försämras kvaliteten på gymnasiet, och om gymnasieskolan inte klarar sitt kunskapsuppdrag försämras kvaliteten och nivån på utbildningen på universitet och högskolor.

I det perspektivet är det viktigt att påpeka att undervisning på gymnasiet gör sig allra bäst i klassrum med utbildade lärare. Sveriges gymnasieelever tog ett enormt ansvar under pandemin. De elever som läste på gymnasiet under pandemiåren läste alltså halva sin gymnasietid på distans. De fick aldrig något riktigt erkännande för detta, och det var för att man lade fokus på dem som låg i fronten mot viruset inom sjukvården och på andra områden. Men svenska ungdomar tog ett jättestort ansvar under dessa år. Pandemin visade också att detta inte var bra och att vi inte får göra distansundervisningen permanent, utan det är viktigt att betona att undervisningen görs bäst i klassrum.

Sverige behöver också fler ingenjörer, och resan börjar i gymnasiet. Regeringen ser till att naturvetenskap blir en obligatorisk del av teknikprogrammet på gymnasiet. Fler som går teknikprogrammet ska få bra förutsättningar att klara till exempel biomekanik och utveckla framtidens läkemedel. Dessutom värnar vi också spetsklasserna på gymnasiet, både vad gäller resurser och i lagstiftning. Det här har varit en försöksverksamhet med riksrekryterande spetsutbildning i teoretiska ämnen. Det blir nu permanent.

Med detta yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 186 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Ledamoten från Liberalerna sa några vackra ord i talarstolen, och jag vill börja med att berömma dem. De praktiska utbildningarna är lika viktiga som de teoretiska. Jag hoppas att det kändes som ett rimligt citat.

Det är bra. Men återigen handlar det om skillnaden mellan ord och handling. Regeringen svek sitt vallöfte och minskade på YH och yrkesvux i budgeten för 2023. Dessutom har man sedan dess lagt ned branschskolorna, som gör att man kan specialisera sig under gymnasieutbildningen. YH fick i budgeten 74 miljoner kronor mindre. Sedan har regeringen lagt på igen, men det är fortfarande ett nettominus.

Det är jättebra att det läggs in pengar i efterhand, men de innebär ett mindre värde eftersom det nu är så pass sent att det blir svårare att skapa bra utbildningar, precis som alla industriorganisationer säger. Först drar man ned, och sedan lägger man tillbaka en del av pengarna och kallar det för en satsning. Det är inte seriös politik, och det är absolut inte att visa att de praktiska utbildningarna är lika viktiga som teoretiska.

Man lägger nu ned helt avgörande utbildningar för otroligt många branscher. Jag tror att det var Energiföretagen som sa att det här är livsviktiga utbildningar för utbyggnaden av grön och hållbar energi i Sverige. Vad gör regeringen? Bygger man ut de praktiska utbildningarna som är så viktiga? Nej, de lägger ned varenda en av dem. De praktiska utbildningarna är så viktiga som Fredrik Malm och regeringen tycker. Om man menar att de praktiska utbildningarna är lika viktiga som de teoretiska får vi väl utgå från att de börjar lägga ned de teoretiska till hösten.

Anf. 187 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Några vackra ord? Jag skulle nog säga att Niels Paarup-Petersen glömde ett ord där, nämligen ordet hundra. Det är några hundra

vackra ord i mitt anförande. Några betyder nämligen två eller fler, enligt svenska ordböcker. Men jag tackar för denna fina komplimang.

Det är också skillnad på ord och handling. Det är ibland också det som är skillnaden på teori och praktik – teori är mycket ord, och praktik är lite mer handling.

Låt mig bara konstatera en sak, herr talman. Jag tror att det är viktigt när vi diskuterar de här frågorna att det finns två perspektiv, som är rätt viktiga att ha med sig.

Det ena är att Sverige skapade omfattande temporära stöd under pandemin. De stöden är inte tänkta att vara för evigt. Vi gjorde stora förändringar under pandemin på många olika sätt. Vi inskränkte till och med våra fri- och rättigheter med olika restriktioner av mötesfrihet och annat. Det gjorde vi temporärt, och det var nödvändigt att göra det.

Det andra vi måste se i den här diskussionen är inflationen. Det är ju så att inflationen är det som i dag urholkar kvaliteten i många verksamheter, brett över hela samhället. Får vi inte ned inflationen kommer den att fortsätta urholka kvaliteten i olika verksamheter.

Det regeringen nu gör är att man är tillbaka på ett stöd för YH som är ungefär vad det var före pandemin, i praktiken möjligen aningen större, och vår ambition är att växla upp mer. Vår ambition är att stärka detta. Vi gör det med 900 nya platser till YH och till den kommunala yrkesvuxenutbildningen. Till den yrkesinriktade vuxenutbildningen tror jag att det är 9 000 platser vi nu satsar på. Det är otroligt viktigt i denna tid, och vi kommer att fortsätta växla upp det arbetet.

Anf. 188 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Det var säkert fler vackra ord. Fredrik Malm är en man som har ordet i sin makt, så det var säkert fler. Det kan jag stå bakom. Men jag fokuserade på några specifika, och det ska jag göra också denna gång.

Ledamoten var inne på att vi temporärt inskränkte fri- och rättigheter. Man kan väl säga att den här regeringen är på god väg att inskränka några permanent. Vi får väl se hur det blir med det.

Men att det har blivit inflation, att saker har blivit dyrare, är ett oerhört dåligt argument för att ge myndigheter mindre pengar. Det är ju inte så att yrkeshögskolan för att saker har blivit dyrare kan skapa fler utbildningsplatser med mindre pengar.

Vill man faktiskt öka antalet platser, särskilt när det är inflation, måste man ge mer pengar. Det faktum att ni i höstbudgeten drog bort 74 miljoner och nu lade in 70 miljoner, tror jag att det var, blir ett minus. Det är färre. Det är mindre. Det ena var större; det andra är mindre. Förut var det stort; nu är det mindre. Jag vet inte hur jag kan förklara det bättre. Det här är matte för årskurs 1. Det borde funka här i riksdagen också.

Det har blivit mindre pengar. Det blir färre platser – samtidigt som saker har blivit dyrare och samtidigt som svenska företag skriker efter kompetens. Det är den verklighet som är. Det är därför alla näringslivsorganisationer tycker att det är kasst och dåligt och skriker efter fler platser. Det är inte för att de är emot regeringen; det är för att regeringen har gjort en sak som inte är bra och som har visat att man i praktiken inte prioriterar de praktiska utbildningarna. Då hjälper det inte att stå i talarstolen och säga något annat.

Anf. 189 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Det finns två problem med Niels Paarup-Petersens resonemang. Det ena är att det inte är sant. Det andra är att det är fel. Det är aningen svårt att argumentera mot något när man har så helt olika verklighetsbild av hur saker och ting är.

Vi har gjort stora satsningar på välfärden och stora satsningar på skolområdet i den budgetproposition som gäller för detta år. I vårändringsbudgeten sker av tradition inga större satsningar. Det har varit så under många år att de stora satsningarna inte kommer i den utan i budgetpropositionen på hösten.

Vi gör ändå stora satsningar på skolområdet nu – större än vad som brukar komma i vårändringsbudgetar. Vi satsar bland annat på avsevärt fler platser inom just de yrkesutbildningar som Niels Paarup-Petersen talar sig så varm för. Han borde egentligen välkomna det. Men han säger att det här är viktigt, och när vi levererar säger han att det är dumt av oss. Det är en märklig argumentation. Vi borde ju vara överens om att satsningarna på nya platser är viktiga.

Men jag upprepar, herr talman, att vi också befinner oss i en ekonomisk situation som innebär att vi, som någon nämnde här tidigare, inte heller kan agera på ett sätt som eldar på inflationsbrasan.

Efter att ha lyssnat på Niels Paarup-Petersens anföranden i den här debatten skulle jag säga att om allt han har lovat åt höger och vänster och alla håll och kanter skulle infrias, då skulle vi inte ha en inflation på 8 procent. Då skulle den vara bra många procentenheter över det. Det skulle urholka de verksamheter som Niels Paarup-Petersen talar så varmt om.

Vi måste agera ekonomiskt ansvarsfullt i den situation vi nu befinner oss i. Det innebär att det är lätt för Centerpartiet i opposition. Man kan lova allt åt alla. Det är tuffare för oss i regeringen. Vi tvingas att ta ansvar.
(Applåder)

Anf. 190 AYLIN FAZELIAN (S) replik:

Herr talman! Jag blir arg när Fredrik Malm säger att Liberalerna värderar yrkesprogrammen och de teoretiska programmen lika högt, för historien har lärt oss att det inte är fallet.

Jag var själv gymnasieelev när Jan Björklund bossade över Utbildningsdepartementet. Jag minns när man tog bort högskolebehörigheten på yrkesprogrammen. Jag och mina vänner, Sveriges elever och unga, förstod signalen som skickades. Vi förstod att politiken sa till oss: Välj inte de här programmen! Vi förstod att politiken sa till oss: Det här är en återvändsgränd.

Nu sitter Liberalerna vid makten igen och bossar över Utbildningsdepartementet, och man går på yrkesprogrammen ännu en gång.

Nu ska försöksverksamheten kring branschskolorna bort. Den har syftat till ett nytt koncept för att elever ska få med sig kompetenser som behövs i smala branscher som plåtslagare eller distributionselektriker, branscher som skriker efter utbildad arbetskraft.

Visst fanns det potential för förbättringar. Det skulle kunna vara så att reglerna behövde justeras. Men på många håll gav det lovande resultat. Ändå väljer man nu att fimpa försöksverksamheten – utan att ha en enda trovärdig idé om hur man i stället ska se till att kompetensförsörjningen i dessa smala branscher fungerar.

Varför vill Fredrik Malm inte att kompetensförsörjningen ska fungera i branscher som kräver yrkesutbildning?

Prot. 2022/23:93
20 april

Gymnasieskolan

Anf. 191 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Som jag sa i mitt anförande: Alla vill inte bli akademiker. Alla kan inte heller bli akademiker, och vårt samhälle skulle inte fungera om alla vore akademiker.

Ändå har Socialdemokraterna på bred front under många år haft som största ingångsvärde att man ska akademisera även de yrkesinriktade utbildningarna i Sverige. Jag menar att det har varit olyckligt.

Nu har man återinfört högskolebehörigheten på yrkesprogrammen. Den fanns tidigare också – då var den frivillig, och nu är det frivilligt att välja bort den. Vi får se hur mycket den förändringen gör skillnad.

Jag är inte så säker på att ännu mer teori på yrkesprogram där vi har personer som framför allt vill lära sig yrkeskunskaper för att snabbt komma ut i arbetslivet nödvändigtvis är den långsiktigt bästa lösningen. För oss i Liberalerna är det viktigt att det finns utbildningsvägar också för de personer som snabbt vill ut i arbetslivet.

Jag skulle säga att detta ofta blir extra viktigt på de individuella programmen, herr talman. Då har vi nämligen en situation där en elev inte klarar att komma in på gymnasiet, går ett eller kanske två år på individuellt program och sedan ska in på ett ordinarie nationellt gymnasieprogram – och dessutom bli högskolebehörig. Det innebär att de personer som kanske har det rätt tufft med just de teoretiska delarna av skolan, och därtill kanske är ganska skoltrötta, av någon anledning ska gå på gymnasiet två år längre än alla andra.

Man får fundera över hur pass klokt ett sådant upplägg för svensk skola är.

Anf. 192 AYLIN FAZELIAN (S) replik:

Herr talman! Nej, alla ska inte bli akademiker. Men varför det är så viktigt för Liberalerna att mota in de unga som väljer en yrkesutbildning i en återvändsgränd är för mig en evig gåta.

Att man nu lägger ned försöksverksamheten med branschskolorna är en fråga som Fredrik Malm faktiskt behöver svara på. LO och Svenskt Näringsliv är mycket kritiska. Detta är viktiga branscher; det handlar om till exempel nationell säkerhet och underhåll av kritisk infrastruktur – kompetens som i dag inte finns ute på arbetsmarknaden. Det är jätteviktigt att vi har kvar den typen av utbildningar. Men man är inte intresserad, utan man slopar – fimpar – försöksverksamheten. Det finns ingen vilja att titta vidare på hur man kan utveckla den.

Min fråga kvarstår alltså: Det handlar inte om stora resurser, så varför ger man inte möjligheten till den här mycket viktiga försöksverksamheten? Den är bra och viktig för våra unga, och den är livsviktig för Sverige. Branschen skriker efter den. Varför ger man inte försöksverksamheten möjlighet att fortsätta?

(Applåder)

Anf. 193 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna talar om att låsa in ungdomar. Det är en mycket märklig retorik, vill jag säga.

Vi är ett liberalt parti, och vår utgångspunkt är den enskilda individen. Socialdemokraterna säger sig utgå från arbetarklassen – men gör inte det – medan vi utgår vi från den enskilda individen. Och det är så att barn och ungdomar är olika. De har olika förutsättningar, olika viljor och olika drömmar. De har olika tankar om hur de vill se sin framtid. Därför kanske inte målsättningen ska vara att alla ska in på universitetet. Det kan finnas några ungdomar där ute som inte nödvändigtvis vill det, Aylin Fazelian.

Därför är det viktigt att vi har olika vägar inom utbildningssystemet som gör att man kan göra det man vill. Det handlar inte om att låsa in eller om att stänga några dörrar. I mitt anförande tog jag mycket tydligt upp en rad olika delar som är viktiga i det livslånga lärandet, som yrkeshögskolan, den kommunala vuxenutbildningen och till exempel omställningsstudiestödet – och så vidare. Det är jätteviktigt.

Om man frågar människor som har varit en tid på arbetsmarknaden vilket som var det första jobbet de fick kommer de allra flesta ihåg det. När man frågar om de har kvar det jobbet nu är svaret att nästan ingen har det. Människor byter nämligen jobb, och därför måste möjligheten till omskolning och annat finnas.

Problemet är följande: Om man akademiserar även allt vad gäller yrkeskunskaper i Sverige kommer intresset för att läsa dessa utbildningar att minska i Sverige. En rad ungdomar som vill ut i arbetslivet snabbt kommer inte heller att ha möjlighet att göra den resan. Jag hoppas som sagt verkligen att fler väljer att läsa de yrkesinriktade gymnasieprogrammen nu när man har återinfört högskolebehörigheten. Jag hoppas verkligen att det blir så, men jag är inte lika säker som många andra.

Anf. 194 AYLIN FAZELIAN (S):

Herr talman! Den här debatten handlar om ett femtiotal motionsförslag från den allmänna motionstiden som berör gymnasieskolan på ett eller annat sätt.

Gymnasieskolan är jätteviktig – så viktig att den är en vattendelare på arbetsmarknaden. Människor som har en fullständig gymnasieutbildning i bagaget har också arbete i mycket större utsträckning än människor som inte har en gymnasieutbildning. Det är en av de bärande anledningarna till att vi socialdemokrater alltid har brytt oss om att gymnasieskolan ska fungera optimalt. Det handlar både om den enskilde individens utsikter till ett gott liv och om att tillgodose arbetsmarknadens behov av kompetent personal.

Under den senaste mandatperioden genomförde vi flera stora reformer på gymnasieskolans område. Från i höst är högskolebehörighet standard på yrkesprogrammen. När den borgerliga regeringen tog bort högskolebehörigheten från yrkesprogrammen och bara gjorde den möjlig att välja till föll yrkesprogrammets attraktivitet dramatiskt. Allt färre ungdomar sökte sig dit.

Nu har vi vänt på ordningen. Standard är att högskolebehörigheten ingår i yrkesprogrammen men är möjlig att välja bort. Det är viktigt att ungdomar vill utbilda sig till undersköterska, byggnadssnickare, kock eller rörmokare och inte väljer bort det för att de upplever utbildningen som en återvändsgränd.

Vi har infört ett nytt sätt att planera för gymnasieutbildningarnas dimensionering. Tidigare har dimensioneringen styrts av elevernas efterfrågan – och ärligt talat också av vad friskoleföretagen kan tjäna pengar på. Från 2025 ska utbildningarnas volym även styras av den regionala arbetsmarknadens behov av kompetens. Det kommer att vara viktigt för att arbetsgivare ska ha tillgång till rätt utbildad arbetskraft men också för att den enskilde ska ha möjlighet att få jobb som det hen har utbildat sig till. Nu är det viktigt att regeringen engagerar sig i implementeringen av denna reform, så att den når sin fulla potential.

Vi har också beslutat att införa ämnesbetyg i gymnasieskolan och ändrat bedömningsprinciperna som styr hur lärare sätter betyg. Att gå från kursbetyg till ämnesbetyg kan låta som en liten sak, men det kräver en stor reformering av gymnasieskolans utformning. Den måste gå från att vara kursutformad till att bli ämnesutformad.

Syftet är att lärandet ska ske i större helheter, med bättre kontinuitet och med minskad stress och betygshets. Ett lågt betyg i en kurs under första året i gymnasieskolan får eleven med sig hela vägen till slutbetyget och meritvärdet i det kursutformade systemet. I kombination med en bedömningsprincip där läraren ska tillmäta elevens sämsta prestation störst vikt har kursbetygen skapat stor press och stress på eleverna. Detta ändras från 2025. Även denna reform kräver engagemang från Sverigedemokraternas regering.

Herr talman! Tre stora och viktiga reformer är redan beslutade: högskolebehörighet på yrkesprogrammen, dimensionering för att möta arbetsmarknadens behov och ämnesbetyg. Men guess what – vi är inte färdiga.

Socialdemokraterna vill se en kompensatorisk resursfördelning även i gymnasieskolan. Det är ett känt faktum att elever har olika förutsättningar att klara skolan, till exempel utifrån språkbakgrund, föräldrarnas utbildningsnivå och kön. Detta behöver finansieringen av gymnasieskolan ta hänsyn till, vilket nästan inte alls sker i dag. Vi har framgångsrikt infört ett likvärdighetsbidrag i grundskolan för att göra finansieringen mer kompensatorisk, och detta behöver utvidgas till att även omfatta gymnasieskolan.

Gymnasieskolan är som jag sa en vattendelare på arbetsmarknaden. Den som har en avklarad gymnasieutbildning har också jobb. Därför är det förödande att omkring 15 procent av varje årskull diskvalificeras i övergången mellan grundskola och gymnasieskola. Det duger inte att bara 20 procent av dem som saknar behörighet till ett nationellt program efter grundskolan till slut tar en gymnasieexamen.

Eftersom gymnasieutbildning är nödvändigt för att få jobb och eftersom jobb är nödvändigt för att vara inkluderad i samhällsgemenskapen, för självförsörjning och för egenmakt borde gymnasieskolan vara för alla. Därför vill vi socialdemokrater att gymnasieskolan ska bli obligatorisk.

Herr talman! Det borde också vara obligatoriskt att läsa ett estetiskt ämne i gymnasieskolan. Det var det fram till att den borgerliga regeringen avskaffade det 2011, vilket har lett till en dramatisk minskning av antalet elever som läser ett estetiskt ämne i gymnasiet. Estetiska ämnen som bild, dans, teater och musik har ett värde i sig. De ger erfarenheter och kunskaper som den uppväxande generationen har nytta av i sina liv. Det ger upplevelser och möjlighet till uttryck och intryck som saknas i andra skolämnen.

Men det ger också verktyg för som eleven har nytta av i sitt lärande i teoretiska ämnen och i sin utveckling. Undervisning med inslag av estetik och kreativitet kan förbättra inläring och förmåga till kritiskt tänkande. Det är viktigt att alla våra barn och unga får tillfälle att lära känna estetiska ämnen oberoende av vilken bakgrund de har.

Herr talman! För att förbättra kompetensförsörjningen i smala branscher har vi genomfört en försöksverksamhet med branschskolor. Utvärderingen av den har visat att den inte har fungerat optimalt på alla håll, men den visar på viktiga resultat i stort och en potential att fylla en viktig funktion i den nationella kompetensförsörjningen. I stället för att då göra nödvändiga förbättringar och permanenta branschskolorna väljer regeringen att fatta det dumsnåla beslutet att fimpa försöksverksamheten. Regeringen är helt svarslös när det kommer till hur kompetensförsörjningen i dessa branscher ska kunna fungera framöver.

Herr talman! Gymnasieskolan är viktig. Det är därför vi socialdemokrater starkt bemödar oss om att den måste reformeras. Vi har genomfört stora och viktiga systemreformer under våra år vid makten. Nu behöver vi fortsätta resan för att gymnasieskolan ska vara för alla genom att göra den obligatorisk, göra finansieringen kompensatorisk, se till att den åter får innehålla ett obligatoriskt estetiskt ämne och se till att branschskolorna får fortsätta.

Jag står givetvis bakom båda våra reservationer, men för tids vinning yrkar jag bifall bara till reservation 3.

(Applåder)

Anf. 195 JOANNA LEWERENTZ (M):

Herr talman! Att välja gymnasium och gymnasieprogram är kanske det första riktigt stora beslut du fattar som människa, och med ditt beslut tar du dina första självständiga steg mot vuxenlivet. Gymnasietiden är en enormt viktig tid för personlig utveckling där dina egna drömmar och mål ligger i fokus – en tid för att knyta nya kontakter och en tid då du börjar bygga på din roll som del av vårt gemensamma samhälle.

Som vi alla vet är utbildning det mest effektiva vaccinet mot utanförskap, och därför har vi ett stort ansvar för att se till att en relevant utbildning som skapar förutsättningar för framtiden kommer alla unga till del.

För att gymnasieelever ska kunna ges förutsättningar att skapa sig denna framtid behöver gymnasieskolan vara en trygg plats. Elever och lärare såväl som rektorer ska känna sig trygga i skolan, och klassrummen ska präglas av arbetsro. Skolan ska vara fri från stök, hot, våld, kränkningar och trakasserier. Stök och kränkande behandling är dock tyvärr fortfarande ett stort problem. Ska skolan kunna skapa en trygg miljö krävs ett genomgripande och systematiskt arbete. Lärare och rektorer måste ha verktyg för att kunna upprätthålla ordning och trygghet.

Det måste också vara så att den som utsätts för kränkningar, våld eller trakasserier ska fredas från den som utsätter. Det får inte vara så att det i slutändan är den som blir utsatt som får flytta på sig. Det måste därför bli enklare för rektorer att stänga av eller omplacera de elever som konsekvent stör, kränker eller mobbar andra elever. Det är mycket glädjande att regeringen med utgångspunkt i Tidöavtalet har skrivit under på att öka både rektorer och lärares befogenheter att agera när elever stör, kränker eller utövar hot och våld.

Herr talman! Ur perspektivet arbetsmarknad och kompetensförsörjning spelar gymnasieskolan en viktig roll för att förse vårt gemensamma samhälle med den kompetens – akademisk såväl som yrkesmässig – som vi är i behov av. Gymnasieskolan spelar en viktig roll för att se till att alla ungdomar ges just möjlighet att bli en del av samhället samtidigt som de ska kunna bygga sig det liv de eftersträvar.

Gymnasieskolan spelar en viktig roll i att oavsett vilket spår eleven väljer faktiskt skapa vägar till arbete, och dessa möjliga vägar måste vara många. Det måste vara minst lika värdefullt att gå ett program som direkt leder till arbete som att gå ett program som leder till högre studier, för vi är alla inte stöpta i samma form.

Vissa delar av arbetsmarknaden skriker efter kompetens – ett behov av kompetens som i många fall skulle kunna mättas av studenter från någon av yrkesutbildningarna. Moderaterna har sedan förra mandatperioden drivit frågan om att arbetsmarknadens behov ska tas i större beaktning i dimensioneringen av platser på de olika yrkesprogrammen, och det är nu också regeringens politik. Detta är en viktig pusselbit i att lösa kompetensförsörjningen men också i att se till att en gymnasieutbildning i framtiden faktiskt också leder till ett jobb.

Regeringen satsar också pengar för att fortsätta att stärka yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft. Fler behöver bli yrkeslärare, och fler elever behöver lockas till yrkesprogrammen.

Herr talman! Som jag också nämnde tidigare är vi inte alla stöpta i samma form. Det är av yttersta vikt att vi ser till att elever som behöver stöttning i sin kunskapsutveckling också får det. Men en grupp elever som glömts bort alldeles för länge är de särskilt begåvade eleverna. Dessa elever behöver också hjälp och stöttning men från den andra änden. De behöver vägledas och stimuleras så att även de kan utvecklas så långt som möjligt utifrån sina egna förutsättningar. Detta är också något regeringen satsar på, med en permanentning och utökning av den pågående försöksverksamheten med riksrekryterande spetsutbildningar inom både grundskolan och gymnasieskolan

Herr talman! Det är för mig väldigt glädjande att se att vi är många som vill förbättra just detta – att stärka möjligheterna för unga att lyckas i livet, oavsett ambitioner. Vi är många som vill se teoretiska program såväl som yrkesprogram med ett relevant innehåll, där kompetensbehovet tas i beaktande samtidigt som den enskilde elevens drömmar och ambitioner också ges utrymme.

Vi behöver fortsätta att arbeta för att ingen kompetens, ingen förmåga, inget engagemang och inget framtidshopp går till spillo. Vi behöver fortsätta att arbeta för att Sverige ska vara en kunskapsnation i framkant, där rekryteringen till högre utbildning fortsatt är stark samtidigt som vi högt värderar ambitionen att välja ett snabbare spår till yrkeslivet genom till exempel ett yrkesprogram.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 196 PATRICK RESLOW (SD):

Herr talman! Låt mig först och främst yrka bifall till reservation 1.

I dag debatterar vi utbildningsutskottets betänkande om gymnasieskolan. Det är ett femtiotal motionsyrkanden från den allmänna motionstiden

som gås igenom. Från Sverigedemokraterna finns bland annat yrkanden om utbudet av gymnasieutbildningar, om lärlingsutbildningar, om språkintroduktion och om studie- och yrkesvägledning. Vi har även två särskilda yttranden i ärendet, som berör anpassad undervisning för högpresterande elever respektive utformningen av yrkesprogram. Dessa är båda nu föremål för beredning i Regeringskansliet. Av den anledningen har vi valt att inte följa upp dessa yrkanden i betänkandet.

Gymnasieskolan har en väldigt central placering i utbildningssystemet. Den fungerar som en sluss mellan två andra enheter. Å ena sidan ska den ta emot elever från grundskolan, och å andra sidan ska den förbereda eleverna för fortsatta studier eller yrkesliv.

Det är en grannlaga uppgift man har. Man är beroende av hur utbildningen fungerar i lägre årskurser, men man möts också av krav från den högre utbildningsinstansen. Det är alltså viktigt för gymnasieskolan att värna just kunskap och bildning. Det ska vara höga ambitioner, höga förväntningar och höga krav som ska gälla på svensk gymnasieskola.

Det paradigmskifte som nu har aviserats i svensk skolpolitik – från flumskola till kunskapsskola – lägger grunden för en gymnasieskola i världsklass med fokus på faktakunskaper, kvalitetssäkrade läromedel, tillgång till tryckta böcker, betyg med kunskapsfokus, tidiga insatser i form av obligatorisk läxhjälp och lovskola i yngre åldrar, fokus på läsning och läsförståelse, tydligare ordningsregler, inrättandet av akutskolor med mera.

Alla dessa kommande reformer i grundskolan kommer att leda till ett stärkt gymnasium med bättre förutsättningar att lyckas med sitt uppdrag. Det är välkommet och välbehövligt. Det borde ha gjorts långt tidigare, men intresset har varit större för plakatpolitik än för att komma till rätta med de verkliga problemen i svensk skola. Gymnasieskolan har tyvärr fått lida för detta.

Medan Tidöpartierna arbetar hårt för mer kunskap i svensk skola kan vi konstatera att den politiska debatten från vänster nu handlar om att sänka kraven på gymnasieutbildningarna. I stället för att göra oss andra sällskap och värna stärkandet av kunskap och bildning är deras recept att sänka kraven på behörighet. F-gränsen ska tas bort. Obligatoriskt gymnasium ska införas. Det är helt fel väg att gå. Vem gagnas av detta? Inte är det gymnasieskolans status, och inte är det gymnasieskolans kvalitet!

Jag tror att jag har sagt tidigare i den här talarstolen att det kom en rapport från Skolverket i fjor som just pekade på problemet och vad som skulle kunna hända om man sänkte kunskapskraven. Skolverket har studerat elever med likvärdiga betyg från årskurs 9 för att se vad som har störst betydelse för om eleven ska ta gymnasieexamen eller inte. I elevgruppen med de lägsta grundskolebetygen, i snitt mellan E och F, tog 42 procent av eleverna på yrkesprogram examen inom tre år. På högskoleförberedande program tog 22 procent examen på samma tid. För betygsgruppen mellan E och D tog 74 procent av eleverna på yrkesprogrammen examen inom tre år. På ett högskoleförberedande program var det 49 procent av eleverna.

Det visar tydligt att ju lägre meritpoäng eleven har, desto svårare blir det att klara sig och att prestera i gymnasieskolan. Det innebär att om man skulle göra avkall på att sätta en miniminivå, införa ett obligatoriskt gymnasium och ta bort F-gränsen kommer betydligt fler elever att hamna i

svårigheter och få problem med sina gymnasieutbildningar. Det är helt fel input i debatten. Gymnasiet skulle urholkas till att bli en förlängd grundskola, och dit vill i alla fall inte vi sverigedemokrater dra det.

Samtidigt som det lustigt nog höjs röster för att sänka behörighetskraven har samma politiska företrädare på vänsterkanten vurmat för att stöpa alla elever i samma form och teoretisera yrkesutbildningarna. Man säger alltså nu att man gör eleverna en otjänst om de får F och inte kommer in på gymnasiet utan ställs utanför. Så har det låtit under de senaste veckorna. Samtidigt säger man att yrkesutbildningarna ska teoretiseras och bli högskoleförberedande med mer teoretisering av ämnena.

Om man inte förstår svårigheterna och vad som ligger i vågskålen har man problem. Det är ju inte så att det blir lättare eller att man kan göra avkall på utbildningarnas innehåll om man vill göra även de yrkesförberedande programmen högskoleförberedande. Man kan inte bara sänka kraven och säga att det inte spelar någon roll om eleverna har dåliga betyg med sig från grundskolan, för de måste ju också klara av att läsa på högskolan. Den ekvationen går inte ihop.

Sverigedemokraterna var motståndare till att man teoretiserade yrkesprogrammen och till att man gjorde det obligatoriskt att få högskolebehörighet. Vi tyckte att det var bra att möjligheten fanns att välja till det, men inte att det blev mycket svårare att välja bort det. Alla elever kan inte läsa på högskola. Alla elever vill inte läsa på högskola. Så enkelt är det. Socialdemokraterna har aldrig förstått detta, utan det handlar bara om att man ska läsa på högskola. Och så undrar man varför elever inte söker sig in på yrkesprogrammen! Det är ju inte konstigt.

Inom ramen för Tidöavtalet pågår just nu en diskussion om inrättandet av en yrkesskola. Vår ingång i denna diskussion ska vara att finna en lösning för de elever som inte blir behöriga till ett nationellt program och att förhindra stora avhopp från gymnasiet. Oavsett vilken linje man för är det ju inte bra att så många elever till slut hamnar i det kommunala uppföljningsansvaret och i långtidsarbetslöshet. Det måste man göra någonting åt. Det måste ske ett omtag när det gäller introduktionsprogrammen, och det måste skapas något alternativ till dagens program – inte minst introduktionsprogrammet språkintröduktion. Där är resultaten väldigt skrala.

Från och med höstterminen 2025, herr talman, införs ämnesbetyg i gymnasieskolan. Det lät nästan på Socialdemokraterna här tidigare som att det var Socialdemokraternas idé. Så var det inte. Vi var många partier som föreslog detta långt tidigare. Dessutom är det inte så att det bara är socialdemokrater som tycker detta, utan vi var ganska eniga i utskottet om att det var bra. Vi sverigedemokrater har väckt motioner år efter år om att införa ämnesbetyg, men de har avslagits av socialdemokratiska majoriteter. Man ska inte låtsas som om idén kommer från de socialdemokratiska leden. Så var det absolut inte.

Det här är efterlängtat, för det är jättebra med ämnesbetyg och bra att det till slut landade i att man ska få någon form av ämnesutformning av gymnasiet. Det var inte helt solklart från början. Det är efterlängtat, men det är också synd att det dröjer så länge innan det genomförs, alltså fram till 2025. Det är ett antal elever under tiden som kommer att tvingas att gå med det gamla kurssystemet.

Tidöpartierna kommer även att se över läroplaner för både grundskola och gymnasieskola. Vi ska se över ämnesplanerna för gymnasieskolan och betygskriterierna. Tanken är att göra det lättbegripligt. Betygskriterier ska vara tydliga och konkreta för såväl lärare som föräldrar och elever. Vi kan konstatera att det inte är så i dag. Men det räcker inte, utan vi måste också i mycket större utsträckning betona att ansvaret för utbildningen inte bara ligger på lärarna utan även på den enskilde eleven. Vi kan inte ha ett system där man bara ställer krav på lärarna att de ska slussa över elever till att få ett visst betyg, utan kraven måste också ställas på den enskilde eleven att göra sina läxor och närvara i skolan.

Sverigedemokraterna har i många år framfört att det är viktigt att stimulera kunskapsörsten hos högpresterande elever. Det är därför bra att vi inom ramen för Tidöavtalet är överens om att inte bara permanenta utan även utöka spetsutbildningarna. Vi är också överens om att elever lättare ska få läsa i snabbare takt och på en högre nivå. Vi anser att de förslag som vi lagt fram i vår kommittémotion på detta område är tillgodosedda, och därför har vi inte tryckt mer på dem i betänkandet.

Lärarna och skolledarna är gymnasieskolans största tillgång. Tidöpartierna går nu vidare med att renodla lärarrollen, minska den administrativa bördan, satsa på kringpersonal för att avlasta, stärka lärarens auktoritet i klassrummet samt stärka rektors ansvar och befogenheter. Även översynen av ämnesplaner och betygskriterier hoppas vi kan leda till förbättringar av lärarnas arbetssituation. Det är frågor som Sverigedemokraterna drivit länge, och vi förutsätter att de nu realiserar.

Herr talman! Sorgligt nog kan vi också konstatera att det gängkriminala våldet nu har nått gymnasieskolorna. För några veckor sedan sköts en skolelev till döds utanför en gymnasieskola i Eskilstuna. Gymnasieskolan fick utrymmas. Det vi tidigare sett som skräckhändelser från andra delar av världen har nu kommit hit. Dödligt våld har blivit ett signum för det nya Sverige. Det är en tragisk utveckling som föregåtts av politisk handlingsförlamning och verklighetsflykt.

Sverigedemokraternas bestämda åsikt är att det ska råda total nolltolerans mot brott i och omkring skolorna. Vi har länge efterlyst hårda tag mot elever som utgör hot mot andra elever eller skolpersonal. Vi gläds åt att vi inom Tidöavtalet lyckats få igenom en del förslag på reformer, såsom anmälningsplikt, akutskolor och stärkta ordningsregler, men vi skulle vilja gå betydligt längre än så för att säkerställa att det inom skolans murar endast pågår utbildningsverksamhet och inget annat.

(Applåder)

I detta anförande instämde Jörgen Grubb och Robert Stenkvist (båda SD).

Anf. 197 AYLIN FAZELIAN (S) replik:

Herr talman! Sverigedemokraternas sorteringsskola går igen även i gymnasiepolitiken. I grundskolan yttrar den sig genom att de vill sortera ut elever som avviker från deras norm och placera dem på andra skolor. I gymnasieskolan vill man kicka ut elever redan innan de har börjat. Sverigedemokraterna vill i strid med vad forskningen säger om hur lärandet går till nivågruppera elever.

När det gäller gymnasiet tycker Reslow att vissa inte ska ha chansen att läsa en fullständig gymnasieutbildning. SD:s tvååriga yrkesprogram är bara ett sätt att skapa ett djupare klassamhälle. I stället för att ge alla rätt att utbilda sig i viktiga ämnen såsom historia, naturkunskap, matte och samhällskunskap samtidigt som man går på en yrkesutbildning vill SD att våra unga ska få så lite allmän utbildning som möjligt. Det här är en inlåsningseffekt. Arbetsmarknadens krav blir ju inte mindre; de blir bara större.

Varför tycker Patrick Reslow att vissa elever inte förtjänar möjligheten att få en fullständig gymnasieutbildning?

Anf. 198 PATRICK RESLOW (SD) replik:

Herr talman! Jag vänder mig starkt emot formuleringen av frågan, för så är inte fallet. Alla elever är lika mycket värda, och alla ska ha samma möjligheter att kunna läsa. Men alla har inte förmågan att läsa allting, och alla vill inte läsa precis allting.

Ett problem med Socialdemokraternas skolpolitik har varit att de velat stöpa alla i samma form. Alla ska läsa in högskolebehörighet. Det är den stora drömmen. Men vi kan konstatera att alla inte vill bli akademiker.

Ska vi inte låta elever som går på yrkesprogram läsa teoretiska ämnen? Jo, om de vill det. Vi har aldrig sagt något annat. Det är rent hittepå att vi skulle stå för något sådant. Vi vill att de som vill läsa in högskolebehörighet ska kunna göra det, men vi vill inte ha det som tvång. Det är det som ligger bakom vår tanke med två-plus-ett-gymnasiet, som vi kallar det, med två år på yrkesprogram och ett tilläggsår där de som så vill kan läsa in högskolebehörighet. Men alla vill inte och alla kan inte. Det måste vi respektera.

Hela effekten av Socialdemokraternas politik är att man fastnar i arbetslöshet. Det är ju det vi ser. Långtidsarbetslöshet är effekten av socialdemokratisk skolpolitik och gymnasiepolitik. Eleverna lockas inte till yrkesprogrammen eftersom Socialdemokraterna har byggt upp en vision om att alla ska läsa på högskola. Då söker man sig inte dit. I stället söker man sig in på nationella program som är högskoleförberedande men som man inte klarar av. Man hoppar av eller går ut med väldigt dåliga betyg och fastnar i långtidsarbetslöshet.

Sverigedemokraternas alternativ är aldrig att barn ska fastna i arbetslöshet, utan man ska ha en bra utbildning. Då är även yrkesprogram viktiga.

Anf. 199 AYLIN FAZELIAN (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Patrick Reslow för svaret.

Problemet med Sverigedemokraternas politik och Patrick Reslows resonemang är verkligheten. Verkligheten visar något annat. När högskolebehörigheten togs bort från yrkesprogrammen dippade attraktiviteten att välja yrkesprogram. Våra unga är smarta. De väljer utbildningar som de förstår leder till jobb och som arbetsmarknaden efterfrågar.

Vi behöver därför underlätta övergången mellan grundskola och gymnasium. Det är en annan viktig del i detta. I dag tar 15 procent av eleverna sig inte vidare till gymnasieskolan. Forskare menar därför att betyget F är problematiskt och att betygssystemet, så som det är utformat i dag, leder till att elever slås ut.

Vi tillsatte en utredning som skulle titta på det här, men Sverigedemokraterna vill inte gå vidare med den. De vill inte ens låta frågan utredas, fastän forskare pekar på problemen med utformningen av betygssystemet och att det gör att eleverna bedöms efter sämsta prestation och inte får en chans på nytt.

Varför vill Sverigedemokraterna låsa in elever i återvändsgränder?

Anf. 200 PATRICK RESLOW (SD) replik:

Herr talman! Låt mig börja med det här att vi inte skulle ha någon verklighetsförankring. Så är det inte.

För det första handlar det om de signaler som skickades ut från Socialdemokraterna under deras långa regeringstid. Signalen var att om man inte läser på högskolan är man ingenting värd. Om man inte läser teoretiska ämnen på gymnasiet är man heller ingenting värd. Men så är det inte. Det finns elever som är extremt duktiga på hantverk. Varför inte stimulera det? Nej, de skulle läsa teoretiska kurser, trots att de var skoltrötta och trots att de kanske inte var intresserade av teoretiska ämnen. Men de skulle bara göra det.

Det var Socialdemokraternas vision. Man föraktar sin egen gamla arbetarklass. Det är de nya Socialdemokraternas paroll.

För det andra styrde de utbudet. Devisen i framför allt socialdemokratiskt styrda kommuner var att man hela tiden skulle tillgodose förstahandsvalet. Då svälde de teoretiska programmen. Det håller inte.

Nu talar Socialdemokraterna om dimensionering. Jamen gör något åt dimensioneringen då! Om man får mer konkurrens om platserna på de teoretiska programmen kommer man också att få fler elever till yrkesprogrammen. Det är jag helt övertygad om. Så funkade det förr när jag gick i skolan, och så skulle det kunna funka framöver också.

Nej, det sker ingen sortering genom att man avskaffar betyget F. Det är inte betygssystemet i sig som är problemet, utan det är tillämpningen av betygssystemet. Vi har otydliga betygskriterier. Radar man upp tio lärare som ska bedöma en elev kommer man att få tio olika bedömningar, eftersom ingen exakt vet var de luddiga gränserna för betygen går.

Vi måste ha tydliga betygskriterier, så att alla vet vad de innebär – elever, föräldrar och lärare. Det ska vara klart och tydligt. I grundskolan ska de vara faktabaserade. Sedan kan man lägga in andra aspekter på gymnasiet, men de måste vara mer konkreta än vad de är i dag.

(Applåder)

Anf. 201 MATHIAS BENGTTSSON (KD):

Herr talman! De senaste månaderna har många tankar kopplade till gymnasievalet snurrat i huvudet på Sveriges niondeklassare. Förutom att de själva behöver fundera och bestämma vad de ska välja är det många runt omkring som är nyfikna och ställer frågor. Det är föräldrar, lärare, kompisar och släkt.

Många av oss kanske själva minns hur det var när man gick ur nian eller åtminstone när man tog studenten, eller så har man nyligen träffat någon i den åldern. Det enda man frågar och det enda de får prata om är vad de ska göra till hösten. Det är vad folk är intresserade av.

Det säger något om hur betydelsefullt det här är. Det är första gången i livet man får göra ett val och bestämma sig för en inriktning.

Herr talman! En förhoppning när niondeklassarna nu gör sina val är att riktigt många väljer ett yrkesprogram som ger anställning, kanske redan dagen efter studenten. Att ha en yrkesutbildning är inte bara bra för arbetsmarknaden, som ropar efter sådan arbetskraft, utan det ger också ungdomarna självförtroende när de är utbildade till ett yrke.

Vi vet att Sverige står inför en stor kompetensbrist inom många branscher, inte minst industri och hantverk. Inom dessa områden skulle det kunna skapas många fler jobb. Det finns potential för fler arbetstillfällen, men tyvärr väljer alltför få unga att gå ett yrkesinriktat program på gymnasiet.

Matchningen mellan arbetsmarknaden och de gymnasieutbildningar som eleverna väljer måste bli bättre. Det är helt avgörande för att Sveriges konkurrenskraft och företagsklimat ska stå sig starkt även framgent.

Här har många en viktig roll att spela, inte minst vi politiker men också studie- och yrkesvägledarna på högstadiet. De måste vägleda ungdomarna till att kunna komma ut på arbetsmarknaden. Ibland tycks studie- och yrkesvägledarnas roll till stor del gå ut på att ge eleverna vägledning att nå sitt drömyrke, oavsett vilka förutsättningar man har eller hur arbetsmarknadens behov ser ut.

Det behövs en balans. Studievägledarna behöver vara tydliga med hur arbetsmarknaden ser ut och vilka utbildningar som leder till ett arbete. Arbetsmarknadens behov behöver helt enkelt spela större roll. Vi tror att det skulle kunna leda ungdomarna mer rätt.

Herr talman! Att arbetsmarknadens behov får spela större roll är också viktigt när det gäller vilka utbildningar som över huvud taget erbjuds. Det behöver i större utsträckning styras av vilka behov som finns på arbetsmarknaden än vilka drömlinjer eleverna har.

Herr talman! Information är också viktigt. Många unga har ingen tydlig uppfattning – den kanske till och med är felaktig – om vad det innebär att jobba på en verkstad eller inom industrin. Därför är det viktigt att de får göra prao och studiebesök och att representanter för olika branscher kommer till skolan och gör presentationer.

Det gäller också att utbildningarna som ger arbete anpassas så att eleverna vill söka dem. Det behöver finnas utbildningar med fokus på yrkeskunskaper, där elever som är skoltrötta och annars inte orkar fullfölja gymnasiet kan välja bort högskolebehörighet. Men det behöver också finnas utbildningar för många av dem som kan tänka sig att gå ett yrkesprogram men vill ha högskolebehörighet. Genom att även yrkesprogrammen ger högskolebehörighet kan vi motverka kompetensbristen och stärka företagsklimatet. Att högskolebehörighet blir norm gör också att de höga förväntningarna blir norm i den svenska skolan. Det är bra. Vi behöver anpassa utbildningarna efter arbetsmarknaden och anpassa utbildningarna efter att eleverna är olika.

Herr talman! Fler elever behöver ta sig igenom gymnasiet. Tar man sig igenom gymnasiet har man goda förutsättningar att klara sig senare i livet. Oavsett vilket program man väljer bidrar gymnasieåren och de studierna till kunskap och bildning som personen har nytta av för sin egen utveckling. Dessutom är forskningen tydlig med att slutförda studier är det starkaste skyddsmedlet mot utanförskap genom minskad risk för arbetslöshet,

långtidssjukskrivning och ekonomiskt och socialt utanförskap. Utbildning är helt enkelt på många sätt avgörande för Sveriges framtid.
(Applåder)

Anf. 202 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Yrkesprogramsutredningen fann en efterfrågan på att ta större ansvar i näringslivet för vissa yrkesutbildningar med stor betydelse för arbetsmarknaden som riskerar att nedprioriteras inom utbildningssystemet. Utredningen föreslog ett inrättande av branschskolor för små yrkesområden. För att garantera kvaliteten i utbildningen ska en branschskola rekommenderas av en branschorganisation eller ha ett brett samarbete om utbildning med flera arbetsgivare inom branschen. För att kunna verka som utbildningsanordnare av branschskola ska verksamheten vara godkänd av Skolverket. Verksamheten med branschskolor inleddes med en försöksverksamhet hösten 2018 och ska pågå i fem år, det vill säga till 2023. Kristdemokraternas mening är att branschskolorna har potential att främja övergången från skola till yrke på ett bra sätt för branscher som annars lider av rekryteringsproblem.

Detta var en uppläsning från den senaste arbetsmarknadsmotion som Kristdemokraterna väckt. Sedan dess har Kristdemokraterna inte väckt någon ny utbildningsmotion eller arbetsmarknadsmotion. I stället har man lagt ned branschskolorna. Det är verkligheten.

Mathias Bengtsson höll ett utmärkt anförande. Jag tror att vi är överens om oerhört mycket när det gäller yrkesutbildningar och de möjligheter de ger. Man ska kunna hitta sina egna vägar och få bättre möjligheter till jobb. Men trots att ledamoten lyfter fram yrkesutbildningarna i talarstolen har regeringen skurit ned på både yrkesvux och yrkeshögskolorna och fullständigt lagt ned branschskolorna. Jag vill gärna höra från ledamoten vad Kristdemokraterna vill göra för att ändra den inriktning som regeringen i dagsläget har, där man följer Liberalernas väg mot att minska de yrkesrelaterade utbildningarnas betydelse i det svenska utbildningssystemet.

Anf. 203 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för en mycket viktig fråga. Hur vi kan matcha utbildningarna mot arbetsmarknaden är en otroligt viktig framtidsfråga för Sverige.

Jag vill först och främst vända mig mot bilden av nedskärningar i utbildningsväsendet. Att man tar bort tillfälliga pandemibidrag när de löper ut är ganska naturligt. Det ligger lite i naturen hos ordet "tillfällig" att de inte är permanenta.

Däremot gör regeringen en satsning på utbildningsväsendet och tillför ytterligare medel nu under våren, då man i vanliga fall inte brukar göra så stora ändringar. Den här regeringen har fokus på utbildning och på att arbetsmarknadens behov ska tillfredsställas. Det är inget snack om den saken.

Försöket med branschskolorna känner jag mycket väl till, inte minst för att en av skolorna, med fokus på karosseri- och lackeringsteknik, ligger i Falun i min hemvalkrets. Jag är mycket välbekant med deras verksamhet och hur den har fungerat under de år då försöksverksamheten pågått. Deras bild är att den har fungerat mycket bra på den skolan.

Men med det sagt är det inte en helt enkel fråga. Det är en balansgång man måste gå när det gäller branschskolorna. Man måste fundera på vilka delar som ska finansieras av statsbidrag, vad som kan bära sig självt och vad branschen kan möta med. Men en sak är säker, och det är att utbildningarna som vi har i Sverige måste utformas i samarbete med branschen för att de också ska leda till arbete. Den inriktningen är helt klart tydlig. Vi behöver titta på det här framåt. Vi behöver utreda vilka typer av utbildningar vi ska ha. Samarbete med branschen liknande branschskolorna är ingenting som jag utesluter.

Anf. 204 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Som sagt tvivlar jag över huvud taget inte på Mathias Bengtssons önskemål om att få bra yrkesutbildningar. Jag ifrågasätter däremot att verkligheten håller med. Det blir ju färre nya utbildningar än på många år inom yrkeshögskolan, och yrkesvux har dragits ned. De pengar som kom nu i vårändringsbudgeten kan bara användas till korta kurser på yrkeshögskolan. De långsiktiga utbildningarna går pengarna inte att använda till. Det är också en verklighet. Man har totalt förändrat vad som faktiskt händer.

Att behovet av kompetent personal är enormt på svensk arbetsmarknad vet vi. Jag tror inte att plåtslagaren som inte kan anställa en medarbetare eftersom det inte finns några att anställa och som ser att branschskolan stängs ned hjälps av att det har varit en pandemi som inte längre finns. Jag tror inte att det hjälper folk som inte kan få de yrkesvuxplatser som nu är borta att det inte är pandemi längre. Inte heller de som behöver yrkeshögskoleplatserna blir hjälpta av att det inte längre är pandemi. Det blir färre platser. Det är ju det som är verkligheten.

Det är klart att det är en balansgång när det gäller hur stora bidrag staten ska ge och vad man ska fokusera på. Det kan finnas utbildningar som inte ska fortsätta utan läggas ned, andra som ska byggas ut etcetera. Vi i Centerpartiet har själva i nio år lagt fram förslag om att inrätta fler nya branschskolor, till exempel för lokförare, en yrkesgrupp som Liberalerna talat om på senare tid – det har ju tidningarna skrivit om. Detta kommer inte att bli av, för branschskolorna finns inte längre. Det är det som är skillnaden. Ja, det är en balansgång. Men regeringen balanserar ju inte längre. De har trillat ned från linan och ligger på golvet. Det är noll. De är döda.

Anf. 205 MATHIAS BENGTSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Niels Paarup-Petersen för inlägget. Det stora problemet är att det finns en arbetsmarknad som är i stort behov av arbetskraft och att det finns för många personer som skulle kunna komma i arbete men inte gör det. Frågan som man måste ställa sig är: Hur får man de människorna i arbete?

När det gäller gymnasieskolan, som är det vi debatterar nu, är ett stort problem de elever som inte får gymnasiebehörighet och inte kommer in på en gymnasieskola. Jag tror att man behöver fånga upp den gruppen och ställa sig frågan vad vi kan göra för dem som går på IM-programmet och harvar på år efter år men aldrig riktigt kommer in på gymnasiet. Hur kan vi tillsammans med branschen hitta ett spår, så att också de kan komma ut

på arbetsmarknaden och lära sig det nödvändiga som man behöver för att arbeta, få anställning och få den gemenskap som ett arbete innebär?

Försöket med branschskolorna visade sig ha både positiva och negativa delar när det utvärderades. Vissa utbildningar fungerade bra, andra mindre bra. Det finns olika förklaringar till det. Men det är inte säkert att just den modellen i den formen är det som är vägen framåt. Det är detta som regeringen mycket noga tittar på nu – hur kan vi skapa vägar in? Alla behöver inte läsa in högskolebehörighet. Alla kanske inte ens behöver ha gymnasiebehörighet. Men alla som vill komma ut på arbetsmarknaden ska få vara med och bidra för att mätta arbetsmarknadens behov. Det arbetet ser jag fram emot att debattera vidare här i kammaren.

Anf. 206 DANIEL RIAZAT (V):

Herr talman! Vänsterpartiet står självklart bakom alla sina reservationer. Men för att vi inte, som jag också nämnde tidigare, ska få väldigt långa voteringar yrkar jag för vår del bifall endast till reservation 12.

Herr talman! Vänsterpartiet har alltid varit en stark förespråkare för en mer jämlik och rättvis skola som ger alla elever likvärdiga möjligheter att uppnå sina mål och utvecklas utifrån sin fulla potential.

Vi anser att det är viktigt att säkerställa att alla elever i Sverige har tillgång till högkvalitativ utbildning oavsett var de bor, oavsett kön eller könsidentitet, klass eller vilket modersmål de talar. Vi vill se en mer likvärdig skola där eleverna har samma möjligheter att studera de ämnen som intresserar dem och få det stöd som de behöver för att kunna lyckas.

För att kunna göra detta måste en rad saker göras. Skolans budget måste utökas, och lärare ges större makt och utrymme. Sedan kommer vi inte ifrån det faktum att en jämlik skola endast kan skapas utan marknadslogik och marknadsstyrning.

Vi vill likt större delen av befolkningen, lärarna, rektorerna och resten av skolans personal, därmed avskaffa marknadsskolan och se till att alla skattepengar som går till skolan ska användas för att förbättra utbildningskvaliteten och stärka likvärdigheten. Det ska inte vara som i dag. Vi vill se en större statlig styrning och finansiering av gymnasieskolan för att garantera att alla elever får rätten till sin likvärdiga utbildning.

Vänsterpartiet anser att det är viktigt att främja yrkesprogrammen på gymnasieskolan. Yrkesprogrammen måste börja ses som en lika viktig del av skolan som de teoretiska programmen. De behöver också få mer resurser och stöd för att bli mer relevanta för eleverna.

Självklart är det inte bara det som händer i skolan som påverkar valen till gymnasieutbildningar. Det handlar också om att villkoren på arbetsmarknaden behöver förbättras för dem som har läst yrkesprogram. Inom vissa yrken är det så. Men inom en rad olika LO-yrken är det tyvärr för dåliga villkor.

Herr talman! Den punkt som Vänsterpartiet och jag har valt att fokusera mest på i just detta betänkande är studie- och yrkesvägledningen. Vi kommer att ha fler betänkanden där vi diskuterar gymnasieskolan.

Studie- och yrkesvägledningen är ofta sådant som privatägda marknadsskolor sparar in på i jakten på överskott som ska leda till ökat värde på företagen och senare till ökade möjligheter till försäljning av hela eller delar av skolkoncernerna.

Läsåret 2021–2022 gick det betydligt fler elever per studie- och yrkesvägledare i privata skolor jämfört med kommunala. Så har det sett ut år efter år. Marknadsskolan fungerar så. När girigheten får råda är det skol-sköterskan, skolbibliotekarien och i det här fallet studie- och yrkesvägledaren som försvinner till förmån för ägarna som skrattar hela vägen till sina banker i Luxemburg. Det är en av många anledningar till att Vänsterpartiet driver kravet på ett förbud för aktiebolag att bedriva skolverksamhet. Vi menar att det enbart ska få bedrivas i icke vinstdrivande organisationsformer.

Herr talman! I Sverige har vi en arbetsmarknad som inom många områden är uppdelad efter kön. Så ser det ut i stora delar av världen, där kvinnor jobbar i vissa typer av yrken och män i andra.

Det syns exempelvis genom kvinnodominansen i skolan och vården och mansdominansen inom byggsektorn. Men faktum är att denna uppdelning startar redan i yngre åldrar och visar sig tydligt också vid valet av gymnasieutbildning. Det är betydligt fler flickor som väljer att studera på samhällsvetenskapsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet medan pojkarna dominerar på teknik-, fordons- och transportprogrammen.

En grupp forskare vid institutionen för psykologi vid Lunds universitet tittade på det för att ta reda på varför det ser ut som det gör. Det är inget nytt fenomen. Sammantaget visade undersökningen att elever av sociala skäl väljer bort utbildningar som traditionellt domineras av det ena eller andra könet. Detta visar att det finns mycket att göra när det kommer till jämställdheten i den svenska skolan.

För Vänsterpartiet som ett feministiskt parti är det viktigt att alla elever får möjlighet att leva upp till sin fulla potential, oavsett kön. Därför måste alla elever få möjlighet att göra välinformerade val till gymnasiet. Under sin tid i den svenska skolan ska de också kunna ta itu med de normer som vi tyvärr alla formas efter.

Eleverna behöver få tid och möjlighet att möta kompetenta studie- och yrkesvägledare som kan ge dem vägledning att tänka i nya banor. Det är viktigt att se samhällsnyttan med studie- och yrkesvägledning, inte bara för eleverna själva. Vi ser att i de branscher som har störst obalans mellan könen råder det också störst brist på arbetskraft.

Bristerna i studie- och yrkesvägledningen i dag får direkta konsekvenser för möjligheten att rekrytera ny personal till arbetsmarknaden. Det har uppmärksammats av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor och också av Västsvenska Handelskammaren när de har yttrat sig i frågan.

Därför menar vi i Vänsterpartiet att regeringen måste se över möjligheten att införa ett nyckeltal för studie- och yrkesvägledare vid varje skolenhet. Det är också vad den reservation som jag yrkade bifall till i början av mitt anförande handlar om.

Anf. 207 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 6. Jag hoppas att det blir rätt nu.

(FÖRSTE VICE TALMANNEN: Det är Branschskolor, Åsa Westlund med flera, S, C, MP.)

Ja, sjyst! Det är rätt när förste vice talmannen säger Åsa Westlund.

Vi ska debattera gymnasiet här. Jag måste säga att det har varit fantastiskt i dag. För en gångs skull har debatten haft jättemycket fokus på yrkesprogrammen. Det brukar inte vara fallet i kammaren. Det är väldigt trevligt. Det har varit brett över hela linjen. Det är jag oerhört tacksam för.

De praktiska utbildningarna är viktiga. De är lika viktiga som de teoretiska. Det har Fredrik Malm och många andra sagt här i dag, och också jag kan säga det. Vi är i varje fall överens om någonting, och det är bra.

Det är oerhört många ungdomar som väljer teoretiska program som de sedan aldrig får möjligheten att använda för att de misslyckas på vägen att nå målen. Det är tre av tio på Sveriges gymnasier som inte når hela vägen igenom. Det är en väldigt sorglig siffra.

Man kan konstatera att en del borde välja yrkesprogram. Jag har fått veta att det är en ökad tillströmning till yrkesprogrammen utifrån de ansökningar som gjorts. Jag kommer inte ihåg om jag fick siffran för Sverige eller för Malmö.

Det är jättepositivt. Studie- och yrkesvägledarna är ute hos eleverna och talar jättepositivt om yrkesprogrammen. De påminner föräldrarna om hur viktigt det är. Det kan låta bra med de teoretiska programmen som ger högskolebehörighet, och det är viktigt. Men det viktigaste är att deras barn får en möjlighet att gå en utbildning som de klarar av så att de faktiskt får ett jobb efteråt. Där är yrkesprogrammen fantastiska. Vi har konstaterat att det är oerhört viktigt. Vi har sett det över hela linjen, hela vägen från höger till vänster. Det är jätteviktigt.

Det är då jättesorgligt att regeringen svek sitt vallöfte och minskade på YH och yrkesvux, och man lade ned branschskolorna. Det är så det är. Det är konsekvenserna av de budgetar som lades fram i höstbudgeten och vårändringsbudgeten. Totalen är neddragningar över hela linjen.

Det hjälper inte så mycket att stå och tala fint i talarstolen om det man faktiskt gör är att man drar ned på pengarna. Det hjälper inte så mycket. Det kommer att vara färre utbildningar på yrkesvux och färre utbildningar på YH. Man kan inte ens använda de pengar som kommit nu till de långa utbildningarna. De kommer bara att användas till de korta utbildningarna, och branschskolorna är borta.

Jag tror att Lotta Edholm har skrivit att man vill följa utvecklingen. Men de utbildningarna finns inte längre. Det är oerhört svårt att följa utvecklingen av en utbildningsform som inte längre finns. Det är faktiskt väldigt svårt, herr talman.

Då är frågan: Vad gör vi? Vi vill återetablera branschskolorna. Regeringen kanske vill göra något. Representanter från regeringspartierna har sagt: Vi ska göra något. Man vet inte vad, men något! Något ska någon gång göras. Det är ju trevligt, men det hjälper inte så mycket för de elever som just nu står där och gärna vill ha ett jobb i framtiden. De har inte de möjligheter de skulle ha haft om inte regeringen hade dragit ned.

Och detta gör man samtidigt som vi är i en extremt svår ekonomisk situation och hela det svenska näringslivet står och skriker efter kompetens. Det råder enorm kompetensbrist i samhället, och vi har många arbetslösa. Då förstår jag inte varför regeringens svar på detta är att dra ned på yrkesutbildningen. Det borde vara motsatsen. Det är jättesorgligt.

De faktiska siffrorna är att man drog ned på YH med 74 miljoner i budgeten för hela året, och så har man lagt in 70 nya miljoner. Det ger minus. På yrkesvux tog man i praktiken bort 1,1 miljarder och lade in 400 miljoner. Det är ett rejält minus. När det gäller branschskolorna tog man bort alla. Det är ett stort minus.

Branschskolorna är utbildningar som Moderaterna och KD var för, och nu stänger ni dem. Är det Liberalerna som har övertygat er om att praktisk kunskap inte är viktigt? Överlag har det varit så med Liberalerna att de inte riktigt har tagit i frågan. De har inte tyckt att det har varit viktigt, utan de har alltid fokuserat på det teoretiska och inte på det praktiska. Nu plötsligt har vi en regering med M som är för och KD som är för, men med L försvinner branschskolorna. Varför? Det kan man undra.

Vi får tyvärr konstatera att utskottets ordförande Fredrik Malm har gått hem, så det är lite svårt att veta. Han ville tydligen inte vara med i resten av debatten, så det får vara som det är.

Vi kan dock konstatera att elföretagen säger att det är en katastrof att man tar bort branschskolorna. Det är deras egna ord. Plåtbranschen säger att de borde utvecklas och spridas. Det håller Centerpartiet med om, och detta har vi lagt fram förslag om. Det ska sägas att det i teorin fortfarande går att rösta på det i nästa vecka. Men i stället dödar man branschskolorna.

Det här får direkta konsekvenser för det svenska elsystemet, enligt elföretagen. Vi vet hur elsystemet och problemen ser ut just nu, och direkta negativa konsekvenser för det svenska elsystemet är alltså de enda ord vi har fått höra från branschen. Men vi lägger ned branschskolorna. Snälla regeringen – ta tag i den här frågan! Jag tror ändå att ni kan göra det.

Herr talman! Det finns en fråga där också jag famlar och där Centerpartiet faktiskt inte heller vet hur vi ska göra. Det handlar om att vi har jättemånga elever som inte klarar grundskolan. Vi har dock några förslag, absolut. Men när de här eleverna inte klarar sig kommer de vidare till de individuella programmen eller IV. Där klarar de sig inte heller.

I dagsläget har Sverige inget seriöst svar på hur vi ska göra med de elever som inte klarar grundskolan. Vi har inte det i vårt utbildningssystem. Vi har inget riktigt bra, seriöst svar i dagsläget på hur vi ska göra med dem. Vi har några förslag; vi tittar på lärlingar, och vi tittar på alla möjliga saker. Men i verkligheten har vi en enorm utmaning i det svenska utbildningssystemet när det gäller att lyckas med det här.

Vi kan stå här i kammaren och göra raljerande uttalanden om F och alla möjliga grejer. Men det vi verkligen behöver göra här är att samlas. Vi behöver hitta långsiktiga, seriösa lösningar för de ungdomar som i dag fallerar i det svenska utbildningssystemet, för det är enormt många. Det är tiotusentals elever som inte klarar det svenska utbildningssystemet, och vi vet att konsekvenserna är enormt negativa.

När man ser till hur kriminaliteten ser ut märker man att det väldigt ofta är kopplat till skolmisslyckanden. Oavsett vilken syn man har på samhället och oavsett vad vi fokuserar på – om det handlar om individens möjligheter eller om det handlar om den förfärliga situation vi har med kriminalitet i det svenska samhället just nu – behöver vi verkligen ta oss samman.

Jag hoppas även här att regeringen vill ta den utsträckta hand som gång på gång har sträckts ut, inte minst från Centerpartiet, om att faktiskt göra långsiktiga överenskommelser så att vi kan skapa en bättre skola i Sverige.

Alla som lyssnar på detta – det är sannolikt inte så många när klockan snart är tio – och som har förslag på hur vi kan se till att Sveriges ungdomar klarar skolan får gärna skicka in dem! För vi behöver bli bättre, även Centerpartiet.

Anf. 208 CAMILLA HANSÉN (MP):

Herr talman! Nu får vi se om vi stänger kammaren efter detta anförande eller hur pigga alla är!

Nu har vi debatterat utbildning ganska grundläggande – både grundläggande frågor om utbildning i den tidigare debatten och nu gymnasieskolan. Valet till gymnasieskolan är ett viktigt val i livet. Några vet exakt vilket drömjobb de siktar på. Andra söker fortfarande efter det, och några har absolut ingen aning om ifall man ens ska gå på gymnasiet – än mindre vad de ska göra därefter.

Någon vill bli kock, någon annan elektriker och en tredje barnskötare. Någon vill bli lärare, någon ingenjör och någon tredje vill bli sjuksköterska. Andra vet ingenting, men de satsar kanske på estetprogrammet, för kulturen och det kulturella utövandet ger ändå livsluft till allt det andra. Eller så satsar man på fordonsprogrammet utifrån ett fritidsintresse som kanske kan bli ett yrkesval. Mitt hjärta klappar lite extra för fordonsprogrammet, för jag hade mitt första lärarjobb där.

Jag kan inte nog understryka att alla de här drömmarna om framtiden behövs. Var och en, vilken gymnasieutbildning man än väljer, kommer att behövas i de yrken som deras utbildningar leder till. Jag blir lite beklämd över de värderingar som ändå någonstans finns av vad som är en fin utbildning och vad som inte är en lika fin utbildning. Vi behöver ett komplett samhälle med massor av kompetenser. Det kommer att skada oss om vi inte förmår att uppskatta alla olika yrkesgrupper som får det här landet att gå runt.

Gymnasieskolan är en del av en mycket större helhet som hela utbildningssystemet utgör. Det börjar redan i förskolan. Yrkesvalen är ju ingenting som händer på vårterminen i nian, utan det börjar långt, långt tidigare. Utbildningskedjan fortsätter med gymnasiet, högskola och olika yrkesutbildningar. Man kanske återvänder till skolan på olika sätt.

Det är en lång utbildningskedja, som kan pågå hela livet. Den kan också vara lite krokig och lite svår att förutse. Därför är det så viktigt att ungdomar ges chans att välja utbildning helt fritt, och att den utbildningen också håller dörrarna öppna för att komma vidare i utbildningskedjan.

Jag ska prata lite om studie- och yrkesvägledningen ur ett jämställdhetsperspektiv. Unga killar och tjejer väljer olika utbildningar. Tidigare talare har pratat om den extrema ojämställdheten i vissa yrkesgrupper och hur den vidmakthålls. Man tror såklart olika om sig själv, och man har lättare eller svårare att se sig själv i olika yrken. Där spelar såklart samhällets förväntningar in.

Att från början välja och fortsätta att välja i extremt ojämställda mönster som styrs mer av andras förväntningar än av ens egen lust till lärande och yrkesutbildning kan bli ett problem, särskilt eftersom det kan påverka livsinkomsterna. Exempelvis forskollärare, som är en extremt kvinnodominerad yrkesgrupp, halkar efter lönemässigt. Det finns ingen bransch i dag som har råd att inte rekrytera bland både kvinnor och män och hela befolkningen.

Därför är det viktigt att det finns en studievägledning som kan komma in och visa vilka olika vägar som finns och vad konsekvenserna blir av ens val utifrån karriär och löneutveckling. Det är viktigt att man oavsett om man är tjej eller kille, eller hur man än definierar sig, känner att hela arbetsmarknaden är öppen för en.

Även jag vill säga någonting om branschskolorna. Vi har lite olika typer av kompetensbrist i Sverige. Vi pratar om att vi har en lärarbrist, och då handlar det om stora tal. Det är stora yrkesgrupper. När vi pratar om att det behövs fler sjuksköterskor är det också väldigt många människor.

En av branschskolorna som nu tyvärr avslutas är en utbildning till distributionselektriker i Åsbro i Örebro län, i min valkrets. De utbildar 35 distributionselektriker via branschskola och 100 totalt. I landet utbildas det 130 om året. Fram till 2030 behövs det 3 000. De skulle kunna tredubbla antagningarna till branschskolan för gymnasiet.

Det här är alltså killar och tjejer som kommer från hela landet för att göra just branschdelen av utbildningen i Åsbro. Det är norra Europas största anläggning för att träna på att jobba med högspänningselektronik, klättra upp i de här höga stolparna och göra allting som behövs inom ett komplett elsystem.

Som sagt skulle de kunna tredubbla sin antagning. Men reglerna för skolorna är så krångliga när de ska skicka elever dit att de har lite svårt att hantera det. Någon skola skickar två elever ett år och två elever nästa. Andra tänker att när de ändå åker bort på internat är det sjystare att skicka fem från en gymnasieskola så att man har sina kompisar. Många kanske inte har bött hemifrån så mycket under så lång tid.

Detta vill man dock inte göra. Branschskolorna tillkom under pandemin, och vi har haft massor med extra stöd till olika åtgärder under pandemin. Men här säger man: Jaha, ni lyckades inte. Det spelar ingen roll om det var pandemi eller inte.

Bekymret för mig är inte de branschskolor som inte har kommit igång eller som det inte har gått bra för. Bekymret för mig är de som det går väldigt bra för och som har kapacitet att bygga ut. Satsa på dem! Ge dem chansen, och fortsätt jobba med det som kanske inte funkade på andra yrkesområden!

Vi vet inte riktigt vad framtidens yrkesliv kommer att kräva av oss. Någonting som vi vet kommer att eftersökas är kreativitet och förmåga att tänka utanför boxen – mycket av det som man tränar på i de estetiska ämnena.

Ibland sätts det upp något slags bild av att det inte behövs estetiska ämnen på alla utbildningar, utifrån vad jag tycker är lite märkliga värderingar: att inte alla människor behöver ha många sätt att uttrycka sig. Därför vill vi att estetiska ämnen ska vara med på alla gymnasieprogram, för det behövs. Det behövs för den personliga utvecklingen, och det behövs för att träna alla förmågor som krävs i ett kommande arbetsliv.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 14 om studievägledning och reservation 6 om branschskolor.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 26 april.)

§ 16 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Propositioner

2022/23:105 Skandinavisk luftfartspolitik

2022/23:112 Ändrade transparensregler inom energibeskattningen

Redogörelse

2022/23:RR4 Riksrevisionens redogörelse för granskningen av Årsredovisning för staten 2022

Motion

med anledning av skr. 2022/23:81 Riksrevisionens rapport om miljömässig hållbarhet vid statlig upphandling

2022/23:2374 av Janine Alm Ericson (MP)

§ 17 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 19 april

2022/23:312 Åtgärder för lägre elkostnader kommande vinter

av *Marielle Lahti* (MP)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2022/23:313 Polisiär närvaro i hela landet

av *Lars Isacson* (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2022/23:314 Koranbränningar och svensk yttrandefrihet

av *Richard Jomshof* (SD)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

§ 18 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 19 april

2022/23:571 Privata jetplan på Bromma flygplats

av *Daniel Helldén* (MP)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

**2022/23:572 Hemställan om kompensation för kraftigt höjda färjepri-
ser**

av *Hanna Westerén* (S)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

**2022/23:573 Hemställan om kompensation för kraftigt höjda färjepri-
ser**

av *Hanna Westerén* (S)
till försvarsminister Pål Jonson (M)

**2022/23:574 Hemställan om kompensation för kraftigt ökade färjepri-
ser**

av *Hanna Westerén* (S)
till statsrådet Carl-Oskar Bohlin (M)

**2022/23:575 Hemställan om kompensation för kraftigt höjda färjepri-
ser**

av *Hanna Westerén* (S)
till statsrådet Andreas Carlson (KD)

**2022/23:576 Hemställan om kompensation för kraftigt höjda färjepri-
ser**

av *Hanna Westerén* (S)
till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

**2022/23:577 Magnitskij-sanktioner mot ansvariga för Vladimir Kara-
Murzas fängslande**

av *Kerstin Lundgren* (C)
till utrikesminister Tobias Billström (M)

2022/23:578 Den svenska livsmedelsproduktionen

av *Sofia Skönnbrink* (S)
till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2022/23:579 Spelande som kulturutövning

av *Rickard Nordin* (C)
till kulturminister Parisa Liljestrand (M)

2022/23:580 Energiprojekt av gemensamt intresse (PCI-projekt)

av *Rickard Nordin* (C)
till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

§ 19 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 19 april

2022/23:517 Andelen avslag på ansökningar om merkostnader

av *Karin Sundin* (S)
till statsrådet Anna Tenje (M)

2022/23:518 Bristen på familjehem i Sverige

av *Karin Sundin* (S)
till statsrådet Camilla Waltersson Grönvall (M)

2022/23:526 Chat control

av *Niels Paarup-Petersen* (C)
till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

**2022/23:524 Inrättandet av en nationell samordningsfunktion för
tolktjänstfrågor**

av *Ewa Pihl Krabbe* (S)
till statsrådet Camilla Waltersson Grönvall (M)

Prot. 2022/23:93
20 april

2022/23:519 Betygsinflation i relation till lönesättning
av *Niklas Sigvardsson* (S)
till statsrådet *Lotta Edholm* (L)

2022/23:525 En långsiktig lösning för Ranstadsverket
av *Jan Riise* (MP)
till energi- och näringsminister *Ebba Busch* (KD)

2022/23:537 Akademiska hus och hyressättningen
av *Lorena Delgado Varas* (V)
till finansminister *Elisabeth Svantesson* (M)

2022/23:533 Utbyggnad av produktion av förnybar energi
av *Rickard Nordin* (C)
till energi- och näringsminister *Ebba Busch* (KD)

2022/23:540 Ny utvinning av fossila bränslen
av *Andrea Andersson Tay* (V)
till statsrådet *Romina Pourmokhtari* (L)

2022/23:538 Undantag från dygnsvila för räddningstjänsten
av *Mikael Larsson* (C)
till statsrådet *Carl-Oskar Bohlin* (M)

2022/23:543 Folkrepubliken Kinas aggressioner mot Taiwan och Emmanuel Macrons uttalande
av *Björn Söder* (SD)
till utrikesminister *Tobias Billström* (M)

2022/23:545 Emmanuel Macrons besök i Kina
av *Markus Wiechel* (SD)
till utrikesminister *Tobias Billström* (M)

2022/23:530 Det svenska medlingsnätverket för kvinnor
av *Linnéa Wickman* (S)
till utrikesminister *Tobias Billström* (M)

2022/23:535 Taiwans deltagande i WHO och WHA
av *Björn Söder* (SD)
till utrikesminister *Tobias Billström* (M)

2022/23:536 Taiwans deltagande i WHO och WHA
av *Markus Wiechel* (SD)
till utrikesminister *Tobias Billström* (M)

2022/23:554 Observatörsstatus för Taiwan
av *Kerstin Lundgren* (C)
till utrikesminister *Tobias Billström* (M)

2022/23:546 Visering för svenskiranier
av *Ola Möller* (S)
till statsrådet *Maria Malmer Stenergard* (M)

2022/23:551 Gränsstationen vid Svinesund
av *Cecilia Rönn* (L)
till finansminister *Elisabeth Svantesson* (M)

2022/23:548 En sammanhållen barn-, elev- och ungdomshälsovård
av *Kristoffer Lindberg* (S)
till statsrådet *Acko Ankarberg Johansson* (KD)

2022/23:547 Allvarliga brister inom privat vård
av *Karin Rågsjö* (V)
till statsrådet *Acko Ankarberg Johansson* (KD)

2022/23:549 Utredning om filmpolitiken

av *Lars Mejern Larsson* (S)

till kulturminister *Parisa Liljestrand* (M)

2022/23:550 Stående klimatuppdrag till myndigheterna

av *Kajsa Fredholm* (V)

till statsrådet *Romina Pourmokhtari* (L)

2022/23:541 Införande av EU-sanktioner mot Azerbajdzjan

av *Björn Söder* (SD)

till utrikesminister *Tobias Billström* (M)

2022/23:542 Internationell närvaro i Armenien och Azerbajdzjan

av *Björn Söder* (SD)

till utrikesminister *Tobias Billström* (M)

2022/23:544 Visumfrihet från Armenien till EU

av *Björn Söder* (SD)

till utrikesminister *Tobias Billström* (M)

2022/23:553 Infrastruktur i hela norra Sverige

av *Peder Björk* (S)

till statsrådet *Andreas Carlson* (KD)

2022/23:552 Födelseland kopplat till subventionerade jobb

av *Serkan Köse* (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister *Johan Pehrson* (L)

Prot. 2022/23:93

20 april

§ 20 Kammaren åtskildes kl. 21.23.

Sammanträdet leddes

av andre vice talmannen från dess början till ajourneringen kl. 13.55,

av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.13,

av andre vice talmannen därefter till och med § 13 anf. 131 (delvis),

av talmannen därefter till och med § 14 anf. 173 (delvis) och

av förste vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

KRISTINA SVARTZ

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Val av justitieombudsmän	1
§ 2 Justering av protokoll	1
§ 3 Anmälan om kompletteringsval	1
§ 4 Anmälan om subsidiaritetsprövning	2
§ 5 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	2
§ 6 Anmälan om faktapromemorior	3
§ 7 Ny mervärdesskattelag.....	3
Skatteutskottets betänkande 2022/23:SkU10	3
Anf. 1 IDA EKEROTH CLAUSSON (S)	3
Anf. 2 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V).....	5
Anf. 3 ERIC WESTROTH (SD).....	7
Anf. 4 HELENA VILHELMSSON (C)	9
Anf. 5 MARIE NICHOLSON (M).....	11
Anf. 6 MARIELLE LAHTI (MP)	12
Anf. 7 CECILIA ENGSTRÖM (KD).....	14
Anf. 8 CECILIA RÖNN (L)	14
(Beslut fattades under § 11.)	16
§ 8 Avskiljningar vid Statens institutionsstyrels sårskilda ungdomshem	16
Socialutskottets betänkande 2022/23:SoU24	16
Anf. 9 CHRISTIAN CARLSSON (KD)	16
Anf. 10 GUSTAF LANTZ (S)	17
Anf. 11 JOHAN HULTBERG (M)	19
Anf. 12 MARTINA JOHANSSON (C) replik	21
Anf. 13 JOHAN HULTBERG (M) replik.....	21
Anf. 14 MARTINA JOHANSSON (C) replik	21
Anf. 15 JOHAN HULTBERG (M) replik.....	22
Anf. 16 GUSTAF LANTZ (S) replik.....	23
Anf. 17 JOHAN HULTBERG (M) replik.....	23
Anf. 18 GUSTAF LANTZ (S) replik.....	23
Anf. 19 JOHAN HULTBERG (M) replik.....	24
Anf. 20 CARITA BOULWÉN (SD)	24
Anf. 21 GUSTAF LANTZ (S) replik.....	26
Anf. 22 CARITA BOULWÉN (SD) replik.....	27
Anf. 23 GUSTAF LANTZ (S) replik.....	27
Anf. 24 CARITA BOULWÉN (SD) replik.....	27
Anf. 25 JUNO BLOM (L).....	27
Anf. 26 MARTINA JOHANSSON (C) replik	29
Anf. 27 JUNO BLOM (L) replik	30
Anf. 28 MARTINA JOHANSSON (C) replik	30
Anf. 29 JUNO BLOM (L) replik	31
(forts. § 12).....	31
Ajournering.....	31
Återupptaget sammanträde.....	31
§ 9 Frågestund	32
Anf. 30 FÖRSTE VICE TALMANNEN	32
<i>Gårdsförsäljning och alkoholmonopolet.....</i>	<i>32</i>

Anf. 31 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S).....	32
Anf. 32 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD).....	32
Anf. 33 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S).....	32
Anf. 34 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD).....	32
<i>Kontrollen över frihetsberövade</i>	33
Anf. 35 PONTUS ANDERSSON (SD).....	33
Anf. 36 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	33
Anf. 37 PONTUS ANDERSSON (SD).....	33
Anf. 38 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	34
<i>Brott och invandring</i>	34
Anf. 39 GUDRUN NORDBORG (V).....	34
Anf. 40 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	34
Anf. 41 GUDRUN NORDBORG (V).....	34
Anf. 42 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	35
<i>Chat control</i>	35
Anf. 43 NIELS PAARUP-PETERSEN (C).....	35
Anf. 44 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	35
Anf. 45 NIELS PAARUP-PETERSEN (C).....	36
Anf. 46 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	36
<i>Brister inom Polismyndigheten</i>	36
Anf. 47 MALTE ROOS (MP).....	36
Anf. 48 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	37
Anf. 49 MALTE ROOS (MP).....	37
Anf. 50 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	37
<i>Rymningar från Sis-hem</i>	37
Anf. 51 LOUISE MEIJER (M).....	37
Anf. 52 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	38
Anf. 53 LOUISE MEIJER (M).....	38
Anf. 54 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	38
<i>Köerna till barn- och ungdomspsykiatri</i>	39
Anf. 55 CHRISTIAN CARLSSON (KD).....	39
Anf. 56 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD).....	39
Anf. 57 CHRISTIAN CARLSSON (KD).....	39
Anf. 58 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD).....	39
<i>Polisyrkets attraktivitet</i>	40
Anf. 59 MARTIN MELIN (L).....	40
Anf. 60 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	40
Anf. 61 MARTIN MELIN (L).....	40
Anf. 62 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	40
<i>Elstöd till kommunerna</i>	41
Anf. 63 INGELA NYLUND WATZ (S).....	41
Anf. 64 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD).....	41
Anf. 65 FÖRSTE VICE TALMANNEN.....	41
<i>Skyddet av kulturarv i händelse av kris och krig</i>	41
Anf. 66 RUNAR FILPER (SD).....	41
Anf. 67 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M).....	42
<i>Stöd till barn med psykisk ohälsa</i>	42
Anf. 68 KARIN RÅGSJÖ (V).....	42
Anf. 69 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD).....	42
<i>Gårdsförsäljning</i>	43

Anf. 70	CHRISTOFER BERGENBLOCK (C)	43
Anf. 71	Socialminister JAKOB FORSSMED (KD)	43
	<i>Hälsokonsekvenser av klimatförändringar</i>	43
Anf. 72	ULRIKA WESTERLUND (MP)	43
Anf. 73	Socialminister JAKOB FORSSMED (KD)	43
	<i>Kompetensförsörjning och arbetsmiljö i kriminalvården</i>	44
Anf. 74	OSKAR SVÄRD (M)	44
Anf. 75	Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	44
	<i>Arbetsgivaravgifter på lönebeskeden</i>	45
Anf. 76	YUSUF AYDIN (KD)	45
Anf. 77	Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	45
	<i>Barns läsande och en kulturkanon</i>	45
Anf. 78	EWA PIHL KRABBE (S)	45
Anf. 79	Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M)	46
	<i>Finansiell rådgivning och konsumentskydd</i>	46
Anf. 80	MARTIN WESTMONT (SD)	46
Anf. 81	Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	46
	<i>Morddömda föräldrars vårdnadsrätt</i>	47
Anf. 82	MARTINA JOHANSSON (C)	47
Anf. 83	Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	47
	<i>Det statliga stödet till kulturskolan</i>	47
Anf. 84	AMANDA LIND (MP)	47
Anf. 85	Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M)	48
	<i>Kulturråd i Moskva och Peking</i>	48
Anf. 86	EMMA AHLSTRÖM KÖSTER (M)	48
Anf. 87	Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M)	48
	<i>Breddning av kulturskolans verksamhet</i>	49
Anf. 88	ANNETTE RYDELL (S)	49
Anf. 89	Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M)	49
	<i>Våld i nära relationer och betänketid vid äktenskapsskillnad</i>	49
Anf. 90	ANGELICA LUNDBERG (SD)	49
Anf. 91	Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	50
	<i>Främjande av ungas psykiska hälsa</i>	50
Anf. 92	JOHAN HULTBERG (M)	50
Anf. 93	Socialminister JAKOB FORSSMED (KD)	50
	<i>Demokrativillkor för stöd till civilsamhället</i>	51
Anf. 94	LAWEN REDAR (S)	51
Anf. 95	Socialminister JAKOB FORSSMED (KD)	51
	<i>Extremister och bidrag till civilsamhället</i>	52
Anf. 96	JONAS ANDERSSON (SD)	52
Anf. 97	Socialminister JAKOB FORSSMED (KD)	52
	<i>Riskerna med artificiell intelligens</i>	52
Anf. 98	GUNILLA SVANTORP (S)	52
Anf. 99	Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	53
	<i>Behandling av opioidberoende</i>	53
Anf. 100	ANNA-LENA BLOMKVIST (SD)	53
Anf. 101	Socialminister JAKOB FORSSMED (KD)	53
	<i>Våld och vårdnad</i>	54
Anf. 102	LAILA NARAGHI (S)	54
Anf. 103	Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	54

Ajournering	54	Prot. 2022/23:93
Återupptaget sammanträde	54	20 april
§ 10 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 19 april	55	-----
SfU14 Socialförsäkringsfrågor	55	
SfU15 Migrationsfrågor	56	
SkU14 Punktskatt och tull	58	
SkU15 Mervärdesskatt	59	
§ 11 Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde	60	
SkU10 Ny mervärdesskattelag	60	
§ 12 (forts. från § 8) Avskiljningar vid Statens institutionsstyrelsens särskilda ungdomshem (forts. SoU24)	60	
Anf. 104 GUSTAF LANTZ (S) replik	60	
Anf. 105 JUNO BLOM (L) replik.....	60	
Anf. 106 GUSTAF LANTZ (S) replik	61	
Anf. 107 JUNO BLOM (L) replik.....	61	
Anf. 108 ISABELL MIXTER (V).....	62	
Anf. 109 GUSTAF LANTZ (S) replik	63	
Anf. 110 ISABELL MIXTER (V) replik	64	
Anf. 111 GUSTAF LANTZ (S) replik	64	
Anf. 112 ISABELL MIXTER (V) replik	64	
Anf. 113 MARTINA JOHANSSON (C).....	65	
Anf. 114 ULRIKA WESTERLUND (MP)	66	
(Beslut skulle fattas den 26 april.)	67	
§ 13 Internationella relationer m.m.	68	
Utrikesutskottets betänkande 2022/23:UU7	68	
Anf. 115 ANN-SOFIE ALM (M).....	68	
Anf. 116 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik	70	
Anf. 117 ANN-SOFIE ALM (M) replik.....	70	
Anf. 118 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik	70	
Anf. 119 ANN-SOFIE ALM (M) replik.....	71	
Anf. 120 KERSTIN LUNDGREN (C) replik.....	71	
Anf. 121 ANN-SOFIE ALM (M) replik.....	72	
Anf. 122 KERSTIN LUNDGREN (C) replik.....	72	
Anf. 123 ANN-SOFIE ALM (M) replik.....	72	
Anf. 124 ALEXANDRA VÖLKER (S)	73	
Anf. 125 MAGNUS BERNTSSON (KD)	75	
Anf. 126 JACOB RISBERG (MP) replik.....	76	
Anf. 127 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik.....	76	
Anf. 128 JACOB RISBERG (MP) replik.....	76	
Anf. 129 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik	76	
Anf. 130 MARKUS WIECHEL (SD)	77	
Anf. 131 MARTIN MELIN (L)	79	
Anf. 132 ALEXANDRA VÖLKER (S) replik.....	81	
Anf. 133 MARTIN MELIN (L) replik	81	
Anf. 134 ALEXANDRA VÖLKER (S) replik.....	82	
Anf. 135 MARTIN MELIN (L) replik	82	
Anf. 136 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik	83	
Anf. 137 MARTIN MELIN (L) replik	83	
Anf. 138 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik	84	

Anf. 139	MARTIN MELIN (L) replik.....	84
Anf. 140	ANN-SOFIE ALM (M) replik	84
Anf. 141	MARTIN MELIN (L) replik	84
Anf. 142	ANN-SOFIE ALM (M) replik	85
Anf. 143	MARKUS WIECHEL (SD) replik.....	85
Anf. 144	MARTIN MELIN (L) replik	85
Anf. 145	LOTTA JOHNSON FORNARVE (V)	85
Anf. 146	KERSTIN LUNDGREN (C).....	87
Anf. 147	JACOB RISBERG (MP).....	89
	(Beslut skulle fattas den 26 april.).....	91
§ 14	Grundläggande om utbildning	91
	Utbildningsutskottets betänkande 2022/23:UbU6.....	91
Anf. 148	FREDRIK MALM (L)	91
Anf. 149	AYLIN FAZELIAN (S) replik.....	93
Anf. 150	FREDRIK MALM (L) replik.....	93
Anf. 151	AYLIN FAZELIAN (S) replik.....	94
Anf. 152	FREDRIK MALM (L) replik.....	94
Anf. 153	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	94
Anf. 154	FREDRIK MALM (L) replik.....	95
Anf. 155	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	96
Anf. 156	FREDRIK MALM (L) replik.....	96
Anf. 157	AYLIN FAZELIAN (S).....	97
Anf. 158	FREDRIK MALM (L) replik.....	98
Anf. 159	AYLIN FAZELIAN (S) replik.....	99
Anf. 160	FREDRIK MALM (L) replik.....	100
Anf. 161	AYLIN FAZELIAN (S) replik.....	100
Anf. 162	NORIA MANOUCHI (M).....	101
Anf. 163	JÖRGEN GRUBB (SD).....	102
Anf. 164	DANIEL RIAZAT (V) replik	104
Anf. 165	JÖRGEN GRUBB (SD) replik.....	104
Anf. 166	DANIEL RIAZAT (V) replik	105
Anf. 167	JÖRGEN GRUBB (SD) replik.....	105
Anf. 168	AYLIN FAZELIAN (S) replik.....	106
Anf. 169	JÖRGEN GRUBB (SD) replik.....	106
Anf. 170	AYLIN FAZELIAN (S) replik.....	107
Anf. 171	JÖRGEN GRUBB (SD) replik.....	107
Anf. 172	MATHIAS BENGTSSON (KD).....	108
Anf. 173	DANIEL RIAZAT (V).....	109
Anf. 174	NIELS PAARUP-PETERSEN (C)	112
Anf. 175	FREDRIK MALM (L) replik.....	115
Anf. 176	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	116
Anf. 177	FREDRIK MALM (L) replik.....	116
Anf. 178	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	117
Anf. 179	CAMILLA HANSÉN (MP).....	117
Anf. 180	ROBERT STENKVIST (SD)	119
Anf. 181	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	120
Anf. 182	ROBERT STENKVIST (SD) replik	120
Anf. 183	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	121
Anf. 184	ROBERT STENKVIST (SD) replik	121
	(Beslut skulle fattas den 26 april.).....	122
§ 15	Gymnasieskolan.....	122

Utbildningsutskottets betänkande 2022/23:UbU8	122	Prot. 2022/23:93
Anf. 185 FREDRIK MALM (L)	122	20 april
Anf. 186 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	124	-----
Anf. 187 FREDRIK MALM (L) replik	124	
Anf. 188 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	125	
Anf. 189 FREDRIK MALM (L) replik	126	
Anf. 190 AYLIN FAZELIAN (S) replik	126	
Anf. 191 FREDRIK MALM (L) replik	127	
Anf. 192 AYLIN FAZELIAN (S) replik	127	
Anf. 193 FREDRIK MALM (L) replik	127	
Anf. 194 AYLIN FAZELIAN (S)	128	
Anf. 195 JOANNA LEWERENTZ (M)	130	
Anf. 196 PATRICK RESLOW (SD)	131	
Anf. 197 AYLIN FAZELIAN (S) replik	134	
Anf. 198 PATRICK RESLOW (SD) replik	135	
Anf. 199 AYLIN FAZELIAN (S) replik	135	
Anf. 200 PATRICK RESLOW (SD) replik	136	
Anf. 201 MATHIAS BENGTTSSON (KD)	136	
Anf. 202 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	138	
Anf. 203 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik	138	
Anf. 204 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	139	
Anf. 205 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik	139	
Anf. 206 DANIEL RIAZAT (V)	140	
Anf. 207 NIELS PAARUP-PETERSEN (C)	141	
Anf. 208 CAMILLA HANSÉN (MP)	144	
(Beslut skulle fattas den 26 april.)	145	
§ 16 Bordläggning	146	
§ 17 Anmälan om interpellationer	146	
§ 18 Anmälan om frågor för skriftliga svar	146	
§ 19 Anmälan om skriftliga svar på frågor	147	
§ 20 Kammaren åtskildes kl. 21.23	149	